

MALÁ DOMAŠA

MALÁ DOMAŠA

—●—●—●—
K 700. výročiu
prvej písomnej zmienky o obci.

1317 - 2017

OBSAH

MALÁ DOMAŠA

Zostavovateľ: dr. MOLNÁR Martin
Autori: Ing. BABJAK Jaroslav
Mgr. GEROVÁ Miroslava
PhDr. MAKATÚRA Jaroslav
dr. MOLNÁR Martin
NEMČÍKOVÁ Timea
Mgr. ROVNÁKOVÁ Stanislava
Mgr. URBAN Martin
Recenzent: doc. ADAM Ján, PhD.
Jazyková úprava: PhDr. LOJANOVÁ Bibiána
Fotografie: Bc. DURKAJOVÁ Oľga
MIHALKO Jaroslav
dr. MOLNÁR Martin
Mgr. ROVNÁKOVÁ Stanislava
Mgr. URBAN Martin

„Projekt podporený z rozpočtu
Prešovského samosprávneho kraja.“

Tlač
a grafická úprava: B.U.M. studio, s.r.o., Michalovce

Pre obec Malá Domaša vydal v roku 2017 LOJAN EXCEL PLUS, s.r.o.

ISBN 9788089508259

Príhovor starostu obce	5
Archeológia a nepísané dejiny obce	7
Martin Molnár	
Malá Domaša v rokoch 1317 – 1526	10
Stanislava Rovňáková	
Malá Domaša v rokoch 1526 – 1711	18
Stanislava Rovňáková	
Malá Domaša v rokoch 1711 – 1848	28
Stanislava Rovňáková	
Malá Domaša v rokoch 1848 – 1918	49
Stanislava Rovňáková	
Malá Domaša v Československej republike (1918 – 1939)	68
Martin Urban	
Malá Domaša v časoch Slovenskej republiky (1939 – 1944)	86
Martin Urban	
Dejiny obce Malá Domaša od oslobodenia po rok 1989	97
Martin Urban	
Malá Domaša po roku 1989	150
Jaroslav Makatúra, Miroslava Gerová, Timea Nemčíková	
Vznik a vývoj jednotného roľníckeho družstva	165
Jaroslav Babjak	
Pramene a literatúra (výber)	172
Obrazová príloha	182

Vážení rodáci, občania, priatelia!

V tomto roku si pripomenieme 700. výročie prvej písomnej zmienky o našej obci. Je to zároveň príležitosť zastaviť sa, zamyslieť nad tým, čo bolo, čo sme dokázali, čo sa zmenilo. Keď sa obzriem do minulosti a dnes pozriem na súčasný obraz našej obce, cítim hrdosť i zadosťučinenie, že snaha nás všetkých nebola márna. Pôdu, ktorú nám naši predkovia pripravili prácou svojich mozolnatých rúk, sme, dúfam, zúročili správne. Robota striedala robotu, deň plynul za dňom a zrazu sme sa ocitli v modernej obci, kde si každý z nás nájde svoje miesto.

Pri tom všetkom sme však neboli sami. Ťažko sa totiž pracuje bez pochopenia i podania pomocnej ruky. Našli sme ich vo Vás, našich občanoch, ktorí ste nám zverili do rúk našu spoločnú obec. Našli sme ich i v mnohých inštitúciách a predstaviteľoch štátnej správy, regionálnej a miestnej samosprávy. Nebyť ich, možno viacero našich snáh by nebolo zrealizovaných. Veľká vďaka za to všetkým.

A čo ďalej? Verím a dúfam, že sme vo zveľaďovaní našej obce ešte neskončili a že naše plány a ambície pre dobro všetkých budeme spoločne i naďalej naplňovať skutkami a zúročovať poskytnuté príležitosti. Nezabudnime však pri tom zachovať si hodnoty, ktoré nám zanechali naši predkovia. A to predovšetkým pokoru k životu, práci a úctu k ľuďom. Aby naša obec bola vždy miestom našej domoviny v našom srdci.

PhDr. Jaroslav Makatúra
starosta obce

ARCHEOLÓGIA A NEPÍSANÉ DEJINY OBCE

Aj v zemi sa dá čítať ako v kronike

Zatiaľ nie sú odbornej verejnosti známe archeologické nálezy z dnešného chotára Malej Domaše. Z obdobia 5. až 13. storočia zo súčasného okresu Vranov nad Topľou archeológovia evidujú sídliská z Čičavy, Hermanovce nad Topľou, Jastrabie nad Topľou, Komárany, Nižný Hrabovec, Poša, Sedliská, Skrabské, Tovarné, Vlača, Vranov nad Topľou a Vyšný Žipov. Prevažne išlo o včasno stredoveké (včasný stredovek zahŕňa časový úsek 6. – 10. storočia) slovanské sídliská.¹

Kým napísali Kyusdamasa – Malá Domaša

V druhej polovici 9. storočia za panovania kniežaťa, neskôr kráľa Svätopluka (vládol v rokoch 871 – 894) aj najvýchodnejšia časť dnešného Slovenska, teda aj okolie Malej Domaše, bola súčasťou Veľkomoravskej ríše. To znamená, že aj obyvatelia dnešného Zemplína boli príslušníkmi tohto vyspelého štátu.

Bol to štát s usadlým, prevažne roľníckym obyvateľstvom, ale aj rozvinutou remeselnou výrobou od spracovania kovov až po umelecké šperkárstvo. Štátna správa bola zabezpečovaná z 30 hradských miest. Bol to štát s rozvinutým stavitelstvom, diaľkovým obchodom a silnými vojenskými družinami. Centrum tvorila Morava a Slovensko, ale patrili k nemu aj územia alebo časti území dnešných štátov Rakúska, južného Balkánu, Maďarska, Ukrajiny, Poľska a Čiech. Pred prijatím kresťanstva naši predkovia, podobne ako iné národy, uctievali rôzne božstvá, o ktorých si mysleli, že sídlia v prameňoch, skalách, hájoch a podobne. Dodnes nám to pripomínajú niektoré prastaré zvyky, ako vynášanie Morény, pálenie svätojánskych ohňov a iné. V 9. storočí však už bolo Slovensko kresťanské. Mali sme vlastného arcibiskupa Metoda, vlastné biskupstvo v Nitre a po reorganizácii v roku 899 mala ríša až troch biskupov. Prijatie kresťanstva v tom čase nebolo len náboženskou záležitosťou.

¹ BÉREŠ, Július (ed.). *Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až 13. storočia, zväzok III., Východné Slovensko*. Nitra : 2008, s. 347-355; GAČKOVÁ, Lýdia (ed.). *Archeologické dedičstvo Zemplína*. Michalovce : 2004, 123-146.

Bolo oficiálnou ideológiou vtedajšej Európy. Jeho prijatím naši predkovia kultúrne i politicky predbehli všetky okolité národy okrem Nemcov. Vďaka cyrilometodskej misii tu bola svojrázna slovanská kultúra s vlastným jazykom, písmom, literatúrou, zákonníkom, učilišťom a liturgiou v reči ľudu. V roku 880 pápež Ján VIII. prijal Svätopluka a jeho ríšu pod svoju záštitu, čo zopakoval pápež Štefan V. roku 885, berúc kráľovstvo a „kráľa Slovenov“ ako léno Svätej stolice pod svoju ochranu. V danej dobe to bolo medzinárodné uznanie na najvyššej úrovni, čím sa ríša našich predkov aj po právnej stránke vyrovnala súdobým európskym štátom.

Čo sa týka náboženstva, vo Veľkomoravskej ríši prebiehala kresťanská misijná činnosť, aktivity smerujúce ku kristianizácii obyvateľstva môžeme predpokladať i na teritóriu dnešného Zemplína. Dôkazy o masovom prijímaní kresťanstva tunajšími ľuďmi zatiaľ nepoznáme – nevieme, či slovanské obyvateľstvo v regióne kresťanstvo prijalo, alebo ostalo pri tradičnom pohanstve ešte aj v 10. storočí, prípadne v prvej polovici 11. storočia. Ak pohanstvo pretrvávalo i naďalej, tak naši predkovia (podobne ako iní Slovania) uctievali rôzne božstvá, o ktorých si mysleli, že sídlia v prameňoch, skalách, hájoch a inde. Najstaršie radové pohrebiská datované archeológmi do 11. storočia (ako jeden z najstarších dokladov o prijatí kresťanského náboženstva) poznáme z južnej časti zemplínskeho regiónu.

V priebehu 10. storočia však došlo pod náporom bojových jazdecských skupín staromaďarských kmeňov k rozvráteniu moci Mojmiróvcov. Koncom storočia jeden z kmeňových maďarských náčelníkov (Gejza) začal s utváraním kniežatstva, ktoré jeho syn Štefan I. pretvoril na uhorský štát. Množstvo brániacich sa osád a hradísk bolo pritom zničených. Nový štát napriek tomu prebral mnoho skúseností z Veľkej Moravy (napríklad poľnohospodárstvo, remeslá, cirkevné presbyteriáty, správne župy a pod.).²

Po páde Veľkej Moravy (zanikla pravdepodobne v roku 906) sa v priebehu 11. storočia územie okolia súčasnej Malej Domaše (samotná

² DEKAN, Ján. *Veľká Morava*. Bratislava : 1976, s. 157; LACKO, Michal. *Sv. Cyril a Metod*. Rím : 1969, s. 175; KOREC, Ján Chryzostom. *Cirkev v dejinách Slovenska*. Bratislava : 1994; KUČERA, Matúš. *Postavy veľkomoravskej histórie*. Martin : 1986; RATKOŠ, Peter. *Slovensko v dobe veľkomoravskej*. Košice : 1988, s. 51-62, 72; ULICHNÝ, Ferdinand. *Začiatky a vývoj kresťanstva na východnom Slovensku v stredoveku*. In *Kresťanstvo v dejinách Slovenska* (Zost. M. Kohútová). Bratislava : 2003, s. 36 a i.

Malá Domaša pravdepodobne vznikla po páde Veľkej Moravy, ale pred 11. storočím) stalo súčasťou vznikajúceho uhorského štátu a zostalo v ňom nasledujúcich takmer tisíc rokov.³ V ďalších storočiach nasledovalo obdobie určitej konsolidácie a úprav rozháraných pomerov, ktoré trvalo až do tatárskeho vpádu.

Začiatkom marca 1241 vtrhli do Uhorska Tatári. Medzi ťažko skúšané územia patrila aj oblasť Zemplínskeho komitátu (sem administratívno-správne patrila aj obec Malá Domaša). Dediny a mestá boli vypálené, obyvateľstvo sčasti vyhubené a majetok ulúpený. Tatárom odolali iba kamenné hrady a horské i močaristé územia. Časť obyvateľov Malej Domaše zrejme vpád neprežila a iná časť v chladnom predjarí našla úkryt s dobytkom i potravinami v hlbokých lesoch a jaskyniach. Tatárskemu páleniu, zabíjaniu, rabovaniu nebolo konca kraja. Podľa očitých svedkov bola situácia katastrofálna: „... do neba trčia ohorené trámy dedín a miest... v krajine sa neseje, nepracuje... biele lebky a kosti mŕtvych lemujú zarastené a neudržiavané cesty...“ V krajine sa rozmohli aj bandy zlodejov a lupičov, skazu rozsievali svorky vlkov. Všade vládol chaos a hlad. Choroby a epidémie vo veľkom kosili vyhladovaných a ubiedených ľudí.

Na jar roku 1242 tatárski bojovníci odtiahli a obyvateľstvo sa postupne vracalo do svojich domovov.⁴

³ ŽADANSKÝ, Juraj. Vpád Tatárov na Zemplín. In *Historická revue*, roč. 12, č. 7, s. 4.

⁴ KUČERA, Matúš. *Slovensko v dobách stredovekých*. Bratislava : 1985, s. 163-171.

MALÁ DOMAŠA U ROKOCH 1317 – 1526

Poloha obce

Obec Malá Domaša je situovaná v južnej časti Ondavskej vrchoviny, v doline Ondavy na sútoku s Olčkou, v nadmorskej výške 140 m.¹ Susedí s obcami Holčíkovce, Giglovce, Žalobín, Ondavské Matiašovce, Benkovce, Slovenská Kajňa a Kvakovce. Západný okraj obce je ohraničený brehom vyrovnávacej vodnej nádrže, nachádzajúcej sa v katastri obce Slovenská Kajňa.

Do roku 1848 patrila obec do Zemplínskej stolice, neskôr do Zemplínskej župy. Jej väčšia časť sa nachádzala na území dnešného Slovenska a menšia na území Maďarska. Administratívnym centrom stolice bol najskôr hrad Zemplín, neskôr Blatný Potok (Sárospatak) a mestčko Zemplín. V polovici 18. storočia sa ako sídlo už uvádza Nové mesto pod Siatrom (Sátorajauhely). Zemplínska stolica sa až do roku 1777 delila na 4 menšie územné celky – slúžnovské okresy. Na čele okresu stál slúžny. Delením sa počet slúžnovských okresov neskôr viackrát menil.

Samotná obec ležala pri významnej krajinskej ceste, ktorá smerovala z juhu od Vranova, pokračovala údolím Ondavy do Stropkova a ďalej na sever do Poľska.

V súčasnosti patrí Malá Domaša v rámci administratívno-správneho členenia do Prešovského kraja a vranovského okresu.

Pred prvou písomnou zmienkou

Iba o máloktovej dedine môžeme povedať, že sa prvá písomná zmienka viaže na jej založenie či vznik. Malá Domaša medzi ne nepatrí tiež. Podľa významného slovenského historika Ferdinanda Uličného dedina vznikla pravdepodobne v rámci zvykového práva zo staršej dediny (villa Domasii) ešte pred 11. storočím. Na túto skutočnosť poukazuje pôvod názvu, ktorý býva pri takýchto obciach smerodajný. Základná časť pomenovania dediny je odvodená od slovanského osobného alebo rodového mena Domaša² (Dumasa)³, tak ako názvy Kelča, Snina a pod.⁴

Označenie „Malá“ poukazuje na skutočnosť, že najneskôr na prelome 13. a 14. storočia bola Malá Domaša menšou dedinou ako Veľká Domaša, ktorá sa považuje za starobylú slovienskú – slovenskú dedinu, a vznikla pravdepodobne ešte pred 11. storočím. Z toho nie je možné jednoznačne vysloviť záver, že by bola Malá Domaša podstatne mladšou či filiálnou osadou Veľkej Domaše. Napokon ležala južnejšie ako Veľká Domaša.⁵ Tento nejednoznačný záver podporuje aj poznanie, že v niektorých listinách zo 14. storočia sa pri zápise neodlišovali Malá a Veľká Domaša, ale ich uvádzali spoločne ako dve Domaše – „duabus Domasa“.

V čase rodiaceho sa uhorského štátu bolo aj územie Zemplína v priebehu 11. storočia do neho postupne začleňované. A takéto usporiadanie sa udržalo nasledujúcich 1 000 rokov.

V období raného stredoveku patrila väčšina pôdy kráľovi, preto nemáme z tohto obdobia o obci žiadne písomné správy. Časom, aby si panovníci získali a udržali podporu i priazeň svojich prívržencov, začali im prerozdeľovať svoju pôdu. Dôsledkom celého donačného procesu bola okrem iného i zmena kráľovského Zemplínskeho komitátu na Zemplínsku stolicu ako inštitúciu šľachty. Kráľ sa tak stal už len menšinovým vlastníkom pôdy. Táto zmena sa udiala do konca 13. storočia a priniesla so sebou i nárast písomností. V prvom rade išlo o rôzne darovacie zmluvy či udelené privilégia, ktorými si šľachta chcela písomne potvrdiť získané majetkové držby a výsady.⁶

Prvá písomná zmienka a vlastníci obce do konca stredoveku

Prvá spoľahlivá písomná správa o Malej Domaši sa nachádza v listine uhorského kráľa Karola Róberta z Anjou (1308 – 1342) z roku 1317. V tom čase daroval kráľ majetky dedín Stročin, Ohradzany, Modré Pole, Veľká Domaša a Malá Domaša svojmu vernému prívržencovi – šľachticovi Michalovi, synovi Michala (Mychik, filio Mycaelis)⁷ z rodu Ákoš,⁸ za jeho vojenské zásluhy. Tieto majetky kráľ predtým skonfiškoval Petrovi Pethene, pretože sa zúčastnil na vzbure proti nemu. Podľa formulácie

¹ ULIČNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*. Michalovce : 2011, s. 295.

² ULIČNÝ, ref. 1, s. 575.

³ VARSÍK, Branislav. *Osídlenie Košickej kotliny III*. Bratislava : 1977, s. 426.

⁴ ULIČNÝ, ref. 1, s. 476.

⁵ ULIČNÝ, ref. 1, s. 295.

⁶ ULIČNÝ, ref. 1, s. 681.

⁷ SEDLÁK, Vincent. *Regesta diplomatica nec non epistolariae slovaciae II*. Bratislava : 1977, s. 84, č. 147.

⁸ ULIČNÝ, ref. 1, s. 295.

listiny skonfiškované majetky vlastnil už aj Petrov otec, pričom ani on nemusel byť ich prvým šľachtickým vlastníkom.⁹ Časť darovaných majetkov, nachádzajúcich sa v doline strednej Ondavy, od Malej Domaše po Stročin, tvorili zemepisne súvislý a rozsiahly majetkový celok aj so Stropkovom, aj keď nie je v darovacej listine menovite zapísaný, a boli spoločne nazvané ako ondavský majetkový celok, neskôr panstvo Stropkov.¹⁰

Michal z rodu Ákoš bol významným krajinským hodnostárom. Jeho predkovia pochádzali zo šľachtického rodu z Boršodského komitátu. Samotný Michal začínal ako verný prívrženec novozvoleného kráľa Karola Róberta. Spolu s Rikolfom Berzevicim (v tom čase županom Zemplínskej stolice) bojovali proti východoslovenským oligarchom Omodejovcom. Michal sa v roku 1312 vyznamenal v bitke pri Rozhanovciach a bojoval aj proti zemplínskym prívržencom Kopasa Boršu. Za vojenské zásluhy získal viacero donácií, okrem Malej Domaše a ďalších obcí z roku 1317. Postupne získal tiež Pozdišovce, Drahňov, Pečovskú Novú Ves, neskôr i Kráľovský Chlmec. Značné majetky nadobudol i v Slavónii. Počas života zastával aj rôzne vysoké funkcie. Pôbil ako kastelán Šarišského hradu, ako župan Šarišskej a Zemplínskej stolice stál na čele stoličnej samosprávy, pričom zodpovedal za vykonanie kráľovských nariadení, vyberanie daní a súdnictvo. Istý čas pôbil aj ako dvorský sudca či taverník kráľovnej.¹¹

Michal sa vo vlastníctve Malej Domaše cítil z nejakého dôvodu neistý, pretože v roku 1323 požiadal kráľa Karola Róberta o potvrdenie darovania Malej Domaše i ostatných majetkov z roku 1317, a kráľ jeho žiadosti vyhovel.¹²

Z roku 1323 pochádza doklad o tom, že pri Malej Domaši bol brod krajinskej cesty cez Ondavu.¹³

⁹ BEŇKO, Ján. *Osídlenie severného Slovenska*. Košice : 1985, s. 245.

¹⁰ ULICHÝ, ref. 1, s. 505, 720. Porovnaj: BEŇKO, Ján. *Stropkov: Monografia mesta*. Martin : 1994, s. 33.

¹¹ MIŠÍKOVÁ, Alena. Obec od prvej písomnej zmienky do roku 1711. In MOLNÁR, Martin (zost.). *Pozdišovce*. Michalovce : 2015, s. 13.

¹² SEDLÁK, ref. 7, č. 911, s. 396 „... ad petitionem magistri Mykch filii Michaelis de genere Akus ... Kysdamasa ...“ MIŠÍKOVÁ, ref. 11.

¹³ BEŇKO, ref. 10, s. 58. V listine sa spomína rieka Bodrog, takto sa v tom čase alternatívne nazývala Ondava.

Roland, syn Michala, z rodu Ákoš sa dostal do rozsiahleho sporu o majetok dediny Lomné, patriaci šľachticom z Rozhanoviec ako majetkovej súčasť ich hradného panstva Čičava. Zo strany Rolanda to bola snaha o územné rozšírenie panstva Stropkov.¹⁴ V roku 1347 nechal Roland skrz svojich komplicov Lomné vyplieniť a vypáliť.¹⁵ Po jej vypálení sa šľachtici z Rozhanoviec pokúsili prostredníctvom šoltýsa Petra dedinu obnoviť. Roland však v roku 1357 Lomné opäť prepadol a spustošil. Šoltýsa Petra nechal v jeho dome obesiť a spolu s dcérou upáliť a jeho ženu zranil.¹⁶ Na odvetu, vtedajší vlastníci Lomného prepadli majetok Malej a Veľkej Domaše.¹⁷ Keďže tragédiou šoltýskej rodiny a vypálením dediny utrpeli škodu aj šľachtici z Rozhanoviec, to bolo príčinou súdneho riešenia zločinu.¹⁸ Spor ukončil až krajinský sudca. Ten zároveň nariadil, aby si Roland i šľachtici z Rozhanoviec vzájomne nahradili spôsobené škody.¹⁹ Súčasťou ukončenia sporu bolo súdne vytýčenie hraníc oboch panstiev a obec Lomné zostala majetkovou súčasťou panstva Čičva až do 17. storočia.

Ákošovci vlastnili Malú Domašu až do roku 1370, kedy ju aj s ďalšími dedinami ondavského majetkového celku, vymenili za iné so šľachticom Petrom Cudarom a jeho bratmi.²⁰

Prvý historicky známy predok Cudarovcov, Dionýz so synom Dominikom sa v uhorských dejinách objavuje začiatkom 14. storočia, v období vlády Karola Róberta. Až Dominikov syn Peter, ktorý začal používať prídomek Cudar, sa v druhej polovici 14. storočia dostáva do severných oblastí Slovenska, keď donáciami Ľudovíta I. získava v roku 1352 panstvo Kurima s Radomou a roku 1364 panstvo Makovického hradu, bezprostredne susediaceho so Stropkovom. Makovické panstvo vlastnili Cudarovci nepretržite až do vymretia rodu roku 1470. V rokoch

¹⁴ ULICHÝ, ref. 1, s. 281-282.

¹⁵ NAGY, Imre. *Anjoukori okmánytár: Codex diplomaticus Hungaricus andegavensis V*. Budapest : 1887, s. 30 „... Lorandus filius Mich ... , Lona, ... cum igne cermando devastasset ...“

¹⁶ ULICHÝ, ref. 1, s. 282.

¹⁷ NAGY, VI ref. 15, s. 626-631 „... possessione sua Damasa vocata ...“

¹⁸ ULICHÝ, ref. 1, s. 695.

¹⁹ BEŇKO, ref. 9, s. 255.

²⁰ Magyar Országos Levéltár Budapest (ďalej MOL), DL-DF 41800 „... duabus Damasa ...“ Dostupné na internete : www.arcanum.hu.

1382 – 1395 viedli dlhé spory o majetky hlavne so šľachticmi z Rozhanoviec. V rokoch 1354 – 1373 zastával Peter Cudar funkciu župana Šarišskej stolice.

Peter Cudar vlastnil Malú Domašu do prelomu 14. a 15. storočia.²¹ Svedčí o tom listina z 23. marca 1403. V listine sa uvádza, že panovník Žigmund odovzdáva svojmu prívržencovi Ladislavovi z Dudiniec a jeho bratom dedinu Malá Domaša a Havaj v Zemplínskej stolici so všetkými náležitosťami, ktoré odúmrtým právom prešli do kráľovských rúk.²²

Koncom prvej dekády 15. storočia sa novým vlastníkom Malej Domaše stáva Imrich z Perína. Dedinu získal na základe kráľovskej donácie zo 4. mája 1408. Imrich, vtedajší sekretár Uhorskej kráľovskej kancelárie, dostáva dedičným právom mestečko Stropkov aj s prislúchajúcimi dedinami, ku ktorým v tom čase patrila i Malá Domaša.²³ Do vlastníctva majetkov bol slávnostne uvedený až 30. júla 1410 a to Konventom jasovských premonštrátov v zastúpení mníchom Jánom spolu s Petrom Devičinom. Darované majetky získal predovšetkým za svoje vojenské zásluhy v boji proti Turkom. Malá Domaša sa dostala na vyše 150 rokov do vlastníctva rodu z Perína.²⁴ Bližšie okolnosti o tom, ako a kedy bola Malá Domaša pripojená k panstvu Stropkov tak, aby následne mohla prejsť z vlastníctva Ladislava z Dudiniec do rúk rodu z Perína, zatiaľ presne nepoznáme.

Imrich z Perína pochádzal z jedného z najbohatších a najmocnejších rodov Uhorska v 14. – 16. storočí. Rod Perényiovcov si svoj prídomok odvodzil od dediny Perín, nachádzajúcej sa v Abovskej stolici. Na východnom Slovensku vlastnili rozsiahle majetky. Ich erb tvoril štít, v ktorého modrom poli sa na zlatej otvorenej korune medzi dvoma čiernymi orlímí krídlami nachádzala strieborná mužská hlava s čiernymi vlasmi, dlhou špicatou

Erb rodu Perényi

²¹ ULIČNÝ, ref. 1, s. 505.

²² MOL, DL-DF 97879, „...Ladislai de Gych...Kyzdamas et Vayavech...in Comitatu Zempleniensis...“ Dostupné na internete: <https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/92670/?list=eyJxdWVyeSI6IC-JKRUXaPSg5Nzg3OSkifQ>.

²³ MOL, DL-DF 9404. Dostupné na internete : www.arcanum.mol.hu

²⁴ BEŇKO, ref. 10, s. 32, 34. Dostupné na internete: www.arcanum.mol.hu.

čiernou bradou a čiernym vrkočom.²⁵ Imrich patrila medzi najvýraznejších predstaviteľov rodu, počas života zastával viaceré významné funkcie v krajine. Pôbil ako palatín a chorvátsky bán.²⁶

Obecná samospráva

Na čele obecnej samosprávy stál richtár (iudex) – šoltýs (scultetus), ktorého dosadzoval zemepán spomedzi miestnych obyvateľov v dedine. Richtár bol najvyšším funkcionárom pôsobiacim v dedine a zodpovedal za riadne odvádzanie feudálnej renty. Mal tiež menšiu súdnu právomoc. Počas výkonu svojej funkcie bol oslobodený od plnenia poddanských povinností, oslobodený bol od platenia štátnych daní a cirkevných dávok. Jeho funkčné obdobie trvalo spravidla jeden rok. Mal troch až štyroch pomocníkov – prisažných alebo boženíkov, nazvaných podľa prísahy, ktorú skladali pred nástupom do funkcie.²⁷

Obyvatelia Malej Domaše

Obyvateľmi Malej Domaše boli najmä poddaní roľníci, ktorí sa riadili tzv. domácim zvykovým právom. Život dedinského obyvateľstva sa tu riadil podľa nepísaných zvyklostí, ktoré sa vyvinuli na základe predchádzajúceho dlhodobého vývinu.

Počas celého obdobia feudalizmu až do roku 1848 vlastnili pôdu len privilegované vrstvy spoločnosti – šľachta, cirkevní hodnostári a mešťania slobodných kráľovských miest. Tieto privilegované vrstvy ju potom dávali do užívania svojim poddaným. Časť pôdy, ktorú obrábal a užíval poddaný, sa nazývala rustikál, inak tiež urbárska pôda. Zemepán užíval pôdu, pre ktorú sa ustálilo pomenovanie dominikál či alodiálna, zriedka i kuriálna pôda.

Obyvatelia Malej Domaše netvorili jeden celok, delili sa podľa rozsahu pôdy, ktorú mali v užívaní od svojho zemepána na – sedliakov (coloni), želiarov (inquilini) a podželiarov (subinquilini). Sedliaci mali v držbe celú roľnícku usadlosť alebo jej časť. K usadlosti (sessia, porta), ktorá bola základnou hospodárskou jednotkou poddanskej pôdy, prislúchal –

²⁵ BEŇKO, ref. 10, s. 32.

²⁶ *Encyklopédia Slovenska IV*. Bratislava : 1980, s. 306.

²⁷ SOKOLOVSKÝ, Leon. *Prehľad dejín verejnej správy na území Slovenska I*. Bratislava : 1995, s. 36-37.

dom, dvor, hospodárske staviská, záhrada v intraviláne obce, polia a lúky v extraviláne. Želiari mali dom a hospodárili na menšej ako osminovej usadlosti, väčšinou na pôde v intraviláne dediny, alebo sa venovali remeslu. Podželiari nemali ani vlastný dom, živilí sa prácou u zemepána, na panskom majeri ako sluhovia alebo pastieri dobytká, alebo u bohatších sedliakov, u ktorých aj bývali.

Polia, ktoré dedinčania obrábali, boli rozdelené na dve alebo tri časti – tzv. dvojpoľný a trojpoľný systém, na jednu časť sa siali jariny (jačmeň, ovos), na druhú oziminy (pšenica, raž) a tretia ostala ležať úhorom, aby si oddýchla a nabrala živiny. Takýmto striedaním sa pôda lepšie využívala. Obilie bolo hlavnou zložkou potravy, preto zaberalo na obrábanej pôde aj najväčšiu časť. Popri obilí v záhradách roľníci z Malej Domaše pestovali i strukoviny, zeleninu (kapusta, cibuľa) a ovocné stromy (jablone, slivky). Pri práci na poli im pomáhal najmä hovädzí dobytok, občas kone. Z domácich zvierat chovali tiež ošípané, ovce, kozy a hydinu.

Poddaní mali niekoľko rôznych povinností voči štátu, cirkvi a zemepánovi. Z dopestovanej úrody odovzdávali desiatu časť – desiatok cirkvi a deviatu časť – deviatok zemepánovi. Časť úrody predali na trhu a z utŕžených peňazí platili štátnu daň. Za vlády kráľa Karola Róberta z Anjou sa štátna daň vyberala od brány (lat. porty). To znamená, že daň sa platila aj v Malej Domaši od poddanskej usadlosti, ktorej brána umožňovala vťahnutie voza, plne naloženého senom do poddanského dvora. Výška dane sa menila. V 14. storočí bola vo výške troch grošov, v 15. storočí jeden zlatý a postupne sa zvyšovala. Poddaní pomáhali aj pri výstavbe krajinských ciest a hradov a zemepánovi poskytovali rôzne roboty. Mohli vlastniť budovy, hnutelný majetok, slobodne sa sťahovať k inému zemepánovi a dediť užívacie právo na pôdu.

Postavenie poddaných sa koncom stredoveku výrazne zhoršilo. V roku 1514 po potlačení Dóžovho povstania sa im zrušila sloboda sťahovania bez súhlasu svojho zemepána a stali sa z nich nevoľníci. Poddaným zároveň pribudla robotná povinnosť, ktorá im určovala odpracovať jeden deň v týždni na panskom, čo predstavovalo 52 dní do roka.

Z podnetu či súhlasu zemepána sa aj v Malej Domaši, podobne ako v iných starých dedinách stropkovského panstva v 14. – 15. storočí, za účasti šoltýsa usadili niekoľké nové roľnícke rodiny, ktoré sem prichádzali na základe nemeckého, zákupného práva. Vďaka tomu sa zvýšil počet

poddaných a domov v dedine a postupne aj starousadlíci prešli zo zvykového práva na zákupné, nemecké právo. Šoltýs pôsobil v Malej Domaši ešte aj v 16. storočí.²⁸

Úvoj názvu obce

V Uhorsku boli tvary osobných mien, názvov miest a dedín, v latinsky písaných dokumentoch zapisované v maďarskej alebo maďarizovanej podobe, bola to bežná prax. V dôsledku toho sa v písomnostiach tvar Domaša v pôvodnej slovenskej podobe vyskytoval iba sporadicky, zväčša však v maďarizovanej ako Damasa. Vylúčené nebolo ani skomolenie pomenovania, čo sme však pri Malej Domaši nezaznamenali. Totiž veľa záviselo od pôvodu a schopností pisára, ktorý konkrétny dokument vyhotovil. V listinách zo 14. – 17. storočia tak dedinu Malá Domaša nachádzame zapísanú v tvaroch, ktoré sú len rôznymi obmenami pôvodného názvu – Kyusdamasa (1317), Kysdamasa (1323), Kyzdamas (1403), Kysdamas (1408, 1410), Kysdamasa (1430), Kisdamasa (1455), Domasse mala (1557), Kys Domasa (1569), Maly Domas (1569), Kis Domasa. (1639).

²⁸ ULIČNÝ, ref. 1, s. 296.

MALÁ DOMAŠA V ROKOCH 1526 – 1711

V roku 1526 sa odohrala bitka pri Moháči, v nej bolo uhorské vojsko na čele s kráľom Ľudovítom II. Jagelovským porazené Turkami. V bitke zahynul nielen sám uhorský kráľ Ľudovít, ale o život prišlo i mnoho uhorských magnátov. Na južných hraniciach Uhorska sa na skoro 200 rokov usadili Turci. Stredovek vystriedalo obdobie raného novoveku, poznačené protitureckými vojnami, reformáciou a protihabsburskými povstaniami uhorskej šľachty, ktorá bojovala proti vláde Habsburgovcov za zachovanie svojich práv a privilégií a za zachovanie náboženskej slobody. Obdobie vojen a nepokojov trvalo do roku 1711 a bolo vôbec jedným z najťažších a najzložitejších v dejinách Slovenska.

Rod Perényiovcov strieda rod Pethöovcov

Malá Domaša patrila Perényiovcom aj s prestávkami až do roku 1567 (v rokoch 1483 – 1492 obec patrila kráľovi a v rokoch 1494 – 1506 jágerskému biskupovi Tomášovi Bakócovi z Erdödu¹). Dedina bola po smrti posledného vlastníka z rodu Perényiovcov pričlenená k Blatnému Potoku a spravovaná Spišskou komorou, stala sa dočasným kráľovským (teda erárnym) vlastníctvom.

V druhej polovici 16. storočia sa Malá Domaša dostáva do vlastníctva rodu Pethöovcov. 1. septembra 1569 vydal panovník Maximilián II. donačnú listinu pre Jána Pethöa z Gerše (1525 – 1578), ktorou mu za 35 200 rýnskych zlatých odovzdáva celé stropkovské panstvo i s prislúchajúcimi dedinami vrátane Malej Domaše do vlastníctva.² Krátko nato vydal spomínaný panovník nariadenie Ostrihomskej kapitule, aby Jána Pethöa uviedla do vlastníctva. Uvedenie sa udialo v roku 1570.³ Touto donáciou sa Malá Domaša dostala na skoro 200 rokov do rúk mocného rodu z Gerše.

Pethöovci patrili k významným uhorským šľachtickým rodom. Vďaka sobášom boli spriaznení s takými rodmi ako Sztárayiovci, Perényiovci, Forgácsovci či Csákyovci. Pethöovci boli pôvodom chorvátsky šľach-

¹ BENKO, Ján. *Stropkov. Monografia mesta*. Martin : 1994, s. 49.

² Štátny archív v Prešove (ďalej ŠA PO), fond (ďalej f.), Pető zo Stropkova (ďalej PS), č. j. 88.

³ SZIRMAY, Anton. *Notitia topografica, politica, inclity comitatus Zempleniensis*. Budín : 1805, s. 348-349.

tický rod, ktorý si odvádzal svoj pôvod od rodiny Nádašdy. Rod používal predikát z Gerše (de Gersei), odvodený od mestečka Gerša, ktoré sa nachádzalo v južnej časti Vášskej stolice, na území dnešného Maďarska.⁴ Vďaka oddanosti, ktorú viacerí predstavitelia z rodu preukazovali panovníkovi pri rôznych vojenských výpravách, pri bojoch s Turkami či v čase stavovských povstaní, za odmenu získali majetkové držby vo viacerých uhorských stolicích a zastávali najvyššie krajinské funkcie. Pôsobili ako župani stolíc, kráľovskí komorníci, hornouhorskí hlavní kapitáni či radcovia kráľovského dvora a pod. Pethöovci boli známi nielen svojou oddanosťou kráľovi, ale i prisným katolicizmom.⁵ Svoju oddanosť vo viere, nezradili ani v čase reformácného hnutia, snažili sa bojovať proti reformácii.⁶

Ich erb tvoril štvrtý štít, kde sa v prvom červenom poli nachádzal obrátený zlatý lev, v druhom modrom poli po zlatej hladine medzi dvoma zlatými trstinami plávajúca strieborná kačka v zlatej zbroji, v treťom modrom poli nad položeným zlatým polmesiacom dve zlaté hviezdy, vo štvrtom červenom poli zlatý drak. Klenotom erbu je z koruny vyrastajúci kráľ s insígniami sprevádzaný dvoma vyrastajúcimi čiernymi (orlými) krídlami. Strážcami erbu sú kráľovské deti.⁷

Erb rodu Pethö

Po smrti Jána Pethöa si panstvo Stropkov na základe testamentu rozdelili jeho traja synovia – Štefan, Gašpar a František. 22. septembra 1595 nitriansky biskup Štefan Fejerkery potvrdil rozdelenie majetku hradu i panstva Stropkov. Na základe tejto del'by pripadla Malá Domaša Františkovi Pethöovi (? – 1639/1640).⁸ V tom čase mala dedina celkom 12 poddanských domácností.⁹

⁴ HRIČANOVÁ, Stanislava. *Dejiny rodu Pető zo Stropkova*. Diplomová práca : 2008, s. 19.

⁵ HRIČANOVÁ, ref. 4, s. 10.

⁶ *Dejiny Uhorska* (1000 – 1918). Prešov : 2013, s. 257.

⁷ SIEBMACHER, J. – CSERGHEO, G. *Wappenbuch des Adels von Ungarn sammt den Nebenländern der St. Stephans – Krone*. Nürnberg : 1891, s. 720.

⁸ ŠA PO, f. PS, č. j. 107.

⁹ UNGHVÁRY, Ed. *Sztrapkó és várának története*. Huszt : 1912, s. 19.

Počas nasledujúcich rokov, hlavne v dôsledku nedostatku peňazí, zálohovali Pethöovci majetkové podiely v Malej Domaši, niekedy hoc len na istý čas. Z tohto dôvodu vznikali medzi nimi aj početné spory. Z kúpnopredajných a zálohovacích zmlúv sa dozvedáme, že v 17. storočí patrili v dedine majetkové podiely viacerým šľachtickým rodinám. Okrem Pethöovcov tu mali rôzne veľké majetkové vlastníctva i Eödönffyovci či Barkóczyovci. Napríklad začiatkom 17. storočia za 2 200 zlatých prenechal František Pethö majetkový podiel v dedine Krištofovi Eödönfymu.¹⁰ Neskôr časť majetkov v Malej Domaši získal do zálohy za 3 000 zlatých Ján Banci.¹¹

Výnimočné nebolo tiež darovanie majetkových podielov v dedine vlastným manželkám do užívania. 18. októbra 1647 dosvedčuje spísaním listiny Konvent Svätého Kríža v Lelese, že Štefan Pethö odovzdal do užívania Malú Domašu so všetkými jej náležitosťami v celkovej hodnote 4 000 zlatých ako svadobný dar svojej manželke Kataríne Melythovej.¹² Ladislav Pethö v roku 1686 taktiež prenechal svojej manželke Kláre Perényiovej vlastnícky podiel.¹³ A v roku 1691 dal Štefan Pethö do užívania šľachtickú kúriu aj so všetkými jej náležitosťami manželke Kristíne Kapiovej.¹⁴

16. októbra 1698 panovník Leopold I. potvrdil pre Žigmunda Pethöa, vtedajšieho vlastníka obce, výsadu, aby mohol postaviť most cez rieku Ol'ka a vyberať tam mýto.¹⁵

¹⁰ ŠA PO, f. Rod Stárai z Michaloviec (ďalej SM), č. j. 1020.

¹¹ ŠA PO, f. PS, č. j. 157.

¹² ŠA PO, f. PS, č. j. 215, 535.

¹³ ŠA PO, f. SM, č. j. 1020.

¹⁴ ŠA PO, f. PS, č. j. 486 „... levő nemes Curiammal ...“

¹⁵ ŠA PO, f. PS, č. j. 541 „... utilitate in fluvio Ojka, per territorium possessionis KsiDomasa...pontem... tributum seu telonium ...“

*Genealógia vybraných predstaviteľov
rodu Pethö de Gersei v 16. a 17. storočí¹⁶*

Ján Pethö de Gersei (1525 – 1575)

- A1. Judita
- A2. Mária
- A3. Ján
- A4. Krištof

A5. František (? – 1639/1640), jasovský prepošt

- A6. Gašpar, manželka Uršula Nádasdyová
 - B1. Krištof
 - B2. Mária
 - B3. Ján
 - B4. Michal

A7. Štefan (? – 1611), manželka Anna Kiska (Kiščanka)

- B1. František
- B2. Vinefrida
- B3. Barbora
- B4. Zuzana
- B5. Žigmund
- B6. Kristína
- B7. Helena
- B8. Anna
- B9. Štefan, manželka Katarína Melithová
- B10. Michal (? – 1626?), Judita Pécsyová
 - C1. Žigmund (1622 – 1675), manželka Anna Pacotová

¹⁶ HRIČANOVÁ, ref. 4, s. 39.

Hospodársko-spoločenské a demografické pomery

Hospodársko-spoločenské pomery v Malej Domaši sa v 16. storočí dozvedáme vďaka zápisom z urbárov stropkovského panstva.

V roku 1554 bol spísaný najstarší známy urbár stropkovského panstva¹⁷ a v rámci neho i súpis všetkých poddaných, želiarov i slobodníkov.¹⁸ V Malej Domaši sa v tom čase hospodáril na 7 celých poddanských usadlostiach a 5 želiarskych domácnostiach. Zdanených tak v sumáre bolo 12 poddanských domácností.¹⁹

Podľa ďalšieho urbára z roku 1557 v Malej Domaši okrem šoltýsa (menom Mikuláš) hospodáril 7 sedliackych domácností, z toho 5 na celých (Matúš Lwbecz, Iwanchya, Benedikt Kraly, Valentín Wyrba, Štefan Poczyk) a 2 na polovičných usadlostiach (Stanislav Wanko, Andrej Kontsrol) a tiež 6 želiarskych domácností (Ambróz Ember, Albert Zlawyk, Janchya, Mychaly, Walija Dijak, Csepyczka) – zdanené teda boli od 13 poddanských domácností.²⁰

Vďaka urbáru z roku 1569 spoznáваме nielen menovite všetky hlavy rodín a meno šoltýsa, ale aj poddanské povinnosti obyvateľov. Dedina mala 16 poddanských domácností. V tom čase sa v Malej Domaši nenachádzala žiadna opustená usadlosť. 1 celá poddanská domácnosť patrila šoltýsovi – Mikulášovi Petrovi. 6 sedliackych domácností hospodáril na celých usadlostiach a 3 na polovičných usadlostiach. Vlastníkmi boli – Matúš Lupecz, Mikuláš Jezeneaczky, Albert Pochek, Tomáš Wrabel, Juraj Wyrba, Albert Poczekz, Andrej Kwlthwn, Stanislav Brezniczey a vdova Emberkenne. V dedine bolo aj 7 želiarskych domácností. Vlastníkmi boli – Matúš Merka, Tomáš Warga, vdova Kowachne, Lukáš Myhal Deák, vdova Chapychka, Andrej Zabo, vdova Sthophowa. Z urbára sa ďalej dozvedáme, že šoltýs platil zemepánom každoročne daň 3 zlaté, ak vlastnil mlyn, bol povinný odovzdávať 12 gbelov ovsu, ak nemal, tak len polovicu

6 gbelov. Na Vianoce mal dať zajaca a na Veľkú noc jahňa. Šoltýsovi patrili peňažné pokuty, ktoré vyrubil za rôzne priestupky dedinčanom obce. Vlastníci celej usadlosti platili zemepánovi daň 2 zlaté, odovzdávali 1 gbel ovsu, 2 kury, 10 vajec, pol husi, 10 hlávok kapusty a topené kravské maslo. Tí, ktorí vlastnili polovičnú usadlosť, odovzdávali len polovičné dávky. Okrem toho spolu boli ešte povinní odovzdať 1 teľa, kravu a zajaca a tiež deviatok zo sena a obilia. V chotári dediny sa nenachádzal žiaden rybník, ani vinica a lúky boli nevelké. Poddaní dediny boli povinní vykonať aj zemepánom stanovené roboty. V čase vzniku urbára bola Malá Domaša ocenená Spišskou komorou na 3 000 zlatých. Pre porovnanie podobne ako Malá Domaša boli na 3 000 zlatých v tom čase ocenené aj ďalšie dediny panstva Stropkov, a to Veľká Domaša, Breznica, Miková i Chotča, ostatné dediny na menej ako 3 000 zlatých. Samotné mesto Stropkov bolo ocenené na 6 000 zlatých.²¹

Urbáre sú svedectvom o tom, že v tom čase už takmer všetci obyvatelia mali trvalé prírnenie (priezvisko). Obdobie vzniku urbárov je v tomto smere významným medzníkom. Tiež dávky, ktoré odvádzali poddaní, a ktoré boli v urbári spísané, neboli nemenné. Ich výška sa mohla rôzne meniť. Najčastejšie sa vyrubené dávky menili pri zmene zemepána či pri výraznejšej zmene počtu obyvateľstva dediny.

V roku 1567 miestnych sedliakov zdanili daňou kráľovi od 5,25 porty, v roku 1582 od 6 port.²²

Vďaka prvému súpisu domov v rámci celého Uhorska z roku 1598 sa dozvedáme veľkosť obce koncom 16. storočia. Na rozdiel od portálnych súpisov, tento súpis vypovedá o počte zdanených domov. Práve v tom čase sa totiž dom stal na niekoľko rokov základnou daňovou jednotkou. Podľa neho sa v Malej Domaši nachádzalo 12 sedliackych obydlií.²³ V súpise neboli zahrnuté stavby ako mlyn, zemianska kúria, majer či dom richtára, pretože boli oslobodené od zdanenia.²⁴

²¹ ULICHÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*. Michalovce: 2011, s. 296; MARSINA, Richard – KUŠÍK, Michal. *Urbáre feudálnych panstiev I*. Bratislava: 1959, s. 238-239, 243 „Kys Domasa Sclavi, Maly Domas“.

²² ULICHÝ, ref. 21, s. 296.

²³ NAGY, Gyula. *Zemplén vármegye népessége az 1598. évi kamarai adó lakstromok szerint. III. A vármegye birtokosai és jobbágyaik száma községenként*. In *Adalékok Zemplén vármegye történetéhez*, 1898, X-XI, s. 39.

²⁴ ŽUDEL, Juraj. *Daňové súpisy domov slovenských stolíc z roku 1598*. In *Slovenská archivistika*, 2002, roč. 27, č. 1, s. 73.

¹⁷ Magyar Országos Levéltár Budapest (ďalej MOL BP), U et C, E 156, fasc. 045, No 036, r. 1554. Dostupné na internete: www.arcanum.mol.hu

¹⁸ BENKO, ref. 1, s. 50.

¹⁹ MOL BP, U et C, E 156, fasc. 045, No 036, ref. 17, s. 4 „Kis Domasa“.

²⁰ MOL BP, U et C, E 156, fasc. 04, No 048, s. 42 „Domasse mala“. Dostupné na internete: www.arcanum.mol.hu.

Podľa daňového súpisu z roku 1600, ktorý taktiež zaznamenal zdanené domy, stálo v Malej Domaši 11 obývaných poddanských domov a 1 dom šoltýsa.²⁵ Súpis nezaznamenal želiarov, ktorí nemali vlastné domy. Samozrejme, nevieme určiť presne, koľko obyvateľov mala dedina, možností je niekoľko. Ak by sme však počítali na jednu domácnosť priemerne 6 členov rodiny – 2 rodičia, 2 – 3 deti a 1 – 2 starí rodičia, môžeme vyrátať, že tu vtedy žilo zhruba 60 obyvateľov. Pri porovnaní s ostatnými dedinami stropkovského panstva patrila Malá Domaša koncom 16. a začiatkom 17. storočia k stredne veľkým dedinám, s tradičným roľnícko-slovenským obyvateľstvom.²⁶ To znamená, že kontinuita slovenského obyvateľstva tu nikdy prerušená nebola. Od začiatku druhej polovice 16. storočia, teda od prvého známeho písomného záznamu o počte domácností do konca 16. storočia, počet dedinčanov v Malej Domaši mal podľa nášho predpokladu mierne stúpajúci charakter, tak ako je to znázornené v uvedenej tabuľke.

*Vývoj počtu obyvateľov v Malej Domaši
v druhej polovici 16. storočia²⁷*

rok	port	domácností	domov	obyvateľov
1554		12		cca 72
1557		13		cca 78
1567	5,25			
1569		16		cca 96
1582	6			
1595				cca 72
1600			12	cca 72

Vývoj obce v nasledujúcom období negatívne ovplyvnili prebiehajúce protihabsburské povstania. Od roku 1604 bolo proti centralizačným

²⁵ ULICHNÝ, ref. 21, s. 666.

²⁶ ULICHNÝ, ref. 21, s. 296, 699.

²⁷ MOL, U et C, E 156, fasc. 045, No 036, ref. 17; MOL, U et C, E 156, fasc. 04, No 048, ref. 20; ULICHNÝ, ref. 21, s. 296, 666.

a rekatolizačným tendenciám Habsburgovcov zameraných niekoľko protihabsburských povstaní uhorskej šľachty. Obdobie nepokojov, vzbúr a rabovaní trvalo viac ako sto rokov. Vplyvom týchto udalostí sedliaci v Malej Domaši chudobneli, strácali pozemky a postupne upadali medzi želiarov či podželiarov, čo sa následne prejavilo v znižovaní ich zdanenia. V tomto období pribudlo aj viacero opustených usadlostí. V roku 1610 zdanili v obci sedliakov a želiarov spolu od 1,25 porty. V roku 1635 tu zdanili už len želiarov od 0,5 porty,²⁸ lebo sedliakov vtedy nebolo. Nízke zdanenie svedčí o malom počte poddanských domácností a o ich chudobe v danom čase.

Podľa urbára stropkovského panstva z roku 1639 bolo v Malej Domaši 5 šoltýšskych rodín a 15 domácností sedliakov a želiarov. Šoltýsmi boli Pavol Petrouvicz, Matúš, Lukáš Melichen, Lukáš Pauloviac a Jakub. Sedliakmi a želiarmi boli Valentín Hainik, Juraj Cuchy, Andrej Brezniczky, Anton Chochely, Michal Sabo, Michal Sztruk, Vasiľ Ruthenus, Martin Suchan, Michal Giapolovsky, Pavol Mosczak, Vojtko Maiernik, Martin Ember, Štefan Poczesk, Andrej Kontuly, Tomáš Paulovicz. V urbári sa ďalej píše, že sa tu nachádza majerské hospodárstvo, ktoré v tom čase spravuje Juraj Markon.²⁹ Majerské hospodárstvo znamenalo, že v Malej Domaši začala šľachta hospodáriť už aj vo vlastnej rži. Niekedy začiatkom 17. storočia bol na voľnej pôde v chotári dediny zriadený majer, na ktorom okrem stálych zamestnancov, pracovali v rámci robotnej renty hlavne poddaní.

V roku 1703 vypuklo posledné a najväčšie protihabsburské povstanie pod vedením Františka II. Rákocziho, ktoré zasiahlo veľký počet miest a obcí na východnom Slovensku, medzi ktoré patrila aj Malá Domaša. Obec bola značne zničená. Niektorí obyvatelia obce sa osobne zúčastnili bojov ako vojaci, pretože František II. Rákoczi sľúbil poddaným, ktorí vstúpia do jeho vojska, oslobodenie od zemepanských povinností. Vo vojenskom súpise z roku 1705 pre Zemplínsku stolicu sú zapísané mená 6 vojakov z Malej Domaše, ktorí sa pridali k povstalcovi – Peter Boldizsar, Ján Csorba, Michal Haniesko, Juraj Hornyak, Tomáš Humonyik a Juraj Szesztak.³⁰

²⁸ ULICHNÝ, ref. 21, s. 296.

²⁹ ŠA PO, f. PS, č. j. 192 „... ad allodium Minoris Domasa pertinens sub officialii Georgio Markon...“

³⁰ ŠAFRANKO, Peter. Z histórie obce. In ŠAFRANKO, Peter – MARARÚTA, Jaroslav. *Malá Domaša (k 690. výročiu prvej písomnej zmienky o obci)*. Malá Domaša : 2007, s. 20.

Náboženské pomery v prvých storočiach novoveku

V stredoveku boli obyvatelia Malej Domaše zaiste katolíkmí. Cirkevnosprávne patrili do rozsiahleho Jágorského biskupstva, tak ako celá Zemplínska stolica. Kostol postavili v dedine možno v 15. či 16. storočí,³¹ no priame správy o ňom, žiaľ, nateraz nepoznáme. Rovnako nepoznáme ani jeho duchovné patrocínium, teda ktorému kresťanskému svätcovi či svätcom bol kostol zasvätený. Podľa zaužívaného úzu z tých čias predpokladáme, že bezprostredné okolie chrámu aj v Malej Domaši slúžilo počas celého stredoveku a v prvých storočiach novoveku na pochovávanie mŕtvych.

Od začiatku 16. storočia aj územie Slovenska zasiahla vlna reformácie. Jej prívrženci sa usilovali o vnútornú obnovu cirkvi, odmietali autoritu koncilov a pápeža a za zdroj viery považovali Bibliu. Zjednodušili cirkevné obrady a dôraz položili na náboženskú výchovu a na kázeň. V dôsledku reformácie sa rozpadol monopol katolíckej cirkvi, a to tak v duchovnej, ako aj spoločenskej oblasti. Na Zemplíne sa myšlienky reformácie začali šíriť niekedy v druhej polovici 16. storočia a jej šíriteľom bola predovšetkým šľachta. Postupne dochádza k nárastu počtu evanjelických cirkevných zborov a ich filií. V Malej Domaši doklad o takejto evanjelickej filii pochádza až z roku 1666.³² Bola vedená ako filia Veľkej Domaše,³³ v ktorej existovala evanjelická farnosť už od roku 1598.³⁴

Na prelome 16. a 17. storočia v bývalých rímskokatolíckych kostoloch a farnostiach pôsobili reformační kazatelia. Práve preto kostol, ktorý dokázateľne stál v Malej Domaši v 17. storočí, využívali evanjelici a bohoslužby v ňom vykonávali evanjelickí kazatelia z farského kostola vo Veľkej Domaši.³⁵ V rámci vyššej územnej organizácie patrili evanjelické farnosti a filie do seniorátov, na čele ktorých stáli seniori. Malá Domaša patrila do Zemplínskeho, neskôr do spojeného Šarišsko-zemplínskeho seniorátu.³⁶

³¹ ULIČNÝ, ref. 21, s. 296.

³² BODNÁROVÁ, Miloslava. Evanjelici augsburského vyznania na Zemplíne. In MOLNÁR, Martin (zost.). *Kresťanstvo v dejinách Zemplína*. Michalovce : 2010, s. 133-140.

³³ HÖRK, József. *A Sáros-zempléni Ev. Esperesség története*. Košice : 1885, s. 34.

³⁴ BODNÁROVÁ, ref. 32, s. 134-135.

³⁵ ULIČNÝ, ref. 21, s. 296; HÖRK, ref. 33, s. 293.

³⁶ BODNÁROVÁ, ref. 32, s. 137.

Počas tvrdej rekatolizácie, ktorá nastúpila na Zemplíne v druhej polovici 17. storočia, bola veľká väčšina kostolov zabraných stúpenkami reformácie naspäť vrátená do rúk rímskokatolíckej cirkvi. A tak tomu bolo i v Malej Domaši. Najneskôr začiatkom 18. storočia tu kostol slúžil opäť katolíkom.

MALÁ DOMAŠA V ROKOCH 1711 – 1848

Posledné stavovské povstanie na čele s Františkom II. Rákoczim sa skončilo v roku 1711 podpísaním Satmárskeho mieru, ktorý znamenal kompromis pre bojujúce strany. Výsledkom bolo včlenenie Uhorska do Habsburskej monarchie a šľachta si naďalej udržala svoje stavovské výsady, najmä nezdaniteľnosť. Dôsledky povstania boli obrovské – hospodárstvo krajiny bolo v katastrofálnom stave, mnohé mestá a dediny boli spustošené, počet obyvateľstva výrazne klesol.

Hospodársko-sociálne a demografické pomery

Protihabsburské povstania poukázali na fakt, že základom vojenskej moci už nemôže byť len povinnosť šľachty narukovať a brániť krajinu.¹ V roku 1715 preto prijal uhorský snem zákon o zavedení stáleho vojska v Uhorsku a vyberaní každoročnej vojenskej dane (contributionale). Kvôli jej správne rozvrhnutiu boli v rokoch 1715 a 1720 vyhotovené prvé celokrajinské daňové súpisy domácností spôsobilých platiť štátnu daň. Tá bola v Uhorsku viazaná na osobu daňovníka, nie na pozemky, preto základom pre jej vymieranie boli usadlosti.

Súpisy svedčia aj o istom hospodárskom úpadku Malej Domaše. Kým v roku 1569 sa v dedine nachádzalo 16 poddanských domácností a žiadna nebola opustená, v roku 1715 bolo v Malej Domaši zaznamenaných 13 poddanských domácností, z toho bolo 10 sedliackych a 3 želiarske.² Ďalších 17 domácností bolo evidovaných ako opustených. „Hlavami“ domácností boli – richtár Valentín Humenyk, Juraj Potyesk, Gregor Stanja, Pavol Cserba, Ján Petriga, Ján Ancsák, Valentín Kavalý, Juraj Novak, Ján Hornják,

Daňový súpis z roku 1715

Tomáš Chohol, Ján Hajnyk, Andrej Hornják a Juraj Melcsan. Sedliaci sa venovali poľnohospodárstvu a každý z nich obrábal pôdu s rozlohou 6 gbelov (1 gbel = 42 l) a lúky na ploche 3 koscov (1 kosce = rozloha lúky, ktorú pokosí jeden kosce za jeden deň). Polia v chotári mali rozdelené na 2 časti, na ktorých striedavo siali jariny a oziminy, pričom 1 časť ostávala ležať úhorom. Vinice nemali žiadne.³

V roku 1720 sa hospodárske pomery v Malej Domaši opäť o niečo zhoršili. Nachádzalo sa tu 10 poddanských sedliackych domácností, menovite – richtár Melichar Gyuro, Ján Csorba, Michal Hancsak, Ján Hornyak, Jenčo Humennik, Tomáš Sztanya, Hrčko Sztanya, Ján Hancsak, Valya Kovacs, Andrej Novak. Oproti roku 1715 to bol pokles o 3 poddanské domácnosti. Výmera obrábanej pôdy a výmera lúk sa pre domácnosti nezmenila.⁴

Tieto daňové súpisy neodzrkadľovali skutočný počet poddaných. Ten bol s veľkou pravdepodobnosťou o niečo vyšší, pretože súpisy neevidovali osoby oslobodené od platenia daní. Údaje v súpisoch boli ovplyvnené aj snahou poddaných roľníkov, ktorí mali tendenciu zamlčať skutočnú výmeru obhospodarovanej pôdy.

Z obdobia feudalizmu neexistujú žiadne štatistické či iné konkrétne pramene, ktoré by zachytili počet jednotlivých národností v dedine. Tie je možné bližšie určiť, len na základe nepriamych dokladov a to – rozborom priezvisk, chotárných názvov i vierovyznania. V roku 1869 sa uhorský štatistik Ignác Acsády pokúsil o rekonštrukciu národnostných pomerov v celom Uhorsku. Pre svoju prácu a vyhotovenie štatistických údajov použil už vyššie rozobrané daňové súpisy, presnejšie priezviská obyvateľov, v nich uvedené. Nedostatkom jeho práce je však skutočnosť, že Slovákov a Rusínov uviedol v spoločnej rubrike. Podľa neho tak v roku 1715 bolo v Malej Domaši 5 domácností maďarskej a 8 domácností slovensko-rusínskej národnosti a v roku 1720 tiež 5 domácností maďarskej a slovensko-rusínskej národnosti už len 5 domácností.⁵

³ Magyar Országos Levéltár Budapest (ďalej MOL BP), *Az 1715. évi országos összeírás* [Daňový súpis z roku 1715] „Kis Domasa“. Dostupné na internete: www.arcanum.mol.hu.

⁴ MOL, *Az 1720. évi országos összeírás* [Daňový súpis z roku 1720] „Kis Domasa“. Dostupné na internete: www.arcanum.mol.hu.

⁵ ACSÁDY, ref. 2, s. 180, 185 „Kis-Domasa“.

¹ REBRO, Karol. *Urbárska regulácia Márie Terézie a poddanské úpravy Jozefa II.* Bratislava : 1959, s. 15.

² ACSÁDY, Ingác. *Magyarország népeisége a pragmatica sanctio korában.* Budapest : 1896, s. 180.

Situáciu v Malej Domaši v 30. rokoch 18. storočia zachytil i uhorský polyhistor Matej Bel vo svojom diele s názvom *Zemplínska stolica* takto: „*Malá Domaša sa nachádzala pol míle od Veľkej Domaše, v kúte na sútoku Ol'ky a Ondavy. Bola poslednou obcou stropkovského panstva na juhu. Pôda tam nie je zlá. Nájdú sa tu aj vinice na sever od dediny, na svahoch obrátených na juh. Víno vhodné pre chudobnú kuchyňu. Samotnú obec zväčšuje gazdovstvo a dom grófa Žigmunda. Kostol slúži katolíckym obradom, toto náboženstvo vyznávajú aj obyvatelia obce.*“⁶

Zmeny vo vlastníctve dediny

V druhej polovici 18. storočia dochádza k výraznej zmene vlastníckych pomerov. Totiž 19. novembra 1764 zomrel vo veku 86 rokov Žigmund – posledný mužský zástupca rodu Pethöovcov. Pochovaný bol do krypty farského kostola v Stropkove. Ním sa končí bezmála 200 ročná hegemonia mocného rodu na stropkovskom panstve. Po mnohých rokovaniach, protestoch a sporoch došlo na Stropkovskom hrade 20. a 29. mája 1767 predstaviteľmi dedičov po Pethöovcoch k podpísaniu a potvrdeniu deľby stropkovského panstva a hradu. Majetok sa rozdelil podľa testamentu Žigmundovho starého otca, taktiež Žigmunda z roku 1675 v oboch líniiach rodu. V zmysle deľby sa rozdelili aj dediny panstva a podiely v nich.⁷ V jednej z línii časť deleného majetku získal Imrich Sztáray. Ten sa totiž vďaka starej mame, ktorou bola grófká Eva Pethöová, stal spoludedičom rodu Pethö. Majetkové podiely v Malej Domaši sa tak dostávajú v druhej polovici 18. storočia do rúk šľachtického rodu Sztárayovcov. Tí si svoj pôvod odvádzali od starobylého uhorského rodu Kaplon. Jeho členovia sa významne zapísali do dejín zemplínsko-užského regiónu na Slovensku i do dejín Uhorska. Nájdeme medzi nimi hlavných županov, kráľovských komorníkov, radcov i dvorné dámy.⁸ Rod Sztáray patrila medzi najväčších vlastníkov majetkov na východnom Slovensku. Spriaznení boli s viacerými významnými uhorskými šľachtickými rodmi (Barkóczyovcami, Perényovcami, Pethöovcami a pod.)

⁶ BEL, Matej. *Zemplínska stolica. Preklad z jazyka latinského*. Bratislava : 2000, s. 167.

⁷ HRIČANOVÁ, Stanislava. *Dejiny rodu Pető zo Stropkova*. Diplomová práca : 2008, s. 53.

⁸ MIŠÍKOVÁ, Alena. Počiatky a vývin Stáraiovského rodu z Michaloviec do začiatku 18. storočia. In SEKELA, Vladimír (zost.). *Rod Sztáray a Michalovce*. Banská Bystrica : 2014, s. 9.

Ich erb tvorí: štít v modrom poli zlatý kvádrový múr s cimburím. Uprostred múru je brána vpravo so zavretým, vľavo s otvoreným zlatým krídlom. Na múre stoja dve proti sebe obrátené straky, ktoré držia v zobákoch prsteň s červeným kameňom. Nad štítom je prilba, na ktorej je zlatá koruna a na korune klenot erbu. Klenot tvoria dve proti sebe obrátené straky, ktoré držia v zobákoch prsteň s červeným kameňom. Prikrývadlá sú modro-zlaté. Nosičmi štítu sú dve mužské postavy v červenom odeve, cez plecia majú prehodený plášť a na hlave kožušinovú čiapku.⁹

Grófsky erb rodu Sztáray

Spomínaný Imrich (1698 – 1769) patrila nepochybne k jedným z najvýznamnejších osobností Sztárayovského rodu. Začiatkom 18. storočia sa Imrich stal jediným právoplatným dedičom panstva Michalovce. Za verné služby, ktoré preukazoval kráľovskému dvoru, získal titul grófa. Počas života zastával viaceré významné funkcie. Pôsobil ako radca administrácie Spišskej komory či ako župan Užskej stolice. Imrich mal so svojou manželkou Teréziou Desfagnyovou 11 detí.

10. decembra 1766 spísal v obci Vinné testament, ku ktorému o dva roky neskôr pripojil ešte dodatok. V zmysle testamentu donačné majetky zdedili jeho traja synovia – Ján Filip, Anton a Michal. Malá Domaša sa spolu s majetkovými podielmi na hrade a v meste Stropkov i mnoho ďalších majetkov dostala do vlastníctva Antona Sztárayho (1740 – 1808).¹⁰

Anton ako 19-ročný vstúpil do armády a v roku 1800 dosiahol hodnosť maršála. Okrem toho bol majiteľom 3. pešieho pluku, nositeľom Radu Márie Terézie i maltézskeho rytiera.¹¹

⁹ MOLNÁR, Martin. Erb rodu. In SEKELA, Vladimír (zost.). *Rod Sztáray a Michalovce*. Banská Bystrica : 2014, s. 137.

¹⁰ MIŠÍKOVÁ, Alena. Imrich Stárai – dedič panstva Michalovce. In SEKELA, Vladimír (zost.). *Rod Sztáray a Michalovce*. Banská Bystrica : 2014, s. 42.

¹¹ KÓNYA, Peter. Michalovce od 18. storočia do roku 1918. In Sekela, Vladimír (zost.). *Dejiny Michaloviec*. Košice : 2007, s. 116.

V roku 1770 splnomocnil svojho staršieho brata Jána Filipa (1739 – 1814), aby ho zastupoval v majetkovo-právnych náležitostiach.¹² Ján Filip pôsobil počas života v štátnych službách. Zastával úrad cisársko-kráľovského komorníka, radcu Uhorskej miestodržiteľskej rady, ktorá mala na starosti vnútornú správu Uhorska a úrad tajného cisársko-kráľovského radcu. Manželkou sa mu stala grófka Mária Barbora Migazziová, s ktorou mal 5 detí.¹³

Začiatkom 19. storočia do histórie Malej Domaše vstúpila žena urodzeného pôvodu, grófka Terézia Sztárayová (pred 1777 – 1804), manželka Martina Osorio Bukovszkého. Terézia bola neterou Jána Filipa Sztárayho, ktorý ako už bolo vyššie spomenuté, od roku 1770 dostal obec do správy. Správa majetkových podielov v obci sa následne presunula na Teréziu. Grófka bola po smrti v roku 1804 pochovaná v Malej Domaši, o čom vypovedá aj náhrobok, ktorý jej nechala postaviť jej sestra – grófka Eleonóra Dessewffyová, manželka Jozefa Dessewffy de Csernek et Tarkeő.¹⁴

Náhrobok grófky Terézie Bukovszkej, rodenej Sztárayovej

Podpis grófky Terézie Bukovszkej, rodenej Sztárayovej

¹² MIŠÍKOVÁ, Alena. Osudy členov rodu v druhej polovici 18. storočia a na začiatku 19. storočia. In Sekela, Vladimír (zost.). *Rod Sztáray a Michalovce*. Banská Bystrica : 2014, s. 60.

¹³ MIŠÍKOVÁ, ref. 12, s. 50-51.

¹⁴ MIŠÍKOVÁ, Alena. Genealógia rodu Stárai. In SEKELA, Vladimír (zost.). *Rod Sztáray a Michalovce*. Banská Bystrica : 2014, s. 133.

Rodostrom Imricha Sztáray (1698 – 1848) a jeho potomkov¹⁵

A1. Adam Perényi, manželka grófka **Eva Pethöová**

B1. Volfgang

B2. Adam

B3. Barbora, manžel František Sztáray

C1. Veronika

C2. Imrich Sztáray, 1. manželka Anna Zichyová,
2. manželka Terézia Desfaignyová

D1. Ján Filip (1739 – 1814)

– od roku 1770 spravoval Malú Domašu

E1. Peter

E2. Terézia

E3. Krištof

E4. Imrich

E5. Vincent, manželka Johana Szirmayová

D2. Anton – **vlastník Malej Domaše, v 1770 prenechal správu J. Filipovi**

D3. Michal

E1. **Terézia (pred 1777 – 1804)**, manžel Martin

Osorio Bukovszky

E2. Eleonóra, manžel Jozef Dessewffy

Náboženské pomery

I náboženské pomery neboli v tomto období jednoduché, no postupne sa stabilizovali. K stabilizácii prispeli i vizitácie – zápisy z kontrolných návštev cirkevných hodnostárov (biskupov) z polovice 18. storočia. Vizitačné zápisy sú zároveň cenným materiálom a bohatým zdrojom informácií. Totiž mapujú nielen vtedajšiu konfesijnú štruktúru Malej Domaše, ale dozvedáme sa z nich aj príslušnosť veriacich jednotlivých konfesií k vyšším organizačným jednotkám.

¹⁵ Jednoduchý rodostrom rodiny Sztáray so zvýraznenými menami zástupcov rodu, ktorí sa zapisali do histórie obce Malá Domaša. Dostupné na internete: <http://genealogy.euweb.cz/hung/sztaray1.html>.

Popri biskupských vizitáciach z rokov 1749 a 1750 boli vykonané i dekanové vizitácie a synody, z ktorých sa zostavovali rôzne správy a hlásenia.

V roku 1720 vydal jágerský biskup Gabriel Erdödy so svojimi vikármi pokyn archidiakonom a vicearchidiakonom, aby v jednotlivých farnostiach uskutočnili aktuálny výskum náboženskej situácie. Tento výskum pozostával zo zodpovedania 21 otázok, ktoré boli poslané priamo z Jágra. Z písomného vyhotovenia tohto výskumu sa o Malej Domaši dozvedáme, že kostol v dedine bol pred Thökölyho povstaním katolícky, potom kalvínsky, po povstaní znova katolícky, ale za povstania Františka Rákóczi znova protestantský. V roku 1720 už bol opäť katolícky.¹⁶

Podľa súpisu farností zemplínskeho arcidiakonátu z rokov 1732 – 1733 patrila Malá Domaša do farnosti Dobrá nad Ondavou.¹⁷ V roku 1749 bola so súhlasom jágerského biskupa Františka Barkócziho vytvorená nová, samostatná farnosť so sídlom v Ondavských Matiašovciach. Jej filiou bola okrem dedín Benkovce, Žalobín, Jasenovce, Štefanovce, Tovarné, Tovarnianska Polianka, Čičva, Ruský Kazimír i Malá Domaša.¹⁸

Zo zápisu kanonickej vizitácie rímskokatolíckych farností Zemplínskeho arcidiakonátu z roku 1749, ktorú vykonal jágerský biskup František Barkóczi, sa dozvedáme, že rímskokatolícky kostol v Malej Domaši bol zasvätený Navštíveniu Panny Márie u Alžbety. Plnomocné odpustky získavali obyvatelia na deň patrocínia na 7 rokov. Vo zvonici sa nachádzal benedikovaný zvon na stĺpe. Celkom sa v obci nachádzalo 282 obyvateľov, z ktorých bolo 127 katolíkov, 116 konvertitov, uniátov 27 a 2 luteráni. Dedina bola slovenská. Obyvatelia chodili na púť na sviatok Povýšenia Svätého kríža do Podčičvy.¹⁹

Od roku 1788 už prislúchala Malá Domaša spolu s Jasenovcami opäť do inej, novej samostatnej farnosti v Žalobíne.²⁰ Prvá známa vizitácia

¹⁶ SEDLÁK, Peter. *Kresťanstvo na území Košického arcibiskupstva (od počiatkov do roku 1804)*. Prešov: 2004, s. 189.

¹⁷ Archív Arcibiskupského úradu v Košiciach (ďalej AACass), *Conscriptio Parochorum, Locorum Parochialium Templorum, Proventuum, et Aliarum Circumstantiarum Districtus Submontani Inclito Comitatus Zempliensis, Anno Domini 1732*, pag. 1-17. „Kis Domasza“.

¹⁸ *A Kassai százéves egyházmegye történeti névtára és emlékkönyve*. Kassa: 1904, s. 605.

¹⁹ ZUBKO, Peter. *Zemplínski a abovskí uniati v Barkócziho vizitácii*. Prešov: 2013, s. 77.

²⁰ *Schematizmus venerabilis cleri dioecesis Cassoviensis*. Košice: 1851, s. 248; *A Kassai százéves egyházmegye történeti névtára és emlékkönyve*, ref. 18, s. 605.

sa vo farnosti uskutočnila v roku 1816 a vykonal ju košický biskup Andrej Szabó. V zápise vizitácie sa uvádza, že v Malej Domaši sa nachádza v strede obce jediný kostol. Postavený bol v roku 1724 a vysvätený dekanom Jurajom Fraterom. O výstavbu kostola sa postaral vtedajší zemepán a vlastník, ktorý sa stal zároveň svetským patrónom kostola – gróf Žigmund Pethö. Kostol bol murovaný a zasvätený sviatku Navštívenia Panny Márie. Vo zvonici pred kostolom, ktorá bola drevená a samostatne stojaca, viseli dva zvony. Od roku 1776 mal kostol murované oplotenie. V jeho interiéri sa nachádzal drevený chór s novým organom, sakristia na pravej strane a tri oltáre. Najväčší – ústredný bol zasvätený Navštíveniu Panny Márie, druhý Svätej Trojici a tretí Svätému Jánovi Nepomuckému. Kostol nemal kryptu a nenachádzali sa tu ani žiadne relikvie svätých. Na prelome 18. – 19. storočia bol pôvodný cintorín obce celý zaplavený vodou a zničený. Preto bol založený nový na vhodnejšom mieste – na opačnom konci, už mimo intravilánu obce. Kostolníkom a zároveň zvonárom bol Michal Csicsák. Z kanonickej vizitácie sa ďalej dozvedáme, že v dedine žilo v tom období 221 rímskokatolíkov, z ktorých boli 183 schopní svätej spovede, 65 bolo gréckokatolíkov a aj 21 židov. Rímskokatolíci z obce odvádzali cirkevnú daň vo výške 183 florénov. Vizitáciou sa tiež zistilo, že sa v kostole nachádza liturgická súprava (monštrancia, cibórium, 2 kalichy a pacifikálny kríž), bohoslužobné knihy (2 evanjeliáre v slovenčine, 3 misály, rituál), kňazské rúcha a ich súčasti a rôzne iné potrebné vybavenie (svietniky, zvončeky atď.).²¹ Vizitácia z roku 1816 je najstarší známy cirkevný zápis týkajúci sa farnosti Žalobín.

V rokoch 1749 – 1848 tunajšiu rímskokatolícku fíliu postupne spravovali títo farári a správcovia farností: Adam Pribóczy (1749 – 1752), Jozef Klembarský (1752 – 1757), Adam Pribóczy (1757 – 1769), Michal Novák (1769 – 1770), Ján Maxim (1770 – 1788), Ján Ihnát-františkán (1788 – 1818), Adam Gaudentius (1818 – 1819), Matej Urbanovics (1819 – 1827), Jozef Mátéffy (1827 – 1828), Ján Szovenszky (1828 – 1830), Matúš Gúth (1830 – 1831), Pavol Jánossy (1831 – 1832), Július Adamecz – františkán (1832 – 1844) a Ján Pusztay (1848 – 1861).²²

²¹ AACass, *Visitatio Canonica Zsalobina 1816*.

²² LENČIŠ, Štefan. *Dejiny košického Arcibiskupstva VII. Katalóg Košickej arcidiecézy*. Košice – Prešov: 2006, s. 315; *Schematizmus venerabilis cleri dioecesis Cassoviensis*, ref. 20, s. 248.

Vo farnosti sa okrem bohoslužieb viedli už aj rímskokatolícke matriky. V matrikách evidovali mená pokrstených, sobášených a zomrelých vo farnosti. Vedené boli v latinskom, neskôr prevažne v maďarskom jazyku. Najstaršia zachovaná matrika sa začala viesť od roku 1788, pre farnosť Žalobín a jej filie Malá Domaša a Jasenovce.²³

V roku 1804 bolo povýšené Jágerské biskupstvo na arcibiskupstvo. Následne došlo k jeho rozdeleniu na Salmárské a Košické biskupstvo, pričom obyvatelia rímskokatolíckeho vierovyznania z Malej Domaše pripadli do Košického biskupstva.²⁴

Do každodenného života obyvateľov dediny i širšieho okolia sa koncom 80-tych rokov 19. storočia výrazne zapísalo zemetrasenie, ktoré narobilo veľa materiálnej škody. Svedkom udalostí bol aj vtedajší rímskokatolícky farár Ján Maxim. Podľa dobových archívnych dokumentov spomínaný farár Ján zaznamenal dokopy až 400 otrasov. Celú situáciu opísal aj slovami: „*Aké hrozné bolo, hlavne v tomto údolí, počínajúc od Vranova, v Sedliskách, Čičve, Tovarnom, Matiašovciach, Benkovciach, Kajni, Žalobíne, Malej Domaši a ešte aj vyššie 19. a 23. decembra 1778 a zároveň nasledujúce 6. apríla 1779 zemetrasenie, ktoré počas piatich mesiacov, približne 400 krát sa zopakujúc zem silnejšie otriaslo, najmä vo vyššie uvedených dňoch.*“ V dôsledku zemetrasenia bolo poškodených viacero kostolov i v Malej Domaši a spadlo aj niekoľko dedinských domov. Po týchto otrasoch bol farár nútený opustiť faru v Ondavských Matiašovciach, pretože bola neobývateľná, presunul sa do Malej Domaše. Svoju výpoveď ukončil slovami: „*Och, nech sa všetci moji nástupcovia modlia, aby nezažili takýto Boží trest, počas ktorého sme cítili ako od strachu chradneme, čakajúc na konečné prepadnutie sa zeme a náš koniec.*“²⁵

Gréckokatolícki veriaci v dedine spadali v polovici 18. storočia do farnosti Štefanovce, ktorá prislúchala do humenského dištriktu a kde v roku 1750 prebehla prostredníctvom mukačevského biskupa Michala Manuela Olšavského vizitácia farnosti. Z písomnej správy Olšavského vizitácie sa dozvedáme, že Malá Domaša, Žalobín, Matiašovce a Lieskovec sú filiálkami farnosti Štefanovce. Farárom pre túto farnosť je Ján Matissalo.

²³ SARMÁNYOVÁ, Jana. *Cirkevné matriky na Slovensku zo 16. – 19. storočia*. Bratislava : 1991, s. 428.

²⁴ ŠPIRKO, Jozef. *Cirkevné dejiny. II*. Martin : 1943, s. 351.

²⁵ *Zemlén*, 01. 02. 1891.

Schopní sv. spovede sú v dedine 5 gréckokatolíci.²⁶ Do roku 1771 podliehali gréckokatolíci (uniati) pod právomoc jágerského biskupa, pretože síce vlastných biskupov mali, no nemali svoje biskupstvo. V roku 1771 bolo zriadené Mukačevské biskupstvo. Neskôr bolo zriadené gréckokatolícke biskupstvo so sídlom v Prešove, ku ktorému bola pričlenená aj farnosť Štefanovce so svojimi filiami.²⁷ Podľa prvého schematizmu tohto biskupstva bolo v Malej Domaši v roku 1823 evidovaných celkom 64 gréckokatolíckych veriacich.²⁸

Gréckokatolícke cirkevné matriky sa začali viesť od roku 1796.²⁹ Avšak najstaršia matrika, ktorá sa nám pre štefanovskú farnosť dodnes zachovala, je vedená od roku 1855.³⁰

V rokoch 1726 – 1848 gréckokatolícku farnosť Štefanovce s filiou Malá Domaša a ďalšími k nej prislúchajúcimi filiami spravovali títo farári a správcovia farností: Ján Matissalo (1726 – 1750?), Gregor Mankovič (1758 – ?), Ján Hubaj (pred r. 1788 – 1796), Ján Michalič (1796 – 1802) Michal Pavlovič (1802 – 1813), Anton Dobranský (1813 – 1817), Jozef Hauriš (1818 – 1822)³¹, Jozef Fejó (1822 – 1827), Jozef Andrejczó (1827 – 1834), Ján Mihályi (1834 – 1837), Andrej Staurowszky (1837 – 1842), Jozef Petrássovics (1842 – 1846) a Mikuláš Dzubay (1846 – 1850).³²

V priebehu 18. storočia sa bežne usádzali zástupcovia židovského náboženstva z poľskej Haliče na území severovýchodného Zemplína. Konfesionálnu štruktúru v obci tak okrem rímskokatolíckych a gréckokatolíckych obyvateľov začali v tom čase dopĺňať aj židia. Doposiaľ prvá známa informácia o židoch pochádza z rímskokatolíckej vizitácie z roku 1773. Podľa nej žilo v dedine 5 židov.³³ Neskôr ich počet ešte narastal. Židovskí obyvatelia z dediny prislúchali do vranovského rabinátu.³⁴

²⁶ *Források a magyarországi görögkatolikus parókiák történetéhez. Olsavszky Mihály Manuel munkácsi püspök 1750 – 1752 évi egyházlátogatásainak iratai*. Nyiregyháza : 2015, s. 62.

²⁷ ZUBKO, Peter. Skrutinia uniatských presbyterov z roku 1749. In *Slavica Slovaca* [online], Bratislava : 2015, č. 3, s. 4. Dostupné na internete : http://www.cyrslav.sav.sk/publikacie/2015_3-zubko.pdf.

²⁸ *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis eperiesiensis*, Prešov : 1898, s. 194.

²⁹ *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis eperiesiensis*, Prešov : 1898, s. 194.

³⁰ SARMÁNYOVÁ, ref. 23.

³¹ Dostupné na internete : <http://www.grkatpo.sk/?schematismus&show=farnost&id=156>.

³² *Schematismus* 1898, ref. 29, s. 194.

³³ AACass, *Visitatio Canonica Parochiae Matyasócz 1773*.

³⁴ DVORSÁK, János. *Magyarország helységnevtára (ortlexicon von Ungarn)*. Várkony : 1877, s. 830.

Urbárska regulácia Márie Terézie

Vývin celého Uhorska sa v druhej polovici 18. storočia niesol v znamení osvietenského absolutizmu, ktorý predstavovali reformy Márie Terézie a jej syna Jozefa II. Myšlienkou celého reformačného procesu bolo prekonanie hospodárskeho úpadku krajiny z predchádzajúceho obdobia, ktoré bolo poznačeného povstaniami šľachty a morovou epidémiou. Jednou z najvýznamnejších reforiem Márie Terézie bola urbárska regulácia, ktorá v celej krajine jednotne upravila povinnosti poddaných voči zemepánom v záujme skvalitnenia daňového systému a odbremenenia dedinského obyvateľstva. Totiž dovtedy sa dávky a povinnosti poddaných líšili od dediny k dedine, dokonca aj v rámci jednej dediny, ak v nej mali podiely viacerí zemepáni, sa dávky rôznili. Reforma začala v roku 1767 vydaním urbárskeho patentu a skončila postupným zavedením jednotného celokrajinského urbára.

Prvým krokom reformy bolo vykonanie predurbárskeho súpisu pôdy, na nej pracujúcich poddaných a ich povinnosti prostredníctvom deväťbodového dotazníka. Prieskum robili poverení stoliční úradníci, ktorí odpovede zástupcov poddaných dediny na položené otázky podrobne zapísali. Zistené informácie následne spracovali do prehľadných sumárnych tabuliek. Prieskum nie vždy zachytil skutočný predurbársky stav, najmä údaje o poddanskej pôde boli často skreslené v zmysle znížovania počtu poddaných i množstva obrábanej pôdy. Totiž už samotná šľachta mala voči regulácii miestami až odmietavý postoj, čo sa potom odzrkadlilo aj v samotných zápisoch, tak ako sme už vyššie spomenuli.³⁵

V Malej Domaši takýto prieskum vykonali 16. septembra 1772 zemplínski stoliční komisári Andrej Berkelyi a Mikuláš Mattyassovsky na základe obhliadky a výpovede štyroch svedkov, zástupcov obce menovite – Pavol Novák, Onder Hanyak, Pavol Pajtas, Juraj Stephura.

Z odpovedí uvedených v dotazníku sa dozvedáme, že dedinčania doposiaľ nemali žiaden urbár, ani iný kontrakt so zemepánom a svoje poddanské povinnosti si vykonávali na základe starodávneho zvyku. Poddaní robotovali dva dni v týždni na panskom, pričom jeden deň v týždni bez záprahu a iný deň so záprahom. Výnimkou boli poddaní patriaci zeme-

pánovi Ibrányimu, s ktorým mali uzatvorenú ústnu dohodu, na základe ktorej robotovali len sedem týždňov do roka. Polia v chotári obce mali rozdelené na 3 časti – uplatňovali trojpoľný systém, na ktorých ak dobre pohnojili, urodilo sa im žito i pšenica. Lúky využívali na kosenie trávy pre dobytok, no využívať ich mohli aj na kosenie otavy. Na trhy mohli chodiť do blízkych miest Stropkova, Humenného i Vranova. Pasienky mali pre dobytok dostatočne veľké i vody pre napájanie dobytka a iných potrieb mali dostatok. Stavebného i palivového dreva mali tiež nadostač. V Stropkove a Humennom sa nachádzali pre ich potreby soľné sklady. Mali i vodu vhodnú na močenie konopí. Sedliak na celej usadlosti užíval polia s rozlohou 18 prešporských meríc a lúky na 2 vozy sena. Okrem obvyklého deviatku zo pšenice, žita, jačmeňa a ovsu odvádzali poddaní grófa Sztárayho, barónky Perényiovej a zemana Böthyho (Beöthy) ešte každý gazda po jednom rýnskom (nemeckom) zlatom a traja gazdovia spolu 1 hus i po pol stuky ľanu a konope. Všetci zaznamenaní poddaní boli nevoľníkmi, čo znamená, že sa nemohli slobodne sťahovať. Opustené usadlosti sa tu nenachádzali. Odpovede komisári spečatili a podpísali. Svoj podpis v tvare krížika uviedli pod zistené údaje i vymenovaní zástupcovia obce.

Prílohou je súpis rodín Malej Domaše, spísaný v ten istý deň. Podľa neho mala Domaša 4 zemepánov, ktorí vlastnili dovedna 26 sedliakov a 4 želiarov.

Podľa údajov zapísaných v dotazníku a platných celokrajinských smerníc bol vypracovaný urbár, presne určujúci povinnosti každého poddaného v obci. Takýto urbár pre Malú Domašu bol vydaný 11. októbra 1773 a znamenal zavŕšenie urbárskej regulácie v dedine.

Urbár bol vydaný v reči obyvateľov obce. V prípade Malej Domaše to bol slovenský jazyk. Dedina bola zaradená do I. bonitnej triedy, ktorá určila veľkosť jednej sedliackej usadlosti na 20 jutár polí (jedno jutro sa rovnalo 2 prešporským mericiam obilia a malo rozlohu asi 0,5 ha) a lúk na 6 koscov. Polovičnej usadlosti prináležala polovica z výmery celej usadlosti, teda 10 jutár polí a lúky o veľkosti 3 koscov.

4 vtedajší zemepáni Malej Domaše sa delili o 29 sedliackych a 3 želiarske usadlosti. Najviac poddaných v dedine patrilo grófovi Antonovi Sztáraymu. Ten vlastnil 16 sedliakov, z ktorých 5 hospodárilo na celej usadlosti – Michal Humenyik, Onder Hornyák, Onder Novák, Ander

³⁵ REBRO, ref. 1, s. 75 – 79.

Stanyov, Juraj Dobaj a 11 na polovičných – Jakub Kovály, Jenosa Hornyák, Janko Tyaczky, Pavel Sivi, Onder Pavej, Pavol Anosak, Jenosa Timosák, Juraj Hanyitskó, Onder Petruska, Michal Adamov a Michal Humenyik. Grófovi patrili aj 2 želiari – Jakub Jentsa a Juraj Antony. Barónke Paulíne Perényiovej patrili 2 sedliaci, ktorí hospodárili na polovičných usadlostiach. Boli nimi Tomáš Hornyák a Pavol Hanyicskó. Zemepánovi Imrichovi Böthymu prislúchali 9 sedliaci, z ktorých 2 hospodárili na celých usadlostiach – Janota Busak, Jenota Ancsak, ostatní hospodárili na polovičných usadlostiach – Pavol Pajtás, Michal Petriga, Jenota Hornyácsik, Juraj Hanyicskó, Valya Hanyicskó, Juraj Szkocsiker, Michal Melyeko a 1 želiar – Onder Gondis. Štvrtému vlastníkovi Mikulášovi Ibrányimu patrili 2 sedliaci hospodáriaci na polovičných usadlostiach – Jenota Petrigó, Dzuro Stefura.

7 sedliakov hospodáril na celej usadlosti, ostatných 25 na polovičnej usadlosti a dovedna užívali polia s rozlohou 360 jutár a lúky na 108 koscov.

Sedliak na celej usadlosti bol povinný robotovať ročne 52 dní s vlastným dvojzáprahom alebo 104 dní na pešo. Za poskytnutie dreva mal zemepánovi porúbať a doviezť 1 siahu dreva na kúrenie. Mal spriasiť 6 fúnt konopnej alebo ľanovej priadze (fúnt = 0,56 kg), odovzdať holbu masla (holba = 0,84 l), 2 kapúnov, 2 kuratá a 12 vajec. Počet dní roboty i veľkosť dávok bola vymedzená podľa veľkosti usadlosti. Poddaní hospodáriaci na polovičnej usadlosti, mali preto povinnosť odvádzať polovičné dávky. Každý sedliak bol povinný zaplatiť 1 zlatý ročne zemepánovi – ročná peňažná daň. Deviatok odvádzali v naturáliách z konopí a ľanu.³⁶

Tereziánsky urbár obce

³⁶ Štátny archív v Prešove (ďalej ŠA PO), Zbierka mikrofilmov, Tereziánske urbáre, Zemplínska župa, Malá Domaša „Kis Domása“.

Reguláciou sa stanovila maximálna hranica feudálnej renty, pričom dávky a povinnosti poddaných sa odlišovali v závislosti od rozsahu pôdy, ktorú mali v úžitku. To ich malo chrániť pred nadmerným vykorisťovaním zemepánom a dosiahnuť, aby nepoklesla produktivita ich práce. Na druhej strane však takýto záväzný rozsah urbárskej pôdy na jednu usadlosť zabránil jej rozširovaniu. A tak nebolo nič výnimočné, ak časom na jednej usadlosti hospodáril viac generácií poddaných.

Tereziánsky urbár platil do roku 1848, pretože v tom čase bolo zrušené poddanstvo a urbárska pôda prešla do rúk roľníkov, teda tých, ktorí ju užívali. Stala sa osobným vlastníctvom. Výnimku tvorili poddaní, ktorí užívali pôdu na základe zmluvy (arendátori, kurialisti, taxátori).

Situácia v dedine na prelome 18. a 19. storočia

Josef II. pokračoval v reformách krajiny. V roku 1781 vydal Tolerančný patent, ktorým zrovnoprávnil evanjelikov, kalvínov a pravoslávnych s katolíkmi. Patentom z 2. augusta 1785 zasa zrušil v Uhorsku nevoľníctvo. Poddaní sa tak mohli slobodne sťahovať, zakladať si rodiny, vykonávať pracovné činnosti, dávať deti do škôl, disponovať vlastným majetkom. Zemepán ich tiež nesmel vyhnáť z pôdy a ani usadiť v iných oblastiach. Všetky ich povinnosti boli vymedzené urbárom a zemepáni už nesmeli vyžadovať práce navyše. Práce navyše neboli úplne zakázané, museli sa však realizovať aj so súhlasom poddaného. V takom prípade zemepán a poddaní uzatvorili zmluvu na základe ktorej dostali poddaní vyplatenú dohodnutú sumu za túto prácu.

Za jeho panovania sa v rokoch 1785 – 1787 uskutočnilo prvé sčítanie obyvateľstva. Toto sčítanie je prvým hodnoverným prameňom, vďaka ktorému poznáme skutočný počet obyvateľstva v Malej Domaši. V dedine v tom čase stálo 44 domov. V nich žilo 54 prevažne poddanských rodín. Celkom bolo v obci evidovaných 305 obyvateľov, pričom 2 z nich boli cudzinci, pretože nepochádzali z obce. Spomedzi obyvateľov bolo 158 mužov a 145 žien. Z mužov tu bol zastúpený 1 šľachtic, 1 úradník, 2 mešťania, 27 sedliakov, 32 sedliackych dedičov, 16 želiarov a 5 iných (tu patrili podželiari, slobodníci, taxalisti, zmluvní poddaní).³⁷

³⁷ *Az első magyarországi népszámlálás (1784 – 1787)*. Budapest : 1960, s. 276-277 „Kis Domása“.

Majetkové podiely mali v Malej Domaši rodiny – Rhollovcov, Nedeczkych, Ibrányiovcov,³⁸ tiež Sztárayovci, Berényovci a začiatkom 19. storočia aj Bukovszký.³⁹ To znamená, že dedina mala viacerých zemepánov či vlastníkov pôdy. Ich majetkové podiely však boli rozdielne veľké. Počet vlastníkov i veľkosť majetkových podielov sa často menili.

Rhollovci (Rhol, Roll, Rael) – boli šľachtickým rodom, ktorého pôvod treba hľadať v Nemecku. Predstavitelia tohto rodu patrili k významným úradníkom v štátnej správe, podnikateľom a priemyselníkom v metalurgii, boli dobrodincami fár a kostolov. Ovplyvnili hlavne vývoj na Spiši. Podľa dobových záznamov mali svoje majetky aj v Zemplínskej župe. Jednotliví zástupcovia rodu žili vo viacerých severozemplínskych obciach. Okrem toho, že v dedine mali majetkové podiely, niektorí členovia tu aj žili.⁴⁰

Nedeczky (Nedeczky de Nedeczka) – prostredníctvom sobášov boli spriaznení postupne s rodinami Barkóczi, Klobušickí, Balog, Bata a Palasthy. Rodina Nedeczky pochádzala z Trenčianskej stolice. Svoj prídomok si odvádzala od obce Nedeca, ktorú mala vo vlastníctve od 13. storočia. Do Zemplínskej stolice prišli zástupcovia rodiny v 18. storočí, pretože tu postupne získali majetkové podiely vo viacerých obciach. Okrem Malej Domaše mali v rukách aj majetky v Sírniku, Egreši, Malých Raškovciach, Ďapalovciach a Cejkove.⁴¹

Ibrányi – zemiansky rod. Do Zemplínskej stolice prišli predstavitelia tohto rodu niekedy v 18. storočí. Tu získali vo viacerých dedinách rôzne veľké majetkové podiely.⁴²

Bukovszky – rod poľského pôvodu. V roku 1767 dedením získali predstavitelia tohto rodu nárok na časť majetkov stropkovského panstva v Zemplínskej župe po vymretí rodu Pethö.⁴³

³⁸ *Az első magyarországi népszámlálás (1784 – 1787)*, ref. 37, s. 276-277.

³⁹ BARSÍ, János. *Magyarország történeti helységnévtára. Zemplén megye 1773 – 1808. I.* Budapest – Miskolc, 1998, s. 138; AACass, *Visitatio Canonica Zsalobina 1816*. Spomínaní Berényovci sú podľa všetkého v skutočnosti Perényovci. Došlo len k chybnému uvedeniu priezviska.

⁴⁰ SEDLÁK, Peter. Rollovci na východnom Slovensku. In CHALUPECKÝ, Ivan (zost.). *Z minulosti Spiša*. Ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči. Levoča : 2005, s. 73-95.

⁴¹ NAGY, Ivan. *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. VIII.* Pest : 1861, s. 106-114. Nedeczky.

⁴² NAGY, Ivan. *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. V.* Pest : 1859, s. 214-215. Ibrányi.

⁴³ NAGY, Ivan. *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. II.* Pest : 1858, s. 259-260. Bukovszky.

Mierny nárast počtu obyvateľov na počiatku 19. storočia dosvedčuje regnikolárny súpis z roku 1828. Napriek faktu, že v ňom nebola započítaná šľachta, duchovní, učitelia, kantori, organisti, mlynári, krčmári, úradníci, námedzná čelad' na majeroch, zmluvní želiari, obecní notári, vojenský vyslúžilci, predialisti, inteligencia, osobne slobodní insurgenti a osoby s telesným a duševným postihnutím.⁴⁴ Pri vyhotovovaní súpisu pomáhali aj miestni obyvatelia zastúpení vtedajším richtárom menom – Michal Sztanyovtsak a prisažní – Michal Hornyatsok, Ján Hautsak, Ján Angustin a Ján Sztanovtsak a dedinčania Michal Pundzak, Andrej Handzak a Adam Dojtsák. Z daňovníkov zaznamenaných v súpise bolo 31 sedliakov, 1 želiar a 2 podželiari. Obyvatelia hospodárili na pôde s celkovou rozlohou 450 bratislavských meríc a lúkach o veľkosti 108 koscov.⁴⁵

V roku 1828 sa podľa údajov uhorského štatistika Ľudovíta Nagya v dedine nachádzalo 46 domov, v ktorých žilo celkom 346 obyvateľov.⁴⁶

V letných mesiacoch roku 1831 vypukla v Uhorsku epidémia cholery, ktorá zasiahla aj oblasť Zemplína a úplne sa jej nevyhli ani obyvatelia Malej Domaše. Cholera mala pôvod v Indii v zlých hygienických podmienkach a až do prvej polovice 19. storočia bola pre strednú Európu neznámou chorobou. Do našich končín sa dostala z poľskej Haliče. Vďaka zápisu zo zachovanej cirkevnej matriky sa dozvedáme meno a dátum úmrtia prvej obete v dedine. Bol ňou tridsaťšesťročný Ján Štefura, ktorý zomrel 18. augusta 1831. V Malej Domaši a blízkom okolí kulminovala táto epidémia niekedy v polovici augusta. Na cholery zomreli v dedine len 4 obyvatelia.⁴⁷ V porovnaní s okolitými dedinami môžeme povedať, že epidémia zasiahla Malú Domašu naozaj len okrajovo a priamo nespôsobila v tom čase výrazný pokles počtu obyvateľov v dedine.

V čase epidémie cholery vypuklo na Zemplíne, najmä v okolí Trebišova a Vranova tzv. cholerové sedliacke povstanie. Hlavným dôvodom vzbury poddaného obyvateľstva boli zhoršujúce sa hospodárske a sociálne pomery. Zdá sa však, že obyvatelia Malej Domaše sa do tohto povstania aktívne nezapojili.

⁴⁴ NOVOTNÝ, Ján. Daňový súpis z roku 1828 a jeho význam pro studium hospodárskych a sociálnych dejín Slovenska v prvej polovine 19. storočia. In *Historické štúdie*, 1964, roč. 9, s. 69-70.

⁴⁵ ŠA PO, Zbierka CD nosičov, Daňový súpis 1828 Zemplínska župa „Kis Domasa“.

⁴⁶ NAGY, Ludovico. *Notitiae politico-geographico-statisticae incliti regni Hungariae*. Budae : 1828, s. 443

⁴⁷ ŠA PO, fond (ďalej f.), Cirkevné matriky (CM), č. j. 1558, Matrika zomrelých rímskokatolíckej farnosti Zabolín z rokov 1788 – 1851.

V poslednej tretine 18. a v priebehu 19. storočia vzniklo aj niekoľko dobových prác, ktoré boli zamerané na štatistické údaje týkajúce sa počtu obyvateľstva či obrábanej pôdy. V týchto prácach sa vyskytuje aj Malá Domaša označovaná ako slovenská dedina na základe prevládajúceho jazyka v obci.

Ako slovenskú ju označil v roku 1786 Ján Matej Korabinský vo svojom po nemecky písanom Historicko-geografickom lexikóne Uhorska. O dedine uvádza tieto informácie : „*Domaša je slovenská dedina v Zemplínskej stolici, vo vranovskom okrese. Nachádza sa tu jeden kaštieľ, ktorý vlastní rodina Berényi*“.⁴⁸

Aj vzdelanec Andrej Vályi vo svojom lexikóne označil Malú Domašu ako slovenskú dedinu a uvádza o nej nasledovné údaje: „*Malá Domaša je slovenská dedina v Zemplínskej stolici. Zemepánmi sú grófovia z rodu Sztáray. Obyvatelia sú katolíci. Dedina leží v údolí blízko rieky Ondavy. Vzdialená pol hodiny od Vranova. Svoj chotár majú rozdelený na tri časti. Ak pohnoja polia prinášajú dobrú úrodu pšenice. Majú dostatok pasienkov. Nachádza sa tu dostatok palivového i stavebného dreva. Na trhy chodia predávať do Stropkova i Humenného.*“⁴⁹

Začiatkom 19. storočia polyhistor Anton Szirmay vo svojich Poznatkoch o Zemplínskej stolici uvádza : „*Malá Domaša, filiálka farnosti v Matiašovciach, má 599 jutár. A je poddaná barónom z Perína a šľachticom: Ibrányi, Rholl, Nedecký.*“⁵⁰

V 30. a 40. rokoch 19. storočia mali podľa štatistických údajov maďarského geografa Eleka Fenyés uvedených v publikácii *Magyarország geographiai szótára*, obyvatelia dediny, ktorá bola považovaná za slovenskú k dispozícii 599 jutár ornej pôdy, čo bolo v prepočte asi 299,5 ha.⁵¹

⁴⁸ KORABINSKY, Johann Matthias. *Geographisch historisches und Produkten Lexikon von Ungarn*. Pressburg : 1786, s. 123 „Domasscha“.

⁴⁹ VÁLYI, András. *Magyar országnak leírása. I.* Buda : 1796, s. 507 „Domasa, Kis Domasa“.

⁵⁰ SZIRMAY, Anton. *Historické, topografické a politické poznatky stolice Zemplínskej. II.* Michalovce : 2009, s. 154.

⁵¹ FENYÉS, Elek. *Magyarország geographiai szótára. I.* Pešť : 1851, s. 274 „Domasa (Kis)“.

*Vývoj počtu obyvateľov v Malej Domaši
od 17. do konca prvej polovice 19. storočia⁵²*

rok	port	domácností	domov	obyvateľov
1610	1,25			
1635	0,5			
1639		20		cca 120
1715		13		cca 78
1720		10		cca 60
1774		32		cca 192
1785-7			44	303
1828			46	346

Zmeny v obecnej samospráve a obecný erb

Podľa nariadenia tereziánskeho urbára stál na čele obecnej samosprávy – richtár, ktorého si obyvatelia mohli voliť slobodne z troch kandidátov z obce, pričom bol navrhnutý zemepánom za prítomnosti panského úradníka. V prípade, že s ním zemepán nebol spokojný, mohol ho z funkcie jednoducho odvolať a následne na jeho miesto rovnakým spôsobom ustanovili iného richtára. Notára a prisažných si obec, na rozdiel od richtára, volila bez súhlasu zemepána. Richtár zabezpečoval vykonanie zemepánových príkazov, organizoval robotu, vyberal poddanské dávky a dohliadal, aby poddaní plnili svoje povinnosti. Súdil drobné prečiny a mal významnú úlohu pri rozvrhovaní vojenskej a domácej dane medzi poddaných. Ani sám nebol oslobodený od platenia štátnych daní. Jeho funkčné obdobie trvalo rok.⁵³ V roku 1715 stál na čele obce ako richtár Valentin Humenyik⁵⁴, ktorého neskôr vystriedal Melichar

⁵² ULICHNÝ, ref. 1, s. 296; ŠAPO, fond (ďalej f.) Petö zo Stropkova (ďalej PS), č. j. 192; MOL, *Az 1715. évi országos összeírás*, ref. 3; MOL, *Az 1720. évi országos összeírás*, ref. 4; ŠAPO, Zbierka mikrofilmov, Tereziánske urbáre, Zemplínska župa, Malá Domaša „Kis Domasa“; *Az első magyarországi népszámlálás (1784 – 1787)*, ref. 37; NAGY, *Notitiae politico-geographico-statisticae incliti regni Hungariae*, ref. 46.

⁵³ OKÓLOVSKÝ, Leon. *Prehľad dejín verejnej správy na území Slovenska. II. časť*. Bratislava : 1995, s. 27-28.

⁵⁴ MOL, *Az 1715. évi országos összeírás*, ref. 3.

Gyuro.⁵⁵ V roku 1801 stál na čele obce Juraj Hornyak s 2 prisáznými Valentínom Szkocsikrak a Pavlom Puncsok.⁵⁶ Ďalším známym richtárom bol Michal Sztanyovtsak, ktorému pomáhali štyria prisázní menom – Michal Hornyatsok, Ján Hautsak, Ján Angustin, a Ján Sztanovtsák.⁵⁷

V roku 1788 začala obec používať pečatidlo, ktorého najstarší známy odtlačok sa nachádza na písomnosti z roku 1805. Datovaný kruhopis pečatidla znie: SIG(illum) PO(SSESSIONIS) · KIS DOMASSA 1788, a v preklade znamená – Pečať obce Malá Domaša 1788. V poli pečatidla sa nachádza na trávinatej pažiti jeleň, ktorý je na pečati zobrazený nezvyklým spôsobom. Jeho vyobrazenie vytvára dojem, ako keby ho kovorytec tvoril podľa gotickej predlohy, ako keby sa gotický výtvarný prejav mal preniesť na pečatidlo. Motív na pečati istým spôsobom charakterizuje, či vystihuje dedinu. Preto je veľmi pravdepodobné, že vysoká zver v historickom znaku poukazuje, buď na významnejšie postavenie lesného hospodárstva v obci, alebo je spojená s lovom, poľovníctvom. Vylúčená nie je ani možnosť, že by sa spájala s nejakou udalosťou. Vyššie uvedené pečatidlo však obec používala len do roku 1837. Totiž v tom čase vzniklo nové pečatidlo. Jeho odtlačok sa nachádza na dokumente z roku 1865. V kruhopise sa nachádza text v znení – **Zemplén Vármegye x Dobrai Kerület x Kis Domasa Helység Petsétye x 1837**. Kruhopsis v preklade znamená – **Zemplínska župa x Dobriansky obvod x Obecná pečiatka Malá Domaša x 1837**.⁵⁸

Obecná pečať z roku 1788

Obecná pečať z roku 1837

⁵⁵ MOL, *Az 1720. évi országos összeírás*, ref. 4.

⁵⁶ ŠA PO, fond (ďalej f.), Rod Stárai z Michaloviec (ďalej SM), č. j. 751.

⁵⁷ ŠA PO, Zbierka CD nosičov, Daňový súpis 1828 Zemplínska župa „Kis Domasa“.

⁵⁸ NOVÁK, Jozef. *Pečate miest a obcí na Slovensku*. I. Krupina : 2008, s. 597-598.

Z hľadiska administratívno-právnej príslušnosti patrila Malá Domaša do stropkovského služnovského obvodu a v rámci neho do dobrianskeho okresu, čo nakoniec dosvedčuje aj vyššie uvedená pečať z roku 1837.⁵⁹

V období 17. až začiatkom 19. storočia nachádzame v písomnostiach názov dediny hlavne v maďarskom tvare: Kis-Domása (1773), Klein Domasa, Kis Domasa (1782 – 1784), Kis-Domása (1808).⁶⁰

„Reč máp“

V rokoch 1782 – 1784 prebiehalo na väčšine územia prostredníctvom vojenských kartografov prvé vojenské (tzv. jozefínske) mapovanie. Hlavnou myšlienkou bolo zachytiť prírodné danosti krajiny a ich následný opis predovšetkým pre vojenské účely. Mapy, či lepšie povedané mapové listy, sú spracované v mierke 1 : 28 800.⁶¹ Vzdialenosť sa v teréne merala v krokoch alebo hodinách. Počítalo sa, že za hodinu prejde človek pešou chôdzou vzdialenosť dlhú 3,8 kilometra. Na základe toho sa potom uvádzala zmeraná trasa.

Na jednom z mapových listov je zachytená aj „vtedajšia“ Malá Domaša. Jej názov je uvedený v tvare „Kis Domassa a Klein Domassa“. V slovnom opise, ktorý je doplnkom k mapovému listu, sa o dedine uvádza: Malá Domaša je vzdialená od Žalobína na 1/4 hodiny pešej chôdze, od Matiašoviec a Dobrej 1 a 1/4 hodinu, od Gigloviec 1 hodinu a od Holčíkoviec 1 a 1/2 hodiny. Obec sa nachádza v údolí a leží vedľa rieky Ondava. Ondava je široká 50 krokov, a len pri nízkej hladine sa cez ňu dá prejsť na druhú stranu. 1/4 hodiny od horného konca dediny sa po pravej strane hradskej (krajinskej) cesty nachádza kamenná kaplnka.⁶² 1/4 od dolného konca dediny, kde sa Olka vlieva do Ondavy, je umiestnený vodný mlyn. V doline Ondavy, na križovatke ciest, sa nachádza aj hradska (krajinská) cesta, ktorá je v čase dažďov veľmi ťažko prejazdná. Ostatné cesty sú ľahko schodné. Smerom na sever od dediny sa nachádza malá vyvýšenina, dominujúca v okolí. V údolí Ondavy a Olky, v smere východ-západ

⁵⁹ SZIRMAY, ref. 50, s. 154.

⁶⁰ MAJTAN, Milan. *Názvy obcí Slovenskej republiky: Vývin v rokoch 1773 – 1997*. Bratislava : 1998, s. 294.

⁶¹ JANKÓ, Annamária – PORUBSKÁ, Bronislava. *Vojenské mapovanie na Slovensku 1769 – 1883*. Bratislava : 2013, s. 7-17.

⁶² Kaplnka – latinský capella. Na mape je zakreslená severne od obce smerom na obec Dobrá.

sa nachádza tiež menší kopec, vhodný na strieľanie.⁶³ Domy sú na mape situované postupne po oboch stranách cesty. Cez Ol'ku je zakreslený drevený most. Obecný cintorín je už umiestnený mimo zástavby, na severozápade dediny. Jeho poloha súvisela s nariadením Márie Terézie, ktorá z hygienických dôvodov zakázala pochovávanie pri kostoloch a v kostolných kryptách. Cintoríny tak boli vytlačené mimo obydli na okraje miest či dedín.

V čase druhého vojenského (tzv. františkového) mapovania, ktoré prebiehalo v 20-tych rokoch 19. storočia, bola dedina označená ako „Mala Domasa alebo Kis Domasa“. Dedina sa oproti prvému mapovaniu viditeľne rozrástla, a to v smere sever-juh. V dedine na južnom konci je zaznamenaný objekt – kúria⁶⁴ aj s hospodárskymi budovami, ktorý spolu s kostolom predstavuje dominantu obce.

Obec na mape prvého vojenského mapovania z 2. pol. 18. stor.

Obec na mape druhého vojenského mapovania z 1. pol. 19. stor.

⁶³ CSORBA, Csaba. *Zemlén vármegye katonai leírása, 1780-as évek - Borsodi Levéltári Füzetek 32.* Miskolc : 1990, s. 93 „Kisdomása“.

⁶⁴ ŠA PO, f. SM, č. j. 751 „... in possessione Kis Domása... Curia Dominalis.“ „Kúria bola skromnejšie vidiecke sídlo strednej a nižšej šľachty. Zvyčajne prizemná budova, obdĺžnikového tvaru, sprevádzaná niekoľkými hospodárskymi objektami.“

MALÁ DOMAŠA V ROKOCH 1848 – 1918

Revolúcia, ktorá sa odohrala v rokoch 1848 – 1849, priniesla so sebou veľké zmeny v celej krajine. Marcové zákony uhorského snemu z roku 1848 zrušili v celej krajine poddanstvo, prestali platiť ustanovenia tereziánskeho urbára, cirkevný desiatok a privilégia šľachty, zrušila sa tiež nescudziteľnosť pôdy. Poddaní, hospodáriaci na urbárskej pôde, sa zmenili na roľníkov, hospodáriacich na vlastnej pôde. Zavedené bolo všeobecné zdanenie, základné ľudské slobody, občianske práva a rovnosť všetkých ľudí bez rozdielu pred zákonom. Volebné právo získali aj nešľachtici, no bolo viazané na majetkový cenzus. V rukách šľachty zostali veľkostatky. Osobnú závislosť bývalých želiarov a podželiarov a ostatných nemajetných obyvateľov, vystriedala závislosť ekonomická – živili sa námedznou prácou na veľkostatkoch alebo službou u miestnych zemanov či bohatších gazdov. Dlhé obdobie feudalizmu vystriedal kapitalizmus.

Hospodárske a sociálne pomery

Prvý pohľad na stav obyvateľstva, jeho hospodárske a sociálne pomery po revolúcii nám približuje súpis z roku 1869. Vykonával ho novozriadený štatistický úrad. Sčítanie prebiehalo po dedinách a keďže v tom čase už boli domy v dedine očíslované, súpis sa vykonával po jednotlivých domoch, tak ako stáli za sebou. Zistené informácie sa zapísali do sčítacieho hárku, ktorý bol určený pre každý dom osobitne. Súpis zaznamenal všetkých, ktorí tam žili od zemepánov až po paholkov a sluhov. Okrem mien a priezvisk zachytáva i údaje o narodení, konfesijné zaradenie, zamestnanie, bytové a majetkové pomery, ďalej pôvod, gramotnosť a aj druhy a počty domácich zvierat.

V čase sčítania mala Malá Domaša jednu ulicu, na ktorej sa nachádzali všetky domy v dedine. Podľa sčítania tam žilo 341 obyvateľov, ktorí tvorili 55 rodín a spolu obývali 51 domov, vrátane kúrie s hospodárskymi budovami, kostolom, kováčskou vyhnou, mlynom i krčmou.

Kúria (nevhodne kaštieľ) či pánske sídlo bol jednoduchý, jednopodlažný objekt s 2 predsiami, 8 izbami, oddelenou kuchyňou a komorou. Pánske sídlo bolo v súpise zaznačené pod poradovým číslom 2.¹

¹ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Zemplén Levéltára Sátorajaujhely (ďalej BAZML, ZL SA), Sčítanie ľudu z roku 1869, Individuálne hárky obce Malá Domaša.

Kúria bola postavená z pevného materiálu, v dĺžke merala 22 siah (1 siaha = 6 stôp) a 3 stopy (1 stopa = 0,316 metra), v šírke 4 siahy a 4 stopy. Vo vnútri panského sídla sa nachádzali 3 kozuby. Kúria bola podpivničená, aspoň čiastočne, pretože sa tu nachádzala pivnica. Do pivnice sa schádzalo z jedálne drevenými schodmi a bolo v nej uložené víno. Priestor pred hlavným vchodom do objektu z východnej strany bol upravený, no len jednoduchým spôsobom. Hlavná prístupová cesta ku kúrii viedla z východu a bola lemovaná stromovou alejou. Kúria spolu s pivnicou, kôlnou, skladiskom, 3 maštalami, ovčincom a stodolou tvorili uzavretý hospodársky dvor. Zhruba v strede tohto dvora sa nachádzala aj murovaná studňa s prístreškom. Podľa dobových záznamov boli všetky objekty hospodárstva neustále udržiavané a v dobrom stave.²

Kúria s hospodárskym dvorom na Katastrálnej mape z 2. pol. 19. stor.

V dedine sa nachádzala tiež krčma (dom č. 19), kováčska vyhňa (dom č. 40) a mlyn (dom č. 50).

¹ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Zemplén Levéltára Sátorajaujhely (ďalej BAZML, ZL SA), Sčítanie ľudu z roku 1869, Individuálne hárky obce Malá Domaša.

² Štátny archív v Prešove (ďalej ŠA PO), fond (ďalej f.) Rod Stárai z Michaloviec (ďalej SM), č. j. 772.

Aj v nasledujúcom období malo v dedine poľnohospodárstvo dominantné postavenie, to znamená, že poskytovalo obživu skoro pre všetkých obyvateľov. Z celkového počtu ekonomicky aktívnych mužov bolo 13 roľníkov, druhí v poradí boli statkári – 12 mužov (statkár – v zmysle sedliak, ktorý obrábal vlastnú pôdu) a 1 veľkostatkár. Nádenníci, ktorí pracovali za mzdu na hospodárstve, boli 11. Ako břeš (robotník) tu bol zapísaný 1 muž. V Malej Domaši pôsobilo aj 17 sluhov, 1 správca majetku – kúrie, 1 kuchárka v kúrii, 1 záhradník a 1 panský pastier oviec. Vďaka súpisu sa dozvedáme, že v dedine sa nachádzali aj zástupcovia remesiel, pričom išlo predovšetkým o remeslá takpovediac dennej spotreby – 1 mlynár, 1 mlynársky učeň, 1 hrnčiar a 1 kováč. 1 dedinčan bol vedený ako učiteľ a 1 ako krčmár. V nižšie uvedených tabuľkách sa nachádzajú tieto zamestnania podrobne rozpisané na jednotlivé domy.

Obec Malá Domaša – sčítanie obyvateľstva z roku 1869³

Číslo domu	Hlava rodiny				
	Meno a priezvisko	Pôvod	Vierovyznanie	Zamestnanie	Počet obyvateľov v dome
1.	Hrubý Michal Ancsák Ján	rodák rodák	rímskokatolícke gréckokatolícke	panský pastier oviec břeš	10
2.	Bencsik Ferdinand Draveczy Mária vdova	rodák rodák	rímskokatolícke rímskokatolícke	správca majetku kuchárka	2
5.	Migalykó Ján Ungnare Ján	rodák rodák	rímskokatolícke rímskokatolícke	statkár sluha	5
6.	Tarabaj Juraj	rodák	rímskokatolícke	nádenník	10
7.	Grossman Murik	neuvedené	židovské	nádenník	3
8.	Lukács Ján	rodák	rímskokatolícke	nádenník	10
9.	Homyák Jozef Homyák Ján	rodák rodák	gréckokatolícke gréckokatolícke	statkár statkár	12

³ BAZML, ZL SA, Sčítanie ľudu z roku 1869, Individuálne hárky obce Malá Domaša. Poznámka : sčítacie hárky tohto sčítania ľudu z roku 1869 sú písané v maďarskom jazyku.

Číslo domu	Hlava rodiny				
	Meno a priezvisko	Pôvod	Vierovyznanie	Zamestnanie	Počet obyvateľov v dome
10.	Csicsák Ján	rodák	rímskokatolícke	roľník	12
11.	Dobaj Andrej Dobaj Joyef	rodák rodák	rímskokatolícke rímskokatolícke	statkár statkár	8
12.	Homolya Vasil'	rodák	gréckokatolícke	roľník	6
13.	Homyacsko Michal	rodák	rímskokatolícke	roľník	7
14.	Friedmann Jakub	rodák	židovské	arendátor (nájomca)	2
15.	Stafura Jozef	rodák	rímskokatolícke	statkár	5
16.	Leibavics Dávid	rodák	židovské	nádenník	5
17.	Stanyocsák Michal	rodák	rímskokatolícke	roľník	5
18.	Homyák Juraj	rodák	gréckokatolícke	statkár	5
19.	Herkovics Áron Sztranyák Mária Puškár Andrej Fajcsák Michal	rodák prist'ahovalec rodák rodák	židovské rímskokatolícke rímskokatolícke rímskokatolícke	krémár služka sluha	6
20.	Olexa Michal	rodák	gréckokatolícke	statkár	7
21.	Scserba Csonka Andrej	rodák	rímskokatolícke	statkár	6
22.	Fridman Nathan	rodák	židovské	nádenník	2
23.	Maiernyik Jozef	rodák	rímskokatolícke	roľník	5
24.	Durkaj Michal	rodák	rímskokatolícke	roľník	6
25.	Török-Timcsák Juraj	rodák	rímskokatolícke	nádenník	7
26.	Veinberger Herško	rodák	židovské	statkár	9
27.	Petriga Ján	rodák	rímskokatolícke	roľník	8

Číslo domu	Hlava rodiny				
	Meno a priezvisko	Pôvod	Vierovyznanie	Zamestnanie	Počet obyvateľov v dome
29.	Ancsák Jozef Fecskovics Eva	rodák prist'ahovalec	gréckokatolícke gréckokatolícke	záhradník služka	4
30.	Friedmann Hermann Sivák Juraj Jerko Anna	rodák prist'ahovalec prist'ahovalec	židovské gréckokatolícke rímskokatolícke	statkár sluha služka	7
31.	Gársej Michal	prist'ahovalec	gréckokatolícke	roľník	6
32.	Pazsej Jozef Pazsej Anna Pazsej Mária Pazsej Alžbeta Pazsej Tera	rodák rodák rodák rodák rodák	gréckokatolícke gréckokatolícke gréckokatolícke gréckokatolícke gréckokatolícke	statkár služka služka služka služka	8
33.	Pazsej Michal Pazsej Ján	rodák rodák	gréckokatolícke gréckokatolícke	statkár statkár	12
34.	Stanyocsák Štefan	rodák	rímskokatolícke	roľník	7
35.	Fijaszi Ján	rodák	rímskokatolícke	statkár	6
36.	Tarbaj Ján	rodák	rímskokatolícke	roľník	5
37.	Psenyicsák Jozef Hrabcsák Michal	rodák rodák	rímskokatolícke rímskokatolícke	veľkostatkár sluha	10
38.	Hricz Ján	rodák	gréckokatolícke	roľník	13
39.	Dilly Ján	rodák	gréckokatolícke	roľník	10
40.	Svagrovszi Ján Csákány Juraj	rodák rodák	gréckokatolícke gréckokatolícke	kováč bíreš	10
41.	Pundzsák Michal	rodák	rímskokatolícke	statkár	5
42.	Durkaj Štefan Revacsko Jozef	rodák rodák	rímskokatolícke rímskokatolícke	hrnčiar učiteľ	10
43.	Hanyocsák	rodák	rímskokatolícke	statkár	7
44.	Tunder Ján Karch Anna-vdova	rodák rodák	rímskokatolícke rímskokatolícke	statkár neuvedené	6
45.	Stafura Michal	rodák	rímskokatolícke	nádenník	4

Číslo domu	Hlava rodiny				
	Meno a priezvisko	Pôvod	Vierovyznanie	Zamestnanie	Počet obyvateľov v dome
46.	Ancsák án Novák Gabriel	rodák rodák	gréckokatolícke rímskokatolícke	roľník sluha	5
47.	Dobai Michal	rodák	rímskokatolícke	nádenník	3
48.	Ancsák Michal	rodák	gréckokatolícke	nádenník	5
49.	Gundriak Jozef	rodák	rímskokatolícke	nádenník	3
50.	Giroszki Ján Turkovics Jozef Motusz Ján Vojtek Mária Fecskovics Ján	rodák rodák príst'ahovalec príst'ahovalec príst'ahovalec	gréckokatolícke gréckokatolícke gréckokatolícke gréckokatolícke	mlynár mlynársky tovaríš sluha slúžka sluha	11
51.	Goroly Ján	rodák	rímskokatolícke	cigán	16

Nevyhnutnou súčasťou hospodárenia bol aj chov dobytku a domácich zvierat. Z tohto dôvodu takmer na všetkých hospodárstvach, resp. pri domoch chovali ich majitelia nejaké domáce zviera alebo dobytok. Najpočetnejším druhom boli v Malej Domaši ovce celkom – 703 kusov. No najrozšírenejším kusom bol rožný dobytok, najčastejšie nové tzv. švajčiarske plemeno (strakaté), ktoré prakticky nahradilo tradičné. Z celkového počtu 105 kusov, bolo najviac – 53 kráv, množstvo teliat predstavovalo 38 kusov, dedinčania chovali i 14 volov. Z ďalších hospodárskych zvierat boli zastúpené ošípané (84 kusov), kobyly (18 kusov), kastrované kone (15 kusov), žriebäta (6 kusov) a zopár kôz. Pár dedinčanov malo na svojom hospodárstve tiež úle. Celkom ich v dedine bolo 10 kusov. V súpise nebola zaznamenaná drobná hydina (sliepky, kačky), napriek tomu na gazdovskom dvore istotne mala svoje miesto, pretože i z nej odvádzali poddaní obyvatelia pravidelné dávky zemepánom. V uvedenej tabuľke sú domáce zvieratá rozpísané na jednotlivé domy.⁴

⁴ BAZML, ZL SÁ, Sčítanie ľudu, ref. 3.

Prehľad počtu a druhu domácich zvierat podľa súpisu z roku 1869																		
Číslo domu	kone				dobytok								ovce		koza	ošípaná	úľ	Spolu
					maďarský				švajčiarský				vyšľachtené	obyčajné				
	žrebec	kobyľa	kastrovaný	žriebätko	býk	krava	vôl	teľa do 3 r.	býk	krava	vôl	teľa do 3 r.						
1.										3							3	6
2.																		0
3.																		x
4.											10		425				2	437
5.						1						2				3		6
6.										2								2
7.															3			3
8.										2						1		3
9.		1	1			1				2		3				6		14
10.										1					4			5
11.		2								1		1			2	4		10
12.		2								1					2	2		7
13.		1	1							1						1		4
14.																		0
15.			1									1			2	2		6
31.										2						1		3
32.										2						7		9
33.										3		1	22			2		28
34.			1	1						1								3
35.											2					3		5
36.		1	2	1						1						4		9

Prehľad počtu a druhu domácich zvierat podľa súpisu z roku 1869																		
Číslo domu	kone				dobytok								ovce		koza	ošpaná	úľ	Spolu
					maďarský				švajčiarský									
	žrebec	kobyľa	kastrovaný	žriebätko	býk	krava	vôl	teľa do 3 r.	býk	krava	vôl	teľa do 3 r.	vyšľachtené	obyčajné				
37.																		0
38.		2	2	2						1		2					1	10
39.		1	3							2		5					2	13
40.										2		1					8	11
41.										1	2	2					3	8
42.										1							1	2
43.										2		2					2	6
44.		1	2							1			1					5
45.																	2	2
46.										1								1
47.										1							2	3
48.																	1	1
49.																	1	1
50.										2		2	45				4	55
51.															5	1		6

Demografické pomery a vysťahovalectvo

Počet obyvateľov Malej Domaše sa do roku 1918 postupne zvyšoval. Kým v roku 1851 tu zaznamenali 317 obyvateľov, v roku 1915 ich tu žilo už 401. Mierny pokles nastal v 70. rokoch 19. storočia.

Dopad na počet obyvateľov mala ďalšia vlna cholerovej epidémie, ktorá v obci vypukla začiatkom júla 1873. Podľa záznamov z matriky v priebehu mesiaca podľahlo cholere celkom 23 dedinských rímsko-

katolíkov. Po jeden prípad úmrtia na choleru bol zaznamenaný ešte v auguste a septembri.⁵ Úbytok obyvateľstva spôsobovali aj iné nákazlivé choroby. Vysokú mieru detskej mortality zvyšovali najmä kiahne. Napríklad od apríla do júna 1873 zomrelo v Malej Domaši na kiahne 8 rímskokatolíckych detí.⁶

Pokles počtu obyvateľov spôsobilo aj vysťahovalectvo. Obyvateľov trápila hospodárska kríza, neúroda i vysoké dane. V roku 1875 pribudla daň za osobu, ktorá bola doslova pohromou pre viacpočetné rodiny. Rozdrobená pôda už nestačila uživiť celú rodinu. Ľudia si požíčali peniaze u bohatých židov a roľníkov, čím sa zadlžovali. Veľký počet obyvateľov odchádzal na sezónne práce na Dolnú zem alebo do zahraničia, hlavne do Spojených štátov amerických. Vysťahovalectvo nadobudlo masový charakter v 80. rokoch 19. storočia. V rokoch 1879 – 1901 sa zo Zemplínskej župy vysťahovalo 42 328 obyvateľov, z nich dve tretiny sa domov už nikdy nevrátili.⁷

Aj počet vysťahovalcov z Malej Domaše neustále rástol. Zatiaľ čo v roku 1900 bolo v dôsledku vysťahovalectva v zahraničí 42 obyvateľov,⁸ v roku 1910 ich už bolo 126.⁹ Vďaka prirodzenému prírastku i príchodu nových obyvateľov z okolia i vzdialenejších dedín sa počet obyvateľov výrazne nezmenil.

Na druhej strane treba povedať, že vysťahovalectvo malo aj pozitívnu stránku, pretože peniaze vysťahovalcov, ktoré posielali, pomáhali domácim vykúpiť sa zo zmluvných povinností, vyrovnat' dlžoby či postaviť nové – murované domy. V roku 1881 stálo v obci 48 domov.¹⁰ Do roku 1910 ich počet stúpol, pretože v tom roku stálo v dedine 59 domov. Z nich najväčšiu časť, 53, stále predstavovali domy postavené z dreva, príp. iného netrvácneho materiálu. Murovaných domov bolo

⁵ Rímskokatolícke matriky z farnosti Dobrá nad Ondavou, Ondavské Matiašovce a Žalobín a gréckokatolícke matriky z farnosti Štefanovce (ďalej Matriky).[online]. Dostupné na internete : www.familysearch.org.

⁶ Matriky, ref. 5.

⁷ TAJTÁK, Ladislav. Východoslovenské vysťahovalectvo do prvej svetovej vojny. In *Nové obzory*, 1961, č. 3, s. 237.

⁸ *A Magyar korona országainak 1900. évi népszámlálása, I. A népesség általános leírása községekint.* Budapest : 1902, s. 276-277.

⁹ *A Magyar Szent Korona országainak 1910. évi népszámlálása, I. A népesség főbb adatai községek és népesebb puszták, telepek szerint.* Budapest : 1912, s. 276-277.

¹⁰ *A Magyar Korona Országai az 1881. év elején vágrehajtott népszámlálás.* II. kötet. Budapest : 1882, s. 383.

len 6. Prevažná väčšina domov, 47 malo stále tradičné slamené alebo trstinové strechy, iba 12 malo strechu šindľovú, resp. z dosák.¹¹ Kvalita bývania sa tak v obci ani na začiatku 20. storočia príliš nezmenila.

*Vývin počtu obyvateľov v Malej Domaši
v rokoch 1851 – 1915¹²*

rok	obyvateľov	domov
1851	317	-
1869	341	51
1881	284	48
1900	265	49
1910	266	59
1915	401	-

Majetkové pomery koncom 19. storočia

Koncom 19. storočia zaberá chotár dediny celkom 980 katastrálnych jutár. Orná pôda o rozlohe 639 jutár zaberá najväčšiu časť. Ďalších 141 jutár pripadlo na pasienky, 74 jutár na lúky, 29 jutár na záhrady a len 13 jutár na les. Poľnohospodársky nevyužívaná pôda zaberá rozlohu 84 jutár. Vinice a ani rákosie sa tu nenachádzalo.

V dedine jestvovalo 58 roľníckych hospodárstiev. Najväčšiu výmeru pôdy zaberali hospodárstva vo vlastníctve, a to 969 jutár. 11 jutár pôdy bolo v užívaní a hospodárstva v prenájme tu neboli. Poistenie budov proti požiaru malo 6 hospodárstiev, inak nemali poistené nič.

Nik nemal remeselnícku dielňu ani vlastný výrobný podnik. Jedno hospodárstvo používalo umelé hnojivá.

Z 58 roľníckych hospodárstiev malo záprah 28 hospodárstiev, zvyšné záprah nevlastnili. Z týchto 28 záprahov bolo 14 volských

¹¹ *A Magyar Szent Korona országainak 1910*, ref. 9, s. 276-277.

¹² Schematizmus venerabilis cleri dioecesis Cassoviensis. Košice : 1851, s. 248; BAZML, ZL SÁ, Sčítanie ľudu, ref. 3; *A Magyar Korona Országában az 1881*, ref. 10, s. 383; *Magyar korona országainak 1900*, ref. 8, s. 276-277; *A Magyar Szent Korona országainak 1910*, ref. 9, s. 276-277; *Zemplén Naptára az 1915-ik évre XXXII. Sátorajjajhely* : 1915, s. 90.

a 14 konských dvojzáprahov. Iné nemal nik. Roľnícke hospodárstva bez záprahu mali iba malú výmeru pôdy, ktorá niekedy nestačila ani na obživu vlastníckovej rodiny.

V Malej Domaši sa dedinčania popri pestovaní obilia, venovali aj ovocinárstvu. V ich sadoch a záhradách rástlo 1347 rôznych ovocných stromov. Najobľúbenejšie boli slivky, ktorých bolo 923. Z nich sa vyrábala lekvár, sušené ovocie, ale i pálenka. Na druhom mieste boli jablone (158 stromov), nasledovali orechy (28 stromov), hrušky (123 stromov) i čerešne (15 stromov).

V chove domácich zvierat aj v tomto období naďalej prevažoval hovädzí dobytok. V počte celkom 140 kusov (11 býkov, 94 kráv a jalovic a 35 volov) malo najväčšie zastúpenie strakaté plemeno mokán a ryška (110 kusov dobytka), 16 kusov bolo maďarsko-sedmohradské plemeno a 14 kusov červenostrakaté. Iné plemená hovädzieho dobytka tu zaznamenané neboli. Obyvatelia dediny chovali tiež 34 koní (17 valachov a 17 kobýl), 13 kôz, 190 kusov ošípaných a 284 kusov rôznej hydiny. Somáre, mulice, ovce a včelie rodiny nechoval nik.¹³

V roku 1893 sa v Malej Domaši nachádzali 2 veľkostatky alebo hospodárstva s výmerou prevyšujúcou 100 jutár. Ich majiteľmi boli obec Malá Domaša a gróf Teodor (Tivadar) Sztáray. Veľkostatok grófa sa rozprestieral na ploche 353 katastrálnych jutár, z ktorých najväčšiu časť až 252 jutár zaberá orná pôda, lúky zaberajú 32 jutár, pastviny 30 jutár, po 13 jutár zaberajú záhrady a lesy a 10 jutár poľnohospodársky nevyužívaná pôda. Vinice ani rákosie nemal. Obecný veľkostatok mal rozlohu 181 katastrálnych jutár, z nich 106 jutár predstavovali pasienky, 70 jutár poľnohospodársky nevyužívaná pôda a 5 jutár orná pôda. Obecný veľkostatok nemal záhrady, lúky, lesy, vinice a ani rákosie.¹⁴

¹³ *A magyar korona országainak mezőgazdasági statisztikája I.* Budapest : 1897, s. 426–429, „Kis-Domása“.

¹⁴ *Magyarország Földbirtokosai. Az összes 100 holdnál többel bíró magyar birtokosok névsora a tulajdonukban levő földterületek művelési ágak szerinti feltüntetéseivel.* Budapest : 1893, s. 875.

Pokračovanie rodostromu rodu Sztáray v 18. a 19. storočí¹⁵

D1. Ján Filip (1739 – 1814) – od roku 1770 spravoval Malú Domašu

E1. Peter

E2. Terézia

E3. Krištof

E4. Imrich

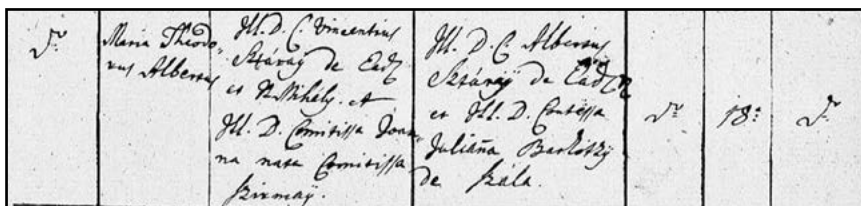
E5. Vincent, manželka Johana Szirmayová

F1. Ján Nepomuk

F2. Teodor (1814 – 1896) – vlastník veľkostatku
v Malej Domaši

F3. Ferdinand

F4. Viktor

Zápis v matrike o narodení grófa Teodora Sztárayho

Hrob grófa
Teodora Sztárayho
v obci Hnojné

¹⁵ MIŠÍKOVÁ, Alena. Genealógia rodu Stárai. In SEKELA, Vladimír (zost.). *Rod Sztáray a Michalovce*. Banská Bystrica : 2014, s. 133.

Administratívne pomery

V písomnostiach z tohto obdobia sa dedina uvádza najmä v podobe Kisdomása (1863 – 1913).¹⁶ A postupne dochádza k úplnému ustáleniu jej pomenovania.

Administratívne pripadla obec po revolúcii do Zemplínskej župy, do vranovského okresu a podliehala okresnému a daňovému úradu vo Vranove. Tiež prislúchala do pôsobnosti župného súdu v Satoraljauihély. Najbližší telegraf sa nachádzal v obci Tovarné, pošta v Žalobíne a železničná stanica vo Vranove.¹⁷ Zaujímavá je informácia uverejnená v novinách Eperiesi Lapok z mája roku 1910. Podľa nej Akciová spoločnosť železničnej trate Trebišov – Sečovce – Vranov mala zámer pokračovať vo výstavbe trate z Vranova ďalej do Stropkova s týmito zastávkami: Vranovské Dlhé – Sedliská – Tovarné – Ondavské Matiašovce – Malá Domaša – Dobrá – Kelča – Petejovce – Lomné – Turany – Miňovce – Breznica – Olšava – Stropkov. Avšak tento projekt sa nakoniec nerealizoval.¹⁸

Do roku 1906 prislúchala Malá Domaša k obvodnému notariátu Veľká Dobrá, spolu s ďalšími obcami: Žalobín, Slovenská Kajňa, Jasenovce, Kvakovce, Petkovce, Trepec a Michalok.¹⁹ V roku 1907 vznikol samostatný obvodný notársky úrad so sídlom v Žalobíne, kam bola Malá Domaša s Jasenovcami a Ondavskými Matiašovcami pričlenená. Za prvého obvodného notára bol vymenovaný Alexander Urecký – pôsobil až do roku 1916. Vystriedal ho Hugo Fenyö a neskôr Titus Forintos pôsobiaci až do rozpadu rakúsko-uhorskej monarchie.²⁰ Obvodný notár (körjegyző) bol štátnym úradníkom a v jeho rukách bola sústredená značná právomoc. Už v roku 1895 pribudla notárom povinnosť zabezpečiť vedenie štátnych matrik, pretože dovtedy sa viedli len cirkevné matriky. Okrem toho mal aj povinnosť zúčastňovať sa na všetkých schôdzach obecného zastupiteľstva a viesť písomnú agendu jednotlivých dedín v notariáte.

¹⁶ MAJTÁN, Milan. *Názvy obcí Slovenskej republiky. Vývin v rokoch 1773 – 1997*. Bratislava : 1998, s. 294.

¹⁷ BORÓVSZKY, Samu. *Zemplén vármegye. Magyarország vármegyei és városai*. Budapest : 1905, s. 63.

¹⁸ MICHNOVIČ, Imrich. *Žalobín kedysi a dnes*. Prešov : 1997, s. 47.

¹⁹ *Zemplén Naplója az 1896-ik évre XIII.* Satoraljauihély : 1896, s. 99.

²⁰ MICHNOVIČ, ref. 18, s. 37.

Na čele obce stáli v tomto období richtár, prisažní a obecné zastupiteľstvo, ktorí mali právo rozhodovať o vnútorných záležitostiach obce, disponovali s obecným majetkom, vymierali a vyrubovali obecné dane, udržiavali obecné cesty, starali sa o fungovanie obecnej školy, organizovali verejnú, majetkovú i protipožiarnu policajnú ochranu. Obecné zastupiteľstvo tvorili sčasti najbohatší – najviac štátnej dane platiaci obyvatelia obce a sčasti volení zástupcovia.²¹ Moc tak mali v obci statkári a pár bohatších roľníkov. Voliť mohli obyvatelia, ktorí platili obecnú daň z pozemku, domu alebo zárobku.²² Schôdze obecného zastupiteľstva zvolával richtár a zároveň ich aj viedol. Bežne sa konali 2 razy do roka, častejšie iba podľa potreby.

Richtárom sa v dedine stávali predovšetkým vážení obyvatelia. Od roku 1893 až do roku 1917 sa vo funkcii richtára vystriedali postupne títo dedinčania – Ján Petriga (1893 – 1900)²³, Michal Lukacs (1900)²⁴, Andrej Dobaj (1901 – 1905)²⁵, Jozef Fiaszky (1907 – 1913)²⁶, Štefan Novák (1914 – 1917).²⁷

Začiatkom 20. storočia používala obec nápisovú pečiatku s maďarským kruhopisom : ZEMPLÉN VÁRMEGYE KISDOMASA KÖZSÉG *1904*. Pečiatka vznikla v dielni maďarského kovorytca I. Felsenfelda.²⁸

Náboženské pomery

V náboženských pomeroch nedošlo do roku 1918 k výrazným zmenám. Vedúce postavenie v obci si naďalej udržala rímskokatolícka cirkev. Ani počet veriacich sa výrazne nezmenil, pohyboval sa v počte okolo 200 rímskokatolíkov.²⁹

²¹ SOKOLOVSKÝ, Leon. *Prehľad dejín verejnej správy na území Slovenska. III.* Bratislava : 1995, s. 33-34.

²² MESAROS, Július. *Roľnícka a národnostná otázka na Slovensku 1848 – 1900.* Bratislava : 1959, s. 58.

²³ *Zemplén Naptára* 1896, ref. 19, s. 99.

²⁴ *Zemplén Naptára az 1900-ik évre XVII.* Sátoraljaujhely : 1901, s. 85.

²⁵ *Zemplén Naptára az 1901-ik évre XVIII.* Sátoraljaujhely : 1901, s. 91; *Zemplén Naptára az 1905-ik évre XXII.* Sátoraljaujhely : 1905, s. 80.

²⁶ *Zemplén Naptára az 1907-ik évre XXIV.* Sátoraljaujhely : 1908, s. 93; *Zemplén Naptára az 1913-ik évre XXX.* Sátoraljaujhely : 1913, s. 97.

²⁷ *Zemplén Naptára az 1914-ik évre XXXI.* Sátoraljaujhely : 1914, s. 94. *Zemplén Naptára az 1917-ik évre XXXIV.* Sátoraljaujhely 1917, s. 85.

²⁸ NOVÁK, Jozef. *Pečate miest a obcí na Slovensku.* I. Krupina : 2008, s. 597-598.

²⁹ BAZML, ZL SA Sčítanie ľudu, ref. 3; *A Magyar Szent Korona országainak 1910.* ref. 9, s. 276-277.

V roku 1860 bola v chotári obce postavená murovaná kaplnka zasvätená sv. Jánovi Nepomuckému.³⁰ V roku 1864 bol kostol stavebne zväčšený a pribudla k nemu murovaná veža s plechovou strechou. O pár rokov neskôr bol do tejto veže zakúpený aj nový zvon, pretože starý – pôvodný praskol. Zaujímavá je informácia zo začiatku 20. storočia o tom, že sa v miestnom kostole nachádza zlatý postriebrený kalich z roku 1638, ktorý kostolu venoval Ladislav Barkóczy. Na nohe kalicha sa nachádzal latinský text, ktorý v preklade znie: Urodzený a vznešený pán Ladislav Barkóczy de Szala, kráľovský a cisársky komorník so svojou manželkou vznešenou Alžbetou Jakositz ma obstaral roku 1638. Ku kalichu bola zaobstaraná aj paténa (omšový tanierik, ktorým sa kalich prikrýva).

Koncom 19. storočia došlo na základe povolenia košického biskupa Konštantína Schustera k zmene zasvätenia kostola. Z pôvodného Navštívenia Panny Márie u Alžbety sa zmenilo patrocinium na Nanebovzatie Panny Márie. Interiér kostola prešiel v tom čase aj istými stavebnými úpravami. Tie mali za úlohu hlavne posilniť jeho múry železnými kotvami, pretože po zemetrasení z roku 1885 bol kostol značne poškodený. Pri týchto úpravách bol do interiéru inštalovaný aj nový hlavný oltár i kazateľnica.³¹

Na poste farára a správcu farnosti sa postupne vystriedali Andrej Visnyovszky (1861 – 1865), Michal Deák (1865 – 1874), Konštantín Szabó (1874 – 1882), Ján Szémann (1898 – 1909), Bartolomej Benkő (1909 – 1918).³²

Druhou najpočetnejšou cirkvou ostali gréckokatolíci. Ich počet však postupne mierne klesal. V rokoch 1851 – 1910 žilo v Malej Domaši od 76 – 64 gréckokatolíckych veriacich.³³

Dedina naďalej patrila do farnosti Štefanovce, ktorá bola súčasťou humenského dištriktu Zemplínskeho arcidiakonátu. Svetským patrónom farnosti bola rodina Hadik-Barkóczy de Szala.³⁴ Do roku 1918 vo farnosti pôsobili títo gréckokatolícki farári a správcovia farnosti – Ján

³⁰ *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis eperiesiensis.* Prešov : 1898, s. 194. Poznámka autora : V tejto lokalite už na I. vojenskom mapovaní z druhej polovice 18. storočia je zachytená iná murovaná kaplnka. K tomu pozri „Reč máp“.

³¹ *A Kassai százéves egyházmegye történeti névtára és emlékkönyve.* Kassa : 1904, s. 642-643.

³² LENCIS, Štefan. *Dejiny košického Arcibiskupstva.* VII. Katalóg Košickej arcidiecézy. Košice : 2006, s. 315.

³³ *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis eperiesiensis.* ref. 12, s. 105. *A Magyar Szent Korona országainak 1910.* ref. 9, s. 276-277.

³⁴ *Schematismus* 1898, ref. 30, s. 194.

Ruszinko (1851 – 1867), Justín Hodobay (1868 – 1877), Mikuláš Petric-skó (1877 – 1888), Ján Hucsko (1888 – 1892), Teodor Szedlák (1892 – 1901), Mikuláš Tóth (1901 – 1903)³⁵, Elemír Lukáč (1903 – 1905), Mikuláš Burik (1905 – 1906), Viktor Cisárik (1906 – 1908), Ján Dobranský (1908 – 1918).³⁶

Konfesionálnu štruktúru v dedine dotvárali naďalej aj obyvatelia židovského vierovyznania. Židia z Malej Domaše prislúchali i v tomto období k židovského rabinátu so sídlom vo Vranove a k vranovskej židovskej náboženskej obci.³⁷ K židovskému vierovyznaniu sa hlásili príslušníci týchto rodín – Grossmanovej, Friedmannovej (Fridmannovej), Leibaviceovej, Herskovicovej a Veinbergerovej. Pravdepodobne najvyšší počet židov bol zaznamenaný v roku 1869, kedy ich v obci žilo 29.³⁸ Ešte koncom 19. storočia ich počet presahoval 20, avšak do roku 1908 klesol na 5.³⁹ Židia sa zaoberali predovšetkým obchodom, remeslami a poľnohospodárstvom. V Malej Domaši vlastnili i krčmu a boli majiteľmi hospodárstiev.⁴⁰

*Vývin náboženských pomerov v Malej Domaši
v rokoch 1851 – 1910*⁴¹

Rok	Rímskokatolíci	Gréckokatolíci	Židia	Iní	Spolu
1851	210	69	38	0	317
1869	194	117	29	1	341
1881	171	104	8	1	284
1898	196	107	24	3	330
1900	173	85	5	2	265
1910	192	64	10	0	266

³⁵ Matriky, ref. 5.

³⁶ Dostupné na internete : <http://www.grkatpo.sk/?schematizmus&show=farnost&id=156>.

³⁷ DVORSÁK, János. *Magyarország helységnevtára (ortlexicon von Ungarn)*. Várkony : 1877, s. 830.

³⁸ BAZML, ZL SÁ, Sčítanie ľudu, ref. 3.

³⁹ *Schematizmus 1898*, ref. 30, s. 194. *Schematizmus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis eperiesiensis*, Prešov : 1908, s. 180.

⁴⁰ BAZML, ZL SÁ, Sčítanie ľudu, ref. 3.

⁴¹ *Schematizmus venerabilis cleri dioecesis Cassoviensis*, ref. 12, s. 248; BAZML, ZL SÁ, Sčítanie ľudu, ref. 3; *A Magyar Korona Országainak az 1881. ref. 10. Schematizmus 1898*, ref. 30, s. 194; *A Magyar korona országainak 1900. ref. 8, s. 276-277; A Magyar Szent Korona országainak 1910. ref. 9, s. 276-277.*

Školské pomery

S cirkevným životom v obciach úzko súviselo školstvo i vzdelávanie. Inak tomu nebolo ani v Malej Domaši. Podľa sčítania z roku 1869 v dedine pôsobil rímskokatolícky učiteľ Jozef Revacsko.⁴² Začiatkom 20. storočia už fungovala štátna ľudová škola. Jej prvou známou učiteľkou bola Viktória Roncskevics (Ronskevits), ktorá tu pôsobila dlhých 12 rokov.⁴³ V roku 1904 školu navštevovalo 65 žiakov.⁴⁴ Po tom, ako bola spomínaná učiteľka preložená do Zámutova, od roku 1914 ako učiteľ v obci pôsobil M. Zaborovszky (Záborszky).⁴⁵

Aj napriek zavedeniu povinnej 6-ročnej školskej dochádzky bolo v Malej Domaši veľa obyvateľov negramotných. Situácia sa však postupom času zlepšovala. Kým v roku 1881 z 284 obyvateľov vedelo čítať a písať len 40 obyvateľov, v roku 1900 sa počet gramotných zvýšil na 74 obyvateľov.⁴⁶ Do roku 1910 sa gramotnosť výrazne zlepšila a z 266 obyvateľov bolo vzdelaných 136.⁴⁷ No aj tak vzdelanosť dosahovala len 51 %.

Marcové zákony z roku 1848 vyhlásili v Uhorsku za úradný jazyk maďarčinu. V tom čase vyučovacím jazykom na ľudových školách mala byť materinská reč. Po rakúsko-uhorskom vyrovnaní v roku 1867, kedy dochádza k vzniku federácie pod názvom Rakúsko-Uhorsko, nastáva pre Slovákov najťažšie obdobie v dejinách Uhorska. Toto obdobie je poznačené silným národným útlakom a radikálnou maďarizáciou. V roku 1879 sa zaviedlo povinné vyučovanie maďarčiny na ľudových školách a neskôr v rokoch 1907 a 1908 sa už maďarčina stala vyučovacím jazykom.⁴⁸ Zavedenie maďarčiny ako vyučovacieho jazyka prispelo k tomu, že v roku 1900 vedelo v obci po maďarsky len 7 obyvateľov a do roku 1910 sa počet obyvateľov ovládajúcich maďarský jazyk výrazne zvýšil a to na 96 obyvateľov.⁴⁹

⁴² BAZML, ZL SÁ, Sčítanie ľudu, ref. 3.

⁴³ *Zemlén naptára az 1901. ref. 25, s. 91; Zemlén naptára 1913, ref. 26, s. 97; A Kassai szászéves egyházmegye történeti névtára és emlékkönyve*, ref. 31, s. 861.

⁴⁴ *A Kassai szászéves egyházmegye történeti névtára és emlékkönyve*, ref. 31, s. 861.

⁴⁵ *Zemlén Naptára 1914*, ref. 27, s. 94.

⁴⁶ *A Magyar korona országainak 1900*, ref. 8, s. 276-277.

⁴⁷ *A Magyar Korona Országainak az 1881. ref. 10, s. 383; A Magyar Szent Korona országainak 1910*, ref. 9, s. 276-277.

⁴⁸ *Lexikon slovenských dejín*. Bratislava : 1997, s. 112.

⁴⁹ *A Magyar korona országainak 1900*, ref. 8, s. 276-277; *A Magyar Szent Korona országainak 1910*, ref. 9, s. 276-277.

Aj napriek týmto skutočnostiam Slováci zostali v obci najpočetnejšou národnosťou. V roku 1881 si z 284 obyvateľov Malej Domaše udalo slovenčinu ako materinský jazyk až 269 obyvateľov. Maďarčinu udalo 6 obyvateľov a 9 obyvateľov udalo iný jazyk.⁵⁰ Iný jazyk si mohli uviesť najskôr židia alebo cigáni. Situácia sa nezmenila ani v neskoršom období. V roku 1900 z počtu 265 obyvateľov Malej Domaše uviedlo slovenčinu ako materinský jazyk 259 obyvateľov, maďarčinu si uviedli 4 obyvatelia, nemčinu 1 a iný jazyk tiež 1 obyvateľ.⁵¹ O niečo výraznejšie sa situácia zmenila v roku 1910, pretože z počtu 266 obyvateľov si udalo slovenčinu ako materinský jazyk 227 obyvateľov, maďarčinu už 15 obyvateľov, nemčinu ako materinský jazyk si udalo 8 obyvateľov a 16 obyvateľov udali iný jazyk.⁵²

V 19. storočí dopĺňali tunajšie obyvateľstvo aj zástupcovia cigánov. V roku 1869 ich bolo v dedine zaznamenaných celkom 16. Cigánmi boli – Goroly, Turilla, Gábor, Malyar, Slyivka.⁵³ V štatistikách z roku 1900 a 1910 tu nebol zaznamenaný už žiaden cigán.⁵⁴

*Vývin národnostných pomerov v Malej Domaši
na prelome 19. a 20. storočia⁵⁵*

Rok	Slováci	Maďari	Rusíni	Nemci	Iní	Spolu
1881	269	6	0	0	9	284
1892	266	3	0	20	20	309
1900	259	4	0	1	1	265
1910	227	15	0	8	16	266

⁵⁰ *A Magyar Korona Országai* az 1881, ref. 10, s. 383.

⁵¹ *A Magyar korona országainak* 1900, ref. 8, s. 276-277.

⁵² *A Magyar Szent Korona országainak* 1910, ref. 9, s. 276-277.

⁵³ BAZML, ZL SA, Sčítanie ľudu, ref. 3.

⁵⁴ *A Magyar korona országainak* 1900, ref. 8, s. 276-277; *A Magyar Szent Korona országainak* 1910, ref. 10, s. 276-277.

⁵⁵ *A Magyar Korona Országai* az 1881, ref. 10, s. 383; JEKELFALUSSY, Josef. *A Magyar Korona Országainak Helységneviára* 1898, Budapest : 1898, s. 770; *A Magyar korona országainak* 1900, ref. 8, s. 276-277; *A Magyar Szent Korona országainak* 1910, ref. 9, s. 276-277.

1. svetová vojna

V lete 1914 vypukla 1. svetová vojna – najväčší vojnový konflikt v dejinách. V novembri 1914 síce ruské vojská prelomili obranu rakúsko-uhorskej armády a obsadili aj severné zemplínske okresy, no s výnimkou cípu Krivoštianky – oproti hradu Brekov, za pohorie Vihorlat sa už nedostali. Bojové operácie sa teda Malej Domaše ani bezprostredného okolia priamo nedotkli. No viacerí muži z obce sa bojov osobne zúčastnili, niektorí z nich v radoch 66. pešieho pluku rakúsko-uhorskej armády, dopĺňovaného v Zemplínskej stolici. Poznáme mená aspoň niektorých z nich – Jozef Durkaj (roč. 1897, zomrel vo vojenskej nemocnici na následky vojnových zranení), Paul Durkaly (roč. 1895, padol na fronte v Haliči), Ján Lukáč (roč. 1893, zomrel na neznámu chorobu vo vojenskej nemocnici) a Michail Petruga (roč. 1896, zomrel na neznámu chorobu v ruskom zajatí).⁵⁶ Po brancoch a vycvičených vojakoch boli postupne do armády povolávané i staršie ročníky. Za dezerciu alebo vyhýbanie sa vojenskej službe hrozil trest smrti. Celkom rakúsko-uhorská armáda povolala počas vojny do služby 9 miliónov mužov. Medzi nimi 450 000 Slovákov, z nich 70 000 padlo a viac ako 60 000 bolo ranených.⁵⁷

Odchod žiteľa rodiny znamenal veľkú pohromu v mnohých domácnostiach. Pôdu nemal kto obrábať, bremeno prác na gazdovstvách tak museli prevziať ženy a deti. V lete 1915 sa pridali k tomu tiež rekvirácie obilia, zemiakov či dobytku pre armádu – čím sa situácia ešte viac zhoršila. Nedostatok potravín spôsobil ich vysoké ceny.

Vojna sa skončila v novembri 1918 a okrem veľkého počtu obetí, materiálnych strát, hladu i chorôb priniesla aj veľké politické zmeny. Predovšetkým rozpad Rakúsko-Uhorskej monarchie. V dôsledku národného útlaku emigrovalo niekoľko politikov do zahraničia, kde sa spojili so Slovámi a Čechmi v USA a spolu s poprednými politikmi v štátoch Dohody pracovali na vytvorení samostatného Česko-Slovenska. Jeho vznikom 28. a 30. októbra 1918 sa začala písať nová kapitola dejín Slovákov i Malej Domaše.

⁵⁶ Dostupné na internete : <http://www.kvhbeskydy.sk/onas/projekty/matriky/zoznam-padlych-vojakov-k-u-k-ir-66/>.

⁵⁷ *Lexikón slovenských dejín*. Bratislava : 1997, s. 112.

MALÁ DOMAŠA V ČESKOSLOVENSKEJ REPUBLIKE (1918 – 1939)

Situácia po ukončení 1. svetovej vojny

Rozpadom Rakúsko-Uhorska sa mapa Európy obohatila o niekoľko nových štátov – medzi týmito novovzniknutými štátnymi zriadeniami bola aj Československá republika (ČSR). Po jej vyhlásení dňa 28. októbra 1918 v Prahe sa k nej Deklaráciou slovenského národa Slováci prihlásili o 2 dni neskôr. Dňa 29. februára 1920 bola schválená ústava ČSR, podľa ktorej na čele štátu stál prezident volený parlamentom. Až do roku 1935 ním bol Tomáš Garrigue Masaryk, potom ho nahradil Eduard Beneš. Vtedajšiu republiku charakterizovala vláda centralizmu riadená z Prahy. Po vzniku nového štátneho útvaru územie Slovenska postupne obsadzovalo československé vojsko. Aj dva mesiace od vzniku ČSR ovládali najvýchodnejšie oblasti Slovenska zanikajúce rakúsko-uhorské, resp. vznikajúce maďarské orgány so svojou brachiálnou mocou.

Snáď až na malé množstvo obyvateľov väčšina ľudí žijúca v okrese Vranov nad Topľou nebola dostatočne informovaná o udalostiach, ktoré sa na prelome rokov 1918 – 1919 odohrávali v rodiacej sa ČSR.

Zložitejší a predovšetkým náročnejší vývoj pre Slovákov po vzniku ČSR, žijúcich v najvýchodnejšej časti územia, tkvel v geografickej, ekonomickej a spoločensko-kultúrnej uzavretosti okresov Šariša a Zemplína od ostatných regiónov novokonštitujúcej sa republiky. Následky sa prejavovali v sociálno-ekonomickej núdzi, ale i národnoseba-vedomovacom „podvýživenosťou“. Keďže mestečko Vranov na Topľou bolo súčasťou maďarského štátu, všetky úrady podliehali jeho jurisdikcii. Až 1. januára 1919 bol zásluhou „národne prebudených“ založený Miestny výbor Slovenskej národnej rady. Toho istého dňa si takýto orgán moci založili i Soľania.¹

Pri zrode obidvoch stáli politicky a národne viac rozhladení príslušníci českého národa a Slováci pochádzajúci zo stredného a západ-

ného Slovenska, pôsobiaci v tomto regióne dlhší čas. Vo Vranove to bol správca Hadik-barkóciiovského veľkostatku Ján Havlík a rímskokatolícky kaplán dr. Štefan Heseck.

V závere roka 1918 vyústili zložité rokovania, na ktorých mocnosti Dohody stanovili medzi Slovenskom a Maďarskom demarkačnú líniu. Táto dočasná hranica medzi Československom a Maďarskom však nebola stabilná a pokojná. Výsledkom vzniknutej situácie sa na jar 1919 začal maďarsko-československý vojenský konflikt. Tohto územia sa koncom mája na krátky čas zmocnili vojská maďarskej Červenej armády. Harmonizáciu vzťahov sledujeme od polovice roka 1919 opätovnou kontrolou situácie československými orgánmi.² Obec Malá Domaša naďalej spravovali zanikajúce uhorské, resp. vznikajúce maďarské úrady.

Situácia v regióne bola po vyhlásení nového štátu zložitá. Väčšina inteligencie, bohatší remeselníci a židia rozprávali po maďarsky alebo nemecky a voči novému štátu neprejavovali žiadne sympatie – plynulo čítať a písať po slovensky vedeli iba niektorí príslušníci inteligencie, obyvatelia s horším sociálnym postavením boli zväčša negramotní. V ľudových školách sa aj naďalej vyučovalo po maďarsky, v úradoch pracovali promaďarsky orientovaní úradníci, slovenské obyvateľstvo v jeho prípadných pročeskoslovenských prejavoch zastrašovali maďarskí žandári.³

Tradičná, župná politická štruktúra Slovenska k 31. decembru 1922 zanikla. Po reforme (Vládne nariadenie číslo 310 z roku 1922) od 1. januára 1923 vstúpilo do platnosti nové celoštátne župné zriadenie, v rámci ktorého bolo na Slovensku namiesto dovtedajších šestnástich žúp zriadených iba šesť. Od 1. januára 1928 boli aj tieto zrušené a nahradené krajinským zriadením. Celá ČSR bola rozdelená na 4 celky, nazývané krajiny alebo zeme (Česká, Moravsko-sliezska, Slovenská a Podkarpatskoruská) a tie na okresy. Spravovali ich krajinskí prezidenti menovaní prezidentom ČSR a krajinské úrady s krajinskými zastupiteľstvami

² HRONSKÝ, Marián. Priebeh vojenského konfliktu ČSR s Maďarskom roku 1919. In *Historický časopis*, 1993, roč. 41, č. 5 – 6, s. 583 – 599; HRONSKÝ, Marián. Priebeh maďarských vojenských operácií a ich strategický cieľ. In DEÁK, Ladislav. (zost.): *Slovensko a Maďarsko v rokoch 1918 – 1920* (zost. DEÁK, Ladislav). 1995, s. 72-77.

³ BALLAY, Eugen. Rozpomienky na vzkriesenie najvýchodnejšieho Slovenska v roku 1919. Prepísané v roku 1933 ako Pamätná kniha obce Malé Zalužice. Rukopis, s. 7-41, 87, 141; MICHNOVIČ, Imrich. Michalovce v čase vzniku prvej Československej republiky. In PEKÁR, Martin – DERFÍNAK, Patrik – ZMÁTLO, Peter. *Annales historici Prešovensis*. 2005, s. 169-178.

¹ KÓNYA, Peter - MICHNOVIČ, Imrich. Dejiny obce Soľ. 1997, s. 68-69.

a úradníckou zložkou. Reálnu moc však predstavoval pražský centralizmus, ktorý spolu s ideológiou čechoslovakizmu boli sprievodným znakom medzivojnovnej ČSR.

Pre potreby miestnych občanov slúžila žandárska („četnícka“) stanica v Tovarnom, Notársky a matričný úrad v Žalobíne (po reorganizácii v roku 1925 pripadla obec pod správu notárskeho úradu v obci Dobrá nad Ondavou), Poštový úrad v Tovarnom, Okresný a berný úrad vo Vranove nad Topľou (ďalej Vranov), Telegrafný úrad v Tovarnom a zdravotný obvod vo Vranove.

Pre obyvateľov Malej Domaše slúžili najbližšia vranovská a strážska železničná stanica. Miestni rímskokatolíci patrili k žalobínskemu farskému úradu a gréckokatolíci k farskému úradu v Štefanovciach.⁴

Administratívno – správna príslušnosť, obecný a notársky úrad

Prvá etapa v procese preberania uhorského štátneho aparátu a budovania nového administratívno-správneho usporiadania na Slovensku sa skončila vymenovaním ministra s plnou mocou pre správu Slovenska, ustanovením županov a vedúcich okresných slúžnovských úradov. Ešte v decembri 1918 minister Vavro Šrobár vymenoval na základe svojich plných mocí prvých slovenských županov.

Dňa 2. januára 1919 sa prvým zemplínskym županom v nových pomeroch stal Milutín Križko – statkár z Trebišova (v tomto meste bolo zo začiatku i župné sídlo – neskôr sa sídlom Zemplínskej župy stali Michalovce).⁵ Druhým a zároveň posledným zemplínskym županom v krátkom období trvania tejto župy bol dr. Michal Slávik. Župan bol vybavený skoro neobmedzenou právomocou, ktorá sa rovnala postaveniu ministra s plnou mocou, s tým, že sa vykonávala na menšom územnom celku.

Okrem župných úradov došlo aj k organizovaniu slúžnovských úradov, na čelo ktorých bol menovaný hlavný slúžny ako zmluvný štátny úradník. Za prvého vranovského hlavného slúžneho, pod ktorého správu patrila aj obec Malá Domaša, ako súčasť vranovského slúžnovského

úradu a Zemplínskej župy bol koncom januára 1919 menovaný Čech Antonín Horatius. Aké zložité boli pomery v okrese krátko po jeho menovaní do tejto funkcie, to najlepšie vystihuje správa z 26. júna 1919, ktorú po osobnej návšteve Vranova pre Ministerstvo s plnou mocou pre správu Slovenska vypracoval vysoký dôstojník četníctva. V predloženej správe okrem iného uviedol: „Z úradníkov hlavného slúžnovského úradu neostal na mieste nikto, nechceli zložiť sľub vernosti. Nateraz tam Horatius, český učiteľ meštianskej školy, ako hlavný slúžny účinkuje. Nekonečne usilovný, spoľahlivý to človek, má iba dvoch pisárov a je obdivuhodný, ako tú veľkú prácu vykonať vedia. Úradníci berného úradu tiež odišli, teraz dvaja českí úradníci zabezpečujú celý úrad. Okresný súd so starými sudcami ďalej účinkuje. Hlavný sudca, ktorý požíva 3-mesačnú dovolenku, je slovenského pôvodu a podľa osvedčenia hlavného slúžneho bude dobre upotrebitelný akonáhle príde. Pošta vo Vranove účinkuje so starým osobníctvom, pri telefóne je vojak. Vojsko vo Vranove je 18 chlapov. Upotrebitelní sú pri regrútovačkách a rekvizíciách a četníctvom ako branná moc. Stará finančná stráž koná službu.

Škola vo Vranove je zatvorená, lebo učitelia nechceli zložiť sľub vernosti. Ostatné školy v okrese vyučujú. Z 8 notariátov iba jeden pracuje. Tu národ sám odohnal notárov. Notárov vôbec nemá rád, lebo počas vojny za reklamáciu úžernícke honoráre vyberali.... Tu vôbec je zavedené, že národ každý podpis honoruje, ešte aj terajšieho slúžneho sa pýtajú „čo sú dlžní“, keď akú prácu vykoná. Stav dobytky je veľmi pekný, ešte jest čo rekvirovať. Hlavný zárobok je tu chov dobytky, lenže nieto pasienkov, všetky sú v rukách veľkostatkov.

Nápisy, už sú nielen na úradoch, pošte a školách slovenské, ale i na obchodoch, a kde to nie je urobené, tam je nápis zosňatý. Vo Vranove je mnoho židovských obchodníkov. Teraz obchod klesol všade, na ulici sa po celé hodiny mnoho kupcov povaluje. V Tovarnom má gróf Ondrej Hadik-Barkóci asi 25 000 jutár obsiahly majetok, ktorého väčšia časť je hora a pasienok. Majetok je asi na 3/4 prenajatý Mandelovi a Schönbergovi, ostatný majetok spravuje gróf domácky. Horské krádeže sú veľmi časté, na vypátranie je málopočetné četníctvo nedostatočné.“⁶

⁴ Administratívny lexikón obcí II. 1927, s. 226, Soznam miest na Slovensku dl'a popisu ľudu z roku 1919. 1920, s. 153.

⁵ ZEMKO, Milan – BYSTRICKÝ, Valerián. Slovensko v Československu 1918 – 1939. 2004, s. 610.

⁶ Slovenský národný archív v Bratislave (SNA BA), fond Minister s plnou mocou pre správu Slovenska, č. 1470/1919 administratívne spisy (adm.).

Menovaním županov a slúžnych boli rozpustené miestne výbory SNR, ktoré dovtedy ako revolučné mocenské orgány plnili všetky úlohy zaniknutej maďarskej štátnej správy. Podobne ako pôsobnosť župana aj hlavného slúžneho bola určená prevzatými uhorskými zákonmi a novoprijatými právnymi predpismi, vydanými československou vládou. Do pôsobnosti hlavného slúžneho patrili jednak veci všeobecnej povahy, matričné, zdravotné, pasové, policajné, súdnictvo atď., avšak najdôležitejšiu časť jeho agendy predstavovali záležitosti týkajúce sa prípadných nepokojov či hrozivého nebezpečenstva. Vtedy mal právo zvýšiť četnícku asistenciu, vyžiadať vojenskú asistenciu, zakázať verejné zhromaždenia a postupovať s čo najväčšou prísnosťou a rozhodnosťou.

Roku 1919 pod správu slúžnovského úradu vo Vranove patrilo 45 obcí, v ktorých v 4 360 domoch žilo 23 901 obyvateľov. Okres bol rozdelený do siedmich notariátov so sídlami vo Vranove, Čemernom, Soli, Vyšnom Žipove, Nižnom Hrabovci, Sedliskách a Žalobíne, do ktorého patrila obec Malá Domaša. Četnícke stanice sídlili v obciach Vranov, Sol', Sečovská Polianka, Vyšný Žipov, Nižný Hrabovec, Veľká Dobrá a Tovarnom, ktorá slúžila aj pre občanov Malej Domaše. Poštové úrady boli vo Vranove, Vechci, Soli, Vyšnom Žipove, Veľkej Dobrej a Tovarnom, kde preberali poštu a vybavovali občianske záležitosti i občania Malej Domaše. Telegrafný úrad bol okrem Vranova iba v Tovarnom a železničné spojenie zabezpečovala železničná stanica Vranov, ležiaca v chotári obce Čemerné. Len Vranov bol sídlo okresného súdu a daňového (berného) úradu.⁷

V roku 1920 sa počet notárskych úradov zvýšil na osem – Vranov, Čemerné, Sečovská Polianka, Nižný Hrabovec, Sedliská, Sol', Vyšný Žipov a Dobrá nad Ondavou. Po zániku žalobínskeho notariátu spadala obec Malá Domaša pod správu novovytvoreného notárskeho úradu v Dobrej nad Ondavou.

V roku 1922 definitívne zanikla Zemplínska župa. Nová zákonná úprava v administratívno-správnom usporiadaní Slovenska bola platná od 1. januára 1923. Spomínaná úprava zrušila staré uhorské župy s prvo-

⁷ MICHNOVIČ, Imrich. *Vranov nad Topľou v 20. storočí*. 2002, s. 81.

stupňovým slúžnovským úradom a nahradila ich veľžupami s prvoinštitučnými okresnými úradmi.⁸

Na Slovensku miesto 16 žúp bolo zriadených 6 veľkých žúp so 79 okresmi. Tieto zmeny sa, samozrejme, týkali aj obce Malá Domaša. Tá bola v rokoch 1923 – 1928 začlenená ako súčasť okresu Vranov do Košickej župy (veľžupy).

Ďalšie zmeny v organizácii politickej správy nenechali na seba dlho čakať. Ustanovením nového zákona zo 14. júla 1927 sa zrušilo župné zriadenie a s účinnosťou od 1. januára 1928 bolo na Slovensku vytvorené krajinské zriadenie na čele s Krajinským úradom v Bratislave, ktorého prvým prezidentom bol Ján Drobný, viceprezidentom Jozef Országh, neskorší druhý a zároveň posledný prezident Krajinského úradu, ktorého existencia bola ukončená v roku 1939. Malá Domaša tak v rokoch 1928 – 1939 taktiež podliehala správe Krajinského úradu v Bratislave a vranovského okresu.⁹

Prvorepublikový vranovský okres sa nachádzal v susedstve giraltovského okresu smerom na juh. Povrch okresu bol na západe pahorkovitý, ale východnú a južnú časť tvorili rozsiahle roviny. Na západe okresu sa tiahli Slánske vrchy. Okresom pretekali rieky Topľa a Ondava. Okres oplýval prírodným bohatstvom, o čom písala aj dobová literatúra: „V okolí Vranova sa nachádzajú vrstvy kamenného uhlia. Z Vranova cez Čemerné smerom severozápadným vedie hradská do obce Sol', kde sú sol'né pramene. V susedstve medzi vrchmi je Rudľov, so železnou rudou a nižšie Zamutov, kde sa nachádza drahý opál, hnedé uhlie a železná ruda. Severne od Vranova pri ceste je Merník a dolami na rtuť (živé striebro) a kaolin, z ktorého robia pekné hlinené nádoby. V najsevernejšej časti okresu vedie hradská do Kelče, kde je znamenitý kyslý a sírový prameň a veľké pily.“¹⁰

Dvadsaťročný vývoj vranovského okresu bol v roku 1938 charakterizovaný: „...Relatívne výsledky dvadsaťročného úsilia sú však uspokojivé a primerané aj tam, kde príroda sama nepriala snahám o uskutočnení

⁸ Vol'by do župného zastupiteľstva župy XX. Košickej a do okresných výborov. In *Úradné noviny župy Košickej*, roč. 1, č. 12-14, 16. septembra 1923; Kandidátna listina do okresného výboru vo Vranovskom okrese. In *Slovenský východ*, 26. septembra 1923.

⁹ PETKO, Koloman. *Verejná správa na Slovensku so zvláštnym zreteľom na správu okresnú*. 1930, s. 25.

¹⁰ KOREŇ, Jozef. *Domoveda župy Košickej*. 1925, s. 51.

plánov na zlepšenie životných pomerov. Vranovský okres patrí medzi tie, ktoré svojou polohou a prírodným rázom majú prostredné postavenie medzi krajom bohatým a chudobným. So svojimi tichými dedinkami medzi ľahko prístupnými vysokými horami a svojimi úrodnými rovinami v údolí rieky Tople a Ondavy pôsobí jedinečnou poetickou harmóniou... Časy, kedy väčšina obyvateľstva okresu, počítajúceho dnes 30 000 duší, bola hatená na hospodárskom poli majetkami veľkostatkárov, sa minuli a zmenili sa v časy, prajnými rozvoju individuálneho a kolektívneho pokroku tak na poli hospodárskom, ako aj kultúrnom a sociálnom... V okrese bude treba previesť rôzne investície, aby sa využilo prírodné bohatstvo okresu...“¹¹

Notársky úrad v Žalobíne a Dobrej nad Ondavou

Podľa zákona č. 211/1920 z dňa 1. októbra 1920 sa štátnymi zamestnancami stali i obvodní notári a úradne boli pridelení k obecnej správe. Notár už nebol členom rady a obecného zastupiteľstva, no povinne sa zúčastňoval ich schôdzí a mal hlasovacie právo. Okrem toho disponoval rozsiahlymi kompetenciami pri vykonávaní verejnej správy, veľký vplyv mal tiež na zákonnosť rozhodovania obecnej samosprávy – v jeho rukách sa teda sústredili značné práva a povinnosti.

Malá Domaša patrila v rámci novoutvoreného štátu do správy žalobínského notariátu, kde bol do roku 1925 notárom Ferdinand Koziarsky. Od roku 1925, po reorganizácii obvodných notariátov spadala Malá Domaša pod správu notariátu v Dobrej nad Ondavou, kde bol do roku 1934 notárom Ján Gojdič, neskôr Anton Galan a od roku 1936 Jozef Horváth (do roku 1939).¹² Do obvodu Dobrá nad Ondavou patrili okrem Dobrej a Malej Domaše aj obce Detrik, Jasenovce, Slovenská Kajňa, Kvakovce, Trepec a Žalobín.¹³ Obvod bol po čemernianskom a tom v obci Sol' tretí najväčší v okrese Vranov. Rozprestieral sa na ploche 7162 ha (hektárov). V 595 domoch žilo celkovo 3311 obyvateľov.

¹¹ JUNGHER, Viktor. Vranov 1918–1938. Dvadsať rokov československej budovateľskej práce. In *Novosti*, roč. 20, č. 161, 17. júl 1938, príloha.

¹² BÉLOŽNÍK, František. *Príručka pre obecných a obvodných notárov na Slovensku na rok 1929*. 1928, s. 76; BÉLOŽNÍK, František. *Príručka pre obecných a obvodných notárov na Slovensku na rok 1926*. 1925, s. 272; BÉLOŽNÍK, František. *Príručka pre obecných a obvodných notárov na Slovensku na rok 1934*. 1934, s. 79; BÉLOŽNÍK, František. *Príručka pre obecných a obvodných notárov na Slovensku na rok 1932*. 1932, s. 79.

¹³ *Statistický lexikon obcí v krajine Slovenskej*. 1936, s. 154.

Sčítania obyvateľstva

Prvé oficiálne sčítanie obyvateľstva v ČSR prebehlo dňa 15. februára 1921. V Malej Domaši v tomto období bývalo 243 obyvateľov, z toho 105 mužov a 138 žien. V obci stálo 53 domov.

Religiózna a národnostná štruktúra obyvateľov obce Malá Domaša v roku 1921¹⁴

Podľa národnosti		Podľa náboženstva	
Československá	207	Rímskokatolíci	160
Maďarská	0	Gréckokatolíci	74
Židovská	8	Izraeliti (židia)	8
Rusínska (Ruská)	23	Evanj. reform. (kalvíni)	0
Iná	5	Evanj. a. v. (luteráni)	0
Cudzinci	0	iné a bez vyznania	1

V porovnaní s rokom 1919 stúpol počet ľudí hlásiacich sa k československej národnosti – zároveň poklesol počet obyvateľov, ktorí sa predtým hlásili k maďarskej a ďalším národnostiam.

Religiózna a národnostná štruktúra obyvateľov obce Malá Domaša v roku 1930¹⁵

Podľa národnosti		Podľa náboženstva	
Československá	258	Rímskokatolíci	236
Maďarská	0	Gréckokatolíci	64
Židovská	0	Izraeliti (židia)	12
Rusínska (Ruská)	0	Evanj. reform. (kalvíni)	0
Iná a cudzinci	54	Evanj. a. v. (luteráni)	0
Nemecká	0	iné a bez vyznania	0

¹⁴ *Statistický lexikon obcí na Slovensku*. 1927, s. 153.

¹⁵ *Statistický lexikon obcí na Slovensku*. 1936, s. 117.

Na základe výsledkov druhého oficiálneho sčítania z 1. decembra 1930 vieme, že v Malej Domaši žilo 312 ľudí a stálo tu 63 príbytkov.

Z uvedeného prehľadu je zrejmé, ako priaznivo vplýval po stránke populačného vývoja pre obyvateľov Malej Domaše zánik uhorskej monarchie a vznik ČSR. Pri všetkej známej hospodárskej stagnácii boli zaznamenané v nasledujúcich dvoch desaťročiach v obci Malá Domaša, ale i v okolitých obciach a okresnom meste Vranov nárasty počtu obyvateľstva. Pritom v obidvoch desaťročiach na populačný vývoj negatívne vplývali okrem iných najmä sociálne dôsledky hospodárskych kríz, a to jednak zo začiatku dvadsiatych, ako aj tej z prelomu dvadsiatych a tridsiatych rokov. V spomínanom období sa stretávame v okrese Vranov aj s vysokou nezamestnanosťou.

*Nezamestnanosť obyvateľstva v okrese Vranov
v tridsiatych rokoch 20. storočia¹⁶*

Počet nezamestnaných v okrese Vranov		
Dátum	Spolu	Z toho nádenníkov
31.12.1935	552	517
29.2.1936	696	595
31.3.1937	605	513
31.7.1937	735	628
31.12.1937	153	124
31.3.1938	420	329
31.7.1938	813	538
	472	308

S nezamestnanosťou ako s vážnym sociálno-spoločenským fenoménom sa stretávame počas celého medzivojnového obdobia. Najvyššie hodnoty boli vykazované v období zúriacich hospodárskych kríz.

¹⁶ Štátny archív v Prešove (ŠA PO), pobočka Vranov nad Topľou (p. VT), fond Okresný úrad vo Vranove (OUV), č. 1140/38 prezidiálne spisy (prez.).

Na druhej strane v období konjunktúry sledujeme jej pokles. Pri pohľade na priebeh jedného roka vidíme veľké výkyvy medzi letným a zimným obdobím. Letné obdobie prinášalo množstvo prác najmä v poľnohospodárstve, naopak v zime bolo práce omnoho menej.

Hospodárske a sociálne pomery

Nedostatok pôdy v rukách malých roľníkov i bezzemkov mal za následok mimoriadne vyhrotenú situáciu. Na upokojenie vzniknutého stavu prijalo Národné zhromaždenie v Prahe zákon o pozemkovej reforme.

Zákon č.32/1918 o „obstavení“ veľkostatkov zo dňa 9. novembra 1918 zabráňoval majetkovému presunu. Zákon č. 215/1919 Zb. zo 16. apríla 1919 o zabratí veľkého pozemkového majetku (tzv. záborový zákon) bol ďalším zákonom týkajúcim sa reformy. Stanovil „zábor“ pozemkov nad 15 ha poľnohospodárskej pôdy alebo nad 250 ha všetkej pôdy (lesy, štrkoviská a pod.). Spomenuté udalosti súvisiace s reformou mali v ďalších mesiacoch roka 1919 za následok založenia Štátneho pozemkového úradu (ŠPÚ), ktorý pozemkovú reformu realizoval aj v Malej Domaši.

Novovzniknutá situácia mala za následok rozličnú hospodársku kriminalitu (napr. v podobe ničenia úrody). Z tohto dôvodu kompetentné úrady vyhlásili v júli 1920 na území Zemplínskej župy stanné právo.¹⁷

Dňa 8. apríla 1920 bol prijatý zákon č. 329/1920 Zb. z. o prevzatí a náhrade za zabraný pozemkový majetok (tzv. náhradový zákon), ktorý určoval veľkosť náhrady zabranej pôdy. Vyvlastnené pozemky boli finančne ohodnotené štátom. Neskôr parlament prijal ešte okolo 90 zákonov a opatrení usmerňujúcich pozemkovú reformu, ktorá bola na území Slovenska ukončená až v roku 1929.

Niektoré právne nariadenia umožňovali pôvodným majiteľom ponechať si vo vlastníctve majetok s výmerou až do 500 ha. Zvyšok mal byť rozpredaný za úradnú cenu od 2 000 do 8 600 korún (podľa bonity pôdy) za 1 ha. Časť pôdy si kúpili drobní a strední roľníci, z inej časti boli vytvorené tzv. zvyškové majetky a posledná časť ostala v trvalom zábore ako štátne zvyškové majetky.

¹⁷ Zemplín. In *Úradný časopis Zemplínskej župy*, č. 17, 23. júl 1920.

Vo vranovskom okrese bolo na účely pozemkovej reformy zabraných sedem veľkostatkov. K likvidácii majetkov (pravdepodobne po šľachtickom rode Stáraiovcov) došlo aj v obci Malá Domaša. Hlavným aktérom parcelácií bol istý pán menom Fekete. Budovu miestneho kaštieľa a aj časti majetkov patriacich k nemu pred 2. svetovou vojnou kúpil Christo Arizonov, ktorý prišiel do obce z Ameriky. Manželku mal z blízkych Jasenoviec, pestoval tu zeleninu a ovocie.

Z celkového hľadiska bol život tunajších občanov, prevažne roľníkov počas existencie prvej ČSR veľmi ťažký. Rozhodujúce slovo mali vždy najmajetnejší gazdovia. Po prijatí „záborového zákona“ sa medzi obyvateľov rozdelilo 300 ha pôdy, čo zďaleka nepostačovalo ani na zabezpečenie živobytia pre rodiny, nieto pre akési zvyšovanie životnej úrovne. Roľníci, ktorí potrebovali pre naplnenie svojich základných životných potrieb viac pôdy, mali možnosť si ju prenajať, samozrejme, za finančnú odplatu. Roľníci, vlastníci do 5 ha výmery pôdy, platili daň z hektára v priemernej výške 142 Kč. Tí najchudobnejší chodili obrábať okopaniny. Ničím výnimočným v obci neboli rôzne exekúcie a dražby. Ľudia v snahe o čo najlepší život neraz chodievali pešo a bosí do okresného mesta Vranov, kde sa takto snažili predávať svoje poľnohospodárske produkty po domoch. Zárobky roľníkov u veľkostatkárov sa pohybovali na úrovni 6 Kč za 12 až 14 hodinovú prácu.

Je zarážajúce, že aj napriek veľkej výdrži a snaživosti nemali niektoré roľnícke rodiny vo svojich domácnostiach neraz ani soľ, či masť. Najkrajším obdobím roka bola žatva, ktorá znamenala istotu najtradičnejšej potravinu – chleba (z jačmeňa). Mäso sa u najchudobnejších jedávalo veľmi sporadicky, najčastejšie trikrát do roka počas najväčších kresťanských sviatkov, akými sú Vianoce, Veľká noc a počas dedinských hodov.

Ľudí okrem nedostatku potravinových zásob trápili aj choroby. Na lekárov neboli peniaze a nemocného tak odvážali do najbližšej nemocnice vo Vranove, aby sa výdavky na zdravotnú starostlivosť čo najviac znížili. Život obyvateľstva sťažovala aj neexistujúca cestná komunikácia, občania a návštevníci sa neraz brodili cez vody rieky Ondava.

Aj v Malej Domaši sa v tomto období stretávame s fenoménom vysťahovalectva, najmä do zámoria (USA a Kanada). Po roku 1918 odišlo až 64 občanov, z ktorých sa vrátili iba ôsmi.¹⁸

¹⁸ Registratúra Obecného úradu v Malej Domaši. Obecná Kronika (ďalej R OÚ MD). Zápisy k rokom 1980-1987.

Rozpočet obce Malá Domaša na roky 1925 a 1926 (v Kč) ¹⁹

Ukazovateľ	1925	1926
Výdavková časť	7 237,17	3 201,00
Príjmová časť	3 920,00	840,00
Schodok rozpočtu	3 317,17	2 361,00

Politické strany a spolky

Prvým politickým meraním síl v Československu boli parlamentné voľby v apríli 1920.

Výsledky volieb v okrese Vranov v roku 1920 ²⁰

Súhrn odovzdaných hlasov				
Názov politickej strany	do poslaneckej snemovne		do senátu	
	celkový počet hlasov pre stranu	%	celkový počet hlasov pre stranu	%
Slov. nár. a roľ. s.	3 616	43,8	2 610	38,4
Čsl. soc.-demokr. s	3 139	38,0	2 964	43,6
Čsl. strana ľudová	1 466	17,7	1 190	17,5
Čsl. s. socialistická	46	0,5	34	0,5
Spolu	8 267	100,0	6 778	100,0

Rozloženie politických síl na základe uvedených výsledkov bolo viac než prekvapujúce. Hlavne víťazstvo sociálnych demokratov pri voľbe do senátu, strany prezentujúcej robotnícku triedu, čiže triedu, ktorá v podmienkach agrárneho vranovského okresu mala slabé zastúpe-

¹⁹ Štátny archív v Košiciach (ďalej ŠA KE), fond (ďalej f.) Košická Župa (ďalej KŽ), 5792/1925 administratívne spisy (ďalej adm.), krabica (ďalej k.) 430; 12816/1926 adm., k. 507.

²⁰ Československá statistika – sv. 1. Voľby do Národného zhromaždení v dubnu roku 1920.1922, s.13,80.

nie. Išlo však o celoštátny jav. Volebné prvenstvo národnej a roľníckej strany sa naopak očakávalo, keďže viac ako 3/4 obyvateľstva boli životne spojené s poľnohospodárstvom.

Skôr než občania Malej Domaše pristúpili po druhý raz k volebným urnám, aby si opäť zvolili poslancov do československého parlamentu, konali sa dňa 30. septembra 1923 voľby do župného zastupiteľstva Košickej župy. Pred zahájením volieb si prítomní členovia komisie zo seba väčšinou hlasov zvolili za predsedu volebnej komisie pána Štefana Nováka a podpredsedu Jána Hornáka.²¹

*Porovnanie výsledku volieb
do župného zastupiteľstva v obci Malá Domaša
a susedných obciach v roku 1923*

	Malá Domaša	Benkovce	Slovenská Krajina	Žalobín	Spolu	Volebný výsledok za okres Vranov
Počet obyvateľov	243	367	342	509	1 461	27 547
Počet voličov	146	174	134	227	681	13 380
Platné hlasy	146	169	128	227	670	11 079
Politická strana						
Čsl. socialistická	0	0	0	0	0	163
Republikánska	129	150	89	185	553	5 953
Kr. socialistická	0	0	0	0	0	289
Kr. socialistická	0	0	0	0	0	62
Soc. demokratická	4	0	6	4	14	228
Karp. republ.	0	0	0	0	0	67
Gr. kat.	0	0	0	0	0	164
Národný blok	0	0	0	0	0	7
Ľudová	10	8	28	35	81	3 392
Židovská	3	11	5	3	22	702
Nár. demokr.	0	0	0	0	0	52

Z predošlých údajov môžeme povedať, že výsledky za spomínané obce kopírovali výsledok v celom okrese a okresnom meste Vranov.

²¹ ŠA KE, f. KŽ, inventárne číslo (ďalej inv. č.) 22, krabica (ďalej k.) 955.

Vo voľbách do poslaneckej snemovne v roku 1925 sa po upokojení povojnovej situácie prejavujú tendencie vývoja politického smerovania ďalšieho obdobia. Jednoznačné víťazstvo vo vranovskom okrese zaznamenala Republikánska (agrárna) strana (Republikánska strana zemélskeho a maloroľníckeho ľudu), inak tomu nebolo ani v Malej Domaši. Spomedzi ďalších volených strán sa nad 2 %-tnú hranicu v celookresnom meradle dostali Hlinkova slovenská ľudová strana (HSĽS), Komunistická strana Československa, Židovská strana a Slovenská národná strana.²²

Po vzniku ČSR mala najsilnejšie pozície v obci Republikánska strana, ktorá presadzovala svoje záujmy a vplyv na slovenskom vidieku aj vďaka spolku Roľnícka beseda (Slovenská roľnícka jednota). Miestne organizácie Roľníckej besedy vznikli vo viacerých obciach vranovského okresu.²³

V roku 1929 získala vo voľbách do Národného zhromaždenia v Prahe najviac hlasov opäť Republikánska strana, ktorá si aj v nasledujúcich voľbách v Malej Domaši udržala dominantné postavenie. V 30. rokoch významný nárast voličov v obci zaznamenala Hlinkova slovenská ľudová strana. Svojich prívržencov v Malej Domaši mali aj ľavicové strany.

Náboženské pomery

Prvá ČSR po jej vzniku ako prvá uznala Svätá stolica. Slovenský národ na rozdiel od toho českého pri prevrate nezakolísal vo viere a vernosti katolíckej cirkvi.

Veľké náboženské nepokoje sme však zaznamenali medzi grécko-katolíkmi na východnom Slovensku a v Podkarpatskej Rusi. Do prevratu sa na spomínanom území nenachádzali žiadne pravoslávne cirkevné obce. Po ukončení bojov za „pravoslávie“ až 90 obcí na východnom Slovensku a v Podkarpatskej Rusi prestúpilo na pravoslávnu vieru. Svojou vytrvalou prácou sa o zastavenie ďalšieho šírenia pravoslávnej viery zaslúžil predovšetkým prešovský gréckokatolícky administrátor biskup D. Njaradi (1922 – 1926) a od roku 1927 biskup Pavol Gojdič.²⁴

Po vzniku ČSR sa na príslušnosti obce Malá Domaša k jednotlivým farským úradom či náboženským komunitám nič nezmenilo. Obec naďalej nebola sídlom žiadnej farnosti.

²² Československá, ref. 20, sv. 31. Voľby do poslaneckej snemovny v listopadu 1925. 1926, s. 32-34, 54-55.

²³ ŠA KE, f. KŽ, Evidencia spolkov župy XX., inv. č. 17.

²⁴ ŠPIRKŮ, Jozef: *Cirkevné dejiny II.* 1943, s. 468-469.

Po roku 1918 rímskokatolícku farnosť Žalobín (medzi filiálky patrilo aj Banské, Poloma a Jasenovce) spravoval naďalej farár Bartolomej Benkő (farnosť spravoval od roku 1909 do 7. júla 1935). V prvý júlový deň 1936 sa vedenia farnosti ujal Ján Nemec, ktorý na farnosti Žalobín zotrval do 1. decembra 1939. Na krátky čas farnosť excurrando administroval Ladislav Deák. V roku 1940 košický biskup vymenoval nového správcu farnosti Františka Rafáča (ako farár na farnosti Žalobín pôsobil do roku 1955).²⁵ Farnosť založená v roku 1810 patrila s viac ako tisíc veriacimi medzi stredne veľké vo vranovskom dekanáte. Farár vo farskom kostole Nanebovzatia Panny Márie (1724) a vo filiálnom kostole sv. Františka z Assisi (1765) v Žalobíne kázal po slovensky.

Veriaci, vyznávajúci vieru východného obradu katolíckej cirkvi, sa od roku 1860 stretávali pri modlitbách a sviatostiach v kaplnke sv. Jána Krstiteľa v Malej Domaši. Gréckokatolícku farnosť so sídlom v Štefanovciach, ktorá patrila do mukačevského biskupstva, spravoval po roku 1918 rodák z obce Bukovce (okres Stropkov) farár Bartolomej Kizák (do roku 1926). V rokoch 1927 – 1933 ako farár na farnosti slúžil veriacim Štefan Ivančo, ktorý sa narodil v meste Pueblo, štát Colorado v Spojených štátoch amerických. V roku 1934 ho nahradil Štefan Kopik, ktorého v roku 1937 vymieňa rodák z obce Havaj – Štefan Zima (do roku 1973).²⁶

Školstvo a kultúrne pomery

Školská politika maďarských vlád, vychádzajúca z koncepcie vybudovania jednorečového maďarského národného štátu, slávila v podmienkach vranovského školstva nejeden úspech, úplný cieľ však nedosiahla. Prvoradou úlohou novej štátnej správy na Slovensku tak bolo prevzatie administratívy a školského systému, predovšetkým ich demaďarizácia (tá bola ukončená v roku 1925). Z toho vyplývala potreba vybudovať školský systém zodpovedajúci novému štátnemu zriadeniu a zmeneným pomerom. Už podľa zákona z decembra 1918 sa stal slovenský jazyk úradným jazykom na Slovensku a nariadenie vlády o služobnej prísahe učiteľstva sa stalo formou previerky lojálnosti k novému štátnemu útvaru.

²⁵ LENČIŠ, Štefan. *Katalóg Košickej arcidiecézy*. 2006, s. 315.

²⁶ Gréckokatolícky schematizmus. [online]. [citácia 17.10.2016]. Dostupné na internete: <<http://www.grkatpo.sk/?schematizmus&show=farnosť&id=156>>.

Nedostatok kvalifikovaných učiteľov v prvých rokoch po vzniku ČSR vyvolal právom potrebu prizvať na Slovensko českých učiteľov. Tento jav sledujeme aj vo vranovskom okrese. O ich pôsobnosti sa môžeme dozvedieť zo slov, ktoré odznali pri oslavách desiateho výročia existencie ČSR a zároveň lúčenia sa s riaditeľom Štátnej ľudovej školy vo Vranove Karolom Otrubom: „*Bude tvoriť v dejinách slovenskej národnej školy vždy zvláštnu kapitolu práca učiteľstva českého v prvých desať rokoch jeho vývoja. Nech už vyznievajú dnes hlasy iných strán o ich pôsobení na Slovensku akokoľvek, zostane vždy historickým faktom, že len za ich pomoci dopracovala sa národná škola slovenská na ten stupeň, kde je dnes. Nebyť českej pomoci, meštianske školy, ale i mnohé ľudové boli by museli niekoľko rokov pauzovať, a to z jednej jednoduchšej príčiny, že nebol mal kto na nich učiť*“.²⁷

Výrazné zmeny v školstve nastali prijatím tzv. malého školského zákona č.226/1922 Zb., ktorý pre štátne, obecné, cirkevné a súkromné školy nariadil osemročnú povinnú dochádzku. Pre nedostatok učiteľov a školských priestorov sa však 8-ročná školská dochádzka na Slovensku uviedla do života až v školskom roku 1927/28.²⁸

V Malej Domaši sa deti v tomto období učili v priestoroch rímskokatolíckej ľudovej školy. Zo správy o výsledkoch úradnej návštevy školského inšpektorátu v Humennom, konanej dňa 14.9.1926 a 19.3.1927, boli na miestnej škole zistené nasledovné nedostatky. V budove, kde prebiehal vyučovací proces, neboli do tej doby vybudované toalety, bolo potrebné školský pozemok ohradiť plotom, múry školskej budovy ohádzať omietkou, opraviť strechu, umývadlo, stoličky, zakúpiť pec a stôl. Chýbali aj učebné pomôcky a inšpektor vyjadril potrebu vyučovania ženských prác.²⁹ Biskupský apoštolský administrátor Jozef Čarský v septembri 1927 v liste župnému úradu napísal, že všetky zistené nedostatky rímskokatolíckej ľudovej škole budú odstránené. V liste sa zmienil o zvýšenom rozpočte, ktorý mal zabezpečiť tieto opravy a nákupy.

²⁷ Z Vranova, In *Slovenský východ*, 23. júla 1934.

²⁸ KOLEKTÍV AUTORŮV: *Dejiny Slovenska V*. 1985, s. 306.

²⁹ ŠAKE, ref. 21, 64986/1927, adm., k. 659.

Udalosti po vyhlásení autonómie

Túžby a nádeje po „ústavnoprávnom uznaní osobitného slovenského národa“ sa po dvoch desaťročiach začali predstaviteľom Hlinkovej slovenskej ľudovej strany naplňovať v roku 1938. Začiatkom júna 1938 nový návrh zákona o autonómii Slovenska, ktorý vypracovalo predsedníctvo strany, schválil v predvečer bratislavských osláv podpisu Pittsburgskej dohody jej mimoriadny zjazd. „V tento slávny deň, 5. júna 1938“, čítame v reprezentačnej publikácii, vydanej na trvalú pamäť hrdinnej epochy slovenskej histórie, „niesla prvý raz Hlinkova garda, vtedy ešte organizácia bez mena a hociakého organizačného štatútu, ale jednotnejšia ako hocikedy potom, svoje dnes už tradičné odznaky: slávne gardistické dvojkríže na ramenách chlapov i na svojich zástavách“.³⁰

Dňa 19. augusta 1938 tri dni po smrti Andreja Hlinku poslanci HSĽS predložili Národnému zhromaždeniu v Prahe návrh zákona o autonómii Slovenska. K jeho uvedeniu do života predchádzali už všeobecne známe mníchovské udalosti z konca septembra 1938.

Po vyhlásení autonómie Slovenska (6. októbra 1938) sa začali politické a spoločenské pomery meniť i v najvýchodnejšej časti republiky. Aj v obciach vranovského okresu vznikli slovenské národné výbory (pomocný orgán štátnych a verejných úradov pod vplyvom HSĽS rozpustený v decembri 1938).³¹

Dňa 18. decembra 1938 sa na území Slovenska uskutočnili prvé voľby do snemu Slovenskej krajiny. Hlasovanie malo totiž podobu akéhosi referenda – občania mohli odpovedať „áno“ alebo „nie“ na otázku, či chcú „nové slobodné Slovensko“. Najvplyvnejšiu slovenskú politickú stranu v tej dobe predstavovala HSĽS. Vo vranovskom okrese sa 98 % voličov vyjadrilo pre nové pomery na Slovensku.³²

V posledný decembrový deň roka 1938 bol zrealizovaný súpis obyvateľstva – skúmalo sa najmä to, k akej národnosti a k akému náboženstvu sa ľudia hlásia.

Po reorganizácii Miestnej organizácie Hlinkovej gardy (HG – branná a polovojenská organizácia) vo Vranove začiatkom roka 1939 sa prikrčilo

³⁰ BOHÚŇ, Emo BEŽO, Gustáv: *Hlinkova garda slovenská revolúcia*. 1940, s.13.

³¹ LUPTÁK, Eudovít. *Zemlín v budovaní slovenskej štátnosti*. 1939, s. 42-43.

³² LUPTÁK, ref. 31, s. 44.

k zakladaniu HG v obciach okresu.³³ Podľa novinovej správy občania „v celom okrese sa hlásia s nadšením a radosťou do radov HG“.

Ako predzvesť budúcich útokov proti nastolenej autonómii Slovenska „rozhadzovali neznámi rozširovatelia“ 23. februára 1939 vo večerných hodinách „na štátnej hradskej z Vranova nad Topľou smerom na Prešov závadné letáky *Sestry a bratia!*“. Z ich obsahu vyplývali promaďarské tendencie a snaha po dosiahnutí spoločných poľsko-maďarských hraníc na úkor Slovenska a Podkarpatskej Rusi: „*Čechy tak s Podkarpatské Rusi, jak aj zo Slovenska už odchádzajú!... Už prichádzajú nase osvoboditelia – Maďarsky honvédy! Za nědlho vseci zemplínčane grekokatolíci buděme svobodní! Něch žije svoboda! Nech žije spoločna maďarsko-polska hranica!*“.³⁴

Protislovenské nálady sa neustále stupňovali aj u predstaviteľov československej vlády v Prahe, ktorá 9. marca 1939 vydala pokyn na vojenský zásah na Slovensku. Bol vyhlásený stav obliehania, boli obsadené verejné budovy a komunikácie, zatýkaní boli predstavitelia HSĽS a HG. Tento vojensko-politický zásah, ktorý pražská vláda považovala za riešenie rastúcich rozporov so slovenskou stranou situáciu, nevyriešila, naopak urýchlila proces rozpadu Československej republiky. Pod priamou gestiou hitlerovského Nemecka prijala vláda riadená z Prahy dňa 14. marca 1939 zákon o samostatnom slovenskom štáte.

³³ MICHNOVIČ, ref. 7, s. 186.

³⁴ ŠAPO, ref. 16, fond OUV, č. 330/39 prez.

MALÁ DOMAŠA V ČASOCH SLOVENSKEJ REPUBLIKY (1939 – 1944)

Situácia pred vznikom Slovenskej republiky

Situácia v Malej Domaši po vyhlásení autonómie Slovenska (dňa 6. októbra 1938) bola podobná ako v okolitých obciach či okresnom meste Vranov. Svoje pozície si stále viac a viac upevňovali prívrženci HSĽS.

Dňa 18. decembra 1938 sa konali prvé a zároveň jediné voľby do snemu Slovenskej krajiny (išlo o autonómny snem, ktorý sa 14. marca 1939 pretvoril na Slovenský snem). Tieto voľby mali podobu akéhosi referenda – odovzdanie obálky s kandidátnou listinou sa považovalo nielen za súhlas s kandidátmi, ale aj za súhlas s politikou slovenskej autonómnej vlády (prázdna obálka znamenala nesúhlas).

Uznik Slovenskej republiky

Dňa 14. marca 1939 hlahol chrámových zvonov ohlásil vznik Slovenskej republiky (niekoľko mesiacov bol tento útvar známy pod názvom „*Slovenský štát*“). V atmosfére plnej radosti a entuziazmu, v časoch, keď vznik slovenského štátu vzali na vedomie aj prvé európske štáty, paradoxne ako prví susedné Maďarsko a Poľsko, keď štyri dni po jeho vyhlásení bola prijatá „*Ochranná zmluva*“ medzi vládou Nemeckej ríše a Slovenskom, začala 23. marca 1939 v histórii zvaná Malá vojna. V podstate išlo o agresívne obsadenie najvýchodnejších častí slovenského územia Maďarskom. V pozadí sa niesla myšlienka zavŕšenia územných nárokov Maďarov, ktoré začali v jeseni 1938 viedenskou arbitrážou. Maďarské jednotky sa v priebehu niekoľkých dní nebezpečne približovali k neďalekým Michalovciam.¹

O situácii v okrese sa dozvedáme z viacerých vyhlášok Okresného úradu vo Vranove. Tie hovoria o vyhlásení výnimočného stavu, o nariadení prísneho zákazu zhromažďovania obyvateľstva „*na uliciach a verejných miestach*. Ľudia sa mohli zdržiavať na verejných priestranstvách do 20-tej hodiny. Žiaden občan nesmel opustiť svoje bydlisko, pokiaľ

nevlastnil priepustku obce a okresného úradu: „*dezertérom a brancom, ktorí doteraz neposlúchli mobilizačné výzvy, aby sa okamžite odobrali k svojim vojenským telesám*“, hrozilo, že „*budú trestané zastrelením*“. Najprísnejšie tresty neminuli ani majiteľov obchodov a živností zatajujúcich zásoby a nedodržiavajúcich riadne zásobovanie.²

Konflikt bol na nátlak Nemecka ukončený prímerím zo dňa 26. marca 1939. Dňa 4. apríla 1939 bol v Budapešti podpísaný Protokol o novej hraničnej čiare medzi Slovenskom a Maďarskom. Slovensko stratilo 74 obcí z okresov Sobrance a Snina.³

Vznikom nového štátu došlo k zmenám v hospodárskom, politickom i spoločenskom živote tunajších obyvateľov. Malá Domaša naďalej patrila do okresu Vranov. V obci sídlil obvodný notársky úrad (priamym nadriadeným notára bol okresný náčelník). V rokoch 1940 – 1945 v rámci vranovského okresu bola obec súčasťou Šariško-zemplínskej župy so sídlom v Prešove.

Notársky úrad

Podľa zákona o verejnej správe vnútornej z 25. júla 1939 prešla pôsobnosť Krajinského úradu v Bratislave (1928 – 1939) na Ministerstvo vnútra a župné úrady. „*Okypťené*“ územie Slovenska so 61 okresmi a 2 659 obcami bolo rozdelené do šiestich žúp, v čele ktorých stáli župani, vymenovaní do tejto funkcie 9. novembra 1939.

Od 1. januára 1940 patrila okres Vranov a obec Malá Domaša, ako súčasť okresu, do Šariško-zemplínskej župy so sídlom v Prešove.⁴ Do októbra 1940 na stoličke župana sedel Štefan Hašík. Po necelom roku bol dosadený na pozíciu župana Nitrianskej župy, odkiaľ opačným smerom putoval dr. Andrej Dudáš, ktorý na tejto funkcii zostal až do oslobodenia Prešova. Po evakuácii župného úradu do Ružomberka svoju činnosť ukončil 31. marca 1945.⁵

² Štátny archív v Prešove (ďalej ŠA PO), pobočka (ďalej p.) vo Vranove nad Topľou (ďalej VT), fond (ďalej f.) Okresný úrad vo VT (ďalej OUV), číslo (ďalej č.) 412/39 prezidiálne spisy (ďalej prez.), č. 420/39 prez.

³ LETZ, Róbert. *Slovenské dejiny V*. 2012, s. 79.

⁴ *Slovenský zákonník na rok 1939*, čiastka 190; Župný úrad v Prešove už úraduje. In *Slovenská sloboda*, roč. 3, 3. január 1940, s. 1.

⁵ ŠA PO, p. v Bardejove (ďalej BJ), f. Šariško-zemplínska župa (ďalej ŠZŽ), Katalóg k fondom. č. 222/1942 prez.

¹ Situácia na fronte... In *Slovák*, roč. 21, č. 73, 28. marec 1939, s. 1.

Notársky úrad sídlil v budove, ktorá patrila obci Dobrá nad Ondavou. Notár mal k dispozícii služobný byt prenajatý od súkromnej osoby. Notár navštevoval obce v obvode notariátu dvakrát do mesiaca. Pracovníci úradu ako „predĺžená ruka“ štátu viedli rozličné evidencie. K dispozícii mali služobný telefón. Ich prácu v rámci pravidelných revízií kontroloval vranovský okresný náčelník.

Samospráva

Volenú samosprávu na Slovensku postupne nahrádzali menované orgány, čím sa mala na nižšej úrovni zabezpečiť hegemonia prívržencov Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSĽS). Do obcí boli dosadzovaní vládni komisári, samosprávne orgány existovali len formálne.

Už v roku 1938 bol do pozície starostu obce zvolený Jozef Durkaj, ktorý bol nominantom Hlinkovej slovenskej ľudovej strany. Jeho zástupcom sa stal Jozef Ančák, členmi rady boli Michal Durkaj a Ján Pavelko. Zastupiteľský zbor pozostával z dvanástich poslancov.

Svoju funkciu si Jozef Durkaj udržal aj po vyhlásení autonómneho Slovenského štátu. V auguste 1942 podal Župný úrad v Prešove správu o nečinnosti obecného zastupiteľstva v Malej Domaši. Na základe zistení bol podaný návrh na zmeny v poradnom zbore. Do funkcie vládneho komisára bol navrhnutý a zvolený znova Jozef Durkaj. Členmi zboru sa stali Michal Rohál (roľník),⁶ Jozef Majerský (roľník), Michal Paľuš (roľník) a Ján Pavelka (roľník). Zástupca komisára nebol pri tejto voľbe volený.

Dňa 25. apríla 1944 – po zákonnom zrušení funkcie vládneho komisára bol opäť vymenovaný starosta obce.

Protižidovské opatrenia

So systematickou protižidovskou politikou sa stretávame na pôde vranovského okresu od jesene 1938. Išlo o celoslovenský trend, v ktorom vranovský okres nebol žiadnou výnimkou. Ohniskom podnetov bolo nacistické Nemecko, ktorého politiku si oficiálna slovenská politická scéna vtedajšej doby s nadšením prisvojila a zároveň ju prenášala na úroveň svojich okresných a miestnych organizácií HSĽS a nimi

⁶ ŠAPO, p. VT, fond SZŽ, č. 30, 743/42 adm., krabica (ďalej k.), č. 3928.

vedených okresných a obecných úradov, výnimkou nebol ani ten v Malej Domaši. Nanešťastie sa názory vedúcich predstaviteľov nedali ovplyvniť ani názormi silnej kresťanskej mienky, ktoré upozorňovali, že takéto „počínanie je v tejto veci nekresťanské“.

Zavedeniu totalitného politického systému jednej strany predchádzala likvidácia plurality politických strán, ktorá sa dotkla aj židovských strán (Židovskej strany na Slovensku a Zjednotenej socialisticko-sionistickej strany robotníckej na Slovensku) a spolkov.

Na počiatku protižidovských „nálad“ bolo označenie židovských občanov „za nepriateľov slovenského národa a štátu“. Miestnym prívržencom HSĽS bola „trňom v oku“ predovšetkým silná dominancia Židov v oblasti obchodu a podnikania.

K židovskej otázke sa vo februári 1939 vyjadril aj vtedajší predseda vlády a neskorší prezident Slovenského štátu dr. Jozef Tiso, keď v prednesenom vládnom vyhlásení okrem iného povedal, že jej „*riešenie je vecou už najbližších dní. Je to otázka už viacmenej medzinárodného charakteru, nakoľko sa s ňou dnes zapodieva už každý národ. Nevyhýba sa riešeniu židovskej otázky ani národ slovenský... Je dôkazom vyspelosti nášho národa, že napriek vyspelosti nášho národa, že napriek všetkým posudzovaniam národ slovenský vyčkal zákonité riešenie otázky židovskej a ja ubezpečujem národ slovenský, že pri riešení tomto nič iné nás nebude viesť, ako záujem slovenského národa*“.⁷

Stále častejšie sa ozývali z úst okresného náčelníka slová o prípravách na akciu v určitých kruhoch najžiadanejšiu – na arizáciu, čo v podstate znamenalo prevod majetku z rúk židovských do rúk „*príslušníkov tzv. árijskej, čistej rasy*“. Z jedného z hlásení pochádzajúceho z roku 1940 sa dozvedáme o „*túžbe*“ získať židovské majetky viac: „*Arizácia židovských podnikov ešte prevádzaná nebola. V každej obci sa však javí o túto vec živý záujem. Už boli podané prihlášky jednotlivcov cestou HSĽS. Väčšina obchodníkov – židov má povolené na odpredaj pálených liehových nápojov v zatvorených fľašiach, treba im ho odnieť, lebo poškodzujú krčmárov – kresťanov*“.⁸

⁷ Predseda vlády dr. Jozef Tiso prečítal v Sneme vládne vyhlásenie. In *Národné noviny*, 22. februára 1939.

⁸ ŠAPO, ref. 6, č. 230/85/40.

Aj príslušníkov miestnej židovskej náboženskej obce stále viac a viac obmedzovali protizidovské zákony a nariadenia – postupne prichádzali o svoje občianske i hospodárske práva.

Vyvrcholením protizidovských opatrení bolo sústreďovanie židovských spoluobčanov a ich následná deportácia do koncentračných táborov (v okrese deportácie začali v marci 1942). V dvoch rodinných transportoch, vypravených zo železničnej stanice v Čemernom dňa 18. mája 1942, bolo z vranovského okresu odvezených 1113 židov.⁹ Z piatich zemplínskych okresov bolo v dňoch 18. – 19. mája 1942 odvezených celkovo 8 550 židov.¹⁰ V druhej etape transportov v roku 1944 bolo z vranovského okresu odtransportovaných 121 židov.¹¹

Z tunajšej obce boli odvezení všetci židovskí obyvatelia. Násilný odsun tak postihol Jozefa Grossberga s manželkou Zálou (rodená Friedmanová) i deťmi a Františka Hapčoviča s rodinou (dcéry Vrta, Tereza, Rifka).

Hospodárske pomery

Počas obdobia trvania Slovenskej republiky doznievala u vedúcich funkcionárov HSLS a tým aj u funkcionárov jednotlivých obcí v okrese Vranov predstava, že „*režim bývalej Česko-Slovenskej republiky nevenoval tomuto okresu náležitú pozornosť, lebo väčšina okresu od prvopočiatku založenia Hlinkovej slovenskej ľudovej strany neochvejne nasledovala program nášho zvečnelého Vodcu Andreja Hlinku. Nemohol preto okres ani na poli hospodárskom tak napredovať, ako by to bol plným právom zasluhoval*“.¹² Zo zistených poznatkov vieme, že od „*slobodnej Slovenskej republiky*“ sa očakávali tie „*najlepšie výhľady na odstránenie chýb bývalého centralistického režimu*“.

Hospodársko-sociálna charakteristika vranovského okresu v porovnaní s tým pred rokom 1938 sa však ani v rokoch prvej Slovenskej republiky nezmenila. Naďalej sa drvivá väčšina venovala výrobným odvetvím

⁹ NIŽŇANSKÝ, Eduard (ed.). Holokaust na Slovensku 6. Deportácie v roku 1942. Dokumenty. 2005, s. 332, 488; MICHNOVIČ, Imrich. Vranov nad Topľou v 20. storočí (časť prvá: do roku 1948). 2002, s. 206.

¹⁰ Dalších 2050 židov zo Zemplína. In : Slovenská sloboda, 21. mája 1942.

¹¹ EUPČO, Martin. Židovská minorita v dejinách Slovenska a vranovského okresu. 2008, s. 77.

¹² Okres vranovský (Jeho postavenie v slovenskom slobodnom štáte. O meste, kde sa rodilo hnutie samostatnosti). In : Slovenská sloboda. 14. marca 1942; Postavenie vranovského okresu v slovenskom štáte. In : Slovenská sloboda, 5. septembra 1943.

poľnohospodárstva. V sociálnej štruktúre okresu roku 1940 z celkového počtu 33 581 obyvateľov sa poľnohospodárstvom a lesníctvom živilo 21 855 občanov. Okrem veľkostatkárov, ktorí vlastnili prevažnú väčšinu výmery pôdy, sa vlastníctvom poľnohospodárskej pôdy mohli preukázať i tisíce roľníkov, ktorí však držali iba takú výmeru, ktorou sa radili do sociálnych skupín malých, resp. stredných roľníkov.

V roku 1941 patril k najväčším statkárom v Malej Domaši prísťahovalec Christo Arizonov. Z dostupných hospodárskych výpisov zisťujeme, že v obci sa nachádzalo 45 koní, 83 kráv, 33 jalovic, 17 teliat, 2 býci, 65 prasníc, 617 sliepok, 43 kohútov, 255 husí a 52 kačíc.

Počas existencie Slovenského štátu sa v plánoch objavujú projekty na reguláciu vodných tokov v katastri obce, týkajúce sa predovšetkým rieky Ondava. Tento projekt nadväzoval na skôr pripravený pochádzajúci z roku 1925. Práve v spomenutom roku Ministerstvo poľnohospodárstva ČSR pripravilo plány pre úpravy toku rieky Ondava v susedských obciach Malá Domaša a Slovenská Kajňa. Napriek prípravám sa žiadna regulácia vodných tokov v tomto období nekonala.

K občanom, vlastnícom živnostenských listov, patrili – Jozef Grossberger (krčmárska živnosť) a František Hapkovič (kramárska živnosť). Spomedzi všetkých obyvateľov traja vlastnili viac ako 15 k.j. (katastrálny jutár) pôdy. Z nežidovských vlastníkov živnostenského listu spomeniem Jozefa Majirského (obchodná živnosť).

Obyvatelia Malej Domaše mali možnosť zamestnať sa aj vo viacerých priemyselných podnikoch v okrese – kameňolom v Banskome, Vechci a Jusovej Voli, tehelne v Čemernom, parné píly v Čemernom, mlyny vo Vranove, Nižnom Hrabovci, Sedliskách-Podčičve, Dobrej nad Ondavou, Slovenskej Kajni, Soli, Zámutove a Sačurove, liehovar v Čaklove, Zámutove a Skrabskom a v dvoch výrobníach betónových rúr v Hencovciach či drobnej prevádzkarni na výrobu sódy v Dobrej nad Ondavou.¹³

Z peňažných ústavov, ktoré ponúkali svoje služby vo vranovskom okrese, zo živnostenského adresára poznáme tie nachádzajúce sa v meste Vranov – Tatra banka, Roľnícka vzájomná pokladnica, Vranovská úverná pokladnica a Úverné družstvo.¹⁴

¹³ MICHNOVIČ, ref. 9, s. 207.

¹⁴ Živnostenský adresár Šariša, Zemplína a Spiša. 1943, s.159-166.

Obyvatel'ov obce a ich nadobudnuté majetky chránili počas sledovaného obdobia členovia Civilno-požiarna ochrana (CPO). Jej veliteľom bol Andrej Dzurko, aj napriek snahám o jeho odvolanie v priebehu roku 1942 na tejto pozícii zotrval aj v nasledujúcom období.¹⁵

Politické strany a spoločenské organizácie

Jedinú, oficiálne povolenú slovenskú politickú stranu v tomto období predstavovala Hlinkova slovenská ľudová strana (HSĽS). V roku 1939 miestna organizácia HSĽS v Malej Domaši žiadala, aby každý zadlžený poľnohospodár mohol užívať svoj majetok. Mali im byť poskytnuté čo najnižšie úroky s cieľom vyplatiť nadobudnuté dlžoby. Ďalšou požiadavkou bolo odstránenie židov z vedúcich úradníckych funkcií a dosadenie svedomitých a spôsobilých pracovníkov slovenskej národnosti.¹⁶

Náboženské pomery

Hneď v prvých mesiacoch po udalostiach, ktoré viedli k vzniku autonómneho štátu, sa rímskokatolíckych veriacich dotkli viaceré udalosti. Prvou bolo obsadenie Košíc po viedenskej arbitráži, a tým strata sídla pre diecézneho biskupa Jozefa Čárskeho. Ten bol 15. októbra 1939 v Prešove inštalovaný za apoštolského administrátora prešovského (jeho sídlom sa Prešov stal do skončenia 2. svetovej vojny). Druhou bolo úmrtie dp. Jozefa Balogha, vranovského rodáka, farára v Košickej Novej Vsi. Zvlášť bolestne zapôsobila správa o smrti pápeža Pia XI. V roku 1939 bol za nového pápeža zvolený Eugen Pacceli, v cirkevných dejinách známy pod menom Pius XII.

Rímskokatolícki veriaci z Malej Domaše takisto intenzívne prežívali spomenuté udalosti. Rímskokatolícka farnosť, pod ktorej pôsobnosť tieto veriaci patrili, sídlila naďalej v susednom Žalobíne. Počas 2. svetovej vojny vnášal prostredníctvom omší a modlitieb duchovnú silu občanom farár František Rafáč. Pred jeho dosadením krátky čas farnosť excurrando administroval Ladislav Deák.

Gréckokatolícki veriaci sa od roku 1939 stretávali so snahou o zabránenie „rusnifikácie“ gréckokatolíckeho obyvateľstva vranovského okresu.

¹⁵ ŠA PO, ref. 6, č. 224/1942 adm., k č. 3127.

¹⁶ fond Vládný dôverník pre Zemplín (VDZ), Dôverná správa z roku 1939, Zápisnica z 16. februára 1939, inv. č. 4.

Ako gréckokatolícky farár od roku 1937 na farnosti Štefanovce pôsobil farár Štefan Zima. Jeho trvanie na tejto fare presahuje obdobie 2. svetovej vojny.

Školstvo a kultúra

Predstavitelia novoutvoreného slovenského štátu sa od samého počiatku jeho vzniku netajili tým, že „*ak chceli mať ľudovú výchovu slovenskú, národnú a našskú, bolo treba zrevidovať všetky snahy, smery a organizácie, ktoré sa v minulosti v našom živote neosvedčili, a ktoré bolo potreba nahradiť novým obsahom zo stránky vonkajšej administratívnej a i vnútornej pracovnej*“.¹⁷

Následkom toho boli decembrové udalosti z roku 1938, keď bolo všetkým bývalým okresným osvetovým zborom a miestnym osvetovým komisiám oznámené skončenie ich funkčného obdobia. Novovymenované osvetové komisie boli podriadené Ústrednej osvetovej komisii pri Ministerstve školstva a národnej osvety v Bratislave.

Vedúcimi úlohami miestnych osvetových komisií bolo okrem iného organizovať a viesť kultúrne „*podnikanie v obci...; starať sa o všetky spôsoby a prostriedky ľudovej výchovy; starať sa o finančné zaistenie osvetovej činnosti*“.

Vzdelávanie obyvateľov žijúcich v obci Malá Domaša naďalej zabezpečovala miestna rímskokatolícka ľudová škola na čele s riaditeľom Andrejom Dzurkom.

V dedine sídlila aj Ľudová škola hospodárska, ktorej zástupca župného úradu v školskom výbore menovite Jozef Grossberg, žijúci v Malej Domaši bol v roku 1941 pre „*pravdepodobne*“ jeho židovskú národnosť odvolaný.

V polovici januára 1942 bol zostavený nový školský výbor ľudovej školy hospodárskej v Malej Domaši. Zástupcom ministerstva hospodárstva a župného úradu sa stal roľník Michal Rohaľ, zástupcom obce okrem menovaného bol zvolený aj miestny roľník Jozef Majirský, učiteľský zbor zastupoval a pozíciu tajomníka vykonával vtedajší riaditeľ rímskokatolíckej ľudovej školy Andrej Dzurko a prácou pokladníka bol poverený už spomínaný Jozef Majerský.¹⁸

¹⁷ KOLEKTÍV AUTOROV. *Päť rokov slovenského školstva*. 1944, s. 520-521.

¹⁸ ŠA PO, ref. 6, č. 2463/1942 adm., k (ďalej krabica) č. 2862.

Oslobodenie

Tak ako v ostatných častiach republiky aj v Šarišsko-zemplínskej župe, vranovskom okrese, samotnom meste Vranov a obci Malá Domaša žili okrem sympatizantov a miestami sfanatizovaných prívržencov slovenského štátu aj odporcovia a otvorení nepriatelia totalitného režimu. Túto kritiku si režim vyslúžil predovšetkým zavádzaním nacionálneho totalitného politického systému, preferovaním katolicizmu v náboženskom a spoločenskom živote. Aj to bolo dôvodom spoločovania sa nespokojencov z rôznych národnostných, politických, ale i konfesiónálnych vrstiev štátu.

Výrazný zlom nastal najmä po prepadaní Sovietskeho zväzu hitlerovským Nemeckom aj za účasti slovenskej armády. Ďalšie narastanie intenzity vzdoru sledujeme od začiatku roku 1943, keď sa čoraz častejšie dostávajú na naše územie správy o porážkach nemeckých armád a po ich boku bojujúcich slovenských jednotiek na východnom fronte.

Práve v tomto období pozorujeme zjednotenie odbojových zložiek občianskeho a komunistického smeru vo vranovskom okrese, a to na základe protifašistickej platformy. Zjednotenie prinieslo v lete 1943 vytvorenie Revolučného národného výboru so sídlom vo Vranove. Ich úlohou bolo sústreďovať sily pre protifašistický boj, nachádzať formy, ako účinnejšie využiť miestne podmienky, ako organizovať ozbrojený boj proti fašizmu, ako sa pripraviť na prevzatie štátnej moci a verejnej správy.¹⁹

V priebehu zimných mesiacov 1943 – 1944 členovia Revolučného národného výboru, ale aj desiatky ďalších obyvateľov Vranova a obcí okresu organizovali pomoc sovietskym utečencom z nemeckých zajateckých táborov a ich prechod do rodidiacich sa partizánskych skupín. Takto sa vo februári 1944 v okrese Vranov sformovala Vranovská partizánska skupina, známa aj pod menom Pučkov.

Organizovaná práca tejto revolučnej skupiny ľudí však neostala nepovšimnutá miestnymi bezpečnostnými orgánmi. Niekoľko príslušníkov Vranovskej partizánskej skupiny a revolučného výboru bolo zatknutých.

V jesenných mesiacoch roku 1944 obyvatelia okresu Vranov, ktorí nepôsobili v žiadnej z partizánskych skupín na východnom Slovensku, alebo sa nezúčastňovali bojov v Slovenskom národnom povstaní (SNP),

¹⁹ MICHNOVIČ, ref. 9, s. 7-12.

netrepezlivo očakávali správy o pohybe vojsk IV. ukrajinského frontu na území východného Slovenska. Skôr ako sovietske a československé jednotky prekročili hranice štátu osobitným výnosom Ministerstva národnej obrany zo dňa 14. septembra 1944, boli dané prvé pokyny na „*prevedenie evakuácie ohrozených obcí na východe štátu do bezpečného priestoru*“. Okresný náčelník A. Lejko 8. novembra 1944 oznamuje prešovskému županovi, že „*odsun obyvateľstva z jednotlivých notárskych obvodov určil som tak, že notariát Dobrá nad Ondavou má odchádzať 9. novembra 1944, notariát Sedliská a Nižný Hrabovec dňa 10. novembra, notariát Sečovská Polianka dňa 11. novembra a notariát Vranov a Čemerné dňa 12. novembra 1944*“. Týmto sa dozvedáme, že občania Malej Domaše sa napriek svojej veľkej nevôli ako prví mali podriaďovať evakuačným plánom vydaných pre obyvateľov žijúcich vo vranovskom okrese.²⁰ Tých, ktorí sa tomuto nariadeniu nepodriadili, unikli zo svojich domovov počas nútenej evakuácie, ktorá bola rozkazom vydaná dňa 25. novembra 1944 (v Malej Domaši bola nútená evakuácia vyhlásená už 22. novembra). Evakuácia bola odozvou na blízkosť sovietsko-nemeckého frontu od vtedajších hraníc okresu Vranov.

Avšak aj po tomto rozkaze sa domáce obyvateľstvo nechcelo vzdialiť od svojich domovov. No po tom, ako do dediny vstúpili nemeckí vojaci, boli násilne vyhánaní z obydľí. Iba dva dni po vyľudnení obce fašistickí vojaci Malú Domašu vypálili, ako tak sa zachránili iba štyri obydlia. Nemecké besnenie o príbytok nepripravilo iba rodiny – Ančákovcov, Dudášovcov, Sidonovej, i keď aj tie boli značne poškodené. V Malej Domaši stálo pred 2. svetovou vojnou 58 domov, z nich bolo v rokoch 1944 – 1945 53 úplne vypálených a päť vypálených čiastočne.

Vojna zanechala iba holé múry aj na budove miestnej školy. Vojnové roky úspešne prežil miestny kostol, no bol taktiež poškodený.

Do oslobodzovacích bojov v SNP sa zapojili aj niektorí občania Malej Domaše. Úroveň pomoci bola rôzna, od zásobovania potravinami, cez obstarávanie šatstva a iných potrebných vecí pre partizánov. Časť z nich pomáhala aj pri ich ukrývaní a pri prenose informácií z dediny do priestorov, kde sa partizáni nachádzali. Na jeseň roku 1944 navštevovali obec aj partizánske spojky, ktoré zabezpečovali spojenie partizánov

²⁰ ŠAPO, ref. 2, č. D1-1392/44.

v oblasti Ondavskej vrchoviny. Týkalo sa to hlavne partizánskeho zväzku Čapajev, ktorý v tunajšom priestore operoval do novembra 1944. Z pamäti svedkov udalosti sa dozvedáme aj meno jedného z partizánskych kuriérov, konkrétne ide o pána s priezviskom Hilfreich – mlynára z obce Košarovce.

Až 29. november 1945 priniesol po dlhom čase „do dediny prvé slnečné lúče a do ľudských tvári úsmev“. Obec Malá Domaša spolu s ďalšími 80 obcami východného Slovenska bola oslobodená z područia fašistického hitlerovského Nemecka a jej obyvatelia sa tešili na novú budúcnosť. Nemcov sa podarilo z vranovského okresu úplne vyhnúť vojskami Červenej armády až 18. januára 1945, keď bolo oslobodených 80 obcí na území východného Slovenska a definitívne aj okresné mesto Vranov.

Na oslobodzovacom ťažení Československa a protifašistickom odboji sa z obce zúčastnili hrdinovia národa – Michal Majirský (účastník SNP) a Michal Durkaj s Jánom Horňákom, ktorí boli pri oslobodzovacích bojoch pri Liptovskom Mikuláši na jar 1945 zranení. Pri oslobodzovacích bojoch padol v roku 1945 aj miestny obyvateľ rómskej národnosti – Karchňák, zvaný aj Kapak.

Hrôzy vojny obrali civilné obyvateľstvo nielen o majetky a príbytky, ale bohužiaľ, boli zaznamenané aj straty na životoch. Z miestnych obyvateľov prišli o život počas oslobodzovacích bojov v oblasti Ondavy Anna Durkajová (zomrela po výbuchu míny), Mária Ančáková (zomrela po výbuchu míny v katastri obce Malá Domaša), Andrej Dilík (konským povozom narazil na protitankovú mínu a spolu s ním zahynulo viacero osôb). Vojnové zranenie s trvalými následkami postihli obyvateľov Jozefa Paľuša, Jozefa Majirského a Michala Karchňáka – Oberlu.²¹

²¹ KOLEKTÍV AUTOROV. *Malá Domaša*. 2007, s. 25.

DEJINY OBCE MALÁ DOMAŠA OD OSLOBODENIA PO ROK 1989

Dejiny obce Malá Domaša od oslobodenia po rok 1948

Po oslobodení obce Malá Domaša vojskými oddielmi Červenej armády dňa 29.11.1944 viedlo obecné zastupiteľstvo ako v mnohých obciach okresu a krajiny niekoľko dní staré predstavenstvo. Následne prevzal vedenie obce dočasný národný výbor (NV), ktorý zároveň pripravil voľbu členov nového miestneho národného výboru (MNV). V roku 1945 začala pracovať nová miestna správa v zložení – J. Ančák J. Horňák, J. Šmajda, J. Meričko, J. Grec, J. Ferenc, M. Dzurčanin, J. Petriga a M. Paľuš.¹

Za svojho prvého predsedu si jednodhlasne zvolili Jozefa Ančáka, jeho podpredsedom sa stal Ján Horňák. Jednou z najdôležitejších úloh po ukončení 2. svetovej vojny bola nepochybne obnova zničenej dediny. To znamenalo predovšetkým výstavbu nových rodinných domov pre najviac vojnovým konfliktom postihnutých občanov a vybudovanie novej cestnej siete v obci a cestného spojenia s okolitými obcami a mestami. Rozpočet obce na rok 1945 mal výšku 167 490 Kč a o rok v dôsledku spomenutých nutných okamžitých investícií iba 58 240 Kč.

Už v roku 1945 sa zásluhou obecného zastupiteľstva podarilo vybudovať cestu z obce Malá Domaša do susedného Žalobína (2 km) a taktiež vystavanie dvoch mostových prepojení. Do užívania bola slávnostne odovzdaná dňa 22. septembra 1945.

V októbri 1945 bol do obce privezený materiál – stavebné dielce, z ktorého postavili dom pre osem rodín. Dom bol postavený na pozemku J. Grossberga. Toto obydlie malo slúžiť ako dočasný domov pre najviac postihnutých občanov a jedna z miestností aj pre potreby tunajšej školy. O niekoľko rokov neskôr táto budova slúžila na účely základnej školy.

Začiatkom roka 1946 sa v celej Československej republike (ČSR) uskutočnili prvé povojnové voľby. Najviac ľudí odovzdalo svoj hlas Demokratickej strane. Na miestnej úrovni bol na post predsedu MNV

¹ Štátny archív v Prešove (ďalej ŠAPO), pobočka (ďalej p.) vo Vranove nad Topľou (ďalej VT), fond (ďalej f.) Ľudová škola (ďalej LŠ), Kronika I., Zápisy k roku 1945, číslo jednotky (ďalej č.j.) 1, krabica (ďalej k.) 1.

zvolený Jozef Durkaj. Plénum MNV tvorili títo poslanci – Ján Pažej, Michal Gavura, Michal Rohaľ, Michal Paľuš, Michal Čičák, Michal Durkaj, Ján Pavelko, Ján Durkaj a Pavel Bireš.²

V povojnovej výstavbe sa aj vďaka predstavenstvu obce, v rámci pomoci vypáleným a vojnou postihnutým obciam postavilo v prvej dvojročníci 1947 – 1948 niekoľko desiatok domov. Najvýraznejšie sa na tejto povojnovej výstavbe podieľala stavebná firma Badal – Vrana.

Aj napriek zložitej situácii po ukončení 2. svetovej vojny sa v Malej Domaši našli obyvatelia, ktorí žiadali o povolenie živnostenskej činnosti. V roku 1946 vlastnil v obci obchodnú licenciu Ján Ančák, ktorý mal obchod so zmiešaným tovarom a Ján Horňák, ktorý vlastnil koncesiu na hostinskú a výčapnú činnosť. Obchodnú činnosť vyvíjalo neskôr aj miestne Potravné družstvo (neskôr Jednota).

Malá Domaša v rokoch 1948 – 1968

Rok 1948 znamenal výrazné zmeny v politických pomeroch republiky. V súvislosti s udalosťami, viažucimi sa na február 1948, sa aj v Malej Domaši uskutočnilo v marci 1948 zasadnutie Miestneho akčného výboru Národného frontu (MAV NF). Súčasťou zasadnutia bolo odovzdanie úradu MNV. K tomuto aktu došlo na základe nariadenia Okresného akčného výboru vo Vranove nad Topľou. Na úrovni samosprávy sa transformovala Miestna správna komisia (MSK) na Dočasnú miestnu správnu komisiu (DMSK). Zároveň sa OÚ MNV (bývalý obvodný notársky úrad) transformoval na OÚ DMSK. Po februári 1948 získali prevahu v uvedených orgánoch členovia alebo sympatizanti komunistickej strany.

*Predseda a členovia DMSK v Malej Domaši*³

Predseda	Jozef Ančák
Členovia	Ján Pancák, Ján Michalov, Ján Horňák, Ján Petriga, Michal Paľuš, Michal Dzurčanin, Ján Grec, Michal Durkaj, Michal Michalov, Ján Paľuš, Pavel Mrázik

² ŠA PO, p. VT, f. Miestny národný výbor (ďalej MNV) v Malej Domaši (ďalej MD), Zápisnica zo zasadnutia pléna MNV (ďalej len Zápisnica) z 5. marca 1953, č.j. 4, k. 1.

³ ŠA PO, p. VT, f. MNV MD, Zápisnica Rady MNV (ďalej len Zápisnica) z 20. apríla 1948, č.j. 26, k. 4

Po prevzatí obecných právomocí sa zastupiteľstvo naďalej snažilo o rýchly rozvoj obce po hospodárskej, ekonomickej, kultúrnej, sociálnej a spoločenskej stránke.

Dôležitou otázkou pre zástupcov občanov bolo promptné riešenie týkajúce sa nedostatku miestnych cestných komunikácií. Po vybudovaní nových obytných a hospodárskych budov na bývalej „oráčine“ v extraviláne obce bolo nutné umiestniť nové cesty a chodníky na novozriadené ulice. Vzhľadom na zlú finančnú situáciu mohla obec prispieť k úhrade celkového stavebného nákladu len do výšky 10 % z celkovej sumy.⁴ Vzhľadom na zložitý proces sa najprv vystavali poľné cesty. Týmto prácam predchádzalo vyvlastňovanie súkromných pozemkov. Už dosť zlý stav zhoršilo zničenie železného mostu, čím bola obec odrezaná od hlavnej štátnej cesty smerujúcej do Vranova Nad Topľou (VT) a Stropkova (SP). Provizórne stavby boli pravidelne pri silných dažďoch a pohybe ľadových kryh v zimnom období demolované.⁵ Aj z toho dôvodu sa v otázke mosta cez Ondavu prv rozhodlo o výstavbe drevenej lávky za aktívnej pomoci obyvateľov zo susednej obce Slovenská Kajňa. Táto lávka sa vystavala ešte v roku 1948 a náklady na jej výstavbu boli zahrnuté v rozpočte pre spomínaný rok. Snahy o pevný železný most pokračovali vypracovaním projektu a zaslaním žiadosti o štátnu podporu.⁶ Aj tieto udalosti, ktoré výrazne ovplyvňovali bežný život obce, prinútili DMSK v Malej Domaši podpísať dlžobný úpis v celkovej výške 20 miliónov Kč (československých korún).⁷

Ani obyčajní ľudia neboli nečinní a snažili sa zlepšovať svoje životné podmienky. Jedným z prvých krokov pomoci rozvoja hospodárskeho odvetvia v obci bolo prijatie uznesenia o vydaní koncesie na prevádzanie nákladnej autodopravy so stanovišťom v Malej Domaši. Koncesia bola priznaná miestnemu obyvateľovi Jozefovi Ančákovi (predseda DMSK).

Začiatkom roka 1950 došlo k reorganizácii zastupiteľských orgánov miestnej správy – miestne správne komisie (MSK) sa opäť transformovali na miestne národné výbory (MNV).

⁴ ŠA PO, ref. 3, Zápisnica z 8. mája 1948, č.j. 26, k. 4.

⁵ ŠA PO, ref. 3, Zápisnica z 15. mája 1948, č.j. 26, k. 4.

⁶ ŠA PO, ref. 3, Zápisnica z 20. mája 1948, č.j. 26, k. 4.

⁷ ŠA PO, ref. 3, Zápisnica z 2. septembra 1948, č.j. 26, k. 4.

V tom istom roku boli v zmysle vládneho nariadenia č. 14/ 1950 Zb. z 28. februára 1950 o organizácii MNV oficiálne zrušené obvodné úrady (OÚ) MNV. Ten v „Domaši“ ukončil Svoju činnosť 30. júna 1950. Všetky MNV boli podľa počtu obyvateľov zadelené do 4 kategórií, čo malo vplyv na počet členov pléna MNV, počet členov rady MNV i na počet referentov. Činnosť MNV bola rozdelená do 11 referátov a päť stálych komisií.

V Malej Domaši sa ujal postu predsedu MNV Ján Michalov (po reorganizácii nariadenej Okresným národným výborom vo VT ho nahradil v roku 1951 Ján Petriga⁸). Na stoličku podpredsedu zasadol Ján Petriga (po reorganizácii sa podpredsedom-tajomníkom stáva Andrej Stanovčák). 20-členné plénum MNV dopĺňali Ján Horňák, Michal Dzurčanin, Pavel Mrázik, Jozef Lacký, Michal Dudáš, Andrej Stanovčák, Jozef Torkoš, Michal Durkaj, Anna Sidonová, Michal Majirský, Ján Pencák, Ján Horňák ml., Michal Čalfa, Michal Horňák, Ján Šmajda, Jozef Durkaj a Michal Baník.⁹

Rada MNV sa skladala z piatich členov – Ján Michalov, Ján Petriga, Jozef Lacký, Pavel Mrázik a Ján Horňák (po reorganizácii tvorili radu MNV – Ján Petriga, Jozef Lacký, František Korub, Jozef Totkoš a Michal Majirský).¹⁰

Po spustení celorepublikovej akcie v januári 1951 „Ženy vedú obec“ boli radou MNV jednohlasne zvolené do predsedníckej pozície pre veci vnútorné, bezpečnosť a plánovanie Terézia Stanovčáková, podpredsedníctva pôdohospodárskeho referátu sa ujala Zuzana Ančáková, postu finančnej referentky Anna Horňáková, referentky pre školstvo, osvetu a telesnú výchovu Anna Paľušová a referentky pre vnútorný obchod a výživu Anna Sidonová.¹¹

Na návrh Miestnej organizácie Komunistickej strany Slovenska (MO KSS) v snahe zabrániť rozkrádaniu družstva a hateniu „výstavby socialistickej dediny“ bola v obci v roku 1952 zriadená trestná komisia. Prvým predsedom komisie sa stal Ján Petriga (predseda MNV), Jozef Ančák, Ján Grec, Michal Majirský a Ján Pancák (členovia).

⁸ ŠAPO, ref. 2, Zápisnica z 5. augusta 1951, č.j. 2, k. 1.

⁹ ŠAPO, ref. 2, Zápisnica z 23. novembra 1950, č.j. 1, k. 1.8

¹⁰ ŠAPO, ref. 3, Zápisnica z 19. januára 1951, č.j. 29, k. 4.

¹¹ ŠAPO, ref. 3, Zápisnica z 20. marca 1951, č.j. 29, k. 4.

Po roku 1950 sa v celorepublikovom meradle stáva najdôležitejšou úlohou spriemyselnovanie krajiny, ktoré predpokladalo zvýšenie životnej úrovne obyvateľstva. Táto výzva, samozrejme, neobišla ani Malú Domašu. V obci sa tak kládla zvýšená pozornosť na zber surovín potrebných pre priemyselnú výrobu a náboru na pracovné pozície tohto odvetvia hospodárstva, predovšetkým z radov žien (v roku 1951 získali 2 pracovné sily).¹²

Zaujímavosťou z roku 1954 je uzavretie zmluvy o chovaní obecného býka medzi obcou Malá Domaša a obyvateľom Jánom Ančákom. Menovaný mal za svoju starostlivosť podľa zmluvy každoročne poberať sumu vo výške 3 500 Kč.¹³

Kvalitu života v obci zvýšila aj elektrifikácia, ktorá sa v Malej Domaši prevádzala už po roku 1951.

Dňa 16. mája 1954¹⁴ sa konali „prvé všeobecné priame a tajné voľby“ do národných výborov. Občania si mohli vybrať z jednotnej kandidátky Národného frontu (NF), kde mali prevahu komunisti. Predsedníctvom mandátovej komisie bol poverený Ján Fuňa, členmi boli zvolení Anna Repková a Michal Fiaský. Predsedom MNV sa znova stáva Ján Petriga, jeho tajomníkom sa stal Andrej Stanovčák. Radu MNV okrem menovaných dopĺňal Ján Fuňa. Poslanecký zbor dopĺňali – Anna Repková, Jozef Lacký, Ferdinand Korub, Michal Fiaský, Pavel Mrázik a Anna Michalová.

*Predseda a členovia jednotlivých komisií
zvolených vo voľbách v roku 1954¹⁵*

Komisia	Predseda	Členovia
Poľnohospodárska	Ferdinand Korub	Pavol Mrázik, Jozef Ančák, Ján Grec, Michal Dzurčanin
Finančná	Jozef Lacký	Anna Repková, Ján Pencák
Zdravotná	Michal Fiaský	Anna Michalová, Ladislav Bajnovič Jozef Jevčák, Michal Majirský

¹² ŠAPO, ref. 3, Zápisnica z 25. mája 1951, č.j. 29, k. 4.

¹³ ŠAPO, ref. 3, Zápisnica z 19. februára 1954, č.j. 30, k. 4.

¹⁴ KOVÁČ, Dušan a kol.. Kronika Slovenska 2. 1999, s. 366.

¹⁵ ŠAPO, ref. 2, Zápisnica z 16. apríla 1954, č.j. 5, k. 1.

V úvode funkčného obdobia riešil MNV priestory pre svoju kanceláriu. Do tej doby sa táto nachádzala v priestoroch domu Andreja Stanovčáka, ktorý viackrát žiadal o jej preloženie. Dočasným miestom pre vykonávanie obecnej administratívy sa stala budova novej národnej školy.

V povolebnom období sa previedol súpis vojnou zničených, poškodených a v zlom stave nachádzajúcich sa budov. Vo výkaze sa objavilo 16 takýchto domových sídiel. Išlo o príbytky občanov – Jozef Majirský, Jozef Feckovič, Mária Krucovčinová, Michal Gorol, Ján Ferenc, Ján Dudy, Jozef Gorol, Ján Čalfa, Ján Repko, Michal Majirský, Jozef Durkaj, Michal Horňák, Michal Majirský st., Jozef Paľuš a Ferdinand Korub.

Zlepšovanie úrovne života občanom obce bolo závislé aj na pravidelnej bezproblémovej dochádzke za zamestnaním (až 45 obyvateľov každodenne dochádzalo do zamestnania mimo miesta trvalého bydliska). Miestni poslanci sa tak v druhej polovici 50. rokov intenzívne venovali otázke zavedenia pravidelného autobusového spojenia do Malej Domaše.¹⁶ V novembri 1955 bola slávnostne do prevádzky spustená pravidelná linka medzi okresným mestom Vranov nad Topľou a Malou Domašou.

V lete 1955 sa vyriešila otázka neobrábanej pôdy po vysťahovalcoch. Táto ilovitá pôda na hone „Hurka“ sa previedla na obdobie troch rokov do správy Michalovi Fiaskovi (zamestnanec Strojno-traktorovej stanice STS). Súčasťou zmluvy s menovaným bola 30 % dodávka z plodiny, ktorá bude na vyčlenenom pozemku o rozlohe 2,90 ha zasiata.¹⁷ O obecné lesy sa v spomínanom roku starali hájníci Štefan a Jozef Durkaj.

Nasledujúci rok sa do plánov zastupiteľstva obce dostala oprava cesty naprieč dedinou (Okresný národný výbor – ONV vo VT vyčlenil na tieto práce 15 000 Kč), cintorína a výstavba parku.¹⁸

V máji 1957 sa uskutočnili ďalšie voľby do národných výborov, volených opäť na trojročné obdobie (1957 – 1960). Po voľbách sa rozhodnutím pléna postu predsedu MNV ujal Jozef Majirský. Na pozíciu tajomníka bol jednohlasne zvolený Jozef Lacký (od roku 1958 je predsedom Michal Fiaský). 5-člennú radu MNV tvorili okrem nového predsedu a tajomníka MNV aj Ján Petriga, Ján Pavelko (v roku 1958 nahradený Jánom Michalkom) a Anna Sidonová.

¹⁶ ŠA PO, ref. 3, Zápisnica z 10. júna 1956, č.j. 30, k. 4.

¹⁷ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 31. júla 1955, č.j. 5, k. 1.

¹⁸ ŠA PO, p. VT, f. MNV MD, č. 44/56 Administratívne spisy (ďalej adm.), č.j. 109, k. 11.

11-členný poslanecký zbor dopĺňali Ján Dilik, Ján Michalov, Michal Fiaský, Ferdinand Korub, Anna Repková a Anna Čalfová.¹⁹

*Predseda a členovia jednotlivých komisií
zvolených vo voľbách v roku 1957²⁰*

Komisia	Predseda	Členovia
Poľnohospodárska	Ján Pavelko (od roku 1958 Ján Petriga)	Ján Michalov, p. Pažej (od roku 1958 Ján Dilik, Jozef Majirský a Ján grec)
Finančná	Ján Dilik (od roku 1958) Ján Michalov	Ján Paľuš, Ján Grec (od roku 1958 Žofia Čalfová, Ján Pavelko a Ladislav Bajnovič)
Kultúrno-osvetová	Ján Michalov	Jozef Ančák, Andrej Stanovčák

K úlohám dokončeným vo volebnom roku patrili úprava miestneho cintorína a práce na stavbe drevenej lávky cez rieku Ondava.²¹ V spomínanom roku previedol MNV v Malej Domaši a Slovenskej Kajni úvodný projekt regulácie rieky Ondava a výstavby mostu a cesty z Malej Domaše do Slovenskej Kajne.

V roku 1958 bola zavedená komisia pre miestnu bezpečnosť (predseda Ferdinand Korub, členovia – Andrej Stanovčák, Michal Majirský a Ján Pancák) a sociálno-zdravotná komisia (predsedníčka Anna Sidonová a členka Anna Repková).²²

V dňoch 12. – 13. júna 1960²³ sa konali ďalšie voľby do Národného zhromaždenia (NZ), SNR a MNV. Samosprávne orgány miestneho národného výboru boli tentoraz zvolené na obdobie štyroch rokov (1960 – 1964).

Za nového predsedu MNV bol nadpolovičnou väčšinou členov MNV zvolený Michal Fiaský. Jeho tajomníkom sa stal Juraj Čičák. 5-člennú radu MNV tvorili popri predsedovi a tajomníkovi aj Ján Petriga, Ján Pencák a Jozef Ančák.

¹⁹ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 20. októbra 1957, č.j. 5, k. 1.

²⁰ ŠA PO, ref. 3, Zápisnica z 29. mája 1957, č.j. 30, k. 4.

²¹ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 22. decembra 1957, č.j. 5, k. 1.

²² ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 13. septembra 1959, č.j. 5, k. 1.

²³ KOVÁČ, ref. 14, s. 386.

V 9-člennom poslaneckom zbore v období rokov 1960 – 1964 zasadali Michal Fiasový, Juraj Čičák, Ján Pencák, Jozef Ančák, Jozef Lacký, Michal Majirský, Ján Petruga, Mária Gerová a Mária Mražíková.²⁴

Na začiatku volebného roka 1964 bol z funkcie tajomníka MNV odvolaný Juraj Čičák. Michal Fiasový sa stal zastupujúcim tajomníkom. Vzhľadom na náročnosť vykonávania funkcie predsedu a tajomníka bol v januári 1964 za nového predsedu MNV zvolený Jozef Lacký.²⁵

*Predseda a členovia jednotlivých komisií
zvolených vo voľbách v roku 1960*²⁶

Komisia	Predseda	Členovia
Poľnohospodárska	Jozef Ančák	Michal Michalov, Ján Grec, Michal Dzúrčanín, Mária Mražíková
Školská a sociálneho zabezpečenia	Michal Majirský	Ladislav Bajnovič, Andrej Jenčo, Mária Gerová
Finančno-plánovacia	Ján Pencák	Jozef Durkaj, Ján Horňák
Výstavby a obchodu	Ján Petruga	Jozef Lacký, Michal Horňák
Trestná	Michal Fiasový	Juraj Čičák, Jozef Ančák, Ján Petruga, Ján Pencák

Do života občanov v roku 1960 výrazne zasiahli zmeny v územno-správnom členení. Po tom, čo od roku 1945 patrili do správy Prešovského kraja a okresu Vranov nad Topľou, sa v spomenutom roku stali súčasťou novovytvoreného Východoslovenského kraja a okresu Michalovce.²⁷

Významnú časť v rámci zlepšovania kvality života na dedine tvoril úsek obchodu. Úlohy na úseku obchodu prevádzal v prevažnej väčšine tajomník a predseda MNV. Kontroloval zásobovanie počas žatvy, výkup, dodržiavanie otváracích hodín a hygienických predpisov v obecnej predajni.

²⁴ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 22. júna 1960, č.j. 6, k. 1.

²⁵ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 30. januára 1964, č.j. 8, k. 1.

²⁶ ŠA PO, ref. 3, Zápisnica z 8. júla 1960, č.j. 31, k. 4.

²⁷ ŠA PO, p. VT, MNV MD 1948 - 1990, Inventár, s. 7.

V časti investičnej výstavby MNV sústredil pozornosť na miestne JRD. Dokončili sa stavby ošipárne a kurína. Nezabúdalo sa ani na občanov, ktorí boli do investičnej výstavby zahrnutí v rámci drobnej bytovej výstavby.

Významný podiel na úspechu a neúspechu činnosti zastupiteľstva obce malo školstvo a kultúra. Tu sa MNV staral o kultúrno-osvetovú prácu v dedine. Kultúrna úroveň sa zvýšila po vybudovaní kina v rámci osvetového zariadenia.²⁸

Pre skvalitnenie informovania obyvateľov bolo v roku 1963 spustených 450 m dlhé rozhlasové zariadenie. Rozhlasová ústredňa s rádioprijímačom, mikrofón a 5 reproduktorov umožnilo rýchle sprostredkovanie správ a pripravovaných udalostí občanom Malej Domaše.

Aj v období socializmu boli na rokovanom stole neraz diskusie o riešení rómskej otázky. Na základe vládneho rozhodnutia o likvidácii rómskych osád v jednotlivých obciach a mestách republiky bol v roku 1963 vykonaný podklad pre naplnenie tejto úlohy. V Malej Domaši sa v spomínanom roku nachádzalo 8 domov, ktoré vlastnili občania rómskeho pôvodu. Z toho 5 domov spadalo do pripravovanej asanácie. Presídlenie do iného okresu či kraja sa týkalo 3 rodín žijúcich v obci Malá Domaša.²⁹

Väčšina Rómov žijúcich v obci bola zamestnaná v jednotlivých podnikoch v obci. Nezamestnaný bol v tomto období iba Michal Karchňák a jeho rodina. Menovaný pracoval iba sezónne počas letných mesiacov ako obecný pastier v susednom Žalobíne. Tri rodiny si v roku 1963 riadne požiadali o presídlenie do pohraničných oblastí na poľnohospodárske práce.

Predvolebné obdobie bolo typické hodnoteniami naplňania predošlého volebného programu. Aj pred voľbami v roku 1964 sa obecné zastupiteľstvo stretlo pri hodnotení naplňania akčného programu pre roky 1960 – 1964. Z pozitív bolo spomenuté vybudovanie drevenej lávky cez Ondavu (1962 zbúraná pre potreby výstavby nového železného mosta), do prevádzky sa uviedla cesta od „Križovatky“ (dom Jevčáka) až na „Nižný koniec“ obce (do roku 1964 neukončená).

Voľbám predchádzalo schválenie mandátovej komisie národného frontu pre voľby konané dňa 14. júna 1964. Do komisie boli navrhnutí

²⁸ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 30. decembra 1960, č.j. 6, k. 1.

²⁹ ŠA PO, ref. 18, č. 47/63 adm., č.j. 116, k. 12.

Ladislav Bajnovič, Mária Gerová, Pavol Mražík a Andrej Stanovčák. Pôvodne bolo volebné obdobie stanovené na štyri roky, avšak spoločenský pohyb v roku 1968, známy ako tzv. pražská jar, si vynútil odloženie volieb o ďalšie volebné obdobie.

30. júna 1964 bola ustanovená mandátová komisia v tomto zložení – Andrej Jenčo, Ladislav Bajnovič a Ján Pencák. Tá predniesla návrhy členov MNV do volených funkcií riadenia obce. Za predsedu MNV zasadol Ján Mražík, za jeho tajomníka bol potvrdený Michal Gajdoš (v roku 1965 odchádza p. Gajdoš na pozíciu predsedu JRD do Benkoviec, ako úväzkového tajomníka ho nahrádza Ladislav Bajnovič). Do 7-člennej rady MNV nastúpili Ján Mražík, Michal Gajdoš, Ján Petruga, Ján Čalfa, Rozália Grecová, Ladislav Bajnovič a Michal Fiaský.

17-členný poslanecký zbor pracoval v tomto zložení: Michal Fiaský, Jozef Lacký, Anna Durkajová, Anna Durkajová ml., Ján Michalov, Ján Pencák, Ján Mražík, Mária Gerová, Ladislav Bajnovič, Michal Gajdoš, Jozef Jevčák, Ján Petruga, Andrej Jenčo, Ján Štiber, Andrej Koval', Rozália Grecová a Ján Čalfa. V roku 1970 došlo k výmene poslancov pléna MNV. Odchádzajúcich Andreja Jenča, Máriu Gerovú, Annu Durkajovú a Jána Čalfu nahradili Ladislav Šmajda, Ján Roháč, Anna Hladová a Michal Hornák.³⁰

Predseda a členovia jednotlivých komisií zvolených vo voľbách v roku 1964³¹

Komisia	Predseda	Členovia
Finančná a plánovacia	Ladislav Bajnovič	Ján Pancák, Ján Michalenko, Jozef Durkaj, Anna Čalfová
Poľnohospodárska	Ján Čalfa	Andrej Koval', Rozália Grecová, Ján Durkaj, Ján Tomčák
Pre školstvo a kultúru	Andrej Jenčo	Ján Štiber, Jozef Lacký, Helena Jevčáková, Ján Roháč

³⁰ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 21. augusta 1970, č.j. 12, k. 2.

³¹ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 30. júna 1964, č.j. 8, k. 1.

Komisia	Predseda	Členovia
Pre výstavbu a zveľaďovanie	Jozef Jevčák	Ján Petruga, Anna Durkajová, Ján Mražík, Ladislav Šmajda
Pre ochranu verejného poriadku	Michal Fiaský	Anna Durkajová, Mária Gerová, Ferdinand Korub, Andrej Stanovčák

Vzhľadom na odst'ahovanie niektorých členov MNV boli na dňa 12. decembra 1965 radou ONV vo VT vypísané doplňovacie voľby. Po zriadení miestnej volebnej komisie v zložení Ján Mražík, Ján Petruga, Jozef Pencák, Jozef Durkaj, Mária Grecová a Michal Hornák navrhli do členstva pléna MNV Michala Konečného (bývalý predseda MNV v Trepaci). Ten sa po uvoľnení Ladislava Bajnoviča stal novým tajomníkom MNV v Malej Domaši.³²

Po ustálení nového vedenia sa pokračovalo v nastolenom trende rozvoja obce. Nie všetky úlohy boli napĺňané bez komplikácií. Problémy spôsobovalo napr. budovanie novej cesty okolo Malej Domaše, kde sa nemyslelo na zabezpečenie priepustných úsekov. Táto nedôslednosť mala za následok zaplavovanie obce počas obdobia topenia snehu a silnejších zrážok. MNV rozhodla túto situáciu riešiť prostredníctvom Váhostavu n.p., Žilina, ktorý mal zabezpečiť vytvorenie 3 priepustných miest. Konkrétne išlo o priestory v okolí ZDŠ, JRD a na hone Brisce.³³

Významný podiel na spokojnosti obyvateľstva predstavovalo zásobovanie s potravinami. Vo vtedajšej predajni bolo považované za pomerne dobré, pokiaľ máme na mysli tovar ako – múka, cukor, soľ a bravčová masť. Sotiment a množstvo mäsových výrobkov však už také postačujúce nebolo. Takýto stav bol reakciou na nízke množstvo dodávky mäsových konzerv Východoslovenským priemyslom. Predajňa v mnohých prípadoch preberala tovar, ktorý nenašiel odbyt u občanov obce. O hotové jedlá – lečo s klobáskou, plnený kapustový list, hovädzie na divoko či plnenú papriku nebolo núde. Tieto boli dodávané Východoslovenským veľkoobchodom so sídlom v Hanušovciach nad Top-

³² ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 17. decembra 1965, č.j. 9, k. 1.

³³ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 2. marca 1964, č.j. 8, k. 1.

ľou. Iná situácia bola sledovaná pri najdôležitejšej potravinovej súčasti každej domácnosti. Chleba síce bolo dostatok, no domáci sa viackrát sťažovali na jeho nízku kvalitu (spálený, kyslý). Východoslovenské pekárne vo Vranove nad Topľou tak boli neraz žiadané o nápravu a riešenie nedostatkov. Najhoršia situácia pretrvávala v oblasti predaja priemyselného tovaru. Vzhľadom na nevhodnosť priestorov pre takéto predaj sa nedalo objednať také množstvo výrobkov, ktoré by uspokojilo potreby obyvateľov obce. Zakúpiť si metlu, motyku, pilník, žiletku, ale aj klinec bolo neraz pre domácich občanov vyčerpávajúce.³⁴

Meno dodávateľa	St.	Nádať predaja	Skutoč k 30.9.64	Rest.
Durkaj Ján	1	1.915	1.641	- 274
Durkaj Ján	2	139	680	- 109
Hornák Ján	3	2.184	1.117	- 1.067
Čukan Michal	5	1.008	1.649	641
Máhalenko Ján	6	941	1.099	111
Dilik Ján	11	789	115	- 665
Falus Michal	19	1.389	791	- 1.098
Majirák Jozef	25	2.072	1.570	- 502
Durkaj Ján	27	1.276	1.391	115
Hornák Michal	27	1.118	820	- 298
Gavura Michal	30	1.118	612	- 506
Beník Michal	33	1.209	345	- 864
Falus Michal	34	2.888	795	- 2.093
Pecková Ján	35	909	641	- 268
Bíreš Pavol	41	2.290	87	- 2.203
Fundák Michal	41	1.008	195	- 813
Durkaj Ján	45	1.117	389	- 728
Durkaj Ján	64	2.290	977	- 1.313
Gavura Ján	75	672	700	28
Majirák Jozef	93	571	170	- 401
Spolu		27.413	14.606	- 12.807

Súkromne hospodáriaci roľníci v roku 1964

Neodmysliteľnou súčasťou každej obce bolo v období socializmu zabezpečenie civilnej obrany v dedine (CO). Predsedom CO v Malej Domaši bol do roku 1964 Michal Fiasový, náčelníkom štábu pre poľnohospodárstvo sa stal Ján Hornák, činnosť veliteľa útvaru svojpomoci CO vykonával Michal Michalov. Menovaní boli na svojich postoch nahradení podľa predchádzajúceho poradia Jánom Mražíkom, Michalom Gajdošom a Jánom Petrigom.³⁵

Úvod roka 1966 priniesol búrlivú diskusiu ohľadom rýchleho dokončenia obecnej cesty, najmä skôr spomenutého odvodnenia prevádzaného n.p. Váhostav, Žilina (vodné dielo Veľká Domaša). Poslanci konštatovali, že pri vtedajšej situácii s odpadovým kanálom bude v jarných mesiacoch obec Malá Domaša zaplavená. To mal zapríčiniť neexistujúci odtok k Ondave. V žiadosti zaslanej menovanému podniku, ktorý sa pričínal o vznik tohto problému, požadovali v najbližších týždňoch urgentné riešenie situácie.³⁶ Pri tejto akcii došlo aj k ďalším nedostatkom. Firma realizujúca stavbu sa nedržala pri výstavbe krytého kanálu pôvodného projektu, ktorá kvôli tomu ani po dvoch rokoch po ukončení prác neslúžila svojmu účelu. Váhostav mal taktiež dodať 36 osvetľovacích telies pozdĺž novej cesty okolo vyrovnávacej nádrže a ten istý úsek mal vydláždiť na svahoch popri spomínanej cestnej komunikácii. Ani táto úloha nebola pri hodnotení prác v roku 1966 naplnená.

Výstavba vodnej nádrže neprinášala iba starosti. Ponúkala aj množstvo možností na obohatenie obecnej pokladnice. Krátko pred otvorením vodného diela Veľká Domaša v roku 1967 sa predstavitelia pléna MNV rozhodli prijať rozhodnutie o zriadení letného prístavu a zakúpení člnov, ktoré malo zabezpečiť zvýšené príjmy pre obec.³⁷ Dostavbou spomínanej vodnej nádrže sa tak Malá Domaša stala rekreačným strediskom, čo samozrejme viedlo aj predstaviteľov obce k snahám čo najlepšie tento fakt využiť. K plánom do blízkej budúcnosti sa zaradilo aj zriadenie stánkov s občerstvením, prevádzkareň s výrobou sódy, a zabezpečovanie služieb pre rekreujúce obyvateľstvo.

Na poli internom sa MNV rozhodol pristúpiť k zlepšeniu estetickej stránky dediny. To v sebe nieslo myšlienku zvýšenia úrovne bývania, vybavenia sídlisk a údržbu bytového fondu. S tým úzko súvisel rozvoj služieb, ktoré by vychádzali predovšetkým z potrieb obyvateľov. Zabudnutou neostala ani otázka skvalitnenia zdravotníckych, školských, sociálnych a komunálnych služieb.³⁸

Do volieb v roku 1968 sa MNV uzniesol na potrebe úpravy príjazdovej cesty na cintorín zo štátnej cesty v smere na susednú obec Žalobín.

³⁶ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 27. januára 1966, č.j. 10, k. 1.

³⁷ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 27. mája 1966, č.j. 10, k. 1.

³⁸ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 24. júna 1966, č.j. 10, k. 1.

³⁴ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 28. novembra 1964, č.j. 8, k. 1.

³⁵ ŠA PO, ref. 3, Zápisnica z 22. októbra 1964, č.j. 35, k. 5.

Úvodom roka 1967 pri každoročnom hodnotení činnosti za predchádzajúci kalendárny rok boli poslanci pléna oboznámení s majetkom obce Malá Domaša.

*Majetok a jeho hodnota v správe MNV Malá Domaša
v roku 1967 (v Kč)³⁹*

Budovy	414 000
Energetické a hnacie stroje	10 200
Rozvodné zariadenia	14 144
Náradie, inventár	14 940
Zostatok na bežnom účte	2 277,86
DKP a iné	18 355,80
Materiálové zásoby	3 687
Pohľadávky	2 480
Pozemky	3 800
Náradie, inventár OZ	7 596
Úhrn	491 480,66

Súčasťou hodnotenia činnosti za predchádzajúci kalendárny rok bola prezentácia výsledkov za volebné obdobie 1964 – 1968. Poľnohospodársky charakter obce predurčoval zameranie rady MNV a ostatných zložiek správy obce. Na závere roka 1967 žilo v Malej Domaši 426 obyvateľov. Významnou udalosťou sledovaného obdobia sa stalo prevedenie JRD Malá Domaša so svojou hospodárskou činnosťou do hospodárenia Štátnych majetkov (ŠM) v Strážskom.

V ďalšom roku čakali nič netušiacich občanov udalosti, ktoré sa zapísali do dejín celého štátu.

³⁹ ŠAPO, ref. 2, Zápisnica z 28. februára 1967, č.j. 11, k. 1.

Malá Domaša v rokoch 1968 – 1989

Spoločenské zmeny v roku 1968 viedli k rozhodnutiu preložiť májový termín volieb na neskoršie obdobie. Na preklopenie predĺženého volebného obdobia a súčasne na zakotvenie výsledkov reformných krokov bol na všetkých úrovniach štátu vypracovaný Akčný program. Posunutie volieb malo definitívne zakotviť uskutočnené reformy v republike. Demokratizačný vývoj v ČSSR však náhle ukončila operácia Dunaj, invázia jednotiek spojeneckej Varšavskej zmluvy dňa 21. augusta 1968. Z toho dôvodu sa predĺžené volebné obdobie MNV v Malej Domaši skončilo až voľbami v dňoch 27. – 28. novembra 1971.

Napriek týmto udalostiam však k určitým zmenám vo vedení obce prišlo. Dňa 1. júna 1968 nastupuje na post tajomníka MNV Andrej Koval', ktorý nahradil uvoľneného Michala Konečného.⁴⁰

V obci Malá Domaša žilo v roku 1968 celkom 422 obyvateľov, z toho 212 mužov a 210 žien.⁴¹ Z celkového počtu občanov obce bolo 44 ľudí rómskej národnosti. Tí žili prevažne v osade vzdialenej 600 m od centra dediny, ku ktorej viedla iba poľná cesta, ktorá v daždivom počasí zhoršovala prístup občanom k svojim obydliam. V osade sa nachádzali tri studne, ktoré však vyhodnotili hygienici ako nevhodné pre používanie. Z tohto hodnotenia vyvstala pre MNV úloha vybudovať 1 vzorovú studňu.⁴²

Pri hodnotení životnej úrovne ľudí spomeniem zaujímavosti ohľadom ich materiálneho vlastníctva. V tomto období sa nachádzalo v obci 85 majiteľov rádioprijímačov a 59 televízorov. Sedem zo všetkých obyvateľov ukončilo stredoškolské vzdelanie.

Všetci títo občania boli v roku 1968 znova pričlenení do okresu Vranov nad Topľou.⁴³

Ani v roku 1969 nebola stále dokončená cesta cez obec, v Malej Domaši sa nenachádzal veľmi potrebný kultúrny dom, nachádzalo sa tu málo predajných jednotiek a naďalej sa odkladali práce na rozšírení cintorína.⁴⁴

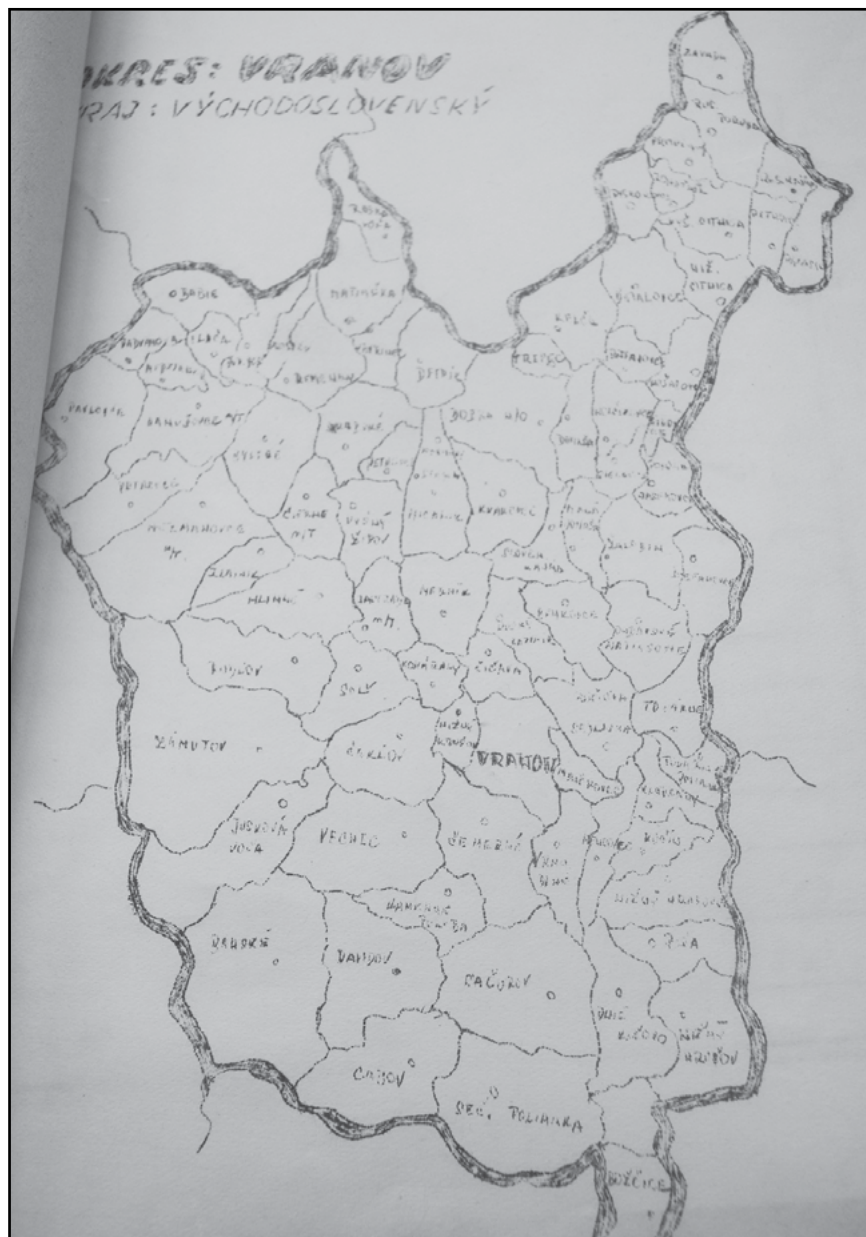
⁴⁰ ŠAPO, ref. 2, Zápisnica z 11. júna 1968, č.j. 12, k. 2.

⁴¹ ŠAPO, ref. 18, č. 58/68 adm., č.j. 121, k. 14.

⁴² ŠAPO, ref. 18, č. 142/68 adm., č.j. 121, k. 14.

⁴³ ŠAPO, ref. 27, Inventár, s. 7.

⁴⁴ ŠAPO, ref. 2, Zápisnica z 2. októbra 1969, č.j. 12, k. 2.

Vranov nad Topľou v 70. rokoch 20. storočia

Správa o hospodárení MNV za rok 1969 – výdavky⁴⁵

Druh výdavkov	Rozpočet (Kč)	Plnenie (Kč)
Doprava	-	1 260
Vnútrošná správa	400	150
Miestne hospodárstvo	3 100	17 260,60
Školstvo	18 000	19 762,27
Kultúra	2 500	1 051
Spolu	8 000	4 743,01

Rok 1969 skončil schodkom, čiže výdavky boli vyššie ako príjmy, na účte obecnej kasy ku 31. decembru 1969 zostalo 9 091,54 Kč.

Toto obdobie sa nieslo aj v duchu nespokojnosti občanov so zavretím predajne v obci, svoje nákupy tak museli vykonávať v strediskovej obci Slovenská Kajňa. Navyše v susednej dedine prebiehali prípravy na zavedenie obecného vodovodu. Miestni poslanci žiadali o zapojenie Malej Domaše do tejto akcie. Táto žiadosť bola v krátkej dobe akceptovaná a tak sa obec Malá Domaša dostala na zoznam výstavby vodovodu pre obce Slovenská Kajňa, Benkovce a Žalobín.⁴⁶

Prehľad o individuálnej výstavbe v obci v rokoch 1961 a 1968⁴⁷

Ukazovateľ	1961	1968
Počet domových čísiel	87	90
Počet bytových jednotiek	-	-
Počet individuálnych rodinných domov	87	90
Počet bytov, v ktorých býva viac rodín	50	45
Počet obyvateľov	400	425

⁴⁵ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 6. februára 1970, č.j. 12, k. 2.

⁴⁶ ŠA PO, ref. 18, č. 74/68 adm., č.j. 121., k. 14

⁴⁷ ŠA PO, ref. 18, č. 128/68 adm., č.j. 121., k. 14.

V dedinskom programe sa v roku 1969 MNV zaviazal z fondu rezerv previesť rekonštrukciu verejného osvetlenia, miestneho rozhlasu, začať práce na budovaní nového obchodného zariadenia (neskôr odložené na rok 1971) a podľa návrhu uvažovanej výstavby na roky 1969 – 1975 vystavať jednotriednu ZDŠ a prístavbu k tejto budove. Rok 1973 bol termínom začiatku výstavby vodovodu a rok 1974 mal priniesť dlhodobu plánovanú budovu MNV.

*Rozbor zamestnanosti obyvateľov
Malej Domaše k 1.1. 1970⁴⁸*

Pracujúci vo veku 15-59 rokov	poľno- hospodárstvo	priemysel	stavebníctvo	ostatné	pracujúci nad 59 rokov
Muži	15	72	46	11	5
Ženy	10	24	0	16	3
Spolu	25	96	46	27	8

Predĺžené volebné obdobie MNV v Malej Domaši skončilo až voľbami v dňoch 27. – 28. novembra 1971. Ústavným zákonom č. 117/1969 Zb. z 15. októbra 1969 sa predĺžilo volebné obdobie zo štyroch na päť rokov.⁴⁹

Do mandátovej komisie boli zvolení Jozef Jevčák, Ján Mražík a Ján Pencák. Novým predsedom bol kreovaný Michal Durkaj, jeho tajomníkom sa stal Ján Mražík. V 5-člennej rade po voľbách zasadali okrem predsedu a tajomníka Michal Dzurčanin, Anna Bartušová a Michal Horňák. 15-členné plénum MNV tvorili poslanci Michal Durkaj, Ján Mražík, Jozef Jevčák, Ján Pencák, Jozef Jackovič, Andrej Koval', Michal Horňák, Michal Dzurčanin, Ladislav Šmajda, Júlia Durkajová, Anna Bartušová, Anna Hladová, Helena Petrigová, Štefan Durkaj a Ladislav Bajnovič.⁵⁰

V období krátko po voľbách sa práce v rámci akcie „Z“ na výstavbe novej budovy MNV a obchodného centra (zahájenie prác na novostavbách

⁴⁸ ŠA PO, ref. 18, č. 99/70 adm., č.j. 123., k. 14.

⁴⁹ KOVÁČ, ref. 14, s. 446

⁵⁰ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 18. decembra 1971, č.j. 12, k. 2.

sa uskutočnilo 18. septembra 1971) dostávali do svojej druhej polovice. Na stavbe sa používali tehly dovezené z Čemerného. Definitívny koniec prác priniesol 2. máj 1974, kedy boli tieto priestory odovzdané do užívania. V tento deň sa do užívania odovzdali obchodné jednotky, kancelária MNV, kultúrna miestnosť a hasičská zbrojnica.

Rok 1971 poznačila náhla júlová povodeň. V susednej strediskovej obci Slovenská Kajňa stúpila voda v miestnom potoku o niečo vyššie troch metrov. Silný prúd vody vyvalil železné, betónové ploty a dva domy značne poškodil. Voda zmietla aj dva betónové mosty. Prírodnej katastrofe sa nevyhli ani priestory miestneho obchodu, v ktorom sa nachádzali 2 metre vody. V Malej Domaši táto spúšť nenapáchala väčšie škody, vyrovnávacia nádrž popri hlavnej ceste tak prvýkrát výrazne dokázala svoje opodstatnenie.

Po verejnej schôdzi konanej na jar 1972 malo predstavenstvo obce nad čím premýšľať. K vykonávaným činnostiam pribudli požiadavky priamo od obyvateľov obce. Spomenuté bolo osadenie dopravných značiek v dedine i žiadosť mládeže o vybudovanie ihriska.⁵¹

Život miestnych v tomto roku ovplyvnilo predovšetkým príkaz o vyvlastnení nehnuteľností za finančnú náhradu pre prístupovú komunikáciu a parkovisko v stredisku Poľany. Pre príklad uvediem, že občanovi Jánovi Ferencovi bola za pozemok vo veľkosti 57 m² vyplatená suma 22,80 Kč.⁵²

Do roku 1974 zastupiteľstvo obce dokončilo aj údržbu obecných ciest (v hodnote 296 000 Kč), oplotil sa miestny cintorín, sľúbené ihrisko síce bolo vybavené, no nenachádzal sa na ňom trávnatý povrch (pre túto akciu bolo vyčlenených 90 árov pozemku). Úlohy ako rozšírenie a rekonštrukcia elektrickej siete boli naplánované na nasledujúci rok.⁵³

⁵¹ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 5. apríla 1972, č.j. 13, k. 2.

⁵² ŠA PO, ref. 18, č. 10/73 adm., č.j. 126., k. 15.

⁵³ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 7. júna 1972, č.j. 13, k. 2.

33	33	Michal Baník, žena Maria, rod. Pundáková
34	34	Michal Paľuš, žena rod. Maria Tomalová
35	35	Ján Petrigo, žena Terezia Kanišková
36	36	Michal Dzurčanin, žena Anna rod. Horňáková
37	37	Michal Horňák, žena Anna rod. Stanovčáková
38	38	Anna Paľušová, rod. Hurná
39	39	Jozef Džiga, manželka rod. Čukalová
40	40	Jozef Fučík, žena Maria rod. Jančová
41	41	Pavol Páráš, žena Anna Paľušová
42	42	Michal Fučík, žena Maria, rod. Kucaková
43	43	Anna Stanovčáková, žena Terezia rod. Sikorová
44	44	Michal Dudáš, žena Maria rod. Mišáková
45	45	Helena Fyaková, rod. Chrobáková
46	46	Ján Horňák, žena Maria rod. Tančáková
47	48	Ján Durkaj, žena rod. Mašáková Anna
49	49	Michal Čičák, žena Zuzana rod. Uvajová
50	50	Michal Michalov, žena Maria rod. Nováková
51	51	Anna Bartušová, rod. Michalová
52	52	Michal Čalfa, žena Anna rod. Majláková
53	53	Jozef Majláček, žena Terezia rod. Tírková
54	54	Pavol Mražík, žena Maria rod. Hudáková
55	55	Michal Majláček, žena rod. Zlana Anna
56	56	Ján Gorol, žena Maria rod. Ferencová
59	59	Jozef Jevčák, žena Helena rod. Hymeniková
60	60	Anna Jevčáková, žena Maria rod. Jevčáková
61	61	Michal Pundáček, žena Anna rod. Nováková
62	62	Ján Pažej, žena rod. Maria Furová
63	63	Anna Sládonová, rod. Ančáková
64	64	Ján Ferenc, žena Anna rod. Hurnáková
65	65	Anna Dudáš, žena Zofia rod. Trucovská
66	66	Ján Paľuš, žena Anna rod. Monigašová
68	68	Ján Tomáš, žena Terezia rod. Jančová
69	69	Ján Mražík, žena Anna, rod. Patková
-	-	Michalová Olga, rod. Džigová
70	70	Jozef Durkaj, žena Zuzana rod. Bielešová
71	71	Michal Ferenc, žena Maria rod. Bačíková
-	-	Michal Fyakový, žena Helena rod. Stanovčáková
-	-	Jozef Jevčák, žena Zuzana rod. Poláčeková
74	74	Ján Uvára, žena Maria
75	75	Ján Šnajda, žena Regina
76	76	Ferdinant Kurob, žena Anna

Zoznam domových čísel v obci
Malá Domaša 2. časť

Číslo dom.	Číslo dom.	Ime a priezvisko	Číslo dom.
1	2	Ján Štúr, žena Helena rod. Petrigová	1
3	2	Michal Durkaj, žena Anna rod. Petrigová	3
3	3	Ján Durkaj, žena rod. Petrigová	3
4	4	Jozef Jančík, žena rod. Petrigová Anna	4
5	5	Michal Durkaj, žena rod. Petrigová	5
6	6	Michal Durkaj, žena rod. Petrigová	6
7	7	Ján Petrig, žena Anna rod. Zelená	7
8	8	Ján Petrig, žena Maria rod. Hurná	8
9	9	Maria Durkajová, rod. Hurná	9
10	10	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková Anna	10
11	11	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	11
12	12	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	12
13	13	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	13
14	14	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	14
15	15	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	15
16	16	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	16
17	17	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	17
18	18	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	18
19	19	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	19
20	20	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	20
21	21	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	21
22	22	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	22
23	23	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	23
24	24	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	24
25	25	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	25
26	26	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	26
27	27	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	27
28	28	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	28
29	29	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	29
30	30	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	30
31	31	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	31
32	32	Ján Petrig, žena rod. Stanovčáková	32

Zoznam domových čísel v obci
Malá Domaša 1. časť, 70. roky

77	-	Maria Durkajová, rod. Rantáková
78	-	Ján Štúr, žena Helena rod. Petrigová
79	-	Pavol Buzák, žena Helena rod. Zelená
80	-	Štefan Hrončík, žena Anna rod. Stanovčáková
81	81	Ján Petrig, žena Anna rod. Stanovčáková
82	47	Ján Petrig, žena Anna rod. Stanovčáková
83	93	Ján Petrig, žena Anna rod. Stanovčáková
84	95	Ján Petrig, žena Anna rod. Stanovčáková
85	90	Michal Durkaj, žena Anna Ferencová
86	-	Anna Dzurčaninová rod. Gašparová
87	-	Ján Mražík, žena Anna rod. Stanovčáková
90	-	Ján Hlad, žena Anna rod. Džigová
91	91	Vojtech Gorol, žena Maria
92	-	Anna Paľušová, rod. Bičáková
95	98	Jozef Gorol, žena Alžbeta rod. Stanovčáková
96	-	Michal Karcháček, žena Anna rod. Jančíková
97	-	Michal Oberle
98	-	Michal Típan, žena Veronika rod. Gorolová
99	99	Bartolomej Dudy
100	100	Ján Ferenc, žena Alžbeta

Zoznam domových čísel v obci
Malá Domaša 3. časť

Pre zaujímavosť uvediem, že v roku 1973 žilo v Malej Domaši 425 obyvateľov žijúcich v 81 domoch. Súčasťou dediny bolo od roku 1953 Jednotné roľnícke družstvo (od roku 1964 ŠM Strážske, od roku 1968 ŠM Vranov nad Topľou a od jesene 1972 po zrušení ŠM boli pozemky pričlenené k JRD Kvakovce). Centrom vzdelávania bola Základná deväťročná škola (ZDŠ), kde boli umiestnení žiaci od 1. do 5. ročníka. Služby pre občanov zabezpečovali dve predajne Jednoty spotrebných družstiev (JSD). Stránku kultúrneho rozvoja malo na starosti Osvetové zariadenie. To nemalo vlastnú kultúrnu miestnosť a tak svoju činnosť

vykonávalo v budove ZDŠ, kde bola umiestnená aj kancelária MNV a Miestna ľudová knižnica (MLK – 620 zväzkov kníh).

Takisto spomeniem seizmologický prieskum vykonaný Geologickým ústavom D. Štúra Bratislava a Naftou Gbely n.p. v roku 1973.

Na všetky tieto úlohy potreboval MNV predovšetkým dostatok financií. Často sa využívali rôzne dotácie z ministerstiev, pôžičky, no najhlavnejšiu časť tvorili peniaze obecnej kasy. Obyvatelia obce si každoročne plnili svoju daňovú povinnosť. K základným daňovým poplatkom patrili daň domová a daň poľnohospodárska. Ďalej boli občania zaťaženi miestnymi poplatkami, akými boli – miestny poplatok z bytov, za užívanie verejného priestranstva a poplatok z vlastníctva psov.

Dňa 22. a 23. októbra 1976⁵⁴ sa opäť uskutočnili voľby do zastupiteľských zborov všetkých stupňov. Za predsedu MNV bol kreovaný Michal Durkaj a za tajomníka Ján Mražík. Za členov rady boli zvolení poslanci Michal Durkaj, Ján Mražík, Michal Dzurčanin, Jozef Jevčák, Michal Horňák a Jolana Horňáková. V zmysle § 39 odstavca 2 písmeno g MNV zriadil komisie pre ochranu verejného poriadku (OVP) a komisie pre školstvo, kultúru, mládež a telesnú výchovu.

Predsedom komisie OVP sa stal Jozef Jevčák, členmi Štefan Durkaj, Helena Petrigová, Ján Roháč a Milan Stanovčák. Úseku školstva, kultúry, mládeže a telesnej výchovy sa ujal predseda Jozef Nedzbala, členskú základňu dopĺňali Helena Lackyová, Anna Durkajová, Anna Grecová a Ladislav Bajnovič.

15-členné zastupiteľstvo sa skladalo z týchto poslancov – Michal Durkaj, Ján Mražík, Ladislav Šmajda, Jolana Durkajová, Anna Durkajová, Michal Horňák, Helena Lackyová, Ladislav Bajnovič, Jozef Nedzbala, Štefan Durkaj, Michal Dzurčanin, Helena Petrigová, Jozef Jevčák, Anna Poláščíková a Michal Dudáš.

Súčasťou prvej ustanovujúcej schôdze bolo schválenie volebného programu Národného frontu (NF) na obdobie rokov 1976 – 1980.⁵⁵

Druhú polovicu sedemdesiatych rokov charakterizovali nové problémy, ktoré vyplývali z množstva voľného času, vysokej zamestnanosti u ženského pohlavia a z celkového rastu kultúrnej úrovne.

⁵⁴ KOVÁČ, ref. 14, s. 460.

⁵⁵ ŠAPO, ref. 2, Zápisnica z 10. novembra 1976, č.j.13, k. 2.

Rastom kvalifikácie väčšia časť obyvateľstva dosahovala čoraz vyššie príjmy. Takíto občania žiadali v obchodoch širší sortiment produktov, výrobky s vyššou úžitkovosťou, jednoducho povedané, žiadali výrobky a služby, ktoré by naplnili ich predstavy. Táto skutočnosť dala základ pre lepšie zásobovanie predajní priamymi dodávkami v potrebnej kvalite sortimentu a predovšetkým včasným rozvozom.

Nemôžem nespomenúť mnohé sťažnosti s poskytovaním služieb v strediskovej obci Slovenská Kajňa. Tu sa občania neraz dožadovali rýchlejšej opravy televíznych prijímačov či dodržiavanie otváracích hodín v kaderníctve a holičstve.⁵⁶

Na svojom zasadnutí v januári 1977 schválilo plénum MNV predložený návrh rozpočtu, podľa ktorého mala obec v spomínanom roku hospodáriť. Pri hodnotení celkového hospodárenia za rok 1977 boli výsledky prezentované nasledovne.

*Výsledky hospodárenia MNV v Malej Domaši
za rok 1977 (v Kč)⁵⁷*

Druh príjmov	Rozpočet	Čerpanie
Poľnohospodárska daň	-	5 799
Domová daň	6 100	6 087
Poplatky za psov	1 100	1 100
Príjmy za nájomné	800	852
Plánované dotácie	99 000	99 000
Prevody na odmeny	-	18 268
Úroky z bankových účtov	-	115
Príjmy spolu	107 000	131 221

⁵⁶ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 5. augusta 1977, č.j. 13, k. 2.

⁵⁷ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 17. marca 1978, č.j. 13, k. 2.

Druh výdavkov	Rozpočet	Čerpanie
ZDŠ	9 800	17 827,60
Školské potreby	1 200	1 696
Osvetové zariadenie	9 000	7 809,40
Ostatná kultúrna činnosť	9 000	16 398
Poslanci MNV	800	6 529
Správa MNV	12 700	18 146,05
Požiarna ochrana	500	-
Agitačné stredisko	1 000	1 155
Verejná zeleň	10 000	7 317
Verejné osvetlenie	13 000	3 506,70
Cesta ku cintorínu	40 000	37 053,70
Príspevky spoloč. Organizáciám	-	1 000
Výdavky spolu	107 000	118 438,15

V nasledujúcom roku 1978 boli znova potrebné výrazné finančné prostriedky. S ročným predstihom sa ukončili práce na položení nového asfaltového koberca na štátnej ceste Žalobín – Malá Domaša.

V roku 1980 sa v obci Malá Domaša a celej krajine uskutočnilo sčítanie ľudu, domov a bytov. Rozhodujúcim okamihom pre sčítanie bola polnoc z 31. októbra na 1. novembra 1980. Táto akcia prebehla pod taktovkou Jozefa Fiaského. Z výsledkov sa dozvedáme, že k 1. novembru 1980 žilo v obci 424 obyvateľov, z toho 211 mužov a 213 žien. Ekonomicky aktívnych bolo 208 osôb, z toho 130 mužov a 78 žien. V obci pracovalo 34 ľudí, mimo obce v okrese Vranov 94 ľudí, v inom okrese kraja 73 ľudí a v inom kraji 7 ľudí. V katastri Malej Domaše stálo 91 domov, z toho 90 rodinných a jeden družstevný. V 56 domácnostiach bol zavedený vodovod, v 55 sprcha a v 19-tich ústredné kúrenie.

*Vybavenie domácností v obci Malá Domaša
v roku 1980⁵⁸*

Ukazovateľ		Počet v kusoch
chladnička		77
práčka	automatická	1
	iné	79
televízor	farebný	3
	čiernobiely	79
chata		1
motocykel		2
osobné auto	garážované	35
	negarážované	2

Popri sčítaní ľudu, domov a bytov sa pod vedením MNV uskutočnil v roku 1980 aj súpis hospodárskych zvierat v obci. Záhumienkari vlastnili spolu 497 ks hydiny (z toho 407 sliepok, 34 kohútov, 31 kačíc a 5 moriek) a 29 ošípaných. Občania nevlastniaci pozemky mali vo svojom vlastníctve 562 ks hydiny (z toho 495 sliepok, 49 kohútov, 6 kačíc, 4 morky a 8 husí) a 6 ošípaných.⁵⁹

V júni 1981⁶⁰ občania obce opäť volili zástupcov do všetkých zastupiteľských zborov.

Po voľbách, v ktorých bola volebná účasť v obci na úrovni 99,7 %, bol na čelo MNV v Malej Domaši opäť zvolený Michal Durkaj a tajomníkom sa taktiež pre druhé volebné obdobie stal Ján Mražík.

Radu MNV tvorili poslanci Michal Durkaj, Ján Mražík, Jozef Jevčák, Michal Dzurčanin, Michal Horňák a Jolana Durkajová. 15 členné plénum MNV sa skladalo z poslancov – Mária Paľušová, Anna Durkajová, Jolana Durkajová, Michal Horňák, Michal Dudáš, Jozef Jevčák, Michal Durkaj, Ján Mražík, Milan Stanovčák, Helena Lackyová, Helena Petrigová,

Mária Fuňová, Jozef Nedzbala, Michal Dzurčanin a Jozef Fiaský. Pri MNV boli zvolené i komisie: pre školstvo kultúru, zdravotníctvo (predseda Jozef Nedzbala, Helena Lackyová, Jozef Fiaský,⁶¹ Anna Durkajová a Ladislav Bajnovič) a sociálne zabezpečenie a pre ochranu verejného poriadku (predseda Milan Stanovčák, členovia Michal Dudáš, Helena Petrigová, Ján Roháč a Štefan Durkaj).⁶²

Vo volebnom programe na volebné obdobie 1981 – 1986 k hlavným úlohám patrili práce na údržbe elektrickej siete (1983), vybudovaní studne na cintoríne (1985), rekonštrukcii ZDŠ na materskú školu (MŠ), oprave strechy budovy MNV (1983) a úprave priestranstiev v obci.⁶³

V rámci zlepšenia cestných komunikácií sa do volebného programu dostali úlohy – výstavba mosta a úprava štátnej cesty medzi sídlami Malá Domaša a Dobrá (1 milión Kč) a stavba mosta cez rieku Ondava (2 milióny Kč).

V roku 1981 boli za účasti zástupcov Výskumného ústavu vodo-hospodárskeho v Bratislave predstavitelia obce oboznámení s plánmi využitia vodnej nádrže Domaša pre zásobovanie pitnou vodou. Plánované ukončenie výskumnej úlohy pre realizáciu tohto plánu bolo určené na rok 1984. K hlavným zásadám organizácie územia Domaša za predpokladu, že nádrž by slúžila pre odber pitnej vody, boli – prioritné postavenie pred rekreačným využitím, na území nad odberným miestom vody bude vyhlásená stavebná uzávera a na území pod miestom odberu sa môže ponechať existujúce rekreačné využitie za predpokladu dobudovania kompletného technického vybavenia.⁶⁴

V tom istom roku sa riešila aj otázka územnej zmeny medzi obcami Malá Domaša, Slovenská Kajňa a Holčíkovce. Návrh spočíval v pripojení 20,61 ha územia k obci Malá Domaša od obce Slovenská Kajňa, 0,96 ha od obce Holčíkovce a časť obce Malá Domaša (21,2 ha) sa pripojí k obci Slovenská Kajňa a 0,46 ha k obci Holčíkovce. Celkovými presunmi sa katastrálne územie Malej Domaše malo zmenšiť o 0,88 ha. Dôvodom tohto návrhu bola požiadavka, aby hranice zúčastnených obcí v súlade

⁵⁸ Registratúra obecného úradu v Malej Domaši (ďalej R OÚ MA), Obecná kronika, Zápisy k roku 1980

⁵⁹ ŠAPO, ref. 18, č. 58/81 adm., č.j. 134., k. 18.

⁶⁰ KOVÁČ, ref. 14, s. 473.

⁶¹ ŠAPO, ref. 18, Volebné mandáty., č.j. 134., k. 18.

⁶² ŠAPO, ref. 2, Zápisnica z 26. júna 1981, č.j. 16, k. 3.

⁶³ ŠAPO, ref. 2, Zápisnica z 20. decembra 1985, č.j. 20, k. 3.

⁶⁴ ŠAPO, ref. 18, č. 47/81 adm., č.j. 135., k. 18

s faktickým stavom užívania pozemkov jednotlivými poľnohospodárskymi závodmi, predovšetkým, aby na hraniciach obcí boli likvidované tzv. cezpoľné pozemky a nová hranica sa primykala k prirodzeným rozhraničovacím čiaram v prírode.⁶⁵

Rok 1983 priniesol aj významnú zmenu na úseku vzdelávania. Dňa 1. septembra 1984 prišlo aj napriek veľkému nesúhlasu domácich politických predstaviteľov a občanov k integrácii miestnej ZDŠ do ZDŠ v Slovenskej Kajni.⁶⁶ V bývalej budove ZDŠ sa tak odsúhlasilo zriadenie materskej školy. Otvoreniu jednotriednej MŠ však predchádzali rekonštrukčné práce na prispôsobenie pre najmenších obyvateľov obce.⁶⁷ Prevádzka materskej školy bola uvedená do života dňa 14. januára 1986. Prvou riaditeľkou sa stala Marta Kravcová. V prvý deň prekročilo prah novootvorenej MŠ 17 detí.

Popri vzdelávaní sa v obci v roku 1983 rozvíja aj priemyselná výroba, vo dvore Anny Sidonovej je zriadená prevádzka pridruženej výroby JRD ČSSP Kvakovce. So svojimi piatimi zamestnancami sa venovala výrobe obalov a stĺpov pre elektrické vedenie.⁶⁸

Pravidelnou súčasťou plánov MNV sa stala aj ochrana životného prostredia. Za aktívnej účasti spoluobčanov prebiehali pravidelné pracovné zmeny, ktorými sa napomáhalo zlepšovaniu a zvyšovaniu čistoty, úpravy verejných priestranstiev, chodníkov, pri výsadbe kvetov v parku a okolo verejných budov.⁶⁹

Posledné voľby do zastupiteľských zborov sa v tomto období uskutočnili 23. a 24. mája 1986.⁷⁰ Do mandátovej komisie boli zvolení títo poslanci – Jaroslav Horňák, Helena Lackyová a Ján Maržanin. Za posledného predsedu v socialistickom zriadení bol kreovaný Jozef Fiaský. Na post tajomníka nastúpil Jozef Nedzbala. Za členov rady MNB boli stanovení poslanci – Jozef Fiaský, Jozef Nedzbala, Milan Stanovčák, Mária Paľušová a Michal Dzurčanin. Zastupiteľský zbor tvorilo celkovo 15 zástupcov – Jozef Fiaský, Jozef Nedzbala, Milan Stanovčák,

⁶⁵ ŠAPO, ref. 18, č. 37/81 adm., č.j. 134., k. 18.

⁶⁶ ŠAPO, ref. 18, č. 58/84 adm., č.j. 137., k. 19.

⁶⁷ ŠAPO, ref. 18, č. 54/85 adm., č.j. 138., k. 19.

⁶⁸ Registratúra, ref. 58, Zápisy k roku 1983.

⁶⁹ ŠAPO, ref. 2, Zápisnica z 19. marca 1982, č.j. 17, k. 3.

⁷⁰ KOVÁČ, ref. 14, s. 489.

Mária Paľušová, Michal Dzurčanin, Ján Dudáš, Ján Maržanin, Milan Baran, Mária Čorejová, Helena Lackyová, Jaroslav Horňák, Mária Fuňová, Michal Durkaj, Jolana Durkajová a Ján Durkaj.⁷¹

Pri MNV boli zriadené komisie pre OVP (predseda Jaroslav Horňák a členovia Štefan Durkaj, Michal Durkaj a Ján Roháč), pre výstavbu a finančné záležitosti (predseda Ján Dudáš a členovia Mária Čorejová, Ján Maržanin, Helena Lackyová, Ján Durkaj a Jolana Durkajová).

Povolené obdobie, ako i predošlé bolo charakteristické ďalším rozvojom socialistickej obce. K najdôležitejším úlohám v širokom ponímaní patrili zvýšenie životnej úrovne obyvateľstva, ochrana životného prostredia, skrášľovanie priestoru pre život a tak celkového uľahčenia života na dedine.

Po rozmenení na „drobné“ to bola výstavba chodníka, k autobusovej zastávke, úprava a výsadba kvetín na dvore MŠ, vydláždenie priekop, úprava verejných priestranstiev, predzáhradok, ďalej úprava miestneho cintorína, parku a likvidácia všetkých „čiernych“ skládok okolo obce.⁷²

Na úseku obchodu sa pozornosť sústredila na kontrolu plynulosti zásobovania, dodržiavania rozvozových cyklov, zvyšovanie hygieny a kultúry predaja, na dodržiavanie stanoveného sortimentu a kvality a pracovnej doby.

Zaujímavosťou z roku 1986 bolo schválenie ťhacích prác malého rozsahu, ktoré sa týkalo aj katastrálneho územia Malej Domaše. Tieto práce vykonával strelmajster Alexander Lúčka a Tibor Klembara.⁷³ Za zmienku určite stojí, že už v roku 1987 mali občania vybudovaných 70 žump pri svojich rodinných domoch.⁷⁴ Verejné studne boli 4 (MŠ, MNV, rómska osada, cintorín).

V tom istom roku previedol Štatistický úrad sčítanie rómskeho obyvateľstva v jednotlivých obciach na území Slovenska. Z celkového počtu 420 obyvateľov bolo 53 Rómov (z toho 21 žien). Zamestnaných bolo 11 mužov a 3 ženy.⁷⁵

⁷¹ ŠAPO, ref. 2, Zápisnica z 10. júna 1986, č.j. 21, k. 3.

⁷² ŠAPO, ref. 2, Zápisnica z 25. marca 1987, č.j. 22, k. 3.

⁷³ ŠAP, ref. 18, č. 40/86 adm., č.j. 139., k. 20.

⁷⁴ ŠAPO, ref. 18, č. 66/87 adm., č.j. 140., k. 20.

⁷⁵ ŠAPO, ref. 18, č. 100/86 adm., č.j. 139., k. 20.

V roku 1988 sa vykonalo aj sčítanie včelstiev. Včelár v obci bol v tomto období Anton Lacký, ktorý mal 6 úľov umiestnených pri rodin-
nom dome č. 46 a 15 úľov v doline pod Klínom.⁷⁶

Rozvoj v obci možno potvrdiť aj žiadosťou o vytvorenie 16 staveb-
ných pozemkov o veľkosti cca 500 m². Tie boli trvalo odňaté z poľnohos-
podárskej pôdy.

Záver 80. rokov vošiel do dejín ako obdobie, počas ktorého sa
v bývalom spoločnom štáte Čechov a Slovákov – za pomerne krátky čas –
radikálne zmenil spoločensko-politický systém.

Od polovice 80. rokov – pod vplyvom zmien v Sovietskom zväze –
sa aj v Československu začali prejavovať určité náznaky odklonu
názorov občanov od oficiálnej politickej línie, pričom najväčšiu nespokoj-
nosť ľudia prejavovali s pomalým tempom postupu reforiem v spoloč-
nosti. Koncom tohto desaťročia situácia prerástla až do kritiky dlhodobó
neriešených problémov. Vyvrcholenie celého procesu predstavovalo
odmietnutie režimu („nežná revolúcia“) – iniciatívu v určovaní smeru
politického života následne prevzali občianske iniciatívy.

Náboženské pomery v rokoch 1945 až 1989

Cirkevný život v povojnových rokoch už nebol taký intenzívny
ako v medzivojnovom období. Náboženská výchova v školách sa síce
vyučovala i naďalej, no úroveň z čias existencie vojnovnej Slovenskej
republiky už nedosiahla. Rímskokatolícka cirkev sa tiež čoraz viac
stávala terčom kritiky, aj otvorenej.

Rímskokatolícka cirkev

Po nástupe komunistov k moci štátna moc spočiatku nevystu-
povala voči cirkvi otvorene, avšak už v rokoch 1948 – 1950 začala pri-
tvrdzovať svoj postup i metódy s cieľom dosiahnuť postupnú ateizáciu
spoločnosti.

Väčšina obyvateľov obce Malá Domaša počas sledovaného obdobia
vyznávala rímskokatolícku vieru. V dedine sa nachádzal (nachádza)
rímskokatolícky kostol. Farský úrad sa aj v tomto období sústredil

⁷⁶ ŠAPO, ref. 18, č. 27/88 adm., č. j. 140., k. 20

v susednej obci Žalobín. Cirkev v obci charakterizovala modernizácia
náboženských obradov, náboženského života a veľkého množstva nábo-
ženských bohoslužieb.

Počas celého tohto obdobia štátne orgány vyvíjali tlak na vybrané
skupiny obyvateľstva, najmä učiteľov, ale i veriacich členov KSS (KSČ),
aby sa nezúčastňovali náboženských obradov. Ich aktivity sa pozorne
sledovali a vyvodzovali príslušné dôsledky.

Krátkodobé uvoľnenie v živote rímskokatolíckej cirkvi, ktoré
prinieslo obdobie „pražskej jari“, rýchlo ukončilo obdobie normalizácie
začiatkom 70. rokov.

Ako farári na farnosti Žalobín postupne pôsobili Michal Kľučár
(1955 – 1957), Róbert Miko (1957 – 1968), na krátky čas farnosť excurren-
do administroval Juraj Šaščák (1968), Vojtech Jenčík (1968 – 1976), Fran-
tišek Jakubčín (1976 – 1982) a Jozef Priščák (1982 – 1990).⁷⁷

Gréckokatolícka cirkev

Priaznivé postavenie gréckokatolíckej cirkvi sa začalo zhoršovať
od polovice roku 1946, najmä po vyslovení obvinení z podpory bandero-
cov. Jej zrušenie vo Lvove v tom istom roku signalizovalo vrtkavosť
jej postavenia v krajinách vznikajúceho sovietskeho bloku. V nových
povojnových pomeroch sa odlišne hodnotila aj spolupráca gréckokato-
lickej Jednoty Sv. Cyrila a Metoda s oficiálnymi predstaviteľmi a inštitú-
ciami Slovenskej republiky počas vojny.⁷⁸

Po februári 1948 sa cirkvi dostali do konfliktu so štátnou mocou.
V najzložitejšej pozícii sa ocitla gréckokatolícka cirkev, ktorá bola adminis-
tratívne zlikvidovaná 28. apríla 1950.⁷⁹ Bývalí gréckokatolíci mali byť
podľa predstáv vtedajšej moci včlenení do pravoslávnej cirkvi.

V rovnakom čase prebiehali i procesy presviedčania veriacich
s cieľom prestupu na pravoslávnu vieru. Tieto aktivity nielen podporovali,
ale priamo riadili štátne a stranické orgány.

⁷⁷ LENČIŠ, Štefan. Katalóg Košickej arcidiecézy. 2006, s. 315. (po roku 1990 pôsobili ako farári
na farnosti Žalobín Stanislav Fedor 1991-1999, Jozef Dugas 1999-2001, Mgr. Jaroslav Klič a Michal
Kertis)

⁷⁸ BELEJ, Milan. *Cirkevný život v období 1944 -1989*. In JÁGER, Mikuláš – SEKELA, Vladimír (ed.).
Dejiny Michaloviec. 2007, s. 330.

⁷⁹ KOLEKTÍV AUTOROV. *Lexikón slovenských dejín*. Bratislava. 2006, s. 165.

Veriaci z obce sa však spočiatku k pravoslávii nehlásili. Ihneď po zrušení gréckokatolíckej cirkvi štátna moc jej veriach automaticky považovala za pravoslávnych. V skutočnosti bola situácia omnoho zložitejšia a nevyvíjala sa podľa predstáv organizátorov „akcie P“. Aj napriek masívnej agitácii NV, organizovaniu rozhovorov s ľudom a zakazovaniu rímskokatolíckym farárom vykonávať náboženské obrady pre bývalých gréckokatolíkov sa mnohí veriaci s likvidáciou nezmierili, nenavštevovali pravoslávne bohoslužby a k novému kňazovi sa správali ľahostajne. Väčšina bývalých gréckokatolíkov začala navštevovať rímskokatolícky chrám.

Rozhodnutie o rozdelení prešovskej eparchie na dve – prešovskú a michalovskú – bolo prijaté na eparchiálnom zhromaždení v Prešove 28. júla 1950. Nasledujúci deň sa uskutočnilo ustanovujúce zhromaždenie michalovskej eparchie. Jeho účastníci zvolili i prvého biskupa. Stál sa ním Viktor Michalič, niekdajší kanonik gréckokatolíckej prešovskej diecézy. Nový biskup prijal meno Alexander.⁸⁰

Činnosť gréckokatolíckej cirkvi bola opätovne obnovená v roku 1968 (zákonom č. 70/68 Zb.) a majetky jej boli postupne navrátené.

Od roku 1937 do roku 1950 pôsobil na fare ako farár Štefan Zima, po udalostiach z roku 1950 sa k vedeniu farnosti vrátil v roku 1968, po obnovení gréckokatolíckej cirkvi. Svoju dlhoročnú službu Bohu ukončil v roku 1973. V rokoch 1973 až 1977 bol správcom farnosti rodák z obce Petkovce (okres Vranov), Michal Onderko st. V roku 1977 na farnosť Štefanovce nastupuje na dlhých 27 rokov Juraj Červený z Markoviec (okres Michalovce).⁸¹

Školy v obci v rokoch 1945 – 1989

Od prvých dní oslobodenia bola zo strany MNV s prihliadnutím na povojnové pomery venovaná veľká pozornosť aj škole v obci.

Nariadením Slovenskej národnej rady (SNR) číslo 5 zo 6. septembra 1944 sa poštátnili všetky kategórie a stupne školstva na území Slovenska.

⁸⁰ BELEJ, ref. 78. s.331.

⁸¹ Gréckokatolícky schematizmus. [online]. [citácia 18.10.2016]. Dostupné na internete: <<http://www.grkatpo.sk/?schematizmus&show=farnosť&id=156>>. (na farnosť po roku 2004 pôsobili ako farári : 2004-2007 Slavomír Palfi, 2009-2011 Slavomír Krajňák a od roku 2011 Ondrej Hricuta).

Nariadenie SNR sa realizovalo až po oslobodení novelou zákona SNR zo 16. mája 1945 číslo 34/1945 Zb. n. SNR. Na spomenuté nadväzovalo aj nariadenie číslo 47/1945 Zb. n. SNR z 26. mája 1945, ktoré poštátnilo všetky školské majetky. Všetky ľudové školy niesli po poštátnení názov Štátna ľudová škola (ŠLŠ).⁸²

Situácia v obci v roku 1945 bola veľmi zložitá. Nacistické „besenie“ neobišlo ani školskú budovu. No napriek tomu bola po oslobodení „dočasným príbytkom“ pre ľudí, ktorí prišli o svoje domovy. Z evakuácie sa po oslobodení do obce vrátil aj riaditeľ školy Ladislav Prokop. V jeseni 1945, keď bol pán Prokop povolaný do prezenčnej vojenskej služby, ostala dedina prakticky bez učiteľa.

MNV mal pred sebou neľahkú úlohu, a to vrátiť deti späť do školy. V októbri, na udalosť bohatého roka 1945, boli do dediny privezené skladacie baraky. Postavené boli na pozemku J. Grossberga. Po nastáho- vaní ôsmich rodín ostala jedna izba pre účely školy. Dočasný priestor sa síce našiel, no nebolo lavíc a ani žiadneho školského zariadenia. MNV v Malej Domaši operatívne zariadil výrobu niekoľkých lavíc, stôl, skriňu a tabuľu. Tie boli pre školské priestory poskytnuté na jar 1946. Práve vtedy sa vyriešil aj problém s učiteľom, do Malej Domaše bol pridelený pán Ján Goffa. A tak 4. marca 1946 už nič nebránilo, aby rodičia s radosťou poslali svoje deti do školy. V tento deň vstúpilo do brán provizórnej školy 38 žiakov. Školské pomery však boli naďalej veľmi ťažké, pre nedostatok lavíc sa za jednu tlačilo aj 7 detí. Počas najväčšieho kresťanského sviatku v roku – Veľkej noci, pripravil riaditeľ školy v spolupráci s mládežou divadelné predstavenie „Na rodnej hrudi“. I takýmto spôsobom chcel pozdvihnúť náladu utrpeného obyvateľstva.

Dňa 2. septembra 1946 bol Ján Goffa oficiálnym dekrétom menovaný učiteľom na Štátnej ľudovej škole v Malej Domaši. O dva dni neskôr začal v spomínanom baraku nový školský rok, do ktorého nastúpilo 46 žiakov.⁸³

Aj v školskom roku 1947/48 pretrvávali nevyhovujúce podmienky pre vyučovací proces. Do školy bolo zapísaných 39 žiakov (z toho 21 chlapcov a 19 dievčat). Takisto učiteľ Goffa bol povolaný do vojenskej

⁸² KUČEROVÁ, Eva. Skupinový inventár škôl 1. cyklu. 1898-1960. ŠA PO p. VT. 1985. s. 2.

⁸³ ŠA PO, ref. 1, Zápisy k roku 1946.

prezenčnej služby. Znova teda vyvstal problém s učiteľom v dedine. Ten sa sčasti vyriešil príchodom učiteľky Alžbety Gošaniovej zo Žalobína, ktorá mala vyučovať pokiaľ na školu v Malej Domaši nenastúpi nový učiteľ(ka). Pani Gošaniová viedla vyučovací proces iba krátko (1.10. – 24.10.1947), na jej miesto nastúpila abiturientka Karolína Zimová. V decembri 1947 prišla do školy „zásielka“, ktorú na svojom aute priviezol Jozef Ančák. Obsahom „zásielky“ bol školský nábytok, konkrétne išlo o 7 lavíc, 2 stoličky, 2 vešiaky, 1 katedru a balík príslušenstva. Avšak pre nedostatok priestoru v triede bol umiestnený v neobývanej miestnosti Jozefa Fiaského.⁸⁴

Významným medzníkom vo vývoji školstva v Československu sa stal nový školský zákon o základnej úprave jednotného školstva číslo 95/1948 Zb. z 21. apríla 1948 a vládne nariadenie číslo 196/1948 Zb. V praxi to znamenalo premenu ľudových škôl na školy národné (s ročníkmi od 1 až 5), meštianskych škôl na školy stredné (so 4. postupnými ročníkmi), predĺženie školopovinnnej dochádzky z 8 na 9 rokov.

O tomto zákone boli upovedomení aj samotní žiaci, ktorým bola pri tejto príležitosti pripravená prednáška. Na stretnutí im boli vysvetlené princípy a význam štátnej školy, jednotnej školy, predĺženia školskej dochádzky a zjednotenia školstva v ČSR.

Zmenila sa nielen obsahová náplň vyučovacích predmetov, ale nové línie sledujeme aj v oblasti mimovyučovacích a mimoškolských aktivít. Do školských kalendárov sa opäť zaradili oslavy 1. mája – sviatok práce, 9. mája – Deň víťazstva nad fašizmom, z predchádzajúcich rokov ostali oslavy Dňa matiek, ale namiesto 14. marca ako dňa vzniku Slovenskej republiky sa slávil 28. október – Deň vzniku prvej ČSR a spomienkové podujatia sa konali pri výročí dňa narodenia prezidenta dr. E. Beneša, smrti generála M. R. Štefánika. K novým štátnym sviatkom sa zaradilo výročie Slovenského národného povstania, ale aj oslavy Októbrovej revolúcie v Rusku. Kultúrny program zabezpečovali učitelia a žiaci miestnej školy.⁸⁵

Školský rok 1948/49 bol taktiež poznačený chýbajúcou učiteľskou silou. Od 22. novembra 1948 do 21. mája 1949 pôsobil na učiteľskom poste Národnej školy v Malej Domaši Vincent Kmec. Riaditeľskú

agendu prebrala Mária Bičejová, vtedajšia riaditeľka školy v Slovenskej Kajni. Definitívne sa tento problém vyriešil nástupom Ladislava Bajnoviča, ktorý bol na miestnu školu preložený zo Žalobína. S týmto menom sa spája školstvo, kultúra a osвета v obci počas celého socialistického zriadenia.

Školský rok 1949/50 sa teda začal s novým učiteľom a riaditeľom v jednej osobe. V druhý septembrový deň nastúpilo na vyučovanie 33 žiakov.⁸⁶

V zmysle uznesenia rady MNV v Malej Domaši z 2. decembra 1951 sa do bytu č. 46, ktorého majiteľkou bola Anna Hornáková (rodená Dobajová), umiestnila národná škola.⁸⁷

Rozvoj socialistickej spoločnosti priniesol v školstve ďalšie zmeny v roku 1953. Novelizáciou školského zákona číslo 31 z 24. apríla 1953 o školskej sústave a vzdelávaní učiteľov, ktorý od 1. septembra 1953 zaviedol znovu osemročnú povinnú školskú dochádzku a zlúčením národných škôl (NŠ) a stredných škôl zriadil osemročné stredné školy (OSŠ). Tieto školy sa spravidla zriaďovali v obciach, kde boli stredné školy, po nich poväčšine prebrali aj obvody. V ostatných obciach zostali aj naďalej v pôsobnosti národné školy s piatimi postupnými ročníkmi.

OSŠ existovali do konca školského roka 1959/1960. V nasledujúcom školskom roku bola opäť zavedená deväťročná povinná školská dochádzka. V zmysle zákona číslo 186/1960 Zb., sa tak bývalé národné školy premenovali na základné deväťročné školy (ZDŠ).⁸⁸

15. jún 1953 je dňom, ktorý sa veľkým písmom zapísal do dejín Malej Domaše. Práve vtedy sa začali výkopové práce pre novú budovu Národnej školy. Stavbu prebral Stavený komunál

Práce na výstavbe novej Národnej školy v Malej Domaši

⁸⁶ ŠA PO, ref. 1, Zápisy k roku 1949.

⁸⁷ ŠA PO, ref. 18, č. 464/51 adm., inv. č. 104, k. 11.

⁸⁸ KUČEROVÁ, ref. 82, s. 3.

⁸⁴ ŠA PO, ref. 1, Zápisy k roku 1947.

⁸⁵ MICHNOVIČ, Imrich. Vranov nad Topľou v 20. storočí. 2002, s. 264.

vo Vranove nad Topľou. Pre zaujímavosť odcitujem časť zo školskej kroniky: *“Stavbu prebral Stavebný komunál vo Vranove a spomaleným tempom sa dal do roboty. Často nemali vedúceho, takže robotníci niekedy 2-3 dni pauzovali.”*

*Počet žiakov v jednotlivých ročníkoch
za školský rok 1953/54⁸⁹*

Ročník	Spolu	chlapcov	dievčat
1.	14	8	6
2.	6	3	3
3.	5	3	2
4.	5	3	2
5.	2	1	1
Spolu	32	18	14

Aj nasledujúci školský rok 1954/55 začal v priestoroch skôr spomenutého bytu, ktorý patril potravinárskym závozom. Práce na novej školskej budove prebiehali naďalej veľmi pomaly. Najväčší podiel na pokračujúcich prácach mali podľa zápisov zo školskej kroniky rómski občania, ktorí vypomáhali pri murároch a pri ostatných činnostiach. Vyzdvihnutí boli Jozef Gorol (prezývka Lyšťák), M. Gorol (Šariščák) a Ján Ferenc (Sidor). Za spomenutie stojí taktiež tesársky majster a robotník p. Nemeš, ktorý viedol prácu na novej škole, keďže podnik odborného staviteľa neposkytol.

V jeseni 1954 však už bol dokončený učiteľský byt, do ktorého sa presťahoval riaditeľ a učiteľ NŠ súčasne (L. Bajnovič) so svojou rodinou. Byt bol pekný a moderný, nachádzala sa v ňom kuchyňa, špajza, spálňa, jedáleň, predsieň a kúpeľňa.

30. januára 1955 sa presťahovali aj žiaci, keď bolo bez súhlasu úradov za pomoci MNV presťahované školské zariadenie zo starej miestnosti do krásnej a modernej triedy.⁹⁰

⁸⁹ ŠA PO, ref. 1, Zápisy k roku 1953

⁹⁰ ŠA PO, ref. 1, Zápisy k roku 1954.

Nová Národná škola v Malej Domaši (fotografia z roku 1954)

Spríjemnením klasického školského života pre mládež boli neraz spoločné výlety. V roku 1958 sa takto spoločne so žalobínskou a jaseňovskou školou vybrali spoznávať krásy svojej rodnej krajiny. Pohľad na majestátnosť hradu Krásna Hôrka, elegantnosť kaštieľa v Betliari, architektúru mauzólea v Krásnohorskom Podhradí a zážitok z erupcie gejzíra v Herľanoch sa im na dlhú dobu vryl do pamäte.⁹¹

V závere školského roka 1959/1960 odišlo zo školy 6 žiakov piateho ročníka do OSS v Benkovciach.

Od školského roka 1963/1964 po náraste žiakov a vytvorení druhej triedy bola na učiteľský post prijatá Anna Tkáčová z Koromle. Po jej odchode na materskú dovolenku v auguste 1966 dva dni vyučoval obe triedy riaditeľ školy. Od tejto záťaže ho odbremenil príchod Stanislava Sotáka, kvalifikovaného učiteľa pre ročníky 1 až 5. Ten sa na škole zdržal niečo vyše roka, keď bol povolaný do služieb ZDŠ v Slovenskej Kajni. Na jeho miesto nastúpila Ľudmila Štofegová z Veľkých Zalužíc.⁹²

⁹¹ ŠA PO, ref. 1, Zápisy k roku 1958.

⁹² ŠA PO, ref. 1, Zápisy k roku 1966.

Po trinástich rokoch od výstavby novej školy sa podarilo oplotiť jej areál železným plotom. Najväčšiu zásluhu na tom mal vtedajší predseda MNV Ján Mražík a členovia MNV Jozef Lacky, Ján Petriga a Ladislav Bajnovič. Z občanov treba spomenúť Jána Paľuša a Jozefa Jackoviča. Takmer 130 m dlhý múr zabetónovali za 40 hodín.

11. júl 1968 sa do histórie školy zapísal čiernymi písmenami. Silná búrka bez dažďa, ktorú sprevádzali mohutné nárazy vetra, spôsobila zničenie škridle na školskej budove. Po 10 minútovom vyčíňaní počasia tak bolo zničených 30 % strechy. Škody boli napáchané aj na ďalších budovách v obci, spadnutých bolo viacero stromov o priemere 35 až 40 cm.⁹³

Na začiatku školského roka 1969/1970 vystriedala učiteľku p. Štofegovú na jej pracovnom mieste Marta Hermanovská zo Žalobína. Predtým pôsobila na ZDŠ v Nižnom Hrušove.

V novembri 1969 riaditeľstvo školy zakúpilo z rozpočtu ONV vo VT pre riaditeľňu 1 písací stôl, 2 stoličky, 1 konferenčný stolík, 2 kreslá, 1 vešiak, 1 kvetináč, 1 stolík pod stroj, záclony a koberec.⁹⁴

Po odchode p. Hermanovskej na materskú dovolenku na školu prichádza v septembri 1970 Eva Bubnová zo Slovenskej Kajne. Jednu triedu tak viedol dlhé roky riaditeľ p. Bajnovič a druhá bola zverená menovanej p. Bubnovej.

V školskom roku 1973/1974 vyučovala popri riaditeľovi p. Bajnovičovi na škole Anna Dudášová (v novembri preložená na II. ZDŠ vo VT). Po navrátení z materskej dovolenky ju v priebehu roka vymenila Marta Hermanovská.

V školskom roku 1973/1974 nastala zmena, škola otvorila svoje brány po desiatich rokoch ako jednotriedna ZDŠ. Po odchode učiteľky p. Hermanovskej ostal na škole iba riaditeľ a učiteľ v jednej osobe p. Bajnovič. Ten vzdelával 23 žiakov v štyroch ročníkoch novým systémom. Išlo o tzv. rozšírené vyučovanie, t.j. žiaci mali výučbu 32 hodín týždenne.⁹⁵

V nasledujúcom roku nastúpilo do jednotriedky iba 15 žiakov, ktorí sa učili podľa nových učebných osnov. V 1. ročníku sa malí študenti učili množinovú matematiku, prvouku, literárnu výchovu, čítanie a písanie

⁹³ Registratúra, ref. 58, Zápisy k roku 1968.

⁹⁴ ŠA PO, ref. 1, Zápisy k roku 1969.

⁹⁵ ŠA PO p. VT, f. Základná škola v Malej Domaši. Kronika II. Zápisy k roku 1974. inv. č. 65, k.3.

z nového šlabikára. Od 1. septembra 1977 sa uplatňovala obsahová prestavba základnej školy aj v 2. ročníkoch.

V školskom roku 1978/1979 sa táto prestavba týkala tretích ročníkov. Najväčší počet žiakov bol z radov prvákov, z celkového počtu 23 ich bolo až 11. Všetkých určite potešilo predĺženie zimných prázdnin z dôvodu teoretickej výučby na učňovských zariadeniach. Vyučovanie po vianočných sviatkoch začalo až 29. januára.

V ďalších rokoch sledujeme znova tendenciu vzrastu počtu žiakov na miestnej ZDŠ.

V školskom roku 1980/1981 boli žiaci štvrtého ročníka premiestnení do obvodovej školy v Slovenskej Kajni. Na škole tak ostali iba ročníky 1 až 3. Napriek tomu do ZDŠ každodenne chodievalo 28 študentov.⁹⁶

Školský rok 1983/1984 bol pre tunajšiu školu veľmi výnimočný. Niesol sa totiž v duchu rozlúčky s prvým učiteľom v budove, v ktorej sa vyučovanie viedlo celých 35 rokov. Po celú túto dobu sa p. Bajnovič venoval vzdelávaniu mládeže a pripravoval ich tak na budúci život. Popri funkcii riaditeľa školy a učiteľa vykonával v obci všetky neplatené činnosti. Rozlúčka s touto významnou osobnosťou novodobých dejín Malej Domaše bola dojímavá, no i ťažká. Po odchode na zaslúžený odpočinok sa so svojou rodinou presťahoval do nového bytu vo Vranove nad Topľou. Integrácia miestnej ZDŠ do školy v Slovenskej Kajni tak znamenala koniec školy v obci. Nezabránila tomu ani veľká nevôľa miestneho obyvateľstva. Školský inventár bol odvezený na ZŠ do Vranova N/T, na ZDŠ Slovenská Kajňa a niektoré pomôcky a nábytok zostali pre plánovanú materskú školu.⁹⁷

Spoločenské organizácie v obci v rokoch 1945 – 1989

Po oslobodení obce sa spoločenský život – rovnako ako iné sféry – postupne normalizoval. Po oslobodení sa spoločenský život tiež pomaly vracal do normálnych koľají. Z politických strán najvýraznejšiu činnosť v Malej Domaši vyvíjali miestne organizácie (MO) Demokratickej strany (DS) a Komunistickej strany Slovenska (KSS).

⁹⁶ ŠA PO, ref. 95, Zápisy k roku 1980.

⁹⁷ ŠA PO, ref. 95, Zápisy k roku 1984.

Zakladané boli viaceré spoločenské organizácie, ktoré v pofebruárovom období pôsobili výlučne na báze Národného frontu (NF). Na jeho čele stál formálne MAV NF, združujúci všetky spoločenské organizácie. V roku 1950 bol predsedom NF Michal Horňák.

Vo voľbách roku 1946, ako sme už spomínali, zvíťazila v okrese Demokratická strana. Po založení JRD pôsobila základná organizácia KSS aj na družstve. Úlohou oboch týchto organizácií bolo politicky a ekonomicky vplývať na chod MNV, JRD a tým aj celej obce.

Úzku spoluprácu s KSS udržiaval i miestny výbor Národného frontu. Demokratická strana zanikla v priebehu februárových udalostí a v marci 1948 z nej vznikla Strana slovenskej obrody. Vo funkciách miestnej organizácie KSS v sledovanom období pôsobili aj p. Stanovčák (predseda v roku 1952), Ján Čilaga (predseda v roku 1972), či Michal Majirský Ján Ferenc, Jozef Gorol, Jozef Lacký, František Korub, Ján Pencák, Michal Fijaský, Juraj Čičák, Jozef Ančák, Jozef Jenčák, Ladislav Bajnovič.

Významnú pozíciu spomedzi záujmových organizácií zaujal Dobrovoľný hasičský zbor (DHZ), neskôr premenovaný na Zväz požiarnej ochrany (ZPO). Náplňou štruktúry nebola iba pripravenosť a pohotovosť v prípade požiaru, ale aj aktívna pomoc pri zveľadňovaní obce a pri poľnohospodárskych prácach.

V polovici päťdesiatych rokov prešiel zbor reorganizáciou, vzniká Československá požiarňa ochrana (ČSPO).⁹⁸

Jedným z prvých úloh bolo zabezpečenie hasičskej striekačky. Tá bola dodaná v júni 1957 (typ PS – 6). S jej nákupom nastali problémy s umiestnením. V tom istom roku tak predstavitelia požiarnej ochrany žiadali ONV VT prostredníctvom MNV v obci o finančnú výpomoc pri výstavbe zbrojnice.⁹⁹ V dedine sa v tejto dobe hasičská zbrojnica nachádzala, avšak výstroj požiarneho zboru a zakúpenú striekačku nebolo možné umiestniť pre jej veľkosť do jedného priestoru. Po negatívnej odpovedi ONV sa predmetná striekačka umiestnila na hospodárskom dvore JRD Malá Domaša.¹⁰⁰

⁹⁸ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 6. júla 1956, inv. č. 5, k. 1.

⁹⁹ ŠA PO, ref. 3, Zápisnica z 28. novembra 1957, inv. č. 30, k. 4.

¹⁰⁰ ŠA PO, ref. 3, Zápisnica z 22. mája 1959, inv. č. 30, k. 4.

V januári 1960 prijalo MNV Malá Domaša rozhodnutie o požiarnej bezpečnostných opatreniach v obci. To znamenalo prevádzanie pravidelných preventívnych prehliadok v rodinných domoch občanov.¹⁰¹

Z previerky požiarnej ochrany v roku 1980 sa dozvedáme, že je riadne vypracovaný poplachový plán obce. Stav spojovacích prostriedkov v obci je dobrý a nachádza sa v nej 8 telefónov. V prípade požiaru ako vodný zdroj slúžila vyrovnávací nádrž Domaša. V požiarnej zbrojnici bolo registrovaných 31 členov požiarnej ochrany, priemerný vek sa pohyboval na úrovni cca 30 rokov. Po technickej stránke bol zbor vybavený motorovým vozidlom Avia a motorovou striekačkou PPS – 12, ktorá bola akcie schopná.¹⁰²

V roku 1982 boli vytvorené dve požiarne družstvá, ktoré sa zúčastňovali obvodových súťaží požiarnej ochrany.

Veliteľstvom požiarnej ochrany v obci bol poverený počas rokov 1945 – 1989 Ján Fuňa, Michal Čakan, Michal Čalfa a Michal Dzurčanin.

Ďalšiu spoločenskú organizáciu v obci predstavoval Československý Červený kríž (ČSČK). Jej založenie datujeme do roku 1951. Okrem vykonávania preventívnych opatrení v oblasti hygieny a zdravia občanov v miestnom rozhlase pravidelne vysielal prednášky o hygiene a čistote, o prevencii ochorení. Členovia organizovali besedy s občanmi, v obchodoch a vo verejných budovách. Jednou z činností na JRD bolo vykonávanie preventívnych hygienických prehliadok. Zostavovali sa aj zdravotné hliadky, organizovali rôzne charitatívne zbierky. Členovia robili nábor nových darcov krvi, podieľali sa na školeniach a cvičeniach Civilnej obrany, usporadúvali kurzy dobrovoľných sestier.

K popredným osobnostiam ČSČK patrili Júlia Durkajová či Žofia Čalfová.

Významnú organizáciu v Čičarovciach predstavoval aj Československý zväz žien (ČSZŽ), ktorý vznikol hneď po roku 1945. Od 70. rokov niesol názov Slovenský zväz žien (SZŽ), resp. Výbor žien (VŽ). Jeho úlohou bolo pomáhať vedeniu obce pri organizovaní výkupu mlieka a vajčiek od „záhumienkarov“, získavať záväzky, agitovať za ich

¹⁰¹ ŠA PO, ref. 3, Zápisnica z 27. januára 1960, inv. č. 31, k. 4.

¹⁰² ŠA PO, ref. 18, č. 20/82 adm., inv. č. 135., k. 18.

splnenie, organizovať rôzne charitatívne zbierky, brigády na skrášľovanie obce (v ich opatere boli napr. verejné priestranstvá).

Pre zaujímavosť uvediem aj iné činnosti, ktorým zväz venoval pozornosť – informovanie ohľadom možnosti využitia elektrických prácovní a o výhodách detských jasí a útulkov. Aktívne sa zúčastňovali prác v obci, akými bola výstavba cesty či oprava školskej budovy v roku 1951.

V roku 1961 bola pri hodnotení činnosti zväzu vyjadrená nespokojnosť. Členky združenia nedodržovali plány vytýčené pri schvaľovaní nového Výboru žien v roku 1960.

Po viacerých výzvach na zlepšenie činnosti sa tomu tak stalo až v roku 1966. Popri svojich hlavných úlohách stihli členky výboru pripraviť aj divadelnú hru pod názvom „Záveje“ a pod vedením p. Bajnovičovej usporiadať kurz šitia.¹⁰³

Vedúcimi pracovníčkami miestnej organizácie boli napríklad 1951 predsedníčka Anna Horňáková, Zuzana Ančáková (predsedníčka v roku 1953), Mária Gerová (predsedníčka v roku 1960), Helena Budzová (predsedníčka v roku 1966), Mária Fiaská (predsedníčka v roku 1972), Helena Petrigová (predsedníčka v roku 1973) a členky Mária Mražiková, Terézia Diliková, Anna Repková, Anna Michalová, Mária Horňáková, Mária Bajnovičová, Helena Fiaská, Anna Tkáčová, Anna Durkajová, Júlia Durkajová, Helena Štiberová, Terézia Stanovčáková, Žofia Čalfová, Anna Lackyová a Anna Čalfová.

Sväz československo-sovietskeho priateľstva (SČSPO) sa intenzívne podieľal na príprave prác na mlatobné a žatevné obdobie, organizovali kurzy ruského jazyka a podieľali sa na kultúrnych podujatiach v obci. Pri príležitosti Mesiaca československo-sovietskeho priateľstva organizoval rôzne tematické prednášky (Sovietska demokratická sústava, Sovietsky zväz buduje komunizmus, Vernosť Sovietskemu zväzu a iné), besedy, kultúrne večery, pripravoval relácie do miestneho rozhlasu, organizoval ľudové kurzy ruštiny, usporadúval verejné mierové manifestácie, na ktorých vystupovali významní

¹⁰³ ŠAPO, ref. 2, Zápisnica z 15. marca 1966, inv. č. 10, k. 1.

politickí činitelia, vystúpenia a výstavy sovietskych kníh, odoberali sovietsku tlač a pravidelne organizovali kvíz „Čo vieš o ZSSR“.

Taktiež zabezpečoval propagáciu ZSSR. Podieľal sa pri rozvíjaní kultúrneho života, usporiadaní veselíc, estrád a majálesov, pri vytváraní ochotníckych divadelných krúžkov, speváckych krúžkov a pod..

Prvé náborové do zväzu prebiehali v roku 1952. Získavanie členov sa nieslo v duchu „vďaka bratskému Sovietskemu zväzu, ktorý nám pomáhal budovať socializmus v našej vlasti“.

K členom zväzu patrila napríklad Anna Durkajová (predsedníčka v roku 1972).

Československý zväz (sväz) mládeže (ČZM), od roku 1969 Socialistický zväz mládeže (SZM), resp. „Klub mládeže“ sa zameriaval na organizáciu aktívnej kultúrno-výchovnej činnosti mládeže. Členovia organizácie nacvičovali divadelné hry, estrády, kabarety, usporadúvali prednášky, besedy, tematické večery a večierky, kurzy, tanečné zábavy, koncerty, výstavy, mládežnícke popoludnia.

Pripravovali rôzne relácie do miestneho rozhlasu. Organizovali brigády na zveľaďovanie obce, vytvárali vhodné podmienky pre rozvoj záujmov a záľub mládeže. Mládež mala na starosti aj Okresná starostlivosť o mládež (OSM). Tá sa zaoberala napríklad organizovaním rôznych výletov a ozdravných pobytov, hlavne pre deti zo sociálne slabých rodín.

Medzi popredných predstaviteľov zväzu patrili aj Mária Pavelková (podpredsedníčka v roku 1951), Ladislav Šmajda (predseda), Jozef Tomčák (predseda v roku 1972), Drahomíra Durkajová (predsedníčka v roku 1975), Mária Paľušová (predsedníčka v roku 1978) a Viera Durkajová (predsedníčka v roku 1986).

Zväzarm sa aktivizoval najmä pri školeniach útvarov svojpomoci Civilnej obrany v Malej Domaši. Bol vytváraný vo všetkých okresoch a na miestnej úrovni ako zväz slúžiaci na obranu a ochranu vlasti. Jeho úlohou bolo pripraviť obyvateľstvo na možnosť ochrany v prípade vojny a to najmä v teoretickej rovine. Najobľúbenejšou činnosťou „zväzarmovcov“ bola streľba zo vzduchovky a malorážky.

V decembri 1987 bola schválená stavba „Malorážková strelnica ZO Zväzarm“, ktorá mala byť vybudovaná v katastrálnom území obce Malá Domaša.

Na popredných postoch v Malej Domaši pôsobili napríklad Ján Horňák.

Zväz protifašistických bojovníkov organizoval miestnych účastníkov odboja. Usporadúval pre nich rôzne akcie, svojich členov vysielal na besedy so žiakmi a mládežou do miestnych škôl.

V roku 1973 zväzu, ktorý združoval 12 členov, predsedal Michal Durkaj.

Poľnohospodárstvo v obci, Jednotné roľnícke družstvo (JRD)

Poľnohospodárstvo predstavovalo významnú zložku národného hospodárstva ČSR. Jedným z najvýraznejších počinov vtedajšieho politického zriadenia v oblasti hospodárskej výroby bolo zriaďovanie družstiev. Prvé družstvá boli zakladané už v roku 1949.

Jednotné roľnícke družstvo v obci Malá Domaša bolo založené v roku 1951. Napriek tomu, že zakladanie a fungovanie družstiev bolo súčasťou štátnej politiky, JRD spočiatku zápasili s veľkými problémami (nedostatok ustajňovacích priestorov, zlá starostlivosť o hospodárske zvieratá, nedostatok osiva, hnojiva, málo strojov, nízke finančné i naturálne ohodnotenie členov JRD, náročná fyzická práca). V dôsledku uvedených nepriaznivých materiálno-technických podmienok začali družstvá hromadne opúšťať jeho členovia. Napriek tomu sa družstvo nerozpadlo – zostalo menšinovým. Väčšina bývalých členov opäť prešla na súkromné hospodárenie. Dodávky štátu boli však v tomto období plnené veľmi slabo.

Najväčším problémom poľnohospodárstva bola v prvej polovici 50. rokov pre predstaviteľov MNV súkromná malovýroba.

V roku 1952 prevedením hospodárskej a technickej úpravy pôdy (HTÚP) získala obec Malá Domaša asi 60 ha ornej pôdy vykúpenej podľa zákona č. 46/48 Sb., cirkevnej a inej, ktorú predtým užívali roľníci z obce Žalobín, Slovenská Kajňa, Gigloviec a Benkoviec.¹⁰⁴

Problematickou pri budovaní družstva v Malej Domaši ostávala aj v roku 1953 otázka vlastníctva ornej pôdy (cca 25 ha) v katastrálnom území obce občanmi inej príslušnosti k obci či mestu.

¹⁰⁴ ŠAPO, ref. 3, Zápisnica z 10. novembra 1953, inv. č. 30, k. 4.

V päťdesiatych rokoch miestne družstvo nevlastnilo modernú techniku a tak sa pri vykonávaní jarnej a jesennej sejby pravidelne využívali konské a kravské poľahy.¹⁰⁵

Domáci poľnohospodári museli v rámci dodávok pre verejné zásobovanie odovzdávať poľnohospodárske plodiny (obilniny, zemiaky, kukuricu...), mäso (hovädzie, bravčové a iné), bravčovú masť, slaninu, mlieko, vajcia, seno či iné produkty. Odovzdávanie takýchto „kontingentov“, udržiavanie plánovaných stavov dobytku, ako i uhrádzanie rôznych poplatkov bolo koncom 50. a v priebehu 60. rokov pohyblivé (išlo najmä o odovzdávanie – mlieka, mäsa a vajčiek). Viazol i odber umelých hnojív. V súlade so štátnymi hospodárskymi nariadeniami sa preto vytvárali agitačné dvojice a rôzne komisie (častočasť zvolení poslanci MNV navštevovali svoj volebný obvod a agitovali u svojich voličov za včasné plnenie dávok). Mali za úlohu propagovať včasné odovzdávanie „dávok“ a vyzývať na dodržiavanie plánovaných stavov hospodárskych zvierat.

Vedenie obce uskutočňovalo kroky proti dedinským špekulantom, boháčom („kulakom“) a pravidelným neplničom. Prísnejšie postupovalo najmä od 50. rokov, keď sa najprv uplatňovala zásada agitácie – buď poslancami MNV, alebo vopred určenými agitačnými dvojicami, potom nasledovalo predvolanie na MNV – tu sa ukladali aj trestné sankcie.

*Vlastníci a rozloha ornej pôdy im patriaca v katastrálnom území
obce Malá Domaša v roku 1953¹⁰⁶*

Vlastník	Rozloha (siah)
p. Bačík (Slovenská Kajňa)	11 000
Michal a Jozef Račok (Žalobín)	4 000
p. Majerčín (Žalobín)	9 000
p. Podolák (Slovenská Kajňa)	2 000
Andrej Vargovič (Slovenská Kajňa)	4 000

¹⁰⁵ ŠAPO, ref. 2, Zápisnica z 1. novembra 1952, inv. č. 3, k. 1.

¹⁰⁶ ŠAPO, ref. 3, Zápisnica z 20. júla 1953, inv. č. 30, k. 4.

Vlastník	Rozloha (siah)
Obec Giglovce	28 000
p. Džubák (Žalobín)	3 000
Jozef Uchal' (Slovenská Kajňa)	6 000
p. Nemčík (Vranov nad Topľou)	2 000

Aktívne agitácia za získavanie nových členov družstva bola neraz vykonávaná aj formou sťažovania hospodárenia samostatne pôsobiacich roľníkov. V roku 1955 vydalo plénum MNV nariadenie o zákaze pasenia hospodárskeho dobytku na spoločných pasienkoch, ktoré sa nachádzali medzi zasiatou alebo zasadenou plochou. V prípade neuposlúchnutia nariadenia hrozila vinníkom finančná pokuta vo výške od 10 Kč do 50 Kč.¹⁰⁷

Rok 1958 priniesol založenie celoobecného JRD v Malej Domaši. Vo svojom počiatku združovalo 38 členov. Po ustanovujúcej schôdzi bola vyhlásená nová správa družstva. Predsedom družstva sa stal Michal Michalov, v správe zasadali aj Michal Dzurčanin (vedúci rastlinnej výroby), Ján Grec (vedúci živočíšnej výroby), Ferdinand Korub (vedúci stavebnej skupiny) a Michal Fiaskey st. Postupne sa tiež prikrčilo k sústreďovaniu hospodárskych zvierat, osiva, sadiva a strojov – uvedený proces ale sprevádzali problémy (nebol totiž dostatok pracovných síl, poľnohospodárskych strojov, náradia či ustajňovacích, prípadne skladovacích kapacít, a tak množstvo zvierat i materiálu držali roľníci doma).

Úsek poľnohospodárskej výroby v obci bol do roku 1960 hodnotený ako mladý a slabý. Vzhľadom na to musel nastať podstatný obrat v hospodárení JRD. Modernizácia bola dôležitá z hľadiska plnenia úloh vo výrobe, tržnej produkcii a malo získať finančnú sebestačnosť. Najväčšie zisky boli zaznamenávané pri predaji ošípaných. V dôsledku toho sa prikrčilo k zmenám noriem a to k zavedeniu suchého výkrmu a výberu kusov na tento výkrm zrelých. Ďalšou výraznou zmenou bolo pristúpenie k fakturácii prác vykonaných pre občanov zamestnancami miestneho JRD (napríklad – vývoz hnoja). V tom čase pôsobí na stoličke riaditeľa JRD Michal Michalov.

¹⁰⁷ ŠAPO, ref. 2, Zápisnica z 9. mája 1955, inv. č. 5, k. 1.

V tomto období sa v dôsledku výstavby vodného diela vo Veľkej Domaši podstatne znížila pôda, ktorú obrábalo JRD Malá Domaša. Pôda bola zabraná kvôli stavbe preložky štátnej cesty, ako aj kanálov od vyrovnávacej nádrže za účelom zásobovania vodou priemyselného centra a Vodného družstva (VD) Hencovce. Ďalším negatívom rušných rokov sa stalo poškodzovanie honov ťažkými motorovými vozidlami.¹⁰⁸

V úvode roka 1961 schválila rada MNV novú správu JRD. Predsedom družstva sa stal Ján Horňák, vedúcim rastlinnej výroby Michal Dzurčanin, vedúci úseku živočíšnej produkcie Jozef Lacký, mechanizátor Andrej Stanovčák, účtovník Jozef Durkaj a Ján Petriga, Ján Pencák ako členovia správy JRD.¹⁰⁹

Takéto zloženie pretrvalo niečo vyše roka a pol. November 1962 priniesol opäť zmeny. Predsedníctva sa znova ujal Michal Michalov.

Nasledujúci rok došlo k sceľovaniu pôdy nových členov JRD. Týkalo sa to honov – Pod koscelkom, Za šmirku, Lazčiky, Pod lackovú, Hurka a Hlušok. Niektoré zo spomenutých honov boli už v roku 1958 súčasťou zlúčenia, pretože vtedy sa prevádzala nová celoobecná HTÚP, avšak v roku 1959 boli pri doplnkovej HTÚP znova rozdelené medzi súkromný sektor. V roku 1963 bolo HTÚP ovplyvnené výmenou 22 poľnohospodárskych závodov z Malej Domaše, 7 zo Slovenskej Kajne a 36 závodov zo Žalobína.

Bilancia pôdy JRD Malá Domaša¹¹⁰

Bilancia	Rozloha všetkej pôdy (ha)	Orná pôda (v ha)
Starý stav do roku 1963	265,71	141,44
Pôda zlúčená v roku 1963	23,07	19,31
Konečný stav po HTÚP	288,78	160,75

Na úseku investičnej výstavby sa v roku 1963 pre zvýšenie efektivity práce v miestnom družstve pristúpilo k vybudovaniu mostovej váhy.

¹⁰⁸ ŠAPO, ref. 2, Zápisnica z 30. decembra 1960, inv. č. 6, k. 1.

¹⁰⁹ ŠAPO, ref. 3, Zápisnica z 10. februára 1961, inv. č. 32, k. 4.

¹¹⁰ ŠAPO, ref. 18, č. 124/63 adm., inv. č. 116., k. 11.

Proces získavania pôdneho fondu pre JRD pokračoval aj v nasledujúcom období. Komisia na čele s predsedom JRD Michalom Michalovom pri preverke celého katastrálneho územia obce zistila, že v katastri Malej Domaše sa aj po HTÚP vykonanej v poslednom spomínanom roku nachádzala neobhospodarovaná pôda. Išlo o hony Hurka (cca 6 ha), U Duba (3 ha) a Pod Čolom (cca 3 ha). Tieto pozemky boli po HTÚP vykonanej v rokoch 1958, 1959 a 1963 pridelené občanom Pavlovi Birešovi, Michalovi Paľušovi (č.d. 19) a Michalovi Paľušovi (č.d. 34). Títo roľníci sa však podľa spisov pôdy neujali. Na základe návrhu MNV sa pri doplnkovej hospodárskej a technickej úprave pôdy pozemky previedli do vlastníctva JRD.

Jednotné roľnícke družstvo v Malej Domaši hospodárilo v roku 1964 na 237 ha poľnohospodárskej pôdy, z toho až 135 ha tvorilo ornú pôdu. Štruktúra osevu bola nasledovná – 59 % obilniny, 28 % krmoviny, 11 % okopaniny a 2 % technické plodiny. V spomínanom roku bolo vysiatych 34 ha pšenice, 26 ha jačmeňa, 10 ha ovsa, 10 ha kukurice na zrno, 4 ha kukurice na siláž, 2 ha maku, 12 ha zemiakov, 4 ha kýmnej repy, 11 ha ďateliny a 3 ha lucerny.

Úroda zaznamenaná v roku 1964 (v q – 100 kg)¹¹¹

Ukazovateľ	pšenica	raž	ovos	jačmeň	miešanky	spolu
Plocha zberu (ha)	34	7	10	26	1	78
Úroda z 1 ha (v q)	13,3	12,9	9,2	11,9	13,80	-
Úroda spolu (v q)	454,17	90,08	92,73	310,40	13,80	980,88

Celkový stav družstva nebol príliš lichotivý. Dozvedáme sa o slabej morálke pracovníkov či minimálne využitie strojového parku pre prevádzkanie poľných prác. Jednou z príčin bol nedostatočný počet traktoristov.¹¹² Aj v dôsledku toho priniesol záver roka 1964 vážnejšie úvahy o prechode na vyššiu formu hospodárenia JRD Malá Domaša. Tým bol presun JRD do Československých štátnych majetkov (ČSSM). Ako najvhodnejší

¹¹¹ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 27. augusta 1964, inv. č. 8, k. 1.

¹¹² ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 29. októbra 1964, inv. č. 8, k. 1.

termín na túto akciu sa považoval 1. január 1965. V tomto období pôsobil na poste predsedu JRD Andrej Koval'.¹¹³

*Prehľad o stavoch hospodárskych zvierat (HZ)
v JRD Malá Domaša*

Druh HZ	Stav ku 1.10.1963	Stav ku 1.10.1964
Kravy	28	23
Ošipané	162	95

Od roku 1965 tak miestne družstvo nieslo oficiálny názov Štátny majetok farma Malá Domaša. Vedúcim sa stal p. Čornák. Za týmito zmenami stali predstavitelia vyššej štátnej moci.

Na základe uznesenia vlády Československej socialistickej republiky z 22. novembra 1961 č. 992 bol JRD Malá Domaša s celou svojou hospodárskou činnosťou od 1. januára 1965 prevezený do hospodárenia ŠM v Strážskom, ktoré v roku 1967 hospodárilo na celkovej výmere 314 ha poľnohospodárskej pôdy, z toho 258 ha ornej pôdy. V obci naďalej pracovalo 14 súkromne hospodáriacich roľníkov, ktorí obrábali 49 ha poľnohospodárskej pôdy, z toho 39 ha ornej pôdy.¹¹⁴

Tieto zmeny boli zárodkom modernizácie farmy v Malej Domaši. Po prehliadke hospodárskeho dvora zástupcom ŠM Strážske sa uskutočnil výber stanovišť pre plánovanú výstavbu pohotovostných bytov a sociálneho zariadenia (16 bytových jednotiek na hone Hurka). Ďalej sa naplánovala stavba kravína a odchovne mladého dobytky.

Nadšenie však na čas zastavila v lete 1965 náhla povodeň, ktorá poškodila kultúry na honoch Raroška, U Duba, Pod Hurku, Pod Hacu Kukurica, na Brižcoch a Na lúkach o celkovej ploche 43 ha.¹¹⁵

V zmysle vládneho nariadenia z 16. decembra 1954 o generálnom pláne zveľaďovania poľnohospodárskeho pôdneho fondu a lesného a vodného fondu bola prevezená na území okresu delimitácia pôdneho fondu s hlavným účelom najlepšieho rozvoja poľnohospodárskej a lesnej

¹¹³ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 29. septembra 1964, inv. č. 8, k. 1.

¹¹⁴ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 28. decembra 1967, inv. č. 11, k. 1.

¹¹⁵ ŠA PO, ref. 18, č. 180/65 adm., inv. č. 118, k. 13

výroby. Na základe hore uvedeného navrhla komisia vyňať z katastrálneho územia obce Malá Domaša 40,5 ha pôdy určenej na zalesnenie.¹¹⁶

V roku 1967 sa pristúpilo k vyčleneniu pôdy v hone „Karchoviky“ pre drobné užívanie občanom Malej Domaše.¹¹⁷

Po zrušení ŠM Strážske sa v roku 1972 pričlenilo družstvo v Malej Domaši k JRD Československo-sovietskeho priateľstva (ČSSP) Kvakovce. K JRD ČSSP Kvakovce patrili aj hospodárske dvory Benkovce, Žalobín a Slovenská Kajňa.

JRD po týchto zmenách venovalo pozornosť ochrane pôdneho fondu investičným i neinvestičným zúrodnením. Katastrálne územie obce Benkovce bolo v roku 1979 odvodnené, v ďalšom období mali prísť na rad aj pozemky v katastri Malej Domaše. V rastlinnej výrobe venovalo JRD najväčšiu pozornosť pri výrobe zrnovín. Na celkovú produkciu zrnovín má najväčší vplyv vývoj hektárových úrod, ktoré boli v jednotlivých rokoch nasledovné.

Hektárové výnosy zrnovín v JRD Malá Domaša v rokoch 1976, 1977 a 1978 (v q)¹¹⁸

Plodina	1976	1977	1978
Pšenica	35,90	30,50	26,75
Raž	32,20	32,50	18,60
Jačmeň	33,38	27,20	20,60
Ovos	27,10	17,00	-
Celkom	34,62	28,90	23,98

Medzi najdôležitejšie úlohy v živočíšnej výrobe sa radilo zvyšovanie početných stavov hovädzieho dobytku (HD) a ošípaných, následne zvyšovanie ich úžitkovosti.

V úvode osemdesiatych rokov sa JRD so sídlom v Kvakovciach, pod ktoré patrili aj hospodársky dvor Malá Domaša, venovalo zlepšovaniu

¹¹⁶ ŠA PO, ref. 18, č. 297/65 adm., inv. č. 118., k. 13.

¹¹⁷ ŠA PO, ref. 18, č. 256/67 adm., inv. č. 120., k. 13.

¹¹⁸ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 27. júla 1979, inv. č. 14, k. 2.

pracovného dvora v Malej Domaši. V rámci toho bol položený asfaltový náter na prístupových komunikáciách, vybudovali sa sociálne zariadenia a v súvislosti s ochranou životného prostredia sa dvakrát ročne vykosila burina na ploche 0,30 ha.

Väčšia pozornosť sa venovala výkrmu hovädzieho dobytku (HD) a odchovu mladého HD. Na dvore sa v roku 1980 chovalo 610 kusov HD na výkrm, 130 kusov teliat a 185 kusov jalovic.¹¹⁹ Post predsedu JRD v tomto období zastával Ing. Ján Hermanovský zo Žalobína (v roku 1986 bol zvolený za poslanca Slovenskej národnej rady).

V roku 1983 sa odvodnili 3 ha plochy, na hone „Pod Kamenným“ bola pôda obrobená a využitá pre poľnohospodárske účely. Obdobne sa začala využívať aj pôda na hone „Medzi Debričkami“ (3 ha). Pre zvýšenie úrodnosti pôdy JRD sa využil všetok maštalný hnoj na hnojenie – pozornosť sa upriamila na trvalo trávnaté porasty. Taktiež sa vyčistilo 15 pasienkov a pokosili sa trávy v neprístupných plochách „Pod Hurkou“ (2 ha).

V spomínanom roku boli do užívania JRD dané výkrmňa pre hovädzí dobytok (kapacita 200 ks), sušička, triedička zemiakov, silážny žľab a senník. Dodávateľom pre tieto stavby bolo JRD ČSSP Kvakovce.¹²⁰

V roku 1985 dosiahlo JRD v Malej Domaši čistý zisk 6 245 Kč.

Výsledky hospodárenia v spomenutom roku sú približené v nasledujúcich tabuľkách¹²¹

Hrubá poľnohospodárska produkcia	Plán (v Kč)	Skutočnosť (v Kč)
Rastlinná výroba	12 507	12 065
Živočíšna výroba	11 900	12 001
Spolu	25 407	24 066

¹¹⁹ Registratúra, ref. 58, Zápisy k roku 1980.

¹²⁰ ŠA PO, ref. 18, č. 55/83 adm., inv. č. 136., k. 19.

¹²¹ Registratúra, ref. 58, Zápisy k roku 1985.

Produkcia živočíšnej výroby bola nasledovná

Ukazovateľ	Merná jednotka	Plán	Skutočnosť
Výroba mlieka	liter	1 200	1 152
Uliahnuté teľatá	kus	332	357
Teľatá do 6 mesiacov	q	441	593
Mladý dobytok	q	372	624
Výkrm HD	q	1 801	1 390
Uliahnuté prasatá	kus	731	815
Ošipané výkrm	q	749	562

Plnenie produkcie v rastlinnej výrobe v hektárových výnosoch predkladá ďalšia tabuľka. Údaje sú uvádzané v tonách (t)

Plodina		t/ha
Pšenica		3,48
Raž		2,62
Jačmeň	Ozimný	2,50
	Jarný	3,28
Ovos		1,80
Kukurica - zrno		4,00
Obilniny spolu		3,30
Zemiaky		11,50
Krmná repa		36,40

Kultúrna a osvetová činnosť v rokoch 1945 – 1989

Po skončení vojny kultúrnu a osvetovú činnosť v obci zabezpečovala miestna škola (organizovala divadelné predstavenia, estrády, akadémie, kabarety, tematické večery) a spoločenské organizácie (pripravovali prednášky, besedy, kurzy, relácie do miestneho rozhlasu, usporadúvali tanečné zábavy).

Tieto aktivity sa však museli koordinovať, preto vznikla obecná Osvetová beseda (OB). Tá vstúpila do života dňa 25. novembra 1952. Jednou z prvých úloh pre OB bolo informovanie o význame družstiev a zvyšovaní hektárových výnosov na svojich družstevných lánach. Prvým správcom OB sa stal Ladislav Bajnovič (riaditeľ národnej školy), ktorý bol jej významným článkom po celú dobu existencie.

Vo funkcii osvetových pracovníkov zo začiatku pôsobili spravidla učitelia. Tradície divadelných predstavení, estrád, akadémii, tematických prednášok, besied a relácií v miestnom rozhlase zostali zachované, pribudli plesy a rôzne druhy agitácií.

Osvetová beseda pravidelne pripravovala v spolupráci s miestnymi organizáciami a školou kultúrne podujatia k štátno-politickým sviatkom a k významným dňom (oslavy Februárového víťazstva, oslavy MDŽ – Medzinárodného dňa žien, spomienkové slávnosti pri príležitosti narodenia V. I. Lenina, oslavy 1. a 9. mája, oslavy SNP, oslobodenia obce či okresu, oslavy VOSR – Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie).¹²² Kultúrny program k oslavám zabezpečovala najmä miestna škola, ktorú dopĺňovala vystúpeniami materská škola.

Okrem toho mala osvetová beseda v náplni práce organizáciu rôznych spoločenských akcií (koncertov, vystúpení, divadelných predstavení, dožinkových slávností), v jej zriaďovateľskej pôsobnosti boli aj rôzne kultúrno-spoločenské kurzy a krúžky.

OB v rámci možnosti využívala miestny rozhlas. Do výberových škôl odporúčala mládež i starších občanov a vo zvýšenej miere robila nábor do poľnohospodárskych škôl.

Pre činnosť besedy sa vyčlenili priestory v jednej miestnosti v dome Márie Durkajovej.¹²³

V obci Malá Domaša bol na krátko založená aj spevokol Pionierov.

Aktív, resp. Zbor pre občianske záležitosti vyvíjal výraznejšiu činnosť v 80. rokoch, keď organizoval uvítania detí do života, pripravoval slávnostné odovzdávania občianskych preukazov, rozlúčky s brancami, účinkoval pri sobášoch na MNV a pri občianskych pohreboch, usporadúval slávnostné stretnutia s najstaršími občanmi a odbojarmi, členovia zboru tiež navštevovali jubilujúce manželské páry.

¹²² Oslavy sa pravidelne prerokovávali na jednotlivých zasadnutiach pléna či rady MNV (Pozn. autora).
¹²³ ŠA PÖ, ref. 3, Zápisnica z 25. novembra 1952, inv. č. 30, k. 4.

V roku 1948 sa v obci zriadila Miestna ľudová knižnica (MLK). Jej hlavnou činnosťou bolo získavanie čitateľov a tým zvyšovania vzdelanosti obyvateľov obce. Pri svojej činnosti spolupracovala so školou a spoločenskými organizáciami v obci. Okrem vypožičiavania kníh a časopisov organizovala i besedy, výstavy, prednášky, kvízy, exkurzie, spomienkové pásma, rozprávkové podujatia pre školopovinné deti a mládež, podieľala sa na príprave relácií do miestneho rozhlasu.

V roku 1965 sa v jej priestoroch nachádzalo 500 zväzkov kníh, ktoré si pravidelne vypožičiavalo 49 stálych čitateľov. Prácu knihovníka vykonával dlhoročný riaditeľ školy Ladislav Bajnovič.¹²⁴ V roku 1981 eviduje miestna knižnica až 1 200 zväzkov kníh. Počas celého obdobia sa činnosť knižnice považovala za veľmi dobrú. V roku 1985 si v priemere jeden čitateľ zapožičal v priebehu jedného kalendárneho roka 7 publikácií. V tomto roku bola knižnica z riaditeľne školy presťahovaná do priestorov učiteľského bytu na poschodí. Ani toto umiestnenie z hľadiska hygienického nevyhovovalo a tak sa knižnica definitívne usadila v bývalom klube mládeže.

Od prvého januárového dňa v roku 1985 sa v okrese začali zriaďovať miestne kultúrne strediská (MKS). Tieto skutočnosti ovplyvnili aj kultúrny život v Malej Domaši. Pôvodné osvetové zariadenie bolo nahradené Miestnym kultúrnym strediskom (MKS).¹²⁵ Prvou vedúcou strediska sa stala p. Kašubjaková.

Prínosom pre obec bolo aj zriadenie kina, ktoré odvysielalo svoj prvý film dňa 19. marca 1960.

Za významnú časť rozvoja vzdelanosti a kultúrno-spoločenského života považujem aj vedenie kroniky obce. V roku 1981 pri kontrole vedenia obecnej kroniky bolo zistené nasledovné. Do roku 1981 bol vedením obecnej kroniky Ladislav Bajnovič (riaditeľ školy).

Od spomínaného roku sa vedenia ujal Jozef Fiasový, po roku 1973 zápisy do kroniky vykonával Ondrej Jenčo. V kronike bolo zapísaných 21 strán. Bývalý kronikár previedol zápis z histórie obce do roku 1949 na 10 strán. Nový začal evidovať najvýznamnejšie udalosti obce od roku 1980.¹²⁶

¹²⁴ ŠA PO, ref. 3, Zápisnica z 23. apríla 1965, inv. č. 36, k. 5.

¹²⁵ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 28. januára 1985, inv. č. 20, k. 3.

¹²⁶ ŠA PO, ref. 18, č. 35/81 adm., inv. č. 134., k. 18.

Koncom 70. rokov sa v obci vytvoril aj protialkoholický zbor, ktorý mal za hlavnú úlohu boj proti alkoholizmu. Boli vypracované súbory opatrení – aby sa alkoholické nápoje nepredávali mladistvým, vodičom motorových vozidiel či podnapitým osobám, čím sa malo zamedzovať porušovaniu verejného poriadku.

Šport v rokoch 1945 – 1989

Šport, ako taký, nemal v obci Malá Domaša počas sledovaného obdobia „na ružiach ustlané“. Dlhodobé problémy pri výstavbe trávnatého ihriska a priestorov pre vykonávanie športových aktivít odkladali plány na založenie športového oddielu v obci. Prvé vážnejšie rozhovory o jeho ustanovení prebiehali až v roku 1982.¹²⁷ Spoločný postup masového rozvoja telesnej výchovy, športu, turistiky a branno-technických športov v podmienkach obce prišiel na schválenie až v roku 1988.

¹²⁷ ŠA PO, ref. 2, Zápisnica z 6. decembra 1982, inv. č. 17, k. 3.

MALÁ DOMAŠA PO ROKU 1989

Od roku 1990 nastalo pre obec významné obdobie premien, ktoré ju posunulo do kategórie moderných obcí s kompletnou infraštruktúrou, rozsiahlou bytovou výstavbou a mnohými vymoženosťami, nad ktorými sa v predchádzajúcom období snáď ani nerozmýšľalo.

Vo voľbách do orgánov samosprávy obcí v roku 1990 sa starostom obce stal Jozef Fiasky a jeho zástupcom Michal Dzurčanin. Za poslancov obecného zastupiteľstva boli zvolení Jaroslav Horňák, Ladislav Gera, Bartolomej Durkaj, Jozef Pavelko, Štefan Durkaj, Michal Nemčík, Viera Nedzbalová, Anna Ščerbová, Emília Baníková, Ján Dudáš. Jozef Fiasky v roku 1993 však nečakane skončil a funkciu starostu obce prevzal jeho dovtedajší zástupca Michal Dzurčanin.

V roku 1993 bola v obci zrušená materská škola, ktorej budova patrila Okresnému úradu Vranov nad Topľou. Budovu na istý čas okresný úrad prenajal firme MAPIER s. r. o., ktorá tu vykonávala podnikateľskú činnosť. Dňom 1. júna 2003 prešla budova materskej školy do majetku obce po ťažkých konzultáciách a vyjednávaniach s Okresným úradom vo Vranove nad Topľou. Pomocnú ruku, ako oprávnenému žiadateľovi, nám podali až na Ministerstve školstva SR Dr. Jenčová a Dr. Pajdlhaušová a na Ministerstve financií SR Dr. Benešová. Obec nesúhlasila s plánom okresného úradu predať budovu na súkromné účely. Materská škola nebola vyradená zo siete predškolských zariadení, ale jej činnosť bola pozastavená v roku 1993. Od tohto obdobia deti navštevujú Materskú školu v Slovenskej Kajni.

V r. 1993 sa v okolí Malej Domaše na mieste zaplaveného pohrebiska našiel nález rímskej mince Antonia Pia (138 - 161). Konkrétne išlo o denár z r. 150 – 151. Najmladším archeologickým nálezom z katastra Malej Domaše je náhodný nález keramickej fajky, ktorú možno datovať pravdepodobne do 17. – 18. storočia.

Vo voľbách do orgánov samosprávy obcí v roku 1994 bol za starostu obce zvolený Michal Dzurčanin. Nový tím poslancov v zložení Jaro-

slav Makatúra, Eduard Michalov, Ing. Miroslav Majirský, Ladislav Gera, Jaroslav Horňák, Juraj Jenčo, Juraj Polaščík, Emília Baníková, Viera Nedzbalová, Anna Ščerbová začal realizovať projekty prostredníctvom čerpania fondov a vládnych dotácií, vďaka ktorým Malá Domaša nadobudla novú tvár.

V jari roku 1996 Michal Dzurčanin zo zdravotných dôvodov odstúpil z postu starostu obce a v **doplňujúcich voľbách, ktoré sa konali 23. novembra 1996**, bol za nového starostu zvolený Jaroslav Makatúra, ktorý túto funkciu zastáva aj v súčasnosti. Jeho zástupcom sa stal Anton Lacký. Začalo sa obdobie prudkého rozmachu obce, ktoré pokračuje dodnes.

Absencia obecného vodovodu, plynovodu, kanalizácie a ČOV a nedostatočnej elektrifikácie, v rámci ktorej existovala v obci len jedna 250 kVA trafostanica, si vyžiadala v roku 1995 začiatok budovania komplexnej infraštruktúry.

V rokoch 1995 – 1997 boli nainštalované dve trafostanice, ktoré posilnili príkon NN siete. To umožnilo vykurovanie domácností, celého obecného úradu vrátane predajne potravín a pohostinstva. Zároveň sa vytvorila rezerva pre existujúce podnikateľské subjekty. **Elektrifikácia** bola rozdelená na dve etapy, ktoré realizovali Východoslovenské elektrárne za príspevku Ministerstva životného prostredia SR, ktoré sa na trojmiliónovej akcii podieľalo tretinou. Príspevok obce predstavoval sumu 450 000 Sk. Za významnú pomoc a podporu pri realizácii tohto, pre obec tak významného projektu, patrí naše poďakovanie Ing. Vladimírovi Krížovi, Ing. Štefanovi Kimákovi a Ing. Vojtechovi Kusému, vtedajším zástupcom Východoslovenských elektrární, š. p. Košice. Pri ukončení rekonštrukcie NN sietí bola zároveň zrekonštruovaná aj pôvodná trafostanica z roku 1961 z 250 kVA na 400 kVA v roku 1998. Pri výstavbe nájomných bytov v roku 2011 bola postavená nová, v poradi už štvrtá 400 kVA prízemná trafostanica.

V rokoch 1996 – 1998 obec dotáciami z Ministerstva financií SR a Úradu vlády SR postupne zrekonštruovala priestory obecného úradu, celkovú maľbu a fasádu, izoláciu strechy, opravu a rekonštrukciu celého vedenia miestneho rozhlasu.

Skutočnosť, že väčšina domácich studní v obci mala vodu nevyhovujúcu pre užívanie, obec v roku 1997 pristúpila k vypracovaniu projektovej dokumentácie na obecný vodovod a po vydaní vodoprávneho povolenia sa v roku 1998 začala a zároveň aj ukončila výstavba celého obecného vodovodu v sume 7 120 000 Sk. Naše poďakovanie patrí zhotoviteľovi diela - firme Stanislav Boroš, Nižný Kručov. Za štátnu dotáciu na výstavbu vo výške 1,5 mil. Sk ďakujeme Ministerstvu životného prostredia SR (Environmentálny fond SR) a vtedajšiemu ministrovi Ing. Jozefovi Zlochovi a riaditeľke EF SR RNDr. Daniele Kobetičovej, Ministerstvu pôdohospodárstva SR na čele s ministrom Ing. Petrom Bacom za dotáciu 5,5 mil. Sk cez Vodohospodársky fond a jeho riaditeľovi Ing. Emilovi Hlinkovi.

Vodovod bol zrealizovaný, ale nebol funkčný, nakoľko bol závislý od spustenia prvej 250 m³ komory pre obce Žalobín a Malá Domaša. Obecný vodovod bol úspešne spustený do prevádzky v roku 2000, aj keď prvá etapa spoločného vodojemu bola oficiálne dobudovaná v roku 2001 v celkovej hodnote 10 mil. Sk. Na túto komoru sa po ďalších technických úpravách a vybudovaní tretej studne mohli napojiť aj susedné obce Benkovce a Slovenská Kajňa, avšak druhá komora pre tieto obce podľa PD z roku 1998 doposiaľ nie je vybudovaná. Pri nedostatku finančných prostriedkov na dokončenie vodojemu nám dotáciou vo výške 1,4 mil. Sk prispel prvý splnomocnenec vlády pre rómske komunity JUDr. Vincent Danihel a RSDr. Anton Hrabovský.

Súčasne s výstavbou obecného vodovodu prebiehala aj dlho očakávaná **plynifikácia obce**, ktorú realizovala firma TOPNAM s. r. o, Vranov nad Topľou, ktorá ju zrealizovala už v letných mesiacoch roku 1998. Aj keď vo verejnom obstarávaní táto firma mala realizovať aj prírodný rád zo Žalobína, v skutočnosti ho realizovala firma Gasmonta s. r. o. Vranov nad Topľou v zastúpení Jozefom Plančárom, cez investičnú výstavbu SPP, ktorá ju financovala. Od roku 1998 plynifikácia obce viazla a bola závislá na dobudovaní prírodného rádu od obce Žalobín. Spustenia plynu v jednotlivých domácnostiach sme sa tak dočkali až v jari roku 2000 po dokončení stavieb v okolitých obciach. Ale napriek tomu sa treba poďakovať za aktivity spojené s plynifikáciou nášho mikroregiónu Jozefovi Plančárovi, za rýchlu a kvalitnú realizáciu miestnych rozvodov firme TOPNAM a Ing. Jaroslavovi Babjakovi, predsedovi PD Kvakovce

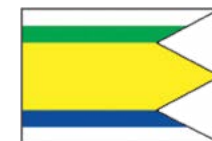
so sídlom v Malej Domaši za potvrdenie odberu plynu pre jednotlivé hospodárske dvory v Malej Domaši, Benkovciach a Kvakovciach, ešte počas príprav pri vypočítavaní efektivity stavby pred jej realizáciou.

18. augusta 1998 si obec pripomenula 681. výročie prvej písomnej zmienky o obci kultúrno-spoločenským programom, na ktorom boli zároveň posvätené obecné symboly – erb, vlajka a pečať obce, ktoré schválila Heraldická komisia Ministerstva vnútra SR. Na podujatí 681. výročia prvej písomnej zmienky nechýbal minister dopravy a spojov SR Ján Jasovský (HZDS), Anna Malíková a Dušan Macuška (poslanci NR SR), Jozef Lenič (SNS Vranov nad Topľou) a ďalší hostia. V kultúrnom programe vystúpili folklórne skupiny z blízkeho i ďalekého okolia.

ERB OBCE – V zelenom poli po zlatej trávinatej pažiti, zrkadliacej sa v modrej vodnej hladine, bežiaci zlatý jeleň s výraznou hrivou a striebornou zbrojou.

VLAJKA OBCE – Pozostáva z piatich pozdĺžnych pruhov vo farbách bielej (1/8), zelenej (1/8), žltej (4/8), modrej (1/8) a bielej (1/8). Vlajka má pomer strán 2:3 a je ukončená tromi cípmi, t. j. dvomi zástrihmi siahajúcimi do tretiny jej listu.

PEČAŤ

V roku 1999 sa rímskokatolíckym kňazom vykonávajúcim bohoslužby v obci Malá Domaša stal Mons. Mgr. Jozef Dugas. Dňa 13.7.1999 sa uskutočnilo slávnostné zasadnutie obecného zastupiteľstva, na ktorom sme privítali nového správcu farnosti.

V schematizme sa uvádza zaujímavý údaj o tom, že v Malej Domaši existuje murovaná kaplnka z roku 1860 zasvätená sv. Jánovi Nepomuckému. Táto kaplnka bola obnovená v júni roku 1999. Obraz umiestnený v kaplnke namaľoval maliar Vratislav Matoušek.

V júli až auguste roku 2000 sa prerábali interiéry kostola pričom nahodili asanačnú omietku, položili novú dlažbu, vystavali nový chór, odstránili starý organ, osadili nové drevené lavice a drevené okná. V tomto roku do vlastníctva obce po štvorročnom súdnom spore prešli predajňa potravín Jednoty SD a pohostinstvo.

V roku 2002 sa vyvlastnili pozemky pre výstavbu domu nádeje a 8 rodinných domov v rómskej osade, vrátane komplexnej technickej vybavenosti.

Kanalizácia obce ako významná investícia začala s výstavbou v r. 2001 a následne s budovaním 1. a 2. etapy čistiarnie odpadových vôd 2 x 250 EQ ako pevnej súčasti komplexného vodovodného systému v obci Malá Domaša. S výstavbou sa začalo v októbri uložením odpadovej tlakovej rúry. Výstavba miestnych sietí pokračovala do roku 2008 a celkove si doteraz vyžiadala 884 317 € z Ministerstva životného prostredia SR (EF SR) a Ministerstva pôdohospodárstva SR (VHF SR). Realizovať ju začala stavebná firma Stanislav Boroš a od roku 2005 ju realizovala firma Vladimír Majerník s 5 % koofinancovaním obce. Na kanalizáciu je napojených 90 % domácností.

Čistiareň odpadových vôd – vo svojej prvej etape pre 250 EQ v roku 2002 si spolu s výstavbou spádovej kanalizácie v rómskej osade vyžiadala náklady vo výške 3,9 mil. Sk. Po výkopových prácach koncom roka ju o rok neskôr spustili do prevádzky. V r. 2007 bola zrealizovaná 2. etapa ČOV pre 250 EQ s ďalším vo výške 2,2 mil. Sk. Technologické zariadenie v subdodávke realizovala firma EKOSERVIS s. r. o. Veľký Slavkov, ktorá aj ČOV prevádzkuje od jej spustenia v roku 2003. V súčasnosti je už kapacita ČOV nepostačujúca a bez pridelenia finančných prostriedkov z EF SR alebo fondov EÚ. Obec pristúpila k nutnej rekonštrukcii ČOV podľa možností z úverových drojov vo výške 35 000 €.

Výstavba bytových domov v rómskej osade – nevyhovujúci stav príbytkov v miestnej rómskej osade si vyžiadaval budovanie nových nájomných domov odlišného štandardu, ku ktorému obec pristúpila v roku 2002. Za dotáciu poskytnutú MVaRR SR bolo vybudovaných osem nájomných domov vrátane vodovodu, kanalizácie, elektrickej siete a miestnej komunikácie s chodníkmi a oplotením. Už v tomto roku sa do rodinných domov nasťahovalo osem rodín, aj keď kolaudácia stavieb prebehla až v roku 2003, a to z dôvodu budovania kanalizácie a výstavby ČOV. Celkové náklady na výstavbu nájomných rodinných domov spolu s vybudovaním infraštruktúry dosiahli sumu 3 419 147 €.

Vo voľbách do orgánov samospráv obcí, ktoré sa konali 6. – 7. decembra 2002 bol za starostu obce zvolený Jaroslav Makatúra a poslancami sa stali Anton Lacký, Ladislav Gera, Jaroslav Dudáš, Juraj Jenčo, Jaroslav Horňák (V roku 2005 sa stal zamestnancom obce – Komunitné centrum, a preto ho nahradil Ján Dudáš.).

V rokoch 2001 – 2005 obec získala podporu formou finančných prostriedkov z Úradu splnomocnenca vlády pre MRK na výstavbu miestnej komunikácie do rómskej osady, na rekonštrukciu sály a kuchyne KD, na prestavbu z garáže DPZ na KC v celkovej sume 1,5 mil. Sk. Poďakovanie patrí splnomocnencom vlády pre MRK JUDr. Daniheľovi a PhDr. Kláre Orgovánovej a RSDr. Antonovi Hrabovskému.

Dom nádeje – výstavba domu nádeje sa začala stavať v júli roku 2002 v areáli obecného cintorína. Celkové náklady na výstavbu boli v sume 1,3 mil. Sk, treba však zvýrazniť, že hodnota diela podľa projektovej dokumentácie bola 2,5 mil. Sk. K zníženiu ceny stavby prispela v prvom rade aktívna pracovná spoluúčasť našich občanov na jeho výstavbe. Dom nádeje bol vysvätený biskupom Msg. Bernardom Boberom 18. júna 2005.

Dňa 22.7.2004 sa konalo rokovanie na zriadenie **komunitného centra** v obci Malá Domaša. Realizačné práce sa začali v mesiaci august 2004. Aktivačné a komunitné centrum boli strediskami, ktoré prospievali pri znižovaní nezamestnanosti a v komunitnej oblasti zvyšovali úroveň znalostí a povedomia sociálne odkázanej časti obyvateľov. Hoci sa budovali

súčasne, ich zameranie je samostatné s pridelenými organizačnými pracovníkmi. Deti si v komunitnom centre po príchode zo školy písali domáce úlohy, maľovali, učili sa spolu s pracovníkmi komunitného centra. Na ich zriadenie poslúžila časť obecného úradu, priestory bývalej garáže a kotolne. Pritom sa zrealizoval sklad civilnej ochrany a obecný archív. Obe centrá si vyžiadali náklad 500 000 Sk z vládnej dotácie a príspevku obce v rámci aktivačných prác.

V rokoch 2005 – 2006 v rámci dotácie pridelenej Fondom sociálneho rozvoja SR vznikli v obci **dva detské športové areály**. Jeden pri bývalej materskej škole a druhý v rómskej osade. Na výstavbu areálov prispel Fond sociálneho rozvoja SR a časť tvorili vlastné finančné prostriedky obce. Celkové náklady na realizáciu projektu predstavovali 1,3 mil. Sk. Vytvorili sa tak nové možnosti pre trávenie voľného času pre deti a mládež.

V letných mesiacoch roku 2006 sa v rámci projektu „Zlepšenie miestnej infraštruktúry ako nevyhnutný predpoklad trvalo udržateľného rozvoja obce Malá Domaša“ zrekonštruovali a dobudovali **miestne komunikácie**, chodníky, verejné asfaltové plochy v celkovej dĺžke 2,6 km ciest a 2,6 km chodníkov, vrátane výstavby nového verejného osvetlenia. Uložením asfaltových žlabov sa dosiahlo odvodnenie miestnych komunikácií a verejných priestranstiev. K týmto aktivitám možno pričleniť aj **rekonštrukciu verejného rozhlasu** s novou ústredňou. Realizácia projektu prebiehala od konca júla do konca novembra a vyžiadala si investíciu vo výške 11,7 mil. Sk, z čoho 5% predstavovali vlastné financie obce. Naše poďakovanie za realizáciu tohto projektu patrí firme Elektrostav, s. r. o. Košice.

2. decembra 2006 sa konali voľby do orgánov samospráv obcí. Kandidátmi na post starostu v obci Malá Domaša boli Ing. Eva Bratková a Mgr. Jaroslav Makatúra, ktorý získal väčšinu hlasov a stal sa starostom obce na ďalšie volebné obdobie. Na post poslancov boli zvolení Anton Lacký, Ján Maržiňan, Ladislav Gera, Jozef Šmajda, Bartolomej Durkaj.

Vo voľbách roku 2010 nastala zmena len v zámene poslanca Bartolomeja Durkaja za Jaroslava Horňáka. Vo voľbách v roku 2014

sa počet poslancov zvýšil o dvoch a pôvodný tím doplnili novozvolení poslanci Miroslav Dudáš a Ľuboš Durkaj.

Zľava: Jozef Šmajda, Ľuboš Durkaj, Bc. Jaroslav Horňák, Anton Lacký, Ján Maržiňan, Ladislav Gera, starosta PhDr. Jaroslav Makatúra, Miroslav Dudáš

V roku 2007 si obec Malá Domaša pripomenula 690. výročie svojej prvej písomnej zmienky slávnostnou svätou omšou a kultúrnym programom, súčasťou ktorého bola prezentácia knihy o histórii obce.

Malá vodná elektráreň – začiatkom roka 2008 sa začala výstavba malej vodnej elektrárne na rieke Ondava, ktorú realizovala firma Róbert Boroš ERBE STAVEBNINY Michalovce.

Fotovoltická elektráreň – výstavba fotovoltickej elektrárne sa začala v roku 2008. Investorom stavby bola firma GESTUS Investments, s. r. o., Bratislava. Slnečnú energiu premieňa okolo 3 200 solárnych panelov na vyše 260 stojanoch, ktoré sa počas celého dňa otáčajú za slnkom.

Povodne v roku 2010 – v máji 2010 postihli obec povodne, ktoré si vyžiadali evakuáciu niekoľkých rómskych rodín. Rozbahnená voda sa prelievala cez cestu a vyliala sa do záhrad rodinných domov a miestnej

rómskej osady. Voda poškodila most medzi obcami Malá Domaša a Žalobín, čo si vyžiadalo jeho opravu.

Cezhraničná poľsko-slovenská partnerská spolupráca – nadviazaním partnerskej cezhraničnej spolupráce s poľským charitatívnym strediskom Caritas v Myczkowciach a následným uzatvorením Dohody o cezhraničnej spolupráci sa začala písať história aktívnych stretnutí a spoločných plánov. Ochota spolupracovať vyvrcholila do realizácie spoločných projektov.

Prvým družobným podujatím bol zájazd 50-člennej skupiny, ktorú tvorili predstavitelia našej obce, deti zo Základnej školy v Slovenskej Kajni, správca farnosti Žalobín a starostovia z okolitých obcí do poľskej Gminy Solina v dňoch 22. – 23. augusta 2005. V charitatívnom stredisku Caritas Myczkowce sa zúčastnili na aktivitách realizovaných v rámci projektu Wioska ekoludkow I.

V máji roku 2007 sa uskutočnil výmenný pobyt v poľskej obci Myczkowce v rámci druhej etapy projektu Wioska ekoludkow, ktorého sa zúčastnili okrem občanov našej obce aj žiaci a pedagógovia zo Základnej školy v Slovenskej Kajni. Hlavným poslaním zrealizovaného projektu bolo zvýšenie úrovne poznatkov a vnímanosti o problémoch životného prostredia.

V auguste 2008 sa občania Malej Domaše zúčastnili poznávacieho zájazdu do Poľska, kde navštívili Gminu Solina v jej stredisku Polanczyk. Wujt Gminy Solina Zbygniew Sawinský sprevádzal našich turistov pri prehliadke miestnych pamätihodností a nechýbala ani plavba na lodi po vodnej nádrži Solina.

V rámci Programu cezhraničnej spolupráce PL – SK 2007 – 2013 sa ako prvý zrealizoval v rokoch 2009 – 2010 projekt „Partnerská výmena kultúrno-historického dedičstva Malá Domaša – Myczkowce“, v rámci ktorého bolo vytvorených šesť altánkov a šesť opisných tabúl zobrazujúcich minulé i súčasný život v obci. V priebehu roka sa uskutočnilo v rámci programu niekoľko kultúrno-spoločenských podujatí a vzájomných návštev, kde občania slovenskej aj poľskej strany mali možnosť zoznámiť sa s kultúrnymi tradíciami našich predkov na poľskej aj slovenskej dedine. Celoročný projekt spoločných podujatí na oboch stranách pozdvihol a zintenzívnil spoluprácu obce a charitatívneho strediska.

Altánky histórie a kultúry na našej strane a veľkoryso zrealizovaná biblická záhrada na strane poľského partnera ostanú trvalými pomníkmi spoločného partnerstva. Tento projekt bol spolufinancovaný Európskou úniou z prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika 2007 – 2013. Celková cena projektu bola vo finančnej výške 57 636,21 €.

V roku 2013 sa v rámci toho istého programu zrealizoval ďalší spoločný projekt pod názvom „**Cezhraničná kultúrno-historická a etnografická výstava v Malej Domaši**“. Výsledkom spoločne zrealizovaných aktivít bola etnografická výstava v rámci opraveného deliaceho múra pri rímskokatolíckom kostole Nanebovzatia Panny Márie a obecnom parku. Do múra elipsovitého pôdorysu bolo umiestnených päť obrazov s historickými témami, ktoré súvisia s cirkevnými a svetskými dejinami obce. Celková suma zrealizovaného projektu bola 58 134,54 €. Projekt bol spolufinancovaný Európskou úniou z prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika 2007 – 2013. V rámci opravy deliaceho múra sa zrealizovala aj renovácia náhrobného kameňa Grófký Terézie Bukovskej, rod. Sztaray, ktorý sa nachádza v areáli rímskokatolíckeho kostola.

V máji 2017 bola podpísaná Zmluva o poskytnutí NFP pre spoločný mikropjekt v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Interreg V-A Poľsko – Slovensko 2014 – 2020, medzi obcou Malá Domaša, poľským charitatívnym strediskom Caritas v Myczkowciach na jednej strane a VÚC Prešov a Združením Karpatský Euroregión Poľsko na strane druhej. Začala sa tak realizácia v poradí už piateho spoločného projektu pod názvom „**Tradície a remeslá ukryté v dreve – Poľsko-slovenská etnografická cesta**“, ktorá si vyžiada celkové náklady vo výške 53 133,54 €. Očakávaným výsledkom realizácie toho projektu je zhotovenie desiatich stanovišť drevených rezieb zobrazujúcich tradičné slovenské remeslá, ktoré budú umiestnené v prírodnom prostredí určenom na relax a oddych pre občanov obce i turistov.

Obec nadviazala v roku 2009 cezhraničnú spoluprácu aj s ukrajinskou obcou Baranince v okrese Užhorod zastúpenú predsedom obecnej rady Pavlom Čučkom, CSc. Dohoda o spolupráci medzi oboma stranami bola podpísaná 26. júna 2009 a v septembri sa začala medzinárodná spolupráca s cieľom rozšíriť cezhraničnú spoluprácu medzi slovenskými a ukrajinskými

obcami podporovať rozvoj obcí v spoločenskej, kultúrno-sportovej a sociálnej oblasti.

18. júna 2017 obec Malá Domaša podpísala Dohodu o partnerskej spolupráci s bieloruským Tomašovským obecným výborom zástupcov, ktorej cieľom je spoločne prispievať k vzájomnému porozumeniu, rozvíjaniu spoločných záujmov, rozvoju demokracie a zmierneniu napätia v Európe.

V roku 2010 sa začali stavebné práce na projekte „**Rekonštrukcia, modernizácia a prístavba spoločenského domu v obci Malá Domaša**“. Stavbu realizovala firma Stell s. r. o. Vranov nad Topľou v celkovej výške 317 455,14 €. V rámci tohto projektu sa prístavbou a nadstavbou pôvodného OcÚ zväčšila kapacita sály vrátane kuchyne a sociálneho zariadenia a dobudovala sa obecná garáž. Práce sa ukončili v júli roku 2011. Zmenil sa celkový vzhľad budovy výstavbou novej strechy, zateplením obvodového plášťa a novej fasády, čo prispelo k zvýrazneniu centra obce. Stavbu financovalo Ministerstvo pôdohospodárstva SR cez PPA v rámci Programu rozvoja vidieka.

Novej dobe nepostačujúce vybavenie kuchyne si však vyžiadalo realizáciu ďalších projektov zameraných na nákup kuchynského zariadenia a vybavenia do novovybudovanej kuchyne. Na základe schválených žiadostí boli v rokoch 2014, 2015 a 2017 poskytnuté Ministerstvom financií SR dotácie vo výške 21 000 €. V súčasnej dobe tak kultúrny dom spolu s kuchyňou plnohodnotne slúžia na organizovanie spoločenských akcií rôzneho druhu.

Kamerový a bezpečnostný systém v obci – pre bezpečnosť obyvateľov obce a ochranu ich majetku i majetku obce sa v rokoch 2013, 2014, 2015 a 2016 zrealizovalo v rámci samostatných projektov vybudovanie kamerového a bezpečnostného systému vo vybraných častiach obce. Monitorovaním najohrozenejších častí obce sa zvýšila bezpečnosť, obmedzilo sa páchanie priestupkov, zvýšilo sa percento objasnených priestupkov. Celkové náklady na zrealizované projekty predstavujú sumu 23 686,11 €. Z tejto čiastky tvoria dotácie poskytnuté Ministerstvom vnútra SR sumu 18 400 €.

Vybudovanie zberného dvora – z dotácií Environmentálneho fondu SR sa v rokoch 2009, 2013 a 2014 zrealizovalo vybudovanie zberného dvora v celkovej sume cca 200 tis. €. Zhotoviteľom stavby bola firma EKOLINES – IPC, s. r. o. V súčasnosti slúži zberný dvor na uskladnenie pracovných strojov – obecného traktora, štiepkovača, prívěsu.

Výstavba nájomných bytov nižšieho štandardu – obec v roku 2009 podala žiadosť o pridelenie dotácie na výstavbu nájomných bytov nižšieho štandardu. Od tohto obdobia sa v obci začala postupná, ale intenzívna výstavba bytových domov, ktorej výsledkom je nárast počtu obyvateľov obce.

V roku 2010 bol skolaudovaný a odovzdaný do užívania nájomcom prvý bytový dom. Celková suma zrealizovaného projektu bola 240 988,63 €. Zhotoviteľom stavby bola firma Kondor s. r. o., Čaklov, v subdodávke ju realizovala firma p. Jána Soleckého. V roku 2012 bol skolaudovaný druhý Bytový dom nižšieho štandardu 9-b. j., ktorého zhotoviteľom bola firma Kondor s. r. o., Čaklov, v subdodávke ju zrealizovala firma Rikostav Container s. r. o., Kobylnice. Celkové náklady stavby boli vo výške 240 988,62 €. Firma Rikostav Container, s. r. o. bola zhotoviteľom aj pri tretej 9-bytovej jednotke. Tretí bytový dom bol skolaudovaný v roku 2013 a celkové náklady stavby predstavovali sumu 247 988,30 €. Ďalšie dva bytové domy 9-b. j., ktorých už investorom bola firma Rikostav Container s. r. o. boli skolaudované a obci odovzdané na základe zmluvy o budúcej kúpe v rokoch 2015 a 2017 a celkové náklady stavby predstavovali pri oboch bytových domoch sumu 262 924,74 €. Všetkých týchto päť 9-bytových domov bolo postavených modulovým systémom.

V auguste 2013 sa začala výstavba bytového domu 8-b. j. ako nadstavba nad budovou bývalej materskej školy. Zhotoviteľom tejto stavby bola firma Steel, s. r. o. Vranov nad Topľou. Bytový dom bol postavený tradičným stavebným spôsobom a bol skolaudovaný v januári 2015. Celkové náklady stavby predstavovali sumu 221 461,45 €.

Doposiaľ je teda celkovo dobudovaných päť bytových domov nižšieho štandardu 9-b. j. a jeden bytový dom nižšieho štandardu 8-b. j., ktoré sú plne obsadené nájomcami. Všetky bytové domy boli vybudované z prostriedkov dotácií poskytnutých Ministerstvom dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR, úverov poskytnutých Štátnym fondom rozvoja bývania SR a vlastných zdrojov obce Malá Domaša.

Snaha obce neostala v tomto smere nepovšimnutá. Dňa 23. mája 2013 sa v Bratislave konala pod záštitou Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR 1. medzinárodná odborná konferencia pre samosprávy, ktorej vyvrcholením bolo slávnostné vyhodnotenie výsledkov 15. ročníka verejnej neanonymnej súťaže Progresívne cenovo dostupné bývanie. Tu obec Malá Domaša obsadila 2. miesto v kategórii Formy bývania odlišného štandardu. Odborná porota ocenila použitie progresívnej technológie kontajnerov umožňujúcich rýchlu výstavbu a primeraný, výrazový, materiálový a priestorový štandard pre dané využitie. Obec sa do rovnakej súťaže zapojila i v roku 2015 so IV. bytovým domom 9-b. j. a bytovým domom 8 b. j. Neobsadila síce žiadne miesto, získala však ocenenie od ministra DVaRR SR Ing. Romana Brecelyho za cieľavedomé zveľaďovanie obecného majetku a vhodné využitie kontajnerového bývania pri IV. bytovom dome 9-b. j. v podobe mimoriadnej vecnej ceny – darčkového certifikátu v hodnote 800 € na odber betónovej dlažby od spoločnosti Leier Baustoffe SK s. r. o. podľa vlastného výberu.

V rokoch 2013 – 2015 prebiehala rekonštrukcia cesty I/15 Sedliská – Holčíkovce, v rámci ktorej bol vybudovaný zastávkový pruh pri ceste I. triedy v našej obci a osadená moderná autobusová čakáreň. Pomocnú ruku pri realizácii tohto projektu podali obci Ing. Jozef Fabian (IVSC Košice), Mgr. Adrián Zacharský (IS Košice), Ing. Jozef Lacký (SAD Humenné), za čo im vyslovujeme naše poďakovanie.

V poradí už druhá kompletná výmena pôvodných svietidiel za LED svietidlá na verejnom osvetlení sa zrealizovala v roku 2015 – 2016 v rámci projektu „**Modernizácia a rekonštrukcia verejného osvetlenia v obci**“, ktorý obec realizovala za dotáciu pridelenú od Ministerstva hospodárstva SR. Celková suma zrealizovaného projektu predstavovala 49 828,68 €, z toho výška poskytnutej dotácie od MH SR predstavovala 43 894,93 € a obec prispela vlastným financovaním vo výške 5 933,75 €.

V obci pôsobí **Miestna organizácia Jednoty dôchodcov**, ktorá bola založená 31.01.2010 a jej predsedom sa stal p. Bartolomej Durkaj. Organizácia každoročne v spolupráci s obcou usporadúva kultúrno-spoločenské podujatia pri príležitosti Mesiaca úcty k starším a zúčastňuje

sa na rôznych súťažiach, napríklad na Okresnej športovej olympiáde seniorov. V roku 2010 nominoval miestny klub dôchodcov Žofiu Čalfovú (1928 – 2012) do súťaže Žena roka 2010 v regióne Vranov nad Topľou, v ktorej spomedzi siedmich nominovaných tento titul získala. V súčasnosti je počet členov miestnej organizácie 50 a jej predsedníčkou je p. Mária Fiasková.

Vízie a plány do budúcnosti – obec aj v budúcnosti chce pokračovať vo výstavbe nájomných bytov z dôvodu neustáleho záujmu nových žiadateľov.

V rámci národného projektu „Take away“ cez Ministerstvo vnútra SR má obec v súčasnosti schválený NFP na výstavbu Komunitného centra pri MRK zhruba vo výške 320 tis. €.

Podľa vypracovanej projektovej dokumentácie a vydaného stavebného povolenia obec v júli 2017 podala žiadosť o NFP na výstavbu novej materskej školy pri MRK. V rámci tohto programu obec plánuje vyvlastňovanie pozemkov a výstavbu nájomných domov v MRK.

Obec podala v roku 2014 na Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR žiadosť o NFP na realizáciu projektu Úprava verejného priestranstva – parku, prostredníctvom ktorého sa upraví park v okolí obecného úradu a rímskokatolíckeho kostola. Tento projekt je v súčasnosti v hodnotiacom schvaľovaní. Obec taktiež podala žiadosť o NFP na prestavbu bývalých priestorov materskej školy na kultúrno-spoločenské centrum, ktoré by malo v budúcnosti slúžiť na organizovanie kultúrnych a spoločenských podujatí, aktívne trávenie voľného času našich občanov i na spustenie denného stacionára pre našich dôchodcov. Táto výzva však bola ministerstvom vrátená na prepracovanie a jej opätovné vyhlásenie očakávame do novembra 2017.

V roku 2017 obec podala žiadosť o NFP na výstavbu multifunkčného ihriska, ktorá je v schvaľovacom procese.

V rámci Akčného plánu po vypracovaní analýzy a stratégie cestovného ruchu na Domaši sa obec bude uchádzať o regionálny príspevok na výstavbu vodného vleku na vyrovnávacej nádrži Malá Domaša – Slovenská Kajňa.

Obci by veľmi prospelo schválenie dotácie cez Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR na komasáciu a sceľovanie

pozemkov práve kvôli aktivitám v okolí rekreačnej oblasti Domaša, vyrovnávacej nádrži, splavov a otvorenia výstavby novej časti obce na výstavbu nových prízemných nízkoenergetických rodinných domov. Zároveň má obec ambíciu získať vhodného investora a vytvoriť nové pracovné miesta pre približne 30 – 50 zamestnancov.

Obec aj naďalej bude sledovať možnosti zapájať sa do výziev na získanie finančných príspevkov pre zlepšenie kvality životných podmienok našich občanov.

Prehľad podnikateľov v obci a predmet ich činnosti

Čakan Radoslav R.C.S	Oprava cestných motorových vozidiel.
Török Jozef	Pohostinstvo u sv. Huberta
Jevčák Jozef	Pneuservis
Durkajová Helena	EMI plus, s.r.o.
Maržiňanová Mária	Maloobchod so zmiešaným tovarom
PD Kvakovce	Maloobchod so zmiešaným tovarom - poľnohospodárske produkty, živé zvieratá, potraviny, ovocie, zelenina, domáce potreby, železiarsky tovar.
Wiema s.r.o.	Výroba veľkoobjemových vriec zn. Big Bag a výroba obalov
Mgr. Roman Jenčo	STAVEBNINY DOMAŠA s.r.o.

UZNÍK A ÚYUOJ JEDNOTNÉHO ROĽNÍCKEHO DRUŽSTVA

Po februárovom prevrate v roku 1948, keď politickú moc v Česko-slovenskej republike postupne získala komunistická strana, sa začali v nasledujúcich rokoch realizovať jej hlavné programové ciele. Jedným z nich bola kolektivizácia poľnohospodárstva. Už po IX. zjazde KSČ v roku 1949 sa začal plniť jeden z jeho záverov, ktorým bolo zakladanie jednotných roľníckych družstiev (ďalej iba JRD). Predpokladáme, že aj v Malej Domaši vzniklo JRD už na začiatku 50. rokov 20. stor. Tvrdíme to preto, lebo zatiaľ prvý písomný doklad o existencii JRD máme z januára 1952. K 15. januáru 1952 malo družstvo 32 členov, vlastnilo iba drobné mechanizačné prostriedky a neboli na jeho pôde dôsledne realizované hospodárske a technické úpravy. V marci 1952 bolo v obci JRD II. typu, kde bol zavedený spoločný chov ošípaných. V priebehu spomínaného roku sa členmi JRD stalo 50 roľníckych usadlostí, ktoré sa zaviazali dodať na kŕmenie spoločného chovu 100 q zemiakov ročne. V plánoch družstva bola aj dostavba ošipárne do konca októbra 1952, kde sa ustajnilo 70 kusov ošípaných. Koncom októbra 1952 sa začal stavať aj kravín. Medzi prvých predsedov JRD v obci patrili Michal Michalov, ktorý na I. okresnej konferencii JRD vo Vranove, konanej v januári 1953, vystúpil s referátom. Prítomných v ňom informoval, že tunajšie JRD už spoločne sústredilo hovädzí dobytok a ošípané. V priebehu roku 1953 tunajšie JRD prešlo na III. typ hospodárenia. Sejbu urobili na 142 ha, z toho pšenice na 65 ha, raži na 12 ha, jačmeňa na 30 ha, ovsa na 35 ha. Na poľnohospodárskych prácach sa v priebehu roku zúčastňovalo 22 mužov a 45 žien. Neskôr sa družstvo rozpadlo a roľníci začali, tak ako predtým, hospodáriť súkromne. Povinné dodávky „kontingenty“ odovzdávali štátu podľa určených limitov. V hospodárení sa zameriavali hlavne na pestovanie ľanu, jačmeňa, ovsa, kukurice, zemiakov, miešaniiek.

V letných mesiacoch 1958 sa v obci uskutočnila rozsiahla agitácia medzi miestnymi roľníkmi za obnovenie JRD. Zúčastnilo sa jej do 60 osôb. Agitačnú skupinu viedol istý pán Kupeček a tvorili ju napr. okresný školský inšpektor Volčko, Hroš, Surmánek a iní. Koncom septembra 1958 bolo v obci vyhlásené väčšinové JRD III. typu s počtom 38 členov. Malí a strední roľníci začali spolu hospodáriť na vyše 250 ha poľnohospodárskej

pôdy, a to podľa vzorových stanov schválených III. celoštátnym zjazdom družstevníkov. Na ustanovujúcej schôdzi boli do vedenia JRD zvolení: Michal Michalov – predseda, Michal Dzurčanin – vedúci rastlinnej výroby, Ján Grec – vedúci živočíšnej výroby, Ferdinand Korub – vedúci stavebnej skupiny a ďalšími členmi správy sa stali Michal Fiasky st., Jozef Torkoš, Ján Paľuš. Na schôdzi sa vytýčili hlavné úlohy v začiatkoch spoločného hospodárenia, ku ktorým patrila aj okamžitá sejba ozimnej raže a pšenice. Hospodárske budovy, ktoré družstvo vlastnilo, zostali po prvom JRD z roku 1953. So živočíšnou výrobou začali po sústredení dobytky, ktoré prebehlo do 20. novembra 1958. Vlastnili murovaný kravín pre 97 kusov kráv, montovaný kravín pre 50 kusov kráv a adaptovanú ošipáreň pre 150 kusov ošipáných. JRD Malá Domaša sa v roku 1958 stalo v poradí 17. JRD, ktoré vzniklo v okrese Vranov.

V roku 1960 bol predsedom JRD Ján Michalov. Družstvo sa zameriavalo na chov hovädzieho dobytky, ošipáných a sliepok – nosníc (so zameraním na produkciu vajec). JRD bolo naďalej väčšinové a viacero miestnych roľníkov naďalej hospodárillo súkromne. V roku 1961 bol predsedom družstva Michal Hornák – Farmer a za jeho pôsobenia bola cena jednej pracovnej jednotky 14 Kčs (celkove ročne vytvorili hodnotu 17 tisíc pracovných jednotiek). V spoločnom družstevnom chove mali 150 sliepok s plánovanou produkciou 43 000 vajec ročne.

V roku 1964 JRD Malá Domaša na čele s predsedom Andrejom Kovaľom hospodárillo na 172 ha poľnohospodárskej pôdy, z toho 164 ornej. Bolo zaradené do repárskej oblasti. Sadili pšenicu, ovos, raž, kukuricu, mak, strukoviny, lucerku a iné plodiny. Družstvo malo 38 stálych pracovníkov. Hospodárska situácia na družstve bola však zlá. V kritickom stave bola miestna živočíšna výroba, čo vedenie prinútilo k likvidácii chovu ošipáných (predtým ich bolo 95 kusov) a chovu sliepok (144 kusov). Hovädzieho dobytky zostalo spolu 96 kusov, z toho 26 kráv. Jednotlivo hospodáriaci roľníci v roku 1964 obhospodarovali vyše 83 ha poľnohospodárskej pôdy v obci.

Hospodárenie JRD bolo v tomto období veľmi zlé. Hlavne z týchto dôvodov bol majetok bývalého JRD zaradený od 1. januára 1965 pod Štátny majetok Strážske (ďalej iba ŠM). Postupne začal klesať aj počet súkromných roľníkov v obci. V roku 1967 ich už bolo iba 14, pričom obrábali plochu s výmerou 49 ha poľnohospodárskej pôdy, z toho 39 ha ornej. V už spomínanom roku 1967 bol vedúcim ŠM - hospodárstva Malá Domaša p. Čorňak.

V roku 1968 bol obnovený okres Vranov nad Topľou a hospodárstvo Malá Domaša sa stalo súčasťou ŠM Vranov. Jeho vedúcim bol v rokoch 1969 – 1971 Ján Čilaga. Do týchto majetkov patrili ešte hospodárstva Behanovce, Dobrá, Jasenovce, Nová Kelča a ich celková plocha predstavovala rozlohu cca 2 600 ha. V roku 1971 došlo ku koncentrácii niektorých družstiev a štátnych majetkov. Hospodárstvo v Malej Domaši sa stalo súčasťou JRD v Kvakovciach, kde patrili aj Žalobín, Slovenská Kajňa a neskôr Benkovce. Predsedom spoločného družstva sa stal Ján Humenník, ktorý vo funkcii zotrval asi do roku 1976. Hospodársky dvor v Malej Domaši sa zameriaval na výkrm hovädzieho dobytky a v rokoch 1977 – 1983 tu stavali budovu pre chov 1 000 kusov jedincov. V roku 1977 prebiehala výstavba sušičky krmív typ BS – 6.

Po roku 1976 sa vedenie JRD Kvakovce presídlilo do Malej Domaše. Koncom 70. rokov bol predsedom spoločného JRD Vasil Popovič. Ešte v roku 1980 bolo v Malej Domaši ustajnených 610 kusov hovädzieho dobytky, 130 kusov teliat a 185 kusov jalovíc.

V roku 1981 prevzal funkciu predsedu JRD Kvakovce Ján Hermanovský. JRD vtedy hospodárillo na 2 236 ha poľnohospodárskej pôdy,

z toho 1 589 ha ornej. Malo 301 stálych pracovníkov a 425 členov družstva. Na hospodárskom dvore v Malej Domaši bolo ku koncu roku 1981 ustajnených 606 kusov hovädzieho dobytku, 133 kusov teliat a 175 kusov mladého hovädzieho dobytku. Pod jeho vedením začalo družstvo viditeľne lepšie hospodáriť, čo sa neskôr preukázalo vo finančnej rovine. Začala sa aj aktívna stavebná činnosť. V roku 1983 bola za 85 dní postavená zemiakareň pre 100 vagónov zemiakov v hodnote 3,5 milióna Kčs a popri nej postavili aj triedičku zemiakov (1983 – 1986). Na družstve v tomto čase potom prebiehal iba kombajnový zber zemiakov. V rastlinnej výrobe sa zameriavali na pestovanie obilnín, krmovín, repky, ľanu. O rok neskôr sa sústredilo družstvo na produkciu mlieka, ktorá dosiahla ročne vyše jeden milión litrov a na výkrm dobytku na hospodárstve v Malej Domaši, kde medzi najlepšie krmičky patrili – Anna Paľušová, Anna Paľušová – Bičejka, Mária Dysková, Helena Fiasková. JRD dosiahlo zisk vyše 3,5 milióna Kčs. Jeho pridružená výroba sa zameriavala na výrobu obalov a stĺpov elektrického vedenia. V rokoch 1983 – 1986 postavili aj nový senník s kapacitou 7 000 m³.

V roku 1983 bolo na JRD zriadené agrochemické laboratórium, kde sa vykonávali rozbery pôdy a to umožňovalo správne dávkovať hnojivá do pôdy, dávky živín, krmovín pre dobytok a pod. To prinášalo družstvu ďalšie zisky – v roku 1985 činil zisk 6,2 milióna a v roku 1987 až 7 miliónov Kčs. Pre lepšie hospodárenie slúžil od roku 1983 aj počítač typu SM 50 vyrobený v Tesle Námestovo. Jeho využívanie v podmienkach poľnohospodárstva okresu Vranov v tom čase bolo prevratnou novinkou. Zabezpečovanie novej techniky (výstavba plne automatizovanej zemiakarskej linky v roku 1986, využívanie strojov na zber slamy HESTON a pod.) napomáhalo urýchleniu, uľahčeniu a efektívnejšiemu využitiu práce družstevníkov.

V roku 1989 po revolúcii nastali prevratné zmeny aj v podmienkach družstevného hospodárenia na JRD Kvakovce. Ešte do roku 1990 bol predsedom JRD Ján Hermanovský a potom ho vystriedal Ing. Jaroslav Babjak, ktorý zotrval vo funkcii dodnes. Spoločné družstvo Kvakovce prešlo transformáciou, ale napr. na hospodárskom dvore v Malej Domaši už nechovajú žiaden dobytok.

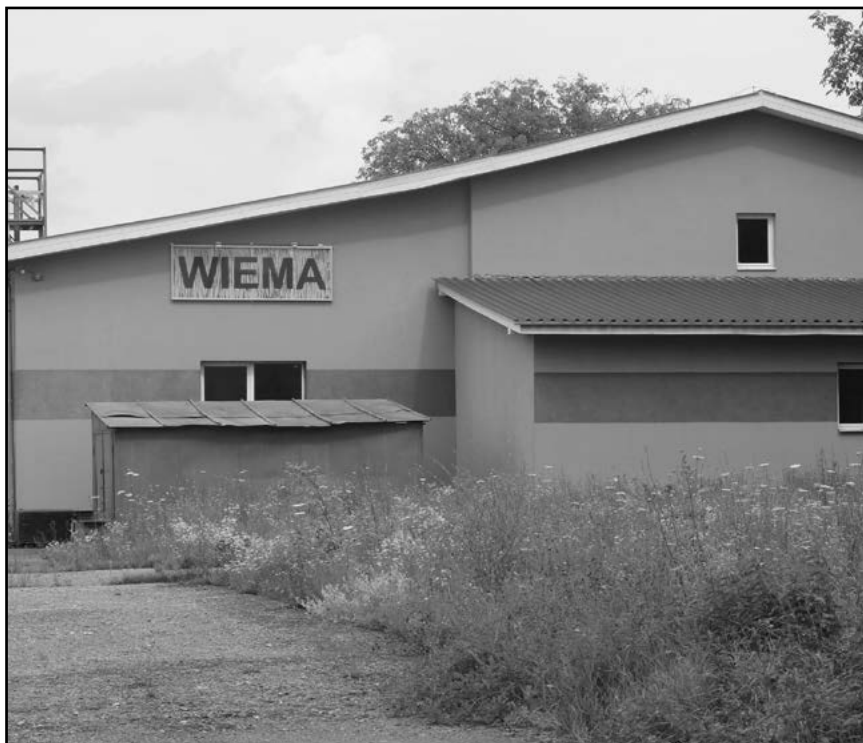

Spoločnosť Wiema s.r.o.

Spoločnosť bola založená v roku 1992 ako rodinný podnik. Od začatia výroby bolo hlavným cieľom firmy získať potrebnú kvalitu svojich výrobkov a široký sortiment doplnkových služieb k hlavnému výrobku firmy, ktorými sú veľkoobjemové vrecia “BIG BAG”.

O vysokej kvalite výrobkov svedčí aj získaný certifikát kvality v nemeckej skúšobni, ktorý osvedčuje možnosť uchádzať sa s našimi výrobkami na svetových trhoch, ktorých parametre sú vyhovujúce všetkým normám tohoto typu prepravy v “BIG BAGu”.

Spoločnosť je riadená Ing. Slavomírom Hermanovským a Mgr. Jánom Hermanovským ml.. Rozdelenie úloh a výkonov sa snaží firma prispôbiť ku konečnej spokojnosti zákazníka. Rôznosť ponúkaného

sortimentu sa prispôbuje konkrétnym požiadavkám odberateľov. Wiema s.r.o. si za obdobie jej pôsobenia na slovenskom a európskom trhu získala dobré meno a značku, ktorú si snaží udržať a zlepšiť neustálymi inováciami a modernizáciou strojového vybavenia pre skvalitnenie a sprístupnenie zákazníkom.

Firma má vypracovaný mechanizmus pri potrebe rýchleho zvýšenia výrobnnej kapacity, preto veľkosť objednávky nie je ovplyvnená časovým predĺžením lehoty dodávky.

V súčasnom období sa zameriava na neustále znižovanie nákladov výroby ako aj distribučnej logistiky predaja vrec big bag.

Novým výrobným obchodným smerovaním je sústredenie sa na výrobu ekologických izolačných materiálov ako je PERLIT a VERMIKULIT s vyššou pridanou hodnotou konečného produktu.

Stavebniny Domaža, s.r.o.

PRAMENE A LITERATÚRA (UÝBER)

Archívy

- Archív Výskumného ústavu geografie a kartografie v Bratislave
- Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Zemplén Levéltára Sátorajáújhely
- Magyar Országos Levéltár v Budapešti
- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (MV SR) – Štátny archív v Košiciach
- MV SR – Štátny archív v Prešove
- MV SR – Štátny archív v Prešove, pobočka vo Vranove nad Topľou

Internet

- <http://www.arcanum.hu/mol/>
- <http://www.upn.gov.sk/supis-zidov/zoznam-obci.php?okres=430>
- http://www.yadvashem.org/wps/portal/IY_HON_Welcome

Registratúry

- Obecny úrad v Malej Domaši
- Priatelja Zemplína, nezisková organizácia

Základná literatúra

- *Atlas krajiny Slovenskej republiky* (ďalej Atlas SR). Bratislava: Vydalo Ministerstvo životného prostredia SR, 2002.
- BALLAY, Eugen. *Rozpomienky na vskriesenie najvýchodnejšieho Slovenska v roku 1919*. Michalovce : Zemplín, 1924.
- BAŇACKÝ, Vladimír. *Geologická mapa severnej časti Východoslovenskej nížiny*. Bratislava : Vydal Geologický ústav Dionýza Štúra, 1988.
- BÁRKÁNY, Eugen - DOJČ, Eudovít. *Židovské náboženské obce na Slovensku*. Bratislava : Vesna, 1991.

- BEL, Matej. *Užská stolica. Preklad z latinského jazyka*. Bratislava: Zemplínsky valal, 1999.
- BELLA, Vladimír. *Vodohospodárske úpravy Východoslovenskej nížiny*. Bratislava : 1971.
- BEŇKO, Ján. *Osídlenie severného Slovenska*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1985.
- BIANCHI, Leonard. *Dejiny štátu a práva na území Československa v období kapitalizmu I, 1848 – 1945*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1971.
- BIDOVSÝ, Eugen. Poznatky o organizácii verejnej správy a súdnictva v Uhorsku v rokoch 1849 – 1860. In *Sborník archivních prací*, 1957, roč. 7, č. 2.
- CZAMBEL, Samo. *Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov*. Turčiansky Svätý Martin : 1906.
- DANKO, Štefan - PČOLA, Štefan. *Vtáctvo Vihorlatských vrchov a ich predhorí*. Michalovce : 2008.
- DŽUPA, Karol. *Z protifašistického odboja v Zemplíne*. Michalovce : ONV, odbor kultúry, 1984.
- *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska. Zväzok druhý*. Bratislava : Veda, 1995.
- *Etnografický atlas Slovenska*. Bratislava : Veda, 1990.
- GABRIEL, František. Pohyb obyvateľstva v bývalé Užskej župe v prvú polovinu 18. storočia. In *Naukový zborník tovarystva Prosvita v Užhorodi I-I*. Užhorod : 1935.
- GAČKOVÁ, Lýdia (ed.). *Archeologické dedičstvo Zemplína. Pravek až včasný stredovek*. Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2004.
- GREČULA, Pavol. *História geológie na Slovensku I*. Bratislava : Štátny geologický ústav Dionýza Štúra, 2002.
- HANUŠIN, Ján. *Vodné družstvo Ondava – storočnica vodohospodárskej činnosti*. Bratislava : Vydalo Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy, 1949.
- *Hasičská ročenka hasičstva na Slovensku*. Turčiansky Svätý Martin: 1935.

- JIROUŠKOVÁ, Marta. Zdravotnícké opatrenia proti cholere v roku 1831. In ŠULC, Viliam (ed.). *Rolnícke povstanie 1831*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1984.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929)*. Praha : Libri, 2000.
- *Katolícke Slovensko*. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1933.
- KAZIMÍR, Štefan. *Pestovanie viniča a produkcia vína na Slovensku v minulosti*. Bratislava : Veda, 1986.
- LENČIŠ, Štefan. *Dejiny Košického arcibiskupstva VII. Katalóg Košickej arcidiecézy*. Prešov : Michal Vaško, 2006.
- *Lexikon obcí Slovenskej republiky*. Bratislava : Štátny štatistický úrad, 1942.
- LUBY, Štefan. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava : Knižnica Právnickej jednoty, 1946.
- NOVÁK, Jozef. *Pečate miest a obcí na Slovensku II*. Bratislava : FF UK v Bratislave, 2008.
- PEKÁR, Martin (ed.). *Annales historici Presovienses VII*. Prešov : Inštitút histórie FF PU, 2007.
- PEŠA, Václav (ed.). *K dějinám socialistického Československa*. Praha : Svoboda, 1986.
- RÁBIK, Vladimír. *Nemecké osídlenie na území východného Slovenska v stredoveku*. Bratislava : Karpatonemecký spolok na Slovensku, 2006.
- REBRO, Karol. *Urbárska regulácia Márie Terézie a poddanské úpravy Jozefa II*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1959.
- ŘÍHA, Jiří (ed.). *Zdravotnícka ročenka československá. III. ročník*. Praha : Tiras, b. r.
- SEKELA, Vladimír - JÁGER, Mikuláš (eds.). *Dejiny Michaloviec*. Michalovce : Mestský úrad, 2007.
- SOKOLOVSKÝ, Leon. *Správa stredovekej dediny na Slovensku*. Bratislava : AEP, 2002.

- SVETOŇ, Ján. *Vývoj obyvateľstva Slovenska*. Bratislava : Epona, 1970.
- ŠTOLC, Jozef. *Slovenská dialektológia*. Bratislava : Veda, 1994.
- ŠVORC, Peter. *Krajinská hranica medzi Slovenskom a Podkarpat-skou Rusou v medzivojnovom období (1918 – 1939)*. Prešov : Univerzum, 2003.
- ULICHNÁ, Valentína. Rozšírenie pestovania viniča hroznorodého (*Vitis vinifera* L.) na východnom Slovensku v minulosti. In *Zborník Pedagogickej fakulty v Prešove Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach. Prírodné vedy, XIX, zväzok I*. Bratislava : SPN, 1981.
- ULICHNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Uzskej župy*. Prešov : FF v Prešove UPJŠ v Košiciach, 1995.
- ULICHNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Zemplínskej župy*. Michalovce : Zemplínska spoločnosť, 2001.
- ULICHNÝ, Ferdinand. Reformácia v Uzskej župe. In ULICHNÝ, Ferdinand (ed.). *Reformácia na východnom Slovensku v 16. až 18. storočí*. Prešov : Biskupský úrad Východného dištriktu ECAV na Slovensku, 1998.
- ULICHNÝ, Ferdinand. Vývin feudálneho panstva Sztárayovcov na východnom Slovensku od 13. do 15. storočia. In *Sborník FF UK v Bratislave 15, Historica*. Bratislava : Filozofická fakulta, 1964.
- VARSÍK, Branislav. *Národnostná hranica slovensko-maďarská v ostatných dvoch storočiach*. Bratislava : 1940.
- *Vlastivedný slovník obcí na Slovensku II*. Bratislava : Veda, 1977.
- ZUBKO, Peter. *Vývoj cirkevnej organizácie v Košickej diecéze (1804 – 2005)*. Košice : Seminár svätého Karola Boromejského v Košiciach, 2006.
- ŽUDEL, Juraj. *Stolice na Slovensku*. Bratislava : Obzor, 1984.

Publikované pramene a štatistiky

- ACSÁDY, Ignác. *Magyarország népessége a pragmatica sanctio korában*. Budapest : Az Országos Magyar Kir. Statisztikai Hivatal, 1896.
- *A Magyar Korona Országaiban az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás. II kötet*. Budapest : Az Országos Magyar kir. statisztikai hivatal, 1882.
- *A Magyar korona országainak 1900. évi népszámlálása. Első rész. Magyar statisztikai közlemények. 1 kötet*. Budapest : A Magyar kir. központi statisztikai hivatal, 1902.
- *A Magyar korona országainak 1900. évi népszámlálása. Második rész. Magyar statisztikai közlemények. 2 kötet*. Budapest : A Magyar kir. központi statisztikai hivatal, 1904.
- *A Magyar szent korona országainak 1910. évi népszámlálása. Első rész. Magyar statisztikai közlemények. 42 kötet*. Budapest : A Magyar kir. központi statisztikai hivatal, 1912.
- *A Magyar szent korona országainak 1910. évi népszámlálása. Második rész. Magyar statisztikai közlemények. 48 kötet*. Budapest : A Magyar kir. központi statisztikai hivatal, 1913.
- *A magyar szent korona országainak állatlétszáma. Az 1911-ik évi február hó 28-iki állapot szerint. Magyar statisztikai közlemények. 41 kötet*. Budapest : A Magyar kir. központi statisztikai hivatal, 1913.
- *A Magyar szent korona országainak kivándorlása és visszavándorlása. Magyar statisztikai közlemények. 67 kötet*. Budapest : A Magyar kir. központi statisztikai hivatal, 1918.
- *A Magyar korona országainak gazdaczimtára*. Budapest : A magyar kir. központi statisztikai hivatal, 1897.
- *A Magyar korona országainak helységnevtára*. Budapest : Juhos János, 1882.
- *A Magyar Szent Korona Országainak Helységnevtára 1907*. Budapest : A Magyar kir. központi statisztikai hivatal, 1907.

- *A Magyar korona országainak mezőgazdasági statisztikája. Első rész. Magyar Statisztikai Közlemények. Új folyam. XV kötet*. Budapest : Országos magy. kir. statisztikai hivatal, 1897.
- *A Szatmári püspöki egyházmegye emlékkönyve fennállásának századik esztendejében*. Szatmár : Pázmány-Sajtó, 1904.
- BAROSS, Károly (ed.). *Magyarország Földbirtokosai*. Budapest : Hungaria, 1893.
- BEDŐ, Albert (ed.). *Magyar állam erdőségneinek gazdasági és kereskedelmi leírása. II kötet. Az erdők törzskönyve. I. rész*. Budapest : Darányi Ignác, 1896.
- BEDŐ, Albert (ed.). *Magyar állam erdőségneinek gazdasági és kereskedelmi leírása. IV kötet. Állami kezelésbe átvett községi erdők*. Budapest : Darányi Ignác, 1896.
- BĚLONOŽNÍK, František (ed.). *Príručka pre obecných a obv. notárov na Slovensku na rok 1929*. Bratislava : vlastným nákladem, 1928.
- BĚLONOŽNÍK, František (ed.). *Príručka pre obecných a obv. notárov na Slovensku na rok 1932*. Bratislava : vlastným nákladem, 1932.
- BĚLONOŽNÍK, František (ed.). *Príručka pre obecných a obv. notárov na Slovensku na rok 1934*. Bratislava : vlastným nákladem, 1934.
- BĚLONOŽNÍK, František (ed.). *Príručka pre obecných a obv. notárov na Slovensku na rok 1935*. Bratislava : vlastným nákladem, 1935.
- BIELIK, František - RÁKOŠ, Elo (eds.). *Slovenské vystahovalectvo. Dokumenty II. 1919 – 1939*. Martin : Matica slovenská, 1975.
- FÉNYES, Elek. *Magyarországnak és a hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja statisztikai és geographiai tekintetben*. Pest : 1837.
- JEKELFALUSSY, József (ed.). *A Magyar Korona Országainak helységnevtára*. Budapest : Az Országos m. kir. Statisztikai hivatal, 1892.

- JEKELFALUSSY, József (ed.). *A Magyar Korona Országainak Helységnévtára 1898*. Budapest : Pesti könyvnyomda-részvénytársaság, 1898.
- KORABINSKY, Johann Matthias. *Geographisch historisches und Produkten Lexikon von Ungarn*. Pressburg : 1786.
- *Magyarország Helységnévtára, a különféle kormányzati ágak szerinti beosztás kimutatásával, amint az 1863-ik év elején fennállot. Negyedik füzet*. b. m., b. r., b. v.
- *Magyarország községeinek háztartása az 1908. évben. Magyar statisztikai közlemények. Új sorozat. 39 kötet*. Budapest : A Magyar kir. központi statisztikai hivatal, 1913.
- *Magyarország tiszti cím- és névtára. 1896. XV. évfolyam*. Budapest : Az országos magyar kir. statisztikai hivatal, 1896.
- *Magyarország tiszti névtára 1863*. Pest : Lauffer és Stolp-nál, b. r.
- *Menoslov obcí na Slovensku*. Bratislava : Bohuslav Bezděk, 1920.
- NAGY, Gyula (ed.). *A nagymihályi és sztáray gróf Sztáray család oklevéltára I*. Budapest : 1887.
- NAGY, Gyula (ed.). *A nagymihályi és sztáray gróf Sztáray család oklevéltára II*. Budapest : 1889.
- NAGY, Iván (ed.). *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. X*. Pest : 1863.
- NAGY, Iván (ed.). *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. XII*. Pest : 1865.
- NAGY, Lodovico. *Notitiae politico-geographico-statisticae inclityi regni Hungariae. I*. Budae : 1828.
- PONIČAN, Pavel - MICHELLER, František - MOULIS, Jozef (eds.). *Statistika obcí na Slovensku*. Trenčín : vlastným nákladom, 1928.
- RAPANT, Daniel. *Sedliacke povstanie na východnom Slovensku roku 1831. Diel prvý. Dejiny*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1953.
- RAPANT, Daniel. *Slovenské povstanie roku 1848 – 49. Dejiny a dokumenty. Diel štvrtý. Letná výprava*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1963.

- *Sčítanie ľudu, domov a bytov k 1. decembru 1970 v okrese Michalovce*. Michalovce : Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu v Michalovciach, 1974.
- *Sčítanie ľudu, domov a bytov k 1. novembru 1980 v okrese Michalovce*. Michalovce : Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu v Michalovciach, 1982.
- *Seznam národních škol a jejich učitelstva v Československé republice podle stavu ze dne 31. října 1933*. Praha : Státní nakladatelství, 1933.
- *Schematismus branné moci československé, II*. Praha : Ministerstvo národní obrany, 1924.
- *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Munkácsiensis*. Cassoviae : 1841.
- *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis munkácsiensis, pro anno domini MDCCCLVI*. Kassovia : Carolus Werfer, b. r.
- *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis munkácsiensis pro anno domini 1859*. Pest : Gustavus Emich, b. r.
- *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis munkácsiensis pro anno domini 1861*.
- *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis munkácsiensis pro anno domini 1864*. Unghvár : Carolus Jäger, b. r.
- *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis munkácsiensis pro anno domini 1868*. Unghvár : Carolus Jäger, b. r.
- *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis munkácsiensis pro anno domini 1870*. Unghvár : Carolus Jäger, b. r.
- *Schematismus cleri graeci ritus catholicorum dioecesis munkácsiensis ad annum domini 1886*. Unghvár : Josephus sen. Fésüs, 1885.
- *Schematismus cleri graeci ritus catholicorum dioecesis munkácsiensis ad annum domini 1891*.
- *Schematismus cleri graeci ritus catholicorum dioecesis munkácsiensis ad annum domini 1899*. Unghvár : Societas S. Basilii Magni, 1899.

- *Schematismus venerabilis cleri dioecesis Fragopolitanae seu Prešovensis*. Fragopolis : Naklad. družstvo, 1948.
- *Schématizmus gréckokatolíckeho biskupstva 1994*. Prešov : Grécko-katolícke biskupstvo, 1994.
- *Slovenský biografický slovník, 5. zväzok*. Martin : Matica slovenská, 1992.
- *Soznam miest na Slovensku dľa popisu z roku 1919*. Bratislava : Ministerstvo s plnou mocou pre správu Slovenska, 1920.
- *Statistický lexikon obcí Republiky československé 1955*. Praha : Státní úřad statistický a ministerstvo vnitra, 1955.
- *Statistický lexikon obcí ČSSR 1965*. Praha : Ústřední komise lidové kontroly a statistiky a ministerstvo vnitra, 1966.
- *Statistický lexikon obcí ČSSR 1974*. Praha : Federální statistický úřad, 1976.
- *Statistický lexikon obcí ČSSR 1982*. Díl 2. Praha : Federální statistický úřad, 1984.
- *Súpis pamiatok na Slovensku. Zväzok druhý*. Bratislava : Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, 1968.
- *Štatistická ročenka okresu Michalovce 1969*. Michalovce : Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu v Michalovciach, b. r.
- *Štatistický lexikon obcí v Krajine slovenskej*. Praha : Ministerstvo vnútra a Štátny úrad štatistický, 1936.
- *Štatistický lexikon obcí v Republike československej. III. Slovensko*. Praha : Štátny úrad štatistický, 1927.
- *Ung vármegye községeti és egyéb lakott helyei hivatalos jegyzéke*. Budapest : Az országos községeti törzskönyvbizottság, 1904.
- *Územie a obyvateľstvo Slovenskej republiky a Prehľad obcí a okresov odstúpených Nemecku, Maďarsku a Poľsku*. Bratislava : Štátny štatistický úrad, 1939.
- ŽITAVSKÝ, A. S. (ed.). *Pamätník slovenského školstva za účinkovania prezidenta T. G. Masaryka*. Bratislava : Pamätník slovenského školstva, 1937.

- *Živnostenský adresár obvodu obchodnej a priemyselnej komory v Košiciach*. Košice : Vydavateľstvo živnostenského adresára, b. r.
- *Živnostenský adresár Šariša, Zemplína a Spiša*. Prešov : J. Brezinský, 1943.

Periodiká

- Archeologické Rozhľedy
- Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku
- Československá ochrany prírody
- Geografický časopis
- Historický časopis
- Krajinský vestník pre Slovensko
- Nové obzory
- Slovenská Archeológia
- Slovenský východ
- Úradné noviny
- Úradné noviny Župy košickej
- Úradný vestník
- Východoslovenské noviny
- Zemplínske noviny

OBRAZOVÁ PRÍLOHA

Rodina Pundžáková, r. 1929

Kroj z konca 40. rokov 20. storočia

Žena s dieťaťom v tradičnom oblečení,
r. 1947

Stretnutie občanov s biskupom

V nedeľu po omši, zač. 50. rokov 20. storočia

Svadba po roku 1948

Kuchárky zo svadby Fuňová, Durkajová, Fiaska, Majirská, Čalfová

Krstná matka k darom na krstiny potrebovala aj rodinných pomocníkov,
60. roky 20. storočia

Výstavba obce zničenej po vojne Mražiková, Paľušová, Gavurová

Výstavba JRD, rok 1952

Budova národnej školy, rok 1954

Čerstvá nevesta, október 1956

Čakanie na autobus, rok 1966

JRD 1. máj

Rodina Vanciková, rok 1964

Základná škola, tr. uč. Štofegová,
rok 1964 – 65

Školské deti prvých ročníkov základnej školy s dlhoročným riaditeľom
Ladislavom Bajnovičom v školskom roku 1962 – 1963

Riaditeľ školy ZŠ L. Bajnovič a pani učiteľka E. Štofegová so žiakmi v roku 1968

Brigáda pri výstavbe kultúrneho domu, rok 1974

Rodinná „farma“

Takto sme prežívali vianoce

Zbor pre občianske záležitosti pri MNV v r. 1978 (zľava L. Bajnovič riaditeľ ZŠ, H. Lackyová, J. Mrázik tajomník MNV, B. Hornáková, M. Durkaj predseda MNV)

Ján Petruga

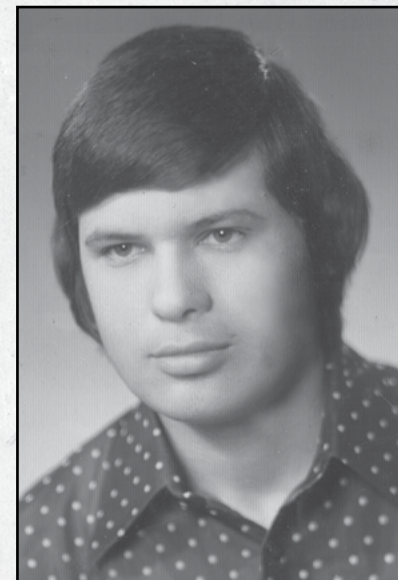
Jozef Majirsky

Michal Fiasky

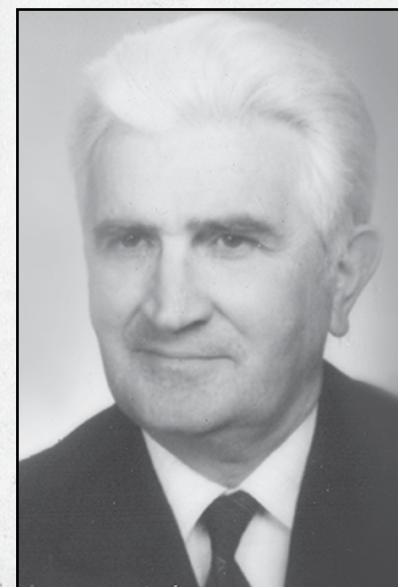
Ján Mražik

Jozef Fiasky

Michal Dzurčanin

Riaditeľ školy L. Bajnovič

Pohľad na obec

Autobusová zastávka Malá Domaša

Centrum obce

Centrum obce

Centrum obce

Park pri Obecnom úrade

Kostol Nanebovzatia Panny Márie

Kostol Nanebovzatia Panny Márie,
interiér kostola

Kostol Nanebovzatia Panny Márie

Náhrobok grófký Terézie Bukovskej
rod. Sztarayovej – pôvodný stav

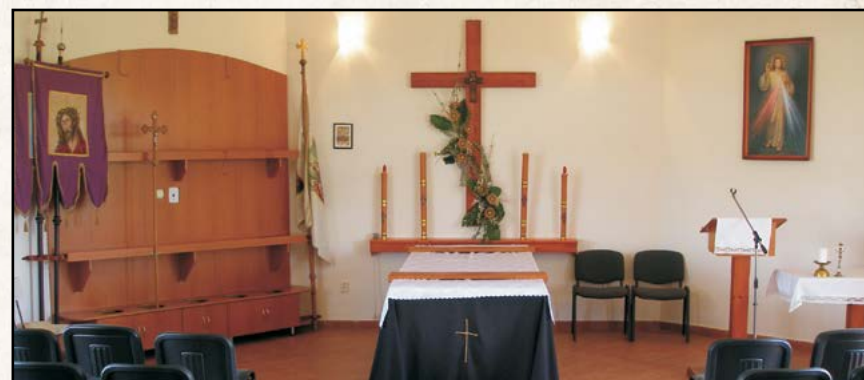
Náhrobok grófký Terézie Bukovskej
rod. Sztarayovej – po obnove

Murovaná kaplnka obraz sv. Jána Nepomuckého

Dom nádeje

Dom nádeje – interiér

Sv. križ, ktorý dal postaviť Fiasky Ján

Sv. križ, ktorý dal postaviť Fliser Janos
a jeho manželka Migalyko Mária

Bytovky 130, 131

Bytovka – výstavba II. 9 b.j.

Bytovky 132, 136, 134

Ihrisko pri bytovkách

Záplavy obce v roku 2010

Záplavy v obci

Festival v roku 2014

Festival v roku 2014

Deň detí, rok 2017

Deň detí, rok 2017

Deň detí v rómskej osade

Deň detí v rómskej osade

Rómska osada

Žena roka 2010 pre región Vranov nad Topľou

Tvorba veľkonočných vajčiek za účasti žien z Malej Domaše z klubu jednoty dôchodcov, rok 2015

Poľsko, 22. – 23.05.2007

Partnerská výmena kult. historického dedičstva, roky 2009 – 2010

Jubilanti

Slávnostné posedenie s Mgr. Miroslavom Kertisom, správcom farnosti

Uvítanie novorodencov

Uvítanie novorodencov

ISBN 9788089508259